

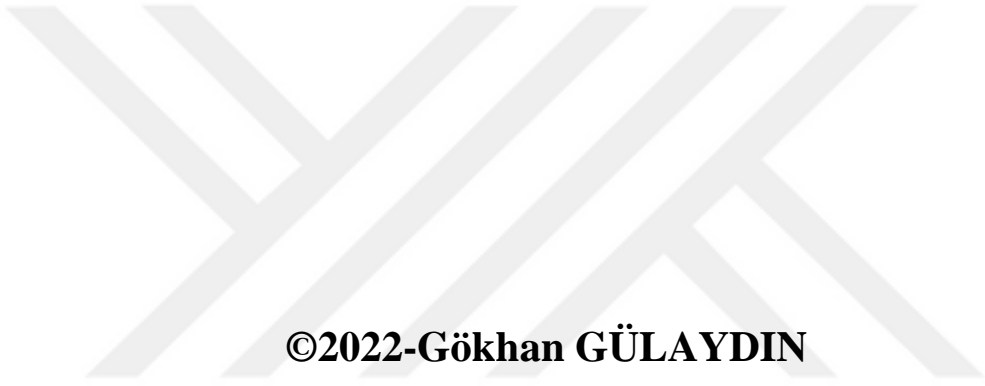
T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATIANA BİLİM DALI

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN ÖLÜ ZAMAN GEZGİNLERİ ADLI
ESERİNİN KELİME GRUPLARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Gökhan GÜLAYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Gökhan GÜLAYDIN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN ÖLÜ ZAMAN GEZGİNLERİ ADLI
ESERİNİN KELİME GRUPLARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

EXAMINATION OF HASAN ALİ TOPTAŞ'S DEAD TIME
TRAVELERS IN TERMS OF WORD GROUPS

Hazırlayan

Gökhan GÜLAYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Gökhan GÜLAYDIN tarafından hazırlanan “Hasan Ali Toptaş’ın Ölü Zaman Gezinleri Adlı Eserinin Kelime Grupları Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması 05/10/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Üye.

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Üye.

Prof. Dr. Bilgehan ATSIZ GÖKDAĞ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

.../.../2022

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2022

Gökhan GÜLAYDIN

ÖZET

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN ÖLÜ ZAMAN GEZGİNLERİ ADLI ESERİNİN KELİME GRUPLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Gökhan GÜLAYDIN

Danışman: Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

2022 – 201

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Prof. Dr. Bilgehan ATSIZ GÖKDAĞ

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Edebî metinler, dil bilgisi ve gramer çalışmalarına kaynaklık edebilecek başlıca ürünlerden sayılmaktadır. Bir edebî metnin teknik ve morfolojik açıdan incelenbilmesi dilin en küçük yapı birimi olan kelimelere, kelimelerden meydana gelen gruplara ve bu grupların söz dizimindeki konumlarına bağlıdır.

Edebî metinlerde yer alan dil unsurları dilin güzelliklerinin, inceliklerinin, anlatım gücünün korunması ve aktarılması bakımından dile katkı sağlamaktadır. Edebî metinlerdeki kurgunun, tam olarak aksettirebilmesi, yazarın betimlemelerinin net bir şekilde anlaşılabilmesi ve karakterlerin psikolojik durumlarının okura sezdirilmesi için kelime gruplarından istifade edilmektedir. Aynı zamanda kelime gruplarının özelliklerinin ve konumlarının belirlenmesi için de edebî metinlerden istifade edilmektedir. Bu bağlamda Hasan Ali Toptaş'ın, "Ölü Zaman Gezginleri" adlı eserini, kelime grupları açısından incelemek uygun görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dil bilgisi, Hasan Ali Toptaş, kelime grupları, Ölü Zaman Gezginleri, söz dizimi.

ABSTRACT

**EXAMINATION OF HASAN ALİ TOPTAŞ'S DEAD TIME TRAVELERS IN
TERMS OF WORD GROUPS**

M. Sc. Thesis

Preparer: Gökhan GÜLAYDIN

Advisor: Assoc Prof. Dr. Mahmut SARIKAYA

2022 - 201

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department

Jury

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Prof. Dr. Bilgehan ATSIZ GÖKDAĞ

Assoc Prof. Dr. Mahmut SARIKAYA

Literary texts are considered as the main products that can be a source for grammar and grammar studies. The technical and morphological analysis of a literary text depends on the smallest structural unit of the language, the words, the groups consisting of words and the position of these groups in the syntax.

Language elements in literary texts contribute to the language in terms of preserving and transferring the beauty, subtleties and expressive power of the language. Word groups are used to fully reflect the fiction in literary texts, to understand the author's descriptions clearly, and to make the reader sense the psychological states of the characters. At the same time, literary texts are used to determine the characteristics and locations of word groups. In this context, it was deemed appropriate to examine Hasan Ali Toptaş's "Dead Time Travelers" in terms of word groups.

Keywords: Grammar, Hasan Ali Toptaş, word groups, Dead Time Travelers, syntax.

ÖN SÖZ

Yazarlar, zihinlerinde kurguladıkları dünyayı, edebî metinler aracılığıyla okuyucuya aktarmaktadırlar. Bu kapsamda kaleme alınan metinlerin, en küçük yapı birimi kelimelerdir. Kelimeler tek başlarına bir duyguyu, düşünceyi veya durumu aktarma hususunda bazen yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle de kelime gruplarından yararlanılmaktadır.

Kelimeler, dilin yapısal özellikleri ve kaideleri doğrultusunda bir araya gelerek kelime gruplarını oluşturmaktadır. Kelime grupları duygu, düşünce ve hislerin yoğun bir şekilde aktarılmasına olanak sağlayan cümleleri, cümleler ise metinleri meydana getirmektedir. Dolayısıyla bir dilin söz varlığı ve zenginliği, edebî metinler aracılığıyla kendini göstermektedir.

Ölü Zaman Gezginleri, Türkçenin söz varlığını ve zenginliğini ortaya koymak adına önem arz etmektedir. 1993 yılında yayımlanan eser, 2001 yılından itibaren Toptaş'ın seçme hikâyelerinin toplandığı kitabın adı olmuştur. Toptaş'ın kaleminden çıkan bu hikâyeler ve hikâyelerin bünyesinde yer alan dil unsurları, Türk dilinin anlatım zenginliği, söz dizimi ve grameri hakkında tutarlı bilgiler elde etmeye olanak sağlamaktadır.

Ölü Zaman Gezginleri üzerine yapılan bu çalışma, üç kısımdan ibarettir. Birinci kısımda Toptaş'ın, biyografisi, sanatı ve yazmış olduğu eserler üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda; kelime kadroları ve bunlara yönelik yapılan tasnif çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Verilen tüm bilgiler literatürle desteklenmiş böylece üçüncü bölümün teorik alt yapısı oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde ise bahsi geçen eser ve bu eserden tespit edilen kelime grupları ele alınmıştır. Söz konusu eser, elde edilen kelime grupları kapsamında, tasnif edilmiş ve bunlara yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Yüksek lisans bitirme tezi olarak hazırlanan bu çalışma süresince, çalışmamı büyük titizlikle inceleyen, yol gösterici ve aydınlatıcı bilgileri ile çalışmamın her aşamasında yanımda olan danışman hocam Doç. Dr. Mahmut Sarıkaya'ya ve yüksek lisans öğrenimim boyunca bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	2
KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	3
BÖLÜM I.....	4
1. HASAN ALİ TOPTAŞ	4
1.1. HAYATI.....	4
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	7
1.3. ESERLERİ	12
1.3.1. Roman	12
1.3.2. Hikâye	12
1.3.3. Şiirsel Metin	12
1.3.4. Deneme.....	12
1.4. ÖDÜLLERİ	13
BÖLÜM II.....	14
1. KELİME GRUPLARI	14
2. KELİME GRUPLARININ SINIFLANDIRILMASI.....	16
3. KELİME GRUPLARININ ÇEŞİTLERİ	25
3.1. İSİM TAMLAMASI	25
3.1.1. Belirtili İsim Tamlaması.....	26
3.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	27
3.2. SIFAT TAMLAMASI	27
3.3. BİRLEŞİK İSİM.....	28
3.4. BİRLEŞİK FİİL.....	29
3.4.1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller	30

3.4.2. Fiil + Bağlayıcı Ünlü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Filler	31
3.5. FİİLİMSİ GRUPLARI.....	32
1.5.1. İsim-Fiil Grubu.....	32
1.5.2. Sıfat-Fiil Grubu	33
1.5.3. Zarf-Fiil Grubu	34
1.6. TEKRAR GRUBU	34
1.6.1. Aynı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu	36
1.6.2. Eş ve Yakın Anlamli Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu	36
1.6.3. Karşıt Anlamli Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu	36
1.6.4. Pekıştirmeli Tekrar Grubu.....	37
1.7. EDAT GRUBU	37
1.8. BAĞLAMA GRUBU	38
1.9. ÜNLEM GRUBU	38
1.10. AİTLİK GRUBU.....	39
1.11. UNVAN GRUBU.....	39
1.12. SAYI GRUBU.....	40
1.13. KISALTMA GRUPLARI	41
1.13.1. Yönelme Grubu.....	43
1.13.2. Bulunma Grubu	44
1.13.3. Uzaklaşma Grubu	44
1.13.4. Yükleme Grubu	45
1.13.5. İsnat Grubu	45
1.13.6. Vasıta Grubu	45
1.13.7. Eşitlik Grubu	46
1.13.8. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu	46
1.13.9. İkinci Unsuru Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu	46
1.13.10. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu	46
BÖLÜM III	47
1. ÖLÜ ZAMAN GEZGİNLERİ'NDE KELİME GRUPLARI	47
1.1. İSİM TAMLAMASI	47
1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması.....	48
1.1.1.1. Unsurları Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması	50
1.1.1.1.1. Tamlanan Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması	51

1.1.1.1.2. Tamlayan Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması	52
1.1.1.1.3. Tamlayan veya Tamlanan Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması.....	54
1.1.1.1.4. Tamlayan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması	55
1.1.1.2. Tamlayanı Kişi Zamiri Olan İsim Tamlaması (İyelik Grubu).....	57
1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	60
1.1.2.1. Unsurları Kelime Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması.....	62
1.1.2.1.1. Tamlayan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması	63
1.3. İsim Tamlamasının Özellikleri	64
1.2. SIFAT TAMLAMASI	68
1.2.1. Niteleme Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlaması	68
1.2.2. Belirtme Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlaması	70
1.2.3. Unsurları Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması.....	72
1.2.3.1 Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması	74
1.2.3.1.1. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması	78
1.2.3.2. Unsurları Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması.....	80
1.2.3.2.1. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması	80
1.2.3.2.2. İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması.....	82
1.2.3.2.3. Sıfat ve İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması	86
1.2.4. Sıfat Tamlamasının Özellikleri	87
1.3. BİRLEŞİK İSİM	90
1.3.1. Birleşik İsimlerin Özellikleri.....	90
1.4. BİRLEŞİK FİİL	91
1.4.1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller	91
1.4.1.1. Et- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil	91
1.4.1.2. Ol- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil.....	93
1.4.1.3. Kıl- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil.....	94
1.4.1.4. Sözlük Anlamlarını Kaybetmiş veya Deyimleşmiş Birleşik Fiiller	94
1.4.1.5. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiillerin Özellikleri	97
1.4.2. Fiil + Bağlama Ünlüsü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller.....	102
1.4.2.1. Yeterlilik Fiili	102
1.4.2.2. Tezlik Fiili	105
1.4.2.3. Süreklilik Fiili.....	106

1.4.2.4. Fiil + Bağlama Ünlüsü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Fiillerin Özellikleri	106
1.5. FİİLİMSİ GRUPLARI.....	110
1.5.1. İsim-Fiil Grubu.....	110
1.5.1.1. -mA Ekiyle Kurulan İsim-Fiil Grubu	110
1.5.1.2. -İş ve -Uş Ekiyle Kurulan İsim-Fiil Grubu.....	111
1.5.1.3. -mAk Ekiyle Kurulan İsim-Fiil Grubu	112
1.5.2. Sıfat-Fiil Grubu	113
1.5.2.1. -An Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu.....	113
1.5.2.2. -mİş ve -mUş Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu.....	115
1.5.2.3. -AcAk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu	115
1.5.2.4. -AsI Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu.....	116
1.5.2.5. -mAz Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu	117
1.5.2.6. -dİk ve -dUk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu	117
1.5.3. Zarf-Fiil Grubu	118
1.5.3.1. -İp ve -Up Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	119
1.5.3.2. -dİkçA ve -dUkçA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	121
1.5.3.3. -cAsInA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	121
1.5.3.4. -ken Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	122
1.5.3.5. -ArAk Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	123
1.5.3.6. -dİğIndA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	124
1.5.3.7. -mAdAn Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	125
1.5.3.8. -IncA ve -UncA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	125
1.5.3.9. -r ... -mAz Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	126
1.5.4. Fiilimsi Gruplarının Özellikleri.....	127
1.6. TEKRAR GRUBU	130
1.6.1. Aynı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu	130
1.6.1.1. -A ... -A Zarf-Fiil Ekiyle Kurulan Tekrar Grubu.....	133
1.6.2. Eş ve Yakın Anlamli Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu	135
1.6.3. Karşıt Anlamli Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu	136
1.6.4. Pekiştirmeli Tekrar Grubu.....	137
1.6.5. Tekrar Grubunun Özellikleri	139
1.7. EDAT GRUBU	142
1.7.1. Gibi Edatıyla Kurulan Edat Grubu	142
1.7.2. İçin Edatıyla Kurulan Edat Grubu.....	144

1.7.3. Kadar Edatıyla Kurulan Edat Grubu	146
1.7.4. Göre Edatıyla Kurulan Edat Grubu	148
1.7.5. Bile Edatıyla Kurulan Edat Grubu	149
1.7.6. Diye Edatıyla Kurulan Edat Grubu	150
1.7.7. Doğru Edatıyla Kurulan Edat Grubu.....	151
1.7.8. Edat Grubunun Özellikleri	153
1.8. BAĞLAMA GRUBU	156
1.8.1. Ve Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	156
1.8.2. İle Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu	157
1.8.3. Ya Da Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu	158
1.8.4. Hem ... Hem De... Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu	160
1.8.5. Ya... Ya Da... Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu	160
1.8.6. Ne... Ne De Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grupları.....	161
1.8.7. ...mİ ...mİ Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu	161
1.8.8. Ne... Ne... Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu	161
1.8.9. Bağlama Grubunun Özellikleri	162
1.9. ÜNLEM GRUBU	166
1.9.1. Ünlem Grubunun Özellikleri.....	166
1.10. AİTLİK GRUBU.....	167
1.10.1. Aitlik Grubunun Özellikleri	169
1.11. UNVAN GRUBU.....	171
1.11.1. Unvan Grubunun Özellikleri	172
1.12. SAYI GRUBU.....	173
1.12.1. Sayı Grubunun Özellikleri	173
1.13. KISALTMA GRUPLARI	175
1.13.1. Yönelme Grubu	175
1.13.2. Bulunma Grubu	176
1.13.3. Uzaklaşma Grubu	177
1.13.4. Yükleme Grubu	179
1.13.5. İsnat Grubu	180
1.13.6. Vasıta Grubu	181
1.13.7. Eşitlik Grubu	183
1.13.8. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu	184
1.13.9. İkinci Unsuru Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu	185

1.13.10. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu	186
1.13.11. Kısaltma Gruplarının Özellikleri.....	187
SONUÇ	191
ÖNERİLER.....	196
KAYNAKÇA.....	198
ÖZ GEÇMİŞ	201

KISALTMALAR

A.	Av
B.	Balkon
bln.	Belirtili nesne
bs.	Belirtme sıfatı
bsn.	Belirtisiz nesne
cdu.	Cümle dışı unsur
Ç.Ç.	Çift Çizgi
D.B.G.	Dünya Bir Gülnida
gr.	Grup
G.G.	Gökyüzü Gri
H.G.S.B.	Herkes Gibi Safa Bey
K.B.	Karanlık Beyaz
K.Y.D.K.	Korkuyla Yaralı Dört Keklik
N.G.	Neredesin Gringo
ns.	Niteleme sıfatı
O.	Org
ö.	Özne
Ö.Z.G.	Ölü Zaman Gezginleri
tam.	Tamlama
S.K.	Sabah Karanlığı
S.S.K.	Sümbüller Sen Kokar
Ş.L.	Şarap Lekesi
vb.	Ve benzeri

vd.	Ve diğerleri
Y.	Yabu
y.	Yüklem
yt.	Yer tamlayıcısı
Y.F.	Yoklar Fısıltısı
Z.K.Z.	Zaman Kimi Zaman
zt.	Zarf tümleci

GİRİŞ

Dil, bireyler arasındaki iletişimin gerçekleşmesine olanak sağlayan, kendi kuralları çerçevesinde gelişen önemli iletişim araçlarından biridir. Sosyal bir varlık olan birey, gündelik yaşamda karşılaştığı durumları, olayları ve bunlara yönelik geliştirdiği duygu ve düşüncelerini aktarma hususunda dile başvurmaktadır.

Yazarlar, bir milletin dilini doğru, anlaşılır ve anlamlı bir şekilde kullanan, aynı zamanda o dille edebî eser verme yetkinliğine ulaşmış kimselerdir. Edebî metinler aracılığıyla dili, anlam bütünlüğü içinde ve kurallarına uygun bir şekilde kullananlar olarak ön plana çıkmaktadırlar.

Edebî metinler, dil ile aktarımın dışında mevcut dilin zenginliklerinin ve özelliklerinin, okurlara ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında edebî metinlerin dile birikim ve kalıcılık yönünden katkı sağladığını söylemek mümkündür. Toptaş da bu birikimi ve kalıcılığı, eserlerinde barındıran önemli yazarlardan birisidir.

Ölü Zaman Gezgilerinin, kelime grupları açısından incelenmesi, Türk dilinin kullanımını ve mevcut zenginliğini gösterebilmek adına önem arz etmektedir. Toptaş'ın eserlerinde zengin bir şekilde kullanılan kelime grupları, Toptaş'ın dili kullanmadaki başarısı, anlatım inceliği ve kıvraklığı ile harmanlanarak okurlara ulaşmaktadır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmanın problemi, geçmişten günümüze dek kullanılmakta olan ve dile anlatım gücü yönünden katkı sağlayan kelime gruplarının, bahsi geçen eser içerisindeki konumunu belirlemektir. Böylece söz konusu eserin, kelime grupları yönünden ne kadar zengin olduğunu ve dil bilgisi çalışmalarında edebî metinlerden ne ölçüde yararlanması gerektiğini ortaya koymaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ölü Zaman Gezgileri üzerine yapılan bu çalışmanın amacı, Türkçede yıllardır varlığını devam ettiren dil unsurlarını anlama, yorumlama, anlamlandırma ve sosyal hayatta sıkça başvurulan bu dil unsurlarının yapısı, mahiyeti ve dildeki konumu hakkında bilgi sağlamaya yöneliktir; bu kapsamda elde edilen verileri derleyip toplayarak bilim dünyası ile bu alanla ilgilenen herkesle paylaşmaktır.

Bu çalışmanın bir diğer amacı da dili böylesine ustalıkla kullanan bir yazarın dile tasarrufunu, kullandığı yapı ve birimlerden hareketle ortaya çıkarmak ve bunun yazarın

üslubunun oluşmasına etkilerini belirlemektir. Ölü Zaman Gezginleri'nin diliyle, kendi dünyasını okura yansıtmaya çalışan yazarın, edebi üslubunun oluşmasına katkı sağlayan kelime grupları vasıtasıyla Türkçenin söz dizimine örnek bir çalışma yapmak amaçlanmıştır. Çalışmamız, Türkçe dil bilgisi ve söz dizimi sahasında çalışma yapan herkese ulaşmayı ve Türkçe dil bilgisi çalışmalarına katkıda bulunmayı hedeflediğinden dolayı Türkçe dil bilgisi açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın önemi ve değeri, hedeflenen gayelere ulaşmasıyla doğru orantılı olacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yüksek lisans bitirme tezi olarak hazırlanan bu araştırmanın evreni, Hasan Ali Toptaş'ın, "Ölü Zaman Gezginleri" adlı eseridir. Bahsi geçen eserde yer alan tüm kelime kadroları da örnekleme teşkil etmektedir. Metin odaklı ve örnekleme dayalı olan bu çalışma, betimsel bir çalışmadır. Üzerine çalışılan metin incelenirken nitel araştırma desenine başvurulmuştur. Bu metot, araştırma konusuna dâhil edilen unsurların realist bir şekilde ve bir bütün halinde ele alındığı bir araştırma yöntemidir. (Yıldırım-Şimşek, 2008: 39) Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek'in, konuyla alakalı söylemlerinden hareketle, nitel araştırma deseni esas alınmıştır. Bu doğrultuda elde edilen dil unsurları, derinlemesine betimlenmiştir.

Nitel araştırma deseninden istifade etmek isteyen bir araştırmacı, ilk etapta inceleme konusuna yönelik teorik bir zemine oluşturmalıdır. Daha sonra inceleme konusunu uygun düşecek araştırma yöntemini oluşturmalıdır. Son aşamada teorik zemin üzerine inşa edilen çalışmayı, kendi içerisinde çelişkilere yer vermeyen tutarlı bir belgeye dönüştürmelidir. (Yıldırım-Şimşek, 2008: 84) Bu doğrultuda çalışmanın ilk safhasında, incelenen konuya yönelik ilgili literatür taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda konuyla alakalı birçok makale, yayın, kitap vb. elde edilmiştir. Elde edilen kaynaklardan konuyla alakalı bölümler not alınmış ve bu notlar sayesinde üzerine çalışılacak yüksek lisans tez konusu, teorik bir zemine oturtulmuştur. Çalışmanın ikinci safhasında üzerine çalışılacak metin temin edilmiştir. Temin edilen metnin tamamı, kelime grupları yönünden taranmıştır. Tarama sonucunda metnin dil ve üslubunu en iyi şekilde yansıtan kelime gruplarının üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü aşamasında ise elde edilen kelime grupları, incelenen eser doğrultusunda, tasnif edilmiştir. Tasnif edilen kelime grupları, literatürle desteklenerek açıklanmıştır. Ayrıca bu grupların yer aldığı hikâyeler, sayfa ve satır numaraları belirtilerek çalışmaya eklenmiştir.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kelime gruplarına yönelik günümüze (2022) dek yapılmış birçok yayın, yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır. Kelime gruplarının üzerine yapılan yayınların fazla olması kelime gruplarının önemli görülmesi ile paraleldir. Kelime gruplarının bu denli önemli görülmesi birçok bilim insanını, bu sahada çalışma yapmaya sevk etmiştir. Bu çalışmalara Muharrem Ergin, Günay Karaağaç, Leylâ Karahan, Zeynep Korkmaz, Mustafa Özkan, Mehmet Kaya Bilgegil, Hikmet Dizdaroğlu ve Mehmet Özmen gibi birçok filolog ve bilim insanı, katkıda bulunarak çalışmalar yapmışlardır. Söz konusu çalışmalar, tezimizin ikinci “BÖLÜM II” bölümünde ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

BÖLÜM I

1. HASAN ALİ TOPTAŞ

1.1. HAYATI

Hasan Ali Toptaş, 15 Ekim 1958 tarihinde, Denizli'nin Çal ilçesine bağlı Baklan kasabasında dünyaya gelmiştir. Toptaş'ın yaşamının yaklaşık yirmi beş yılını yalnızlık içinde sürdürdüğü Baklan kasabası, onun taşrasıdır. (Toptaş, 2017: 13) Balkan, bu yönüyle yazarı taşra bunalımına sürüklemiştir. Aynı zamanda yazarın, hayatını ve eserlerini büyük ölçüde etkileyen bir mekân olarak kendini göstermiştir.

Toptaş, uzun yol şoförü olan bir babayla ev hanımı olan bir annenin oğludur. Babasının işi nedeniyle uzaklarda oluşu kendisinde ve evinde hüznün ve burukluğa yol açmıştır. (Toptaş, 2017: 37) Bu durum ve taşra yaşantısının ruhuna sinen akisleri birçok eserinde göze çarpmaktadır. Toptaş, gündelik yaşama dair bir takım durumları adeta öykü anlatır gibi anlatan ve konuşkan olan annesini bu özelliklerinden ötürü Şehrazat'a; babasını ise Samuel Barclay Beckett'e benzetmiştir. (Toptaş, 2017: 79)

Toptaş, ilkokulu Balkan'da okumuştur. Bu sırada başının arkasında bir yara çıkmış ve yaranın tedavi edilmesinden kaynaklı o bölgede artık saç çıkmamıştır. Bundan ötürü başının saçsız olan bölgesini, parlayan bir cep aynasına (Toptaş, 2017: 142-143) benzetmiştir. Bu durum, yalnız kendisinin değil arkadaşlarının da ona, "Aynalı Hasan" demelerine yol açmıştır. Aynalı Hasan benzetmesi, yazarı karamsarlığa sevk etmiştir. Toptaş çocukluk yıllarındaki bu buhrandan ve adına bir leke gibi yapışan bu küçümseyici benzetmeden kaçıp kurtulmak için kitap okumaya yönelmiştir. Dolayısıyla sözcüklerin soyut dünyasına sığınarak orada kendisine bir yaşam alanı yaratmıştır. (Toptaş, 2017: 142-143) Mutsuz günler yaşamasına neden olan bu çocukluk hatırası, aynı zamanda Toptaş'ın yazma serüvenine veya yazı dünyasına sığınma serüvenine zemin hazırlamıştır. Bu dönem, onun için adeta bir dönüm noktası olmuştur.

Toptaş, ortaokul yıllarında Kemalettin Tuğcu Külliyyatını bitirmiştir. Bu dönemde Türk ve Dünya edebiyatından okumalar yapmıştır. Yaptığı okumalar, kendi edebî üslubunu oluşturması bakımından ona yol gösterici olmuştur. Tahayyül Çemberi adlı eserini de bu dönemde kaleme almıştır.

Toptaş, ortaokulu bitirdikten sonra, Denizli'nin Çal ilçesinde, liseye başlamıştır. Lise yıllarında, hikâye yazmaya başlamıştır. Bu dönemde yazdığı hikâyeler ile hikâye

yarışmalarından birkaç ödöl almıştır. al Kaymakamlığı'nın düzenlediği yarışmada, "Tövbe" adlı öyküsüyle aldığı ödöl, bunlardan biridir.

1975 yılında, al Lisesi'ni bitirdikten sonra öğretmen olmak isteyen Toptaş, o günkü koşullar nedeniyle 1978 yılında, Uşak Meslek Yüksek Okulu'na başlamak zorunda kalmıştır. Dönemin sıkıntılı sağ-sol çatışmaları sebebiyle eğitimine ara vererek kasabasına geri dönmek zorunda kalmıştır. Burada, dayısının yanında, kahve çırağı olarak çalışmıştır. Birkaç ay sonra, askerlik yapmak için Diyarbakır ve Urfa'ya gitmiştir. Askerliği bittikten kısa bir süre sonra, 1980 yılında ilk evliliğini yapmıştır.

Toptaş, evlendiği sırada işsiz olduğu için bir süre taksicilik yapmıştır. Daha sonra Denizli Defterdarlığı'nın açtığı sınavlara girmiş, sınavları kazanmış ve 1981 yılında, Denizli'nin ivril ilçesinde veznedar olarak göreve başlamıştır. Ancak memuriyet hayatından memnun kalmamıştır. Bu durumun temel sebebi, sanatçı kişiliği ile gerçek kişiliğinin, içinde bulunduğu an ile uyumsuz ve tutarsız olmasıdır.

Toptaş, memuriyet hayatından memnun olmamasına rağmen bu mesleği sürdürmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda, yazın hayatına da devam etmiştir. Bu dönemde, Tanju Cılızoğlu'nun yönettiği, "Edebiyat 81" adlı edebiyat dergisine ve Hazım Öztürk yönetiminde olan Dönem dergisine öyküler göndermiştir. 1983 yılında, Dönem dergisinde yayımlanan ilk öyküsü, Dili Mühürlü Gelin olmuştur. Beş yıl boyunca ivril'de veznedarlık yapmak zorunda kalan Toptaş'ın, bu dönemde evliliği sonlanmıştır. Ardından Ankara'ya bağlı Sincan ilçesine icra memuru olarak atanması gerçekleşmiştir. Maddi durumu yetersiz olanlara haciz işlemi uygulamak zorunda kaldığı için bu durumu, kendisine yakıştıramamıştır. (Toptaş, 2017: 222-224)

Yazın hayatını ve memuriyeti ayrı ruh halleri içinde aynı anda sürdürmeye alışan Toptaş'ın ilk öykü kitabı, 1987'de "Bir Gülüşün Kimliği" adı ile İz Yayınları tarafından basılmıştır. "Yoklar Fısıltısı" adlı ikinci hikâye kitabı ise 1990 yılında yayımlanmıştır. Toptaş bu yıllarda kaleme aldığı öykülerin beğenilmediğini düşünmüştür. Bu nedenle de artık yazmamaya ve edebiyata olan ilgisini kitap okuyarak sürdürmeye karar vermiştir. Ancak kendine ve ellerine hâkim olamadan "Yalnızlıklar" adlı eserini kaleme almıştır.(Toptaş, 2017: 47) Toptaş'ın da belirttiği üzere eline hâkim olamadan yazdığı Yalnızlıklar, 1993 yılında kaleme alınan şiirsel metinlerden oluşmaktadır. Bu yapıt, yurtiçinde ve yurtdışında tiyatroya uyarlanıp sahnelenmiştir.

Toptaş'ın, "Ölü Zaman Gezginleri" başlıklı hikâye kitabı 1992'de Çankaya Belediyesi ile Damar edebiyat dergisinin ortaklaşa tertiplediği öykü yarışmasında, birincilik ödülü almış ve 1993 yılında yayımlanmıştır. Bu eser, 2001 yılından itibaren seçilmiş hikâyelerinin yer aldığı eserin adı olmuştur. 1993 yılında yazarın, "Sonsuzluğa Nokta" adındaki eseri, Kültür Bakanlığı'nın düzenlediği yarışmada mansiyon ödülüne layık görülmüştür. Sonsuzluğa Nokta, aynı zamanda, Kültür Bakanlığı bünyesinde yayımlanmıştır. 1994 senesinde ise Gölgesizler adındaki eseriyle Yunus Nadi Roman Ödülü'nü almıştır. Bu eser, daha sonra 1995'te, Can Yayınları tarafından yayımlanmıştır. 2009 yılında, Ümit Ünal'ın imzasıyla sinemaya uyarlanan Gölgesizler, 2018 yılında ise Kürtçeye çevrilmiştir.

Toptaş'ın, Kayıp Hayaller Kitabı, 1996 yılında Can Yayınları tarafından basılmıştır. Aynı yıl içerisinde, icra memurluğundan Hazine Avukatlığı birimine geçmiştir. Toptaş'ın hayali, kütüphane memuru olarak çalışmaktır. Ancak boş kadro olmaması nedeniyle bu hayaline ulaşamamıştır. Hayatının büyük çoğunluğunu eser yazmaya ve kitap okumaya adanmış, hayalindeki mesleğe sahip olamadığı için umutsuzluğa kapılmıştır. Bu durumun üstesinden gelebilmek için de sürekli okumuş ve yazmıştır. (Toptaş, 2017: 68)

1998 yılında, Adam Yayınları bünyesinde yayımlanan ve kendisini 1999 senesinde Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü ile buluşturan Bin Hüzünlü Haz, aynı zamanda Yılın En İyi Roman Ödülü'ne değer görülmüştür. Toptaş, bu eseri yayımlatabilmek amacıyla birçok yayınevine başvurmuştur. Ancak yayınevlerinden olumsuz cevaplar almıştır. Bunun üzerine, kötü yazdığını düşünmeye başlamıştır. Dolayısıyla eserin, ödüle layık görülmesi, Toptaş'ı şaşkınlığa sevk etmiştir. (Toptaş, 2017: 18)

Toptaş'ın, 1999'da ikinci evliliği de sona ermiştir. Bir süre ilk evliliğinden olan oğlula yaşamaya başlamıştır. Daha sonra üçüncü evliliğini yapmıştır. Üçüncü evliliğinden 2005 yılında, bir kızı dünyaya gelmiştir.

Toptaş, "Uykuların Doğusu" adlı romanıyla Orhan Kemal Roman Armağanı'na sahip olmuştur. Edebiyata ve hayata dair düşünceleri, "Harfler ve Notalar" başlıklı deneme kitabında yer almıştır. Bu eser, 2007'de yayımlanmıştır. Toptaş'ın aldığı bir diğer ödül de Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'dür. Bu ödülü, "Heba" eseriyle elde etmiştir.

Toptaş ile yapılan sohbetler, "Başlarken Yalnızsın, Bitirdiğinde Daha Da Yalnız" isimli eser içerisinde bir araya getirilmiştir. Bu eser, 2014'te yayım hayatına girmiştir.

2016 yılında, “Kuşlar Yasına Gider” ve “Geçmiş Şimdi Gelecek” adlı eserleri Everest Yayınları aracılığıyla yayımlanmıştır. 2017 yılında, yeni öykülerinin yer aldığı “Gecenin Gecesi” adlı eseri; 2019 yılında ise “Beni Kör Kuyularda” adlı romanı yayımlanmıştır.

Toptaş’ın eserleri bu güne (2022) dek ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Finlandiya, İsveç, İran, Irak ve Güney Kore gibi birçok ülkede yayımlanmıştır. Yaşamına birçok eser ve ödül sığdıran Toptaş, eldeki bilgiler ışığında Ankara’nın Sincan ilçesinde yaşamaktadır.

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Yazar, yaşamının büyük çoğunluğunu “yalnızlık içinde yalnızlık” olarak değerlendirdiği ve “taşra” (Toptaş, 2017: 13) diye nitelendirdiği kasabalarda geçirmiştir. Yazarın eserlerine ve eserlerindeki karakterlerin psikolojik durumlarına bakıldığında, taşranın söz konusu etkisini görmek mümkündür. Yazarın, eserlerinde yer alan karakterler, topluma ve kendisine karşı yabancılaşmış ve yalnızlaştırılmış karakterler olarak göze çarpmaktadır. Karakterler, bu yönüyle yazarın yaşamından izler taşımaktadır. Dolayısıyla yazarın, hayatını ve eserlerini büyük ölçüde etkileyen taşra, aynı zamanda yazarı, taşra bunalımına sürüklemektedir.

Yazarın, uzun yol şoförü olan babası, ev hanımı olan annesi ve taşra hayatının ruhuna sinen akisleri birçok eserinde göze çarpmaktadır. Ayrıca Baklan kasabasında ilkokul okuduğu sırada başının arkasında bir yara çıkan yazar, bu yaranın tedavi edilmesinden kaynaklanan bir saç kaybı yaşamıştır. Bundan ötürü başının saçsız olan bölgesini, parlayan bir cep aynasına benzetmiştir. Bu durum, yalnız kendisinin değil arkadaşlarının da O’na, “Aynalı Hasan” demelerine yol açmıştır. (Toptaş, 2017: 142-143) Aynalı Hasan benzetmesi, yazarı karamsarlığa ve mutsuzluğa sevk etmiştir. Mutsuz günler yaşamasına neden olan bu çocukluk hatırası öyküleriyle romanlarının ruhuna hüznün ve yalnızlığın izdüşümleri olarak sinmiştir. Bu durum, aynı zamanda yazarın, yazma serüvenine veya yazı dünyasına sığınma serüvenine zemin hazırlamıştır.

Kelimelere sığınıp kitapların dünyasına dalan ve orada kendine özgü bir yaşam alanı bulan yazar, bu dönemde kasabalarına gelen, seyyar kütüphanesi olan Halil Ahmet Bey ile tanışmıştır. Halil Ahmet’ten aldığı “Konuşan Katır” adlı hikâye kitabı, yazarın yazma serüveninde önemli bir role sahip olmuştur.

Yazar, ortaokul yıllarında Kemalettin Tuğcu Külliyyatını bitirmiştir. Hem dünya hem de Türk edebiyatıyla ilgilenmiştir. “Tahayyül Çemberi” adlı eseri de bu dönemde kaleme almıştır. Bu roman için yazar: “*Bu çalışma benim içime düşen yazma kurdunun ilk kımultısıydı.*” (Toptaş, 1997: 39) ifadelerini kullanmıştır. Ortaokuldayken okuduğu yazarlardan ve eserlerden etkilenerek roman yazmaya karar veren yazar, Orhan Kemal’in, Gurbet Kuşları’nı okuduğunu ve bu esere öykünerek roman yazmaya karar verdiğini dolayısıyla heveslendiği ilk edebî türün, roman olduğunu (Toptaş, 2017: 205) ifade etmektedir. Yazar, Türkçeyi olabildiğince özümsemeye çalışan Yaşar Kemal’e de ayrıca sempati duymaktadır. (Toptaş, 2017: 202)

Edebî tarzını, sürekli geliştirip dönüştürmeye özen gösteren yazar, dünya edebiyatından Cioran, Adorno, Proust, Kundera, Beckett, Borges, Eco, Calvino, Cervantes ve Kafka gibi yazarları da okumuştur. Bu yazarlar arasında kendisine en yakın gördüğü yazarın, Kafka olduğu: “*Benim halaoğlum Kafka...*” (Toptaş, 2017: 12) şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği kasaba, aile içi ilişkileri, çocukluk hatıraları ve yaptığı okumalar, yazarın kendi edebî üslubunu oluşturmasına ve yazın dünyasına adım atmasına zemin hazırlamıştır. Lise yıllarında, hikâye yazmaya başlayan yazar, birkaç hikâye yarışmasında ödül almıştır. Çal Kaymakamlığı’nın düzenlediği yarışmada, “Tövbe” başlıklı hikâyesiyle aldığı ödül, bunlardan biridir.

Hikâye, yazın dünyasında yazar için ayrı bir öneme sahiptir. “Bir Gülüşün Kimliği” adlı ilk hikâye kitabını 1987 yılında, İz Yayınları aracılığıyla yayımlamıştır. Eserinde yabancılaşma, yalnızlaşma ve toplumsal duyarsızlık gibi gerçeklikleri ele alan yazar, bu özelliklerinden dolayı Yıldız Ecevit’e göre, “*Son dönem edebiyatçıları içinde postmodern bir modernisttir.*” (Ecevit, 2016: 171) Semih Gümüş ise, yazarın ilk hikâye kitabında, postmodern edebiyat izlerinin görülmediğini belirtmektedir. Dolayısıyla modernist yönünün ağır bastığını ancak postmoderne dönüşmeye de yatkın olduğunu (Gümüş, 2010: 112) ifade etmektedir. Yazarın, ilk hikâye kitabına yönelik yapılan değerlendirmelerde anlatının içerik bakımından postmodern edebiyat anlayışına uygun özellikler taşımadığı ancak modernist edebiyat anlayışına daha yakın olduğu savunulmaktadır.

Yazarın, 1990 yılında, yayımlanan “Yoklar Fısıltısı” başlıklı ikinci hikâye kitabı ile 1993 yılında yayımlanan, “Ölü Zaman Gezginleri” başlıklı üçüncü hikâye kitabının, postmodern edebiyat anlayışına, daha yakın olduğu görülmektedir. Üstkurmaca olan bu

metinlerde öne çıkan kurgu, zamansızlık ve mekansızlık gibi unsurlar, bahsi geçen metinlerin postmodern özellikler taşıdığını kanıtlar niteliktedir.

Kişi, zaman, mekân ve kurgunun iç içe geçtiği bu metinlerde yazar, belirsizliği ön plana çıkarmaktadır. Ona göre, öykü kaleme almak kelimelerin arkasına sığınıp onları sürekli ön plana çıkarmak değil de bunları geri plana çekip kağıt üzerinde derin bir boşluk yaratmaktır. (Toptaş, 2020: 240) Bu boşluk, metinlerdeki belirsizliğe zemin oluşturmaktadır. Bu zemin üzerine inşa edilen metinler, gizemli yapıda olan ve net olamayan metinler olmalıdır. (Toptaş, 2017: 21-55) Yazarın bu görüşleri, belirsizliği ve çözümlenememe hâlini savunduğunun göstergesidir.

Yazarın, belirsizliği temel alıp kaleme aldığı metinlerin karanlık noktaları, okur tarafından doldurulmaktadır. Bu durum, okuru, her ne kadar ön plana çıkarsa da metinlerin, okura yönelik kaleme alındığı yönünde bir çıkarım yapmak söz konusu değildir. Dolayısıyla kaleme aldığı metinlerin okura ulaşmasından değil de okur için yazılmasından ürkemektedir. (Toptaş, 2008: 7-9) Yazdıklarına, okurun gölgesinin düşmesini istemeyen yazar, okuru hesaba katarak yazmayı, hem okura hem de edebiyata kötülük olarak değerlendirmektedir. Ayrıca bu doğrultuda yazılan metinlerin, yazarın özgürlüğünü kısıtlayacağını altını çizmektedir. (Toptaş, 2017: 149-150) Yazarın, bu düşüncelerinden hareketle edebî tarzını oluşturmak için okuru geri planda tuttuğunu söylemek mümkündür. Ona göre, edebî bir metinde, ödün verilmemesi gereken tek şey biçimdir. Bunun gerçekleşmesi de ancak yazarın, özgür olmasıyla doğru orantılıdır.

Yazarın, kaleme aldığı metinlere bakıldığında kurguyu oluşturan en önemli unsurların, zaman ve mekân kavramları olduğunu görmek mümkündür. Bu unsurlar, yazarın birçok eserinde iç içe geçerek okurun karşısına çıkmaktadır. Bu durumun temel sebebi, yazarın zaman ve mekân kavramlarını realiteden uzak bir şekilde algılamasıyla ilintilidir.

Zaman ve mekân algısıyla şekillenen ve zaman-mekân kavramlarının iç içe geçtiği metinler, yazarın kendine özgü üslubuyla derinlikli bir yapıya bürünmektedir. Yazarın, “Zaman Kimi Zaman” (Toptaş, 2016: 14) başlıklı metni, söz konusu değerlendirmenin en somut hâlidir. Bu metinde geçen: “*Zaman hep geleceğe mi akar?*” (Toptaş, 2016: 14) ve “*Gözlerimi gene o boş masaya dikmiş ve zamanın tıpkı bir yol ya da gökyüzüne tırmanan masmavi, kocaman bir ağaç gibi kollara ve dallara ayrıldığını düşünmüştüm.*” (Toptaş, 2016: 15) şeklindeki ifadeler, bu tespiti doğrular niteliktedir. Dolayısıyla yazarın, zaman ve mekân algısının, kavranabilirlikten uzak olduğunu söylemek mümkündür.

Yazarın eserlerinde ön plana çıkan bir diğer unsur ise metinlerinde yer alan karakterlerdir. Bu metinlerdeki karakterler, tıpkı zaman ve mekan kavramları gibi iç içe geçmiş, birbirlerine dönüşüp duran karakterler olarak okura sunulmaktadır. Ölü Zaman Gezinleri içerisinde yer alan, “Zaman Kimi Zaman” (Toptaş, 2016: 14-18) başlıklı metinde, oturduğu masadan karşı masadaki kendini izleyen karakter; “Gökyüzü Gri” (Toptaş, 2016: 31-46) başlıklı öykünün başlangıcında, dışarıda çırılçıplak kalacak şekilde soyunan bir kadın ve bu kadını balkonda izleyen karakterin, anlatının sonuna gelindiğinde, soyunan kadının kimliğine bürünmesi; “Av” (Toptaş, 2016: 105-112) isimli anlatıda, hikâyeye yazan bir yazarın, yarattığı bir karakterin, yine yarattığı başka bir karakteri öldürmesi ve öldürülen bu karakterin aslında öldürülmesi gereken karakter olmayışı; “Çift Çizgi”(Toptaş, 2016: 90-96) başlıklı metinde, tren yolculuğu sırasında teyzesini öldüren bir kızın hayat hikâyesini, şişman bir karakterden dinleyen kişinin, metnin sonunda hikâyeyi anlatan şişmanın, aslında kendisi olduğunu fark etmesi ve “Korkuyla Yaralı Dört Keklik” (Toptaş, 2016: 53-60) başlıklı metnin, başında yolculuğa çıkan arkadaşların, gördükleri bekçinin metnin sonunda şeflerinin karakterine bürünmesi gibi örnekler yazarın, metinlerindeki karakterlerin başka kimliklerde buluşmasına örnek teşkil etmektedir.

Başka kimliklerde buluşan karakterler, kimi zaman vücut buldukları yeni kimliklerinde oldukları sırada, bir önceki kimliklerindeki yaşamlarına dair unsurlarla karşılaşabilmektedirler. *Gökyüzü Gri* (Toptaş, 2016: 31-46) metninde, sokak ortasında soyunan kadını bir balkondan izleyen ve onun kimliğinde vücut bulan karakter, anlatının sonunda bir geneleve düşmüş ve buraya gelen kocasını boğazlayarak öldürmüştür. Cinayetin ardından bulunduğu yerin, aslında genelev değil de kendi evi olduğunu idrak etmiştir. Bu durum, kadının tekrar bir önceki kimliğine döndüğünün göstergesidir. Kadının, bir önceki kimliğine döndüğü, dışarıda dut ağacı olmadığını belirtmesiyle okuyucuya sezdirilmektedir. Çünkü kadın sözde genelevdeyken dışarda gözüne ilişen tek şey dut ağacı olarak imgelenmektedir. Verilen örnekteki dut ağacı, kadının eşi ve kadının bunlarla yüzleşmesi, olasılık dahilinde olan olaylar silsilesidir. Bu durum yazarın hikâyelerinde kullandığı anlatım tekniklerini işaret etmektedir.

Belirsizlik, dönüşüm ve olasılık düzleminde kaleme alınan; kişi, zaman, mekân ve kurgunun iç içe geçtiği bu metinler, yazarın hayal dünyası ve kendine özgü edebî tarzıyla yoğrularak okura ulaşmaktadır. Yazar bu metinleri, estetik kaygı ve titizlikle kaleme almaktadır. Bu doğrultuda kaleme alınan metinlerde yazar, bir konuyu anlatmak yerine; o konuyu hangi şekilde anlatması gerektiğine dikkat etmiştir. (Toptaş, 2017: 159) Biçim ve

kurguyu önemseyen yazar zamansızlık, mekânsızlık ve belirsizlik gibi unsurların aynı potada erimesiyle oluşturduğu birçok metninde, bu anlayışa sadık kalmıştır.

Yazarın kurgu, hayal ve gerçeklik çerçevesinde kaleme aldığı metinler, zihni sürekli uyanık tutmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca okura, kendini tanıma ve sorgulama imkanı sağlamaktadır. Ona göre, bir öykünün bitmesi kağıt üzerinde değil de onu tüketen okurun hayal dünyasında sona ermesiyle paraleldir. (Toptaş, 2017: 87) Bu durum, metinlerinin hayal gücünden beslendiğini göstermektedir. Yazar, bu doğrultuda yazdığı bazı metinlerde, metinlerarası düzlemden de yararlanmaktadır. Bin Hüzünlü Haz romanı, bu durumun en açık örneğidir. Adı geçen eserde anlatıcı, bir masal kahramanını aramak için yolculuğa çıkmıştır. Bir masal kahramanını aradığını şu sözleriyle ifade etmektedir: “*Aradığım Alaaddin, suçtan arınımlığımdan tedirgin olacak kadar suçsuz birisi.*” (Toptaş, 2019: 54) Masal kahramanı olan Alaaddin’in peşine düşen anlatıcı, bu serüvende birçok masal kahramanlarıyla da karşılaşmaktadır. Üstelik bu karakterler, reel hayata adapte olmuş karakterler olarak okura sunulmaktadır.

Yazar, metinlerini estetik kaygı ve şiir hassasiyetiyle kaleme almaktadır. Metinlerinde, kendine özgü bir ses yapısının olduğunun altını çizen yazar, bundan hareketle her cümleye veya kelimeye indirgenebilecek bu ses yapısının, farkında olunması gerektiğine dikkat çekmektedir. Kelimelerin açık veya kapalı sesle bitme durumlarına göre dağılımlarının yapılmasını ve yan yana getirilme ölçütlerinin nasıl olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre, bu doğrultuda kaleme alınan metinlerin bünyesinde yer alan seslerden birer nota oluşturmak mümkündür. Bu bağlamda elde edilen notalar ile bireyin hoşuna gidecek bir müzikal veya bireyi rahatsız edebilecek bir ses karmaşası da yaratılabilmektedir. (Toptaş, 2008: 170) Yazarın, eserlerinde dili kullanma tarzına bakıldığında bu hassasiyetin, göz ardı edilmediği anlaşılmaktadır. Yazarın bu ifadeleri, dil ve üslubu ön plana çıkarmaya yöneliktir. Bundan hareketle yazarın, Ecevit’in deyimiyile *bir dil ve kurgu ustası*, (Ecevit, 2016: 208) olduğunu söylemek mümkündür. Düşle gerçeğin birbirine karıştığı, çok katmanlı ve derinlikli metinler kaleme alan yazar, söz konusu metinleri oluştururken dili araç değil de amaç edinmektedir. Bu durum yazarın, dile verdiği önem ile alakalıdır.

Şiirselliğin metnin düşselliğiyle birleştirildiği, düş ile gerçeğin birbirine karıştığı, belirsizliğin resmedildiği, çok katmanlı ve derinlikli metinler kaleme alan yazar, bu metinleri kendine has üslubuyla okura sunmaktadır. Eserlerini, bireyin iç dünyası ve kendi hesaplaşmaları üzerine kurgulamış, olay örgüsünü pek önemsememiştir. Kaleme aldığı

metinlere bakıldığında postmodernist, metinlerarasılık, üstkurmaca ve belirsizlik (zaman-mekân) gibi unsurlara rastlamak mümkündür.

Yazarın, kullandığı dil ve metinlerine hakim olan şiirsellik onu son dönem yazarları arasında farklı bir konuma getirmektedir. Bu durum, *bir dil ve kurgu ustası* olarak anılmasına zemin hazırlamaktadır. Yaşamına birçok eser ve ödül sığdıran yazarın bazı metinleri, sinemaya uyarlanmış; bazı metinleri ise tek kişilik oyun olarak sahnelenmiştir

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Roman

- (1993) Sonsuzluğa Nokta
- (1995) Gölgesizler
- (1996) Kayıp Hayaller Kitabı
- (1997) Ben Bir Gürgen Dalıyım
- (1998) Bin Hüzünlü Haz
- (2005) Uykuların Doğusu
- (2013) Heba
- (2016) Kuşlar Yasına Gider
- (2019) Beni Kör Kuyularda

1.3.2. Hikâye

- (1987) Bir Gülüşün Kimliği
- (1990) Yoklar Fısıltısı
- (1993) Ölü Zaman Gezginleri
- (2016) Geçmiş Şimdi Gelecek
- (2017) Gecenin Gecesi

1.3.3. Şiirsel Metin

- (1993) Yalnızlıklar

1.3.4. Deneme

- (2007) Harfler ve Notalar

(2014) Başlarken Yalnızsın Bitirdiğinde Daha da Yalnız

1.4. ÖDÜLLERİ

- 1993 Kültür Bakanlığı Roman Mansiyon  d l  - Sonsuzluğa Nokta
- 1992 ankaya Belediyesi - Damar Edebiyat Dergisi  yk  Yarışması Birincilik  d l  -  l  Zaman Gezginleri
- 1994 Yunus Nadi Roman  d l  – Gölgesizler
- 1999 Cevdet Kudret Edebiyat  d l  - Bin Hüzünlü Haz
- 2000Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi  ğrencileri Yılıın En İyi Roman  d l  - Bin Hüzünlü Haz
- 2005 Orhan Kemal Roman  d l  - Uykuların Doğusu
- 2013 Sedat Simavi Edebiyat  d l  - Heba
- 2016 Türkiye Yazarlar Birliği Roman  d l  - Kuşlar Yasına Gider

BÖLÜM II

1. KELİME GRUPLARI

Bir kavramı, olayı veya durumu, karşılamak amacıyla birden fazla unsurun, meydana getirdiği söz topluluğuna kelime grupları denilmektedir. Kelime grupları, Türkçenin söz diziminde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle birçok filolog ve bilim insanı bu alanda çalışmalar yapmıştır.

Muharrem Ergin, kelime gruplarının birden fazla sözcükten ibaret olduğunu ve bu sözcüklerin bazı dil bilgisi kuralları çerçevesinde bir araya geldiğini ifade etmektedir. Belli kurallar dahilinde bir araya gelen bu dil birliklerinin, yalnızca bir nesneyi veya hareketi birlikte karşıladığına (Ergin, 2013: 374) dikkat çeken Ergin, kelime gruplarına, “Belirtme Grupları” adını vermektedir. Ayrıca belirtme gruplarının belirten-belirtilen olarak iki ögeden oluştuğunu (Ergin, 2013: 375) dile getirmektedir.

Leylâ Karahan, bu birimlerin tek sözcük ile karşılanamayan varlık, kavram, durum ve hareketlerin anlamlarını genişleterek, niteleyerek veya pekiştirerek söz diziminde yer alan yargısız dil unsurları olduklarını ifade etmektedir. Cümle içerisinde isim, sıfat, zarf ve fiil gibi görev yapan bu birimlere “Kelime Grupları” adını vermektedir (Karahan, 2011: 39).

Mustafa Özkan ile Veysi Sevinçli, bu dil ürünlerinin sadece kavramları, nesnelere veya hareketleri daha yakından belirtmeye yaradığını bu nedenle de bunların “Belirtme Grupları” olduklarını ifade etmektedir (Özkan-Sevinçli, 2017: 19).

Belirten ve belirtilen olmak üzere iki unsurdan oluşan bu dil birlikleri, M. Kaya Bilgegil tarafından da “Belirtme (tayin) Grupları” olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca Bilgegil, söz konusu grupların birden fazla kelimedenden ibaret olduğu halde, söz diziminde bazı çekim eklerini alarak yalnız bir sözcük gibi görüldüğüne (Bilgegil, 2014: 108) dikkat çekmektedir.

Günay Karaağaç, söz konusu yapıları “Söz Öbekleri” terimiyle karşılamaktadır. Bunların kendi başına cümle kuramayan söz dizimi öğeleri olduklarını ifade etmektedir. (Karaağaç, 2017: 160)

Mehmet Özmen de kelime gruplarına, “Söz Öbekleri” adını vermektedir. Söz öbeklerini, cümle oluşturamayan birden fazla kelimedenden meydana gelen söz dizimi birimleri (Özmen, 2016: 51) olarak değerlendirmektedir.

Hikmet Dizdaroğlu, kelime gruplarına yönelik “Sözcük Öbekleri” terimini uygun

görmektedir. Sözcük öbeklerinin bir bütün olduğunu belirten Dizdaroğlu, bu öbeklerin yapısında herhangi bir değişiklik yapılamayacağını ve karşıladıkları kavram veya nesnelerin, ancak o kalıp içinde anlatılması gerektiğini (Dizdaroğlu, 1976: 34) savunmaktadır.

Kelime gruplarına, “Birlik” adını veren Fuat Bozkurt, birliklerin Türk dilinde, yargı barındırmadan bir konu veya duruma yönelik ifade imkânı sağladığını (Bozkurt, 2017: 138-139) ifade etmektedir.

Rasim Şimşek, kelime gruplarını “Belirtme Öbekleri” olarak adlandırmaktadır. Kelimelerin öbeklenmesini, kavramlar arası ilişkilere dayandıran Şimşek, isim soylu sözcüklerin, bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında bir tür ilişkisi içine girdiklerini bu tür ilişkisinden de *belirtme öbeği* adı verilen yargısız dil birliklerinin ortaya çıktığını (Şimşek, 1987: 322) savunmaktadır.

Ahmet Beserek, kelime gruplarının birden fazla kelimenin çeşitli etkenler vasıtasıyla bir bütün oluşturduğunu savunmaktadır. Ayrıca kelime gruplarını bilmeden cümlelerin tahlil edilmesinin zor olduğunu aynı şekilde cümleleri anlayabilmek için de kelime gruplarını anlamak gerektiğinin (Beserek, 1991: 28) altını çizmektedir.

H. İbrahim Delice, bu dil ürünlerinin birden fazla sözcükten oluştuğunu, yapı ve anlam bakımından bir bütün içinde olduğunu, cümlelerin kuruluşunda herhangi bir öge olabildiğini ve kelime öbeği içerisinde yardımcı veya ana unsur olarak yer aldığını (Delice 2016: 17) ifade etmektedir.

Bir ya da birden fazla sözcüğün belli kurallar dahilinde birbirine bağlanması sonucunda oluşan bu yapılara yönelik yapılan açıklamalar, söz konusu grupların yapısı ve mahiyeti hakkında, tutarlı bilgiler elde etmeye yardımcı olmaktadır.

Kelime gruplarına yönelik yapılan değerlendirmelerden hareketle bunlara; *Belirtme Grupları* (Ergin, 2013: 375, Bilgegil, 2014: 108, Özkan ve Sevinçli, 2017: 14), *Kelime Grupları* (Hatiboğlu, 1963: 205-243, Altun, 2011: 15-22, Karahan, 2011: 39), *Söz Öbekleri* (Karaağaç, 2017: 160, Özmen, 2016: 51, Şimşek, 1987: 322), *Sözcük Öbekleri* (Dizdaroğlu, 1976: 34) ve *Birlik* (Bozkurt, 2017: 138-139) adlarının uygun görüldüğü ve ilgili konuyu adlandırma hususunda terimsel bir uzlaşma sağlanamadığı saptanmıştır.

Birden fazla sözcüğün, belli kurallar dâhilinde bir araya gelmesiyle oluşan bu yapılar, kendi aralarında birer grup oluşturdukları için bunlara, “Kelime Grupları” terimi uygun görülmüştür. Çalışmanın başlığı da bu anlayış doğrultusunda hazırlanmıştır.

2. KELİME GRUPLARININ SINIFLANDIRILMASI

Kelime gruplarına yönelik şu ana (2022) dek yapılmış birçok yüksek lisans ve doktora tezi gibi yayın bulunmaktadır. İlgili konuya yönelik yapılan bu çalışmalar kelime gruplarının yapısını, görevini, edebî metinler içerisindeki konumunu tespit etmeye yöneliktir. Dile anlatım zenginliği katan kelime grupları üzerine yapılan yayınların fazla olması bu dil unsurlarının önemi ile doğru orantılıdır. Bu konuya yönelik yapılan önemli (Bizce) sınıflandırma çalışmaları aşağıda verilmiştir.

Ergin'in, *Türk Dil Bilgisi* (Ergin, 2013) adlı kitabında kelime gruplarına yönelik sınıflandırması şu şekildedir:

1. Tekrarlar
2. Bağlama Gurubu
3. Sıfat Tamlaması
4. İyelik Gurubu
5. İsim Tamlaması
6. Aitlik Gurubu
7. Birleşik İsim
8. Birleşik Fiil
9. Unvan Gurubu
10. nlem Gurubu
11. Sayı Gurubu
12. Edat Gurubu
13. İsnat Gurubu
14. Genitif, Datif, Lokatif, Ablatif Gurupları
15. Fiil Gurubu
16. Partisip Gurubu
17. Gerundium Gurubu
18. Kısaltma Gurupları
19. Akuzatif Gurubu (Ergin, 2013: 377-397)

Karahan, *Türkçede Söz Dizimi* (Karahan, 2011) adlı eserinde kelime gruplarını şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. İsim Tamlaması
2. Sıfat Tamlaması

3. Sıfat-Fiil Grubu
4. İsim-Fiil Grubu
5. Zarf-Fiil Grubu
6. Tekrar Grubu
7. Edat Grubu
8. Bağlama Grubu
9. Unvan Grubu
10. Birleşik İsim Grubu
11. Ünlem Grubu
12. Sayı Grubu
13. Birleşik Fiil

14. Kısaltma Grupları (Karahan, 2011: 39-84)

Özkan ile Sevinçli'nin, *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* (Özkan-Sevinçli, 2017) adlı eserinde kelime grupları şu şekilde tasnif edilmiştir:

- I. İsim tamlaması ve İyelik Grubu
- II. Sıfat Tamlaması
- III. Birleşik İsim Grubu
- IV. Tekrar Grubu (İkileme)
- V. Aitlik Grubu
- VI. Edat Grubu
- VII. Unvan Grubu
- VIII. Birleşik Fiil Grubu
- IX. İsim-fiil Grubu
- X. Sıfat-fiil Grubu
- XI. Zarf-fiil Grubu
- XII. Sayı Grubu
- XIII. Ünlem Grubu
- XIV. Bağlama Grubu
- XV. Kısaltma Grupları (Özkan-Sevinçli, 2017: 19-113)

Vecihe Hatiboğlu, *Kelime Grupları ve Kuralları* (Hatiboğlu, 1963) başlıklı makalesinde kelime gruplarını yedi başlığa ayırmaktadır:

- I. Bileşik Kelimeler
- II. Terimler
- III. Deyimler (Tekerlemeler, Ayaklar)
- IV. Bilmeceler
- V. Atasözleri
- VI. Vecizeler
- VII. Argo (Hatiboğlu, 1963: 205-243).

Kelime gruplarını, *Türkçenin Söz Dizimi* (Karaağaç, 2017) adlı eserinde, *Söz Öbekleri* başlığı altında toplayan Karaağaç'ın tasnif çalışması şu şekildedir:

- A. Yapımlık Öbekler
 1. Filimsi Öbekleri
 - a. İsim-fiil Öbekleri
 - b. Fiil İsmi Öbekleri
 - c. Zarf-fiil Öbekleri veya Cümle + Edat Öbekleri
 2. Kısaltma Öbekleri
 - a. İsnat Öbeği
 - b. Hal veya Edat Öbekleri
 1. Yalın Hal Öbeği
 2. İlgı Hali Öbeği
 3. Yapma Hali Öbeği
 4. Yaklaşma Hali Öbeği
 5. Bulunma Hali Öbeği
 6. Uzaklaşma Hali Öbeği
 7. Vasıta Hali Öbeği
 8. Yön Hali Öbeği

9. Eşitlik Hali Öbeği
10. Benzerlik Hali Öbeği
11. Karşılaştırma Hali Öbeği
12. Sebep Hali Öbeği
13. Sınırlandırma Hali Öbeği
- c. Ünlem Öbeği
3. Sayı Öbeği
4. Birleşik Fiiller
 - a. İsimlerle Yapılan Birleşik Fiiller
 - b. Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller
5. Yineleme Öbekleri
6. Aitlik Öbeği
7. Bağlama Öbek ve Cümleleri
 - a. Sıralayıcı Bağlama Öbek ve Cümleleri
 - b. Açıklayıcı Bağlama Öbek ve Cümleleri
8. Özel Ad Öbeği
 - a. Birleşik Adlar
 - b. Unvan Öbeği
- B. Çekimlik Söz Öbekleri
 1. İlişkilendirme Öbekleri
 - a. İsim Tamlaması
 1. Belirtili İsim Tamlaması
 2. Belirtisiz İsim Tamlaması
 3. Zincirleme İsim Tamlaması
 - b. İyelik Öbeği
 - c. İlgî Hali Öbeği

2. Nitelendirme Öbekleri

a. Sıfat Tamlaması

1. Varlığın Var Oluş Sıfatları

2. Varlığın Eylem Sıfatları (Karaağaç, 2017: 159-218)

Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi* (Bilgegil, 2014) başlıklı eserinde söz konusu grupları şu şekilde tasnif etmektedir:

1. İsim Tamlamaları

2. Sıfat Tamlamaları

3. Bağlaç Grupları

4. Zarf Grupları

5. İsim Grupları

6. İkizlemeler

7. Edat Grupları

8. Unvan Grupları (Bilgegil, 2014: 108)

Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri* (Banguoğlu, 2015) adlı eserinde, kelime gruplarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Ad Takımları

2. Sıfat Takımları

3. Zarf Öbekleri

4. Takı Öbekleri

5. Çekim Öbekleri

• İsim Öbekleri

• Fiil Öbekleri

6. Bağlama Öbekleri

7. Yanaşma Takımları

• San Öbekleri

• Ayama ve Soyadı Öbekleri

• Künye ve Mahlas

8. Katma Öbekleri

- Ünlem Öbekleri
- Saplama Öbekleri (Banguoğlu, 2015: 495)

Beserek, *Türkçede Cümle Yapısı* (Beserek, 1991) adlı eserinde kelime gruplarını şu şekilde tasnif etmektedir:

1. İsim Tamlaması
2. Sıfat Tamlaması
3. İsim Grupları
4. Edat Grubu
5. Unvan Grubu
6. Zarf Grubu
7. Tekrarlar (İkilemeler)
8. Ünlem Grubu
9. Bağlaç Grupları (Beserek, 1991: 28- 31)

Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi* (Şimşek, 1987) adlı eserinde kelime gruplarını şu şekilde başlıklandırmıştır:

1. İyelik Öbekleri (Ad Takımı: Belirtili Ad Takımı, Belirtisiz Ad Takımı, Adıl Takımı)
2. Niteleme Öbekleri (Önad Takımı, Sayı Öbeği. San Öbeği, Belirteç Öbeği)
3. Çekim Öbekleri (Ad Öbekleri: Yönelmeli, Kalmalı, Çıkmalı, Belirtmeli, Katılmı, İyelikli Ad Öbeği; Eylem Öbekleri, İlgeç Öbekleri)
4. İkileme
5. Bağlaç Öbeği (Ulama Bağlaç Öbekleri, Ayırtlama Bağlaç Öbekleri)
6. Ünlem Öbeği (Şimşek, 1987: 322-400)

Kelime gruplarını sınıflandırma çalışmalarına bakıldığında “İsim Tamlaması” başlığının Hatiboğlu’nun tasnifi dışındaki tüm tasniflerde (Ergin, 2013, Karahan, 2011, Karaağaç, 2017, Banguoğlu, 2015, Şimşek, 1987, Özkan-Sevinçli, 2017, Beserek, 1991, Bilgegil, 2014) yer aldığı görülmektedir.

İncelenen tasnif çalışmaları arasında Hatiboğlu’nun tasnifi dışındaki tüm tasniflerde (Ergin, 2013, Karahan, 2011, Karaağaç, 2017, Banguoğlu, 2015, Şimşek, 1987, Özkan-

Sevinçli, 2017, Beserek, 1991, Bilgegil, 2014) “Sıfat Tamlaması” başlığına yer verilmiştir. Karaağaç ile Şimşek’in sınıflandırması, sıfat tamlamalarını “Nitlendirme Öbekleri” başlığı altında ele almaları bakımından benzerlik göstermektedir. Ancak sıfat tamlamasını adlandırma bakımından farklılık arz etmektedir. Banguoğlu ile Şimşek’in sıfat tamlamasına yönelik tasnifi, adlandırma açısından aynı; konumlandırma açısından farklıdır. Banguoğlu, söz konusu birimleri ana başlık olarak ele alırken Şimşek, “Niteleme Öbekleri” başlığı altında ele almaktadır.

Birleşik isim, Şimşek ile Hatiboğlu’nun yayını dışındaki tüm yayınlarda (Ergin, 2013, Karahan, 2011), Karaağaç, 2017, Banguoğlu, 2015, Özkan-Sevinçli, 2017, Beserek, 1991, Bilgegil, 2014) yer almaktadır. Üzerine çalışılan eserde, bilim insanlarının ekseriyetle yayınlarda yer verdikleri bu kelime grubuna örnek teşkil eden kullanımlar mevcuttur. Dolayısıyla çalışmamızda bu başlığa yer verilmiştir.

Birleşik fiil, incelenen tasnif çalışmaları arasında Beserek, Hatiboğlu ve Bilgegil’in tasnifi dışındaki tüm tasniflerde (Karahan, 2011, Karaağaç, 2017, Banguoğlu, 2015, Şimşek, 1987, Özkan-Sevinçli, 2017) yer almaktadır.

İncelenen yayımlar arasında Beserek, Bilgegil, Banguoğlu ve Şimşek’in tasnifi dışındaki tüm tasnif çalışmalarında (Ergin, 2013, Karahan, 2011, Karaağaç, 2017, Özkan-Sevinçli, 2017) isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları yer almamaktadır. Karaağaç, bu birimleri “Filimsi Öbekleri” başlığı altında incelemektedir. Ergin, Karahan Özkan ve Sevinçli ise bu kelime gruplarını ana başlık olarak ele almaktadır.

Kelime gruplarını sınıflandırma çalışmaları içerisinde Hatiboğlu ile Banguoğlu’nun sınıflandırması dışındaki tüm sınıflandırma çalışmalarında (Ergin, 2013, Karahan, 2011), Karaağaç, 2017, Şimşek, 1987, Özkan-Sevinçli, 2017, Beserek, 1991, Bilgegil, 2014) tekrar grubu yer almaktadır. Dolayısıyla çalışmamıza bu başlığı almakta bir sakınca görülmemektedir.

Kelime gruplarını sınıflandırma çalışmalarına bakıldığında Ergin, (Ergin, 2013) Karahan, (Karahan, 2011) Beserek, (Beserek, 1991) Bilgegil, (Bilgegil, 2014) Karaağaç, (Karaağaç, 2017) Şimşek, (Şimşek, 1987) Özkan ve Sevinçli’nin (Özkan-Sevinçli, 2017) tasniflerinde edat grubuna yer verildiği göze çarpmaktadır. Ancak Hatiboğlu’nun tasnifinde bu birimlere yönelik bir başlığa yer verilmemiştir. Bu birimler, Şimşek’in sınıflandırmasında “Çekim Öbekleri” başlığının alt başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer çalışmalarda ise ana başlık olarak ele alınmaktadır.

Bağlama grubuna yönelik incelenen tasnif çalışmaları arasında Hatiboğlu'nun tasnifi dışındaki tüm tasniflerde (Ergin, 2013, Karahan, 2011), Karaağaç, 2017, Banguoğlu, 2015, Şimşek, 1987, Özkan-Sevinçli, 2017, Beserek, 1991, Bilgegil, 2014) bağlama grubuna yer verildiği görülmektedir. En az iki isim unsurun bağlama edatlarıyla birbirine bağlanması sonucu elde edilen bu birimlerin bazı tasnif çalışmalarında (Karaağaç, 2017, Banguoğlu, 2015, Şimşek, 1987, Bilgegil, 2014) farklı isimlerle kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Kelime gruplarına yönelik yapılan tasnif çalışmalarında Bilgegil (Bilgegil, 2014) ve Hatiboğlu'nun (Hatiboğlu, 1963) tasnifinde “Ünlem Grubu” başlığına yer verilmemiştir. Karaağaç, (Karaağaç, 2017) Ergin, (Ergin, 2013) Karahan, (Karahan, 2011) Beserek, (Beserek, 1991) Banguoğlu, (Banguoğlu, 2015) Şimşek, (Şimşek, 1987) Özkan ve Sevinçli'nin (Özkan-Sevinçli, 2017) tasnifinde ise ünlem grubuna yer verilmiştir. Ergin, Karahan, Beserek, Şimşek, Özkan ve Sevinçli bu grubu ana başlık olarak ele almaktadır. Karaağaç, bu dil ürünlerini “Sınırlandırma Hali Öbeği” başlığı altında incelemektedir. Banguoğlu ise “Katma Öbekleri” başlığı altında ele almaktadır.

Kelime gruplarını sınıflandırma çalışmaları arasında Ergin, (Ergin, 2013) Karaağaç, (Karaağaç, 2017) Özkan ve Sevinçli'nin (Özkan-Sevinçli, 2017) çalışmalarında aitlik grubuna yer verildiği görülmektedir. Ancak Karahan, (Karahan, 2011) Şimşek, (Şimşek, 1987) Bilgegil, (Bilgegil, 2014) ve Beserek'in (Beserek, 1991) çalışmalarında aitlik grubunun yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir veya birden fazla sözcüğün aitlik (-ki) ekiyle kullanılması sonucunda ortaya çıkan bu birimler, kendi içerisinde bir grup oluşturduğundan dolayı aitlik grubunun varlığı (bizce) kabul edilmiştir. Dolayısıyla çalışmaya konu olan eser, kelime grupları açısından tasnif edilirken “Aitlik Grubu” başlığına yer verilmiştir.

Kelime gruplarını sınıflandırma çalışmaları içerisinde Ergin, (Ergin, 2013) Karahan, (Karahan, 2011) Karaağaç, (Karaağaç, 2017) Bilgegil, (Bilgegil, 2014), Şimşek, (Şimşek, 1987) Beserek, (Beserek, 1991) Banguoğlu, (Banguoğlu, 2015) Özkan ve Sevinçli'nin (Özkan-Sevinçli, 2017) sınıflandırmalarında unvan grubunun yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak Hatiboğlu'nun tasnifinde (Hatiboğlu, 1963) unvan grubunun yer almadığı göze çarpmaktadır. Bahsi geçen kelime grubunu Ergin, Karahan, Bilgegil, Beserek, Özkan ve Sevinçli ana başlık olarak değerlendirmektedir. Karaağaç, bu kelime grubunu “Özel Ad Öbeği” başlığı altında incelemektedir. Şimşek'in “Niteleme Öbekleri” başlığı altında ele aldığı unvan grubu, Banguoğlu tarafından, “Yanaşma Takımları” başlığı altında incelenmektedir.

Sayı grubu, Ergin, (Ergin, 2013) Karahan, (Karahan, 2011) Karaağaç, (Karaağaç, 2017) Şimşek, (Şimşek, 1987) Özkan ve Sevinçli'nin (Özkan-Sevinçli, 2017) tasnifinde yer alırken Bilgegil, (Bilgegil, 2014) Beserek (Beserek, 1991) ve Hatiboğlu'nun (Hatiboğlu, 1963) tasnifinde yer almamaktadır. Şimşek, bu kelime grubunu "Niteleme Öbekleri" başlığı altında ele almaktadır. Şimşek'in tasnifi dışındaki tüm tasniflerde ise sayı öbeği ana başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kelime gruplarını sınıflandırma çalışmalarına bakıldığı zaman Ergin, (Ergin, 2013) Karahan, (Karahan, 2011) Karaağaç, (Karaağaç, 2017) Şimşek, (Şimşek, 1987) Özkan ve Sevinçli'nin (Özkan-Sevinçli, 2017) tasnifinde kısaltma gruplarına yer verildiği; Hatiboğlu, (Hatiboğlu, 1963) Bilgegil, (Bilgegil, 2014) Beserek (Beserek, 1991) ve Banguoğlu'nun (Banguoğlu, 2015) tasnifinde bu gruplara yer verilmediği saptanmıştır.

Çalışmanın bu safhasında kelime gruplarına ilişkin sınıflandırma çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bu gruplara yönelik yapılan sınıflandırma çalışmaları değerlendirilmiştir. Bu bilgiler ışığında ve incelenen eser doğrultusunda kelime grupları şu şekilde başlıklandırılmıştır:

1. İSİM TAMLAMASI
2. SIFAT TAMLAMASI
3. BİRLEŞİK İSİM
4. BİRLEŞİK FİİL
5. FİİLİMSİ GRUPLARI
6. TEKRAR GRUBU
7. EDAT GRUBU
8. BAĞLAMA GRUBU
9. ÜNLEM GRUBU
10. AİTLİK GRUBU
11. UNVAN GRUBU
12. SAYI GRUBU
13. KISALTMA GRUPLARI

3. KELİME GRUPLARININ ÇEŞİTLERİ

3.1. İSİM TAMLAMASI

İsim tamlamasına, *ad takımı* terimini uygun gören Tahir Nejat Gencan'a göre ad takımı, söz diziminde cümlenin herhangi bir ögesi olabilmektedir. Gencan ayrıca bu kelime grubunun farklı sözcükleri de nitelediğini savunmaktadır. Dolayısıyla bir isim başka bir ismi nitelediğinde ad takımı oluşmaktadır. (Gencan, 2007: 196)

Kerime Üstünova ise ad tamlamalarının oluşmasını iyelik eklerine dayandırmaktadır. Ona göre, söz konusu grubun öğelerinden olan tamlanan, iyelik ekleri ile tamlayana bağlanmaktadır. Söz diziminde tamlanan sonda bulunmaktadır. Bu doğrultuda ad tamlaması ortaya çıkmaktadır. (Üstünova, 2012: 77)

Karahan'a göre, bu yapıda bulunan kelime grupları, iyelik eki almış bir ismin iyeliğin gösterdiği başka bir isimle kaynaşması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Karahan ayrıca isim tamlamalarını yapısı itibariyle belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması olarak iki kategoriye ayırmaktadır. (Karahan, 2011: 42-48)

Özkan ve Sevinçli, en az iki ismin sahiplik, tür, cins, vb. özellikleri belirtmek amacıyla bir araya gelmesiyle isim tamlamasının oluştuğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda isim tamlamasını belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve eksiz tamlama olmak üzere üç gruba ayırmaktadır (Özkan-Sevinçli, 2017: 19-32).

Karaağaç, isim tamlamalarını belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması (Karaağaç, 2017: 159-161) olmak üzere üçe ayırmaktadır.

Banguoğlu, isim tamlamalarını belirtili ad takımı, belirtisiz ad takımı ve zincirleme ad takımı (Banguoğlu, 2015: 495) başlıklarına ayırmaktadır.

Şimşek, isim tamlamalarını belirtili ad takımı, belirtisiz ad takımı ve adıl takımı (Şimşek, 1987: 322-323) olarak ele almaktadır.

Bu kelime grubu incelenen yayınlarda *ad takımı* (Gencan, 2007: 196, Banguoğlu, 2015: 495), *ad tamlaması* (Üstünova, 2012: 77) ve *isim tamlaması* (Ergin, 2013: 377, Özkan ve Sevinçli, 2017: 19, Karahan, 2011: 42, Beserek, 2014: 108, Karaağaç, 2017: 159, Bilgegil, 2014: 108) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu grubu adlandırmak için çoğunluğa uyularak *isim tamlaması* terimi tercih edilmiştir.

İsim tamlamasını sınıflandırma çalışmalarında da dilcilerin farklı tutum ve bakış açılarıyla söz konusu yapıları incelediği görülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında

Banguoğlu, Şimşek, Karaağaç, Özkan ve Sevinçli'nin tasniflerinde belirtili ve belirtisiz isim tamlamasına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Özkan ve Sevinçli'nin tasnifinde yer alan eksiz tamlama diğer çalışmacıların tasniflerinde yer almamaktadır. Karaağaç ile Banguoğlu'nun tasnifi, isim tamlamalarını alt başlıklara ayırma açısından aynı; isimlendirme hususunda farklıdır. Karaağaç bu birimlere “tamlama” adını vermektedir. Banguoğlu ise bunlara “takım” adını uygun görmektedir. Banguoğlu ile Karaağaç'ın tasnifinde yer alan zincirleme isim tamlaması, diğer yayınlarda yer almamaktadır. Aynı zamanda Şimşek'in tasnifinde yer alan adıl takımı da diğer yayınlarda yer almamaktadır. İsim tamlamasına yönelik yapılan sınıflandırmalardan hareketle bu birimleri adlandırma ve konumlandırma konusunda bilim insanlarının ortak tutum içinde olmadıkları göze çarpmaktadır. Konuyla alakalı incelenen yayınlar değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda isim tamlamalarını, belirtili ve belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki başlık altında incelemek uygun görülmüştür.

3.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Ergin, belirtili isim tamlamasının birden fazla sözcükten ibaret olduğunu, bu grubun üyelerinin tamlayan ile tamlanandan meydana geldiğini belirtmektedir. Ergin ayrıca tamlayan unsurunun ilgi ve iyelik ekleri vasıtasıyla birbirine bağlı olduğunu, tamlayan unsurun ilgi; tamlanan unsurun ise iyelik eki aldığını (Ergin, 2013: 381-384) ifade etmektedir.

Banguoğlu, bu kategorideki isim tamlamalarının ilgi eki almış bir ismin, iyelik eki almış bir ismi tamlamasıyla oluştuğunu dile getirmektedir. Ayrıca bu isim tamlamalarındaki birinci unsurun belirten, iyelik eki almış ikinci unsurun ise belirtilen olduğunu ifade etmektedir. (Banguoğlu, 2015: 331)

Karahan'a göre, birinci unsuru ilgi hâli eki taşıyan bu tamlamaların unsurları yer değiştirebilmektedir. Unsurlarının arasına başka unsurlar da girebilmektedir. Aynı zamanda tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması olabilmektedir. (Karahan, 2011: 43-47)

Özkan ve Sevinçli'ye göre bu birimler, tamlayanı ilgi hâli eki almış, unsurları ayrı bir kelime grubu olabilen, tamlayan ve tamlananı birden fazla sözcükten oluşan, tamlayanı ve tamlananı arasına başka bir kelime veya kelime grubu girebilen (Özkan-Sevinçli, 2017: 22-27) dil unsurlarıdır.

En az iki isim veya isim soylu sözcüğün, ilgi ve iyelik ekleriyle birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan bu dil birliklerinde birinci unsur, ilgi hâli eki almış tamlayanı; ikinci

unsur ise iyelik eki almış tamlananı teşkil etmektedir.

Konuyla alakalı incelenen yayınlarda ve sınıflandırma çalışmalarında *belirtili isim tamlaması* (Ergin, 2013: 381-384, Karahan, 2011: 42, Özkan-Sevinçli, 2017: 22, Karaağaç, 2017: 159-160) ve *belirtili ad takımı* (Şimşek, 1987: 322, Banguoğlu, 2015: 495) şeklinde karşımıza çıkan bu tamlamalar için *belirtili isim tamlaması* terimi uygun görülmüştür.

3.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Mustafa Özkan, Osman Esin ve Hatice Töre'ye göre, sadece tamlananın ek aldığı isim tamlamalarına, belirtisiz isim tamlaması denilmektedir. Belirtisiz isim tamlamasının birinci unsuru belirli değildir. Ancak her iki öge arasındaki etkileşim ve ilişki kalıcıdır. (Özkan vd., 2013: 561) Tür adı olmaya müsait olan bu birimlerde tamlayan unsur ek almaz. Tamlanan unsur ise iyelik hâli eki alır.

Bilal Aktan'a göre, belirtisiz isim tamlamalarının her iki unsuru arasında sürekli bir ilişki mevcuttur. Bu iki unsur arasına başka bir unsur girememekte ve tamlamanın unsurları yer değiştirememektedir. (Aktan 2009: 15) Aktan'ın, tanımından hareketle bu tamlamalarda unsurların yer değiştiremediği ve tamlayan ile tamlanan arasına farklı bir unsurun giremediği yorumuna ulaşılmaktadır.

Karahan'a göre, de birinci unsurunda ilgi hâli eki bulunmayan isim tamlamaları, belirtisiz isim tamlamasıdır. Bu yapıdaki tamlamaların unsurlarının arasında daimi bir ilişki olduğundan dolayı unsurların arasına başka bir unsur girememektedir. Aynı zamanda tamlamayı meydana getiren tamlayan unsuru, farklı bir kelime grubu olabilmektedir. (Karahan, 2011: 44)

Tamlayanı ek almayan tamlananı ise iyelik eki alan (Özkan-Sevinçli, 2017: 29) bu birimlerde vurgu tamlayan unsur üzerindedir.

Belirtisiz isim tamlaması (Ergin, 2013: 381-384, Karahan, 2011: 44, Özkan ve Sevinçli, 2017: 29, Karaağaç, 2017: 160-161, Aktan 2009: 15, Özkan vd., 2013: 561) ve *belirtisiz ad takımı* (Şimşek, 1987: 323, Banguoğlu, 2015: 496) olarak yayınlarda karşımıza çıkan bu yapıları adlandırma konusunda çoğunluğa uyularak *belirtisiz isim tamlaması* terimi tercih edilmiştir.

3.2. SIFAT TAMLAMASI

Bir sıfatın veya sıfat işlevinde kullanılan bir kelimenin kendinden sonra gelen bir isim unsurunu niteleyerek veya belirterek oluşturduğu tamlamaya sıfat tamlaması; bu şekilde

oluşan kelime grubuna ise sıfat tamlaması grubu denir. (Özkan vd. 2013: 61)

Muhammet Yelten'e göre, birden fazla kelimenin arka arkaya getirilmesi durumunda, bir ismi çeşitli yönleriyle niteleyen sözcükler, sıfat görevini üstlenerek sıfat tamlamasını oluşturmaktadır (Yelten, 2010: 266).

Sıfat tamlaması için, *önad tamlaması* terimini kullanan Nurettin Koç, önadın bir isimden önce geldiğine ve böylece isim topluluğu oluşturduğuna (Koç, 1996: 350) dikkat çekmektedir. Sıfat tamlamalarına ilişkin, Üstünova da *önad tamlamaları* terimini kullanmaktadır. Ayrıca söz konusu tamlamaların sıfat unsurunun bir kelime ya da kelime grubu şeklinde olabileceğine dikkat (Üstünova, 2012: 43) çekmektedir.

Zeynep Korkmaz, sıfatların anlam ve görev bakımından kendi varlıklarını ortaya koyabilmesi için mutlaka bir ismin önünde kullanılması gerektiğini ve o ismi nitelemesi veya belirtmesi gerektiğini ayrıca isimlerin iyelik, çokluk ve isim çekim ekleri alabildiklerini ancak sıfatların bu ekleri alamadığını (Korkmaz, 2014: 335) ifade etmektedir.

Karahan, sıfat tamlamasının ana unsurunun isim olduğunu ve sonda yer aldığı sıfat unsurunun ise yardımcı unsur olduğunu belirtmektedir. İki unsurun birbirine bağlanmasında herhangi bir ekin rol oynamadığını da ayrıca ifade etmektedir. (Karahan, 2011: 49)

Sıfat tamlamalarına yönelik yapılan tüm tanımlardan hareketle bu dil unsurlarının, bir sıfat ile bir isim unsurundan oluştuğunu; sıfatların yardımcı, ismin ise ana unsur olduğunu; bu grubun unsurlarının, herhangi bir ek almadan doğrudan birleştiğini; sıfat unsurunun çokluk, iyelik ve isim çekim eklerinden herhangi birini alamadığını; isim unsurunun ise bu genellemenin dışında kalabileceğini söylemek mümkündür.

İlgili konuya yönelik incelenen yayınlarda *önad tamlaması* (Koç, 1996: 349, (Üstünova, 2012: 43), *önad takımı* (Şimşek, 1987: 323), *sıfat tamlaması* (Özkan-Sevinçli, 2017: 34, Özkan vd. 2013: 61,2017: 34, Yelten, 2010: 266, Karahan, 2011: 49, Korkmaz, 2014: 335, Karaağaç, 2017: 160-190, Ergin, 2013: 380, Bilgegil, 2014: 107, Beserek, 1991: 29) ve *sıfat takımları* (Banguoğlu, 2011: 494) şeklinde karşımıza çıkan bu tamlamaları adlandırma konusunda çoğunluğa uyularak *sıfat tamlaması* adlandırması uygun görülmüştür.

3.3. BİRLEŞİK İSİM

Bir kişiye özel isim olmak üzere (Karahan, 2014: 69) bir araya gelen en az iki isim veya isim soylu sözcüğe birleşik isim denilmektedir. Birleşik isimler, ek almadan doğrudan

birleşen (Ergin, 2013: 385) dil bilgisi unsurlarıdır. Birleşik isim ile birleşik kelimeleri birbirine karıştırmamak gerekir (Ergin, 2013: 396). Türkçedeki asıl birleşik isimleri bazı yer ve ikili üçlü kişi isimleri meydana getirmektedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 42)

Abdurrahman Özkan'a göre bu birimler, bir kişiye özel isim olma kaydıyla bir araya gelen iki veya ikiden fazla özel ismin ortaya çıkardığı dil ürünleridir. Dolayısıyla bunlara *özel isim grubu* demek gerekir (Özkan, 2018: 9-10).

Bir kişiye özel isim olma amacıyla eksiz bir şekilde yan yana gelen iki veya ikiden fazla özel ismin ortaya çıkardığı bu kelime grubu bilimsel yayınlarda *birleşik isim* (Ergin, 2013: 385), *birleşik isim grubu* (Karahana, 2011: 69, Özkan-Sevinçli, 2017: 42), *özel ad öbeği* (Karaağaç, 2017: 180-181), *isim grupları* (Beserek, 1991: 30, Bilgegil, 2014: 40), *isim öbekleri* (Banguoğlu, 2015: 470) ve *özel isim grubu* (Özkan, 2018: 10) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İlgili konuyu adlandırmada *birleşik isim* terimi uygun görülmüştür.

3.4. BİRLEŞİK FİİL

Bu birimler, bir isimle bir yardımcı fiilin ya da iki fiilin bir asıl fiille birlik kurması sonucunda meydana gelen fiil türleridir. (Korkmaz, 2014: 79)

Ergin, bu yapıda olan fiillerin, bir yardımcı fiil ile bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime gurubu olduklarını, isim veya fiil unsurunun önce, yardımcı fiilin ise sonra getirildiğini (Ergin, 2013: 386) belirtmektedir. Ergin ayrıca bu dil ürünlerini: “İsimle Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller”, Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller”, “İktidari Fiil” ve “Birleşik Fiilin Menfisi” (Ergin, 2013: 386-393) olarak dört başlığa ayırmaktadır.

Bir yardımcı fiilin isim veya fiile birleşip oluşturduğu bu yapılar Özkan ve Sevinçli'ye göre: “İsim + Yardımcı Fiil” ve “Fiil + Zarf-Fiil + Yardımcı Fiil” olmak üzere iki başlığa ayrılmaktadır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 68-77)

Bir hareketi karşılamak veya tasvir etmek amacıyla belirli kurallar dahilinde bir araya gelen kelimelerin oluşturduğu bu yapılar, Karahana'ya göre, bu işlevlerinden dolayı “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller” ve “bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” (Karahana, 2011: 73-79) olmak üzere iki grupta incelenebilmektedir.

Gencan, birleşik fiil grubunu, “kurallı birleşik eylemler”, “anlamca kaynaşmış birleşik eylemler” ve “deyim biçiminde öbekleşmiş eylemler” (Gencan, 2007: 358) olarak ele almaktadır.

İsim veya isim soylu bir sözcük ile yardımcı fiilin ya da iki fiilin belirli dil kaideleri doğrultusunda bir araya gelerek oluşturduğu bu yapılar, incelenen yayınlarda *birleşik fiil grubu* (Özkan-Sevinçli, 2017: 66, Gencan, 2007: 358), *birleşik fiil* (Ergin, 2013: 386, Karaağaç, 2017: 165, Karahan, 2011: 73), *fiil öbekleri* (Banguoğlu, 2015: 497) ve *eylem öbekleri* (Şimşek, 1987: 350) adlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ilgili konuyu adlandırma konusunda terimsel bir uzlaşma sağlanamamıştır. İlgili konuyu adlandırma bakımından *birleşik fiil* terimi tercih edilmiştir.

Birleşik fiili sınıflandırma çalışmalarına bakıldığında yarıncıların farklı bakış açılarıyla bu birimleri ele aldığı tespit edilmiştir. Birleşik fiillere yönelik yapılan değerlendirmelerden ve incelenen bilimsel yayınlardan hareketle söz konusu grup şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller
2. Fiil + Bağlama Ünlüsü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller

3.4.1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller

Bu sınıfta yer alan birleşik fiiller, bir isim ile bir yardımcı fiilden meydana gelmektedir. İsim + yardımcı fiil kategorisine “et-, eyle-, yap-, kıl-, ol-, bulun-, tut-, al- vb.” fiiller ve zamanla sözlük anlamlarını yitirmiş veya deyimleşmiş olan “düş-, kal-, ver-, kal-, bul-, kur- vb.” fiiller alınabilmektedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 68)

Karahan, bu kategorideki birleşik fiilleri, ‘Bir Hareketi Karşılaman Birleşik Fiiller’ (Karahan, 2011: 73) başlığı altında incelemektedir. Karahan'a göre, bu gruptaki birleşik fiiller, bir isim unsuru ile yardımcı fiilden oluşmaktadır. Grubu meydana getiren isim unsuru yardımcı fiilden önce gelmektedir. Bir hareketi karşılayan birleşik fiillere “et-, ol-, yap-, eyle- kıl-, bulun- vb.” ve sözlükte karşıladığı anlamını yitirmiş veya deyimleşmiş “al-, ver-, kal-, düş- vb.” (Karahan, 2011: 75) gibi fiiller dâhil edilebilmektedir.

Korkmaz, bir isim veya sıfatın et-, eyle-, yap-, kıl-, ol- ve bulun- gibi yardımcı fiillerle birleşmesi sonucunda bu yapıdaki fiillerin ortaya çıktığını dile getirmektedir. (Korkmaz, 2014: 792-800)

Dilek Herkmen, bu yapıdaki fiillerin isim unsurunun Arapça, Farsça ya da Türkçe olabildiğini yardımcı fiilin ise daima Türkçe bir kelime olduğunu savunmaktadır. (Herkmen, 2010: 238)

3.4.2. Fiil + Bağlayıcı Ünlü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller

Karahan bu kategoriye dâhil olan birleşik fiilleri, “Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller” (Karahan, 2011: 77) başlığı altında toplamaktadır. Karahan’a göre, bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller, zarf-fiil eki almış bir fiil ile tasvir fiilinden oluşmaktadır. Zarf-fiil eki alan unsur, ana unsurdur. Ana unsur başta, tasvir fiili sonda bulunmaktadır. İki fiilin arasındaki anlamsal ilişkiyi sağlayan unsur, tasvir fiilidir. Bu kategorideki tasvir fiilleri asıl fiilin anlamına *yeterlik*, *ihtimal*, *tezlik*, *devamlılık beklenmezlik* ve *yaklaşma* bakımından katkı sağlamaktadır. (Karahan, 2011: 77)

Özkan ve Sevinçli’ye göre bu grupta yer alan yarı tasvir, yeterlilik, tezlik, süreklilik ve yaklaşma gibi fiiller, tasvir fiilleridir. Bu fiiller, ana fiile zarf-fiil ekleriyle bağlanmaktadır. Bu bağlamda yardımcı fiiller, zarf-fiilin yansıttığı kılış veya oluşu ifade etme imkânı kazanmaktadır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 77)

Nurettin Demir’e göre, her iki ögesi de fiil olan bu birimler, zarf-fiil ekinin vasıtasıyla bir araya gelmektedir. Türkçenin hemen hemen her döneminde bu yapıdaki fiillerle karşılaşmak mümkündür. (Demir, 1994: 84)

Korkmaz, bu kategorideki fiillerin yardımcı fiillerini, tasvir fiili olarak kabul etmektedir. Bu fiillerin, ana fiile zarf-fiil eklerinin vasıtasıyla bağlandığı belirtmektedir. (Korkmaz, 1959: 108)

Nadir İlhan da tasvir fiillerinin asıl fiilin anlamına *yeterlilik*, *süreklilik*, *tezlik* ve *yakınlılık* bakımından katkı bulunduğunu ifade etmektedir. Bu fiillerin, asıl fiile bağlantı kurarken aldıkları seslerin, zarf-fiil eki değil de “bağlayıcı ünlü” olduklarını gramer kitaplarında ve bilimsel yayınlarda bu seslerin adlandırılması ve görevleri bakımından bilim insanlarının ortak bir tutum içinde olmadıklarını ayrıca belirtmektedir (İlhan, 2001: 1-7). İlhan’ın, tasvir fiillerine yönelik yaptığı değerlendirmeler, bu birimlerin mahiyetine ve yapısal özelliklerine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bu fiillerin aldıkları seslerin, hangi kategoride yer aldığını belirtmesi, İlhan’ın yayınına ilgili konuya yönelik yapılan diğer yayınlardan ayırması bakımından bilim dünyası adına önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu grupta yer alan fiiller, incelenirken İlhan’ın görüşleri esas alınmıştır. Böylece gramer kitaplarında ve bilimsel yayınlarda fiil + zarf-fiil eki + yardımcı fiil başlığı altında ele alınan bu birimler çalışmamızda, fiil + bağlayıcı ünlü + tasvir fiili şeklinde ele alınarak incelenmiştir.

3.5. FİİLİMSİ GRUPLARI

Fiilimsi eklerinden herhangi birini alan bir isim veya fiil gövdesinin, başka bir sözcük ile oluşturduğu kelime gruplarına fiilimsi grupları denilmektedir.

Nesrin Bayraktar'a göre, dile birçok yönden katkıda bulunan fiilimsiler, fiillerden elde edilen birimler olmalarına rağmen fiil olma özelliklerini tam anlamıyla yansıtmazlar. Bu durumun temel sebebi fiil çekimine girememeleridir. Bu yönüyle de fiillerden ayrılmaktadırlar. (Bayraktar, 2004: 3-6). Banguoğlu da fiilimsilerin, fiil olma vasıflarını kaybettiklerini ve bu nedenle de isimlerin özelliklerini taşıdıklarını (Banguoğlu, 1998: 419) dile getirmektedir.

Fiilimsiler, fiil kök ve gövdelerine belirli ekler getirilerek oluşturulmaktadır. Aynı zamanda fiiller gibi herhangi bir çekime girmemekte ve bir yargı bildirmemektedirler. Fiilimsi gruplarında, fiilimsi ekini alan unsur, aldığı ek doğrultusunda isim alır. Buradan hareketle fiilimsi grupları isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grubu olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır.

1.5.1. İsim-Fiil Grubu

Karaağaç'a isim-fiiller, isim eklerinin fiillere getirilmesi ve onları isimleştirmesiyle (Karaağaç, 2017: 170-171) elde edilmektedir. Fiil kök ve gövdelerine -mA, -Iş, -mAk ekleri getirilerek elde edilen bu yapılar, fiillerin mastar şekilleridir. Fiillerin isim şekilleri olan mastarlar, Ergin'e göre, fiil gurubunda kullanılan fiil isimlerinin, hareket isimleridir. (Ergin, 2013: 396)

Yapıları nedeniyle fiildeki hareketi gösterdiklerinden hareket ismi (Korkmaz, 2011: 55) olarak kabul edilen bu birimler, Karahan'a göre, bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılarla kurulan kelime gruplarıdır. (Karahan, 2011: 55)

Özkan ve Sevinçli bu birimlerin, söz diziminde cümlenin herhangi bir ögesi olabileceğini (Özkan-Sevinçli, 2017: 83) savunmaktadır.

Bayraktar, bu kelime grubunun isim tamlamalarında yer alarak isimlere yaklaştığını ifade etmektedir. Bayraktar, ayrıca bunların fiil çekimine giremedikleri için zaman kavramı taşımadığını belirtmektedir. (Bayraktar, 2004: 3-8) Banguoğlu'nun da ilgili konuya yönelik görüşleri isim-fiillerin, zaman kavramı taşımadığı (Banguoğlu, 2015: 421) yönündedir.

İsim-fiillere yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında bunlar için *isim-fiil grubu* (Karahan, 2011: 55, Ergin, 2013: 396, Bayraktar, 2004: 8, Özkan-Sevinçli, 2017: 83), *mastar*

(Korkmaz, 2011: 55) *ad-fiil* (Banguoğlu, 2015: 421) ve *isim-fiil öbekleri* (Karaağaç, 2017: 170-171) terimlerinin kullanıldığı saptanmıştır. Çalışma için *isim-fiil grubu* başlığı uygun görülmüştür.

1.5.2. Sıfat-Fiil Grubu

Fiillere veya fiil gibi görünen birimlere -mAz -An, -Ar, -AsI, -AcAk, -dIk, -mİş eklerinden herhangi birinin getirilmesiyle elde edilen dil ürünlerine, “sıfat-fiil” adı verilmektedir. Bu birimlerden oluşan kelime gruplarının ise “sıfat-fiil grubu” adı verilmektedir. Fiil kök ve gövdelerine gelen bu ekler, Tuncer Gülensoy tarafından *partisip ekleri* terimiyle ele alınmaktadır. Gülensoy, bu eklerle çoğunlukla geçici isimler yapıldığını ancak bazı istisnai durumlarda kalıcı isimler yapıldığını da (Gülensoy, 2015: 539) ifade etmektedir.

Gürer Gülsevin ile Erdoğan Boz bu birimlerin, fiillerin isim şekilleri olduklarına; fiillerden kalıcı olmayan sıfatlar türettiklerine ve isim çekim eklerini aldıklarına (Gülsevin ve Boz 2013: 96) dikkat çekmektedir. Aldıkları eklerle cümle içerisinde sıfat gibi görev yapan bu dil birlikleri, Korkmaz’a göre söz diziminde fiiller gibi şahıs eki ile çekimlenemeyen ancak üzerlerine gelen ek vasıtasıyla fiilleri, zaman bakımından sıfata yaklaştırdığından ötürü sıfat-fiil grupları, fiillerin ve sıfatların vasıflarını bir arada tutan (Korkmaz, 2019: 132) dil bilgisi öğeleridir. Söz konusu birimi *partisip* olarak değerlendiren Faruk Kadri Timurtaş’a göre de bu birimler: “*Fiillerin sıfat şekilleridir.*” (Timurtaş, 2012: 135-137).

Söz konusu grubu *partisip gurubu* olarak ele alan Ergin’e göre bu kelime grubu: “*Nesnelerin hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleri*” (Ergin, 2013: 333) olarak kullanılmaktadır. Hatice Şahin de sıfat-fiillerin, hareket ve zaman bildirmek üzere nesnelere niteleyen kelimeler (Şahin, 2015: 74) olduklarını savunmaktadır. Nesnelere hareket özelliklerini karşılayan bu fiil şekilleri, hareket ve durum bakımından cümlelere anlatım zenginliği katmaktadır.

Sıfat fiiller, isim tamlamalarının kuruluşunda rol üstlenen dil bilgisi ürünleridir. Bu nedenle de isimlere yaklaşan özellikler taşımaktadır (Bayraktar, 2004: 3-6)

Bu grubun ana ögesi, söz diziminde sıfat-fiil olarak karşımıza çıkan birimdir. Çoğunlukla sonda yer almaktadır. Sıfat-fiil grubunda vurgu, sıfat-fiilden önceki unsur üzerinde bulunmaktadır (Karahan, 2011: 53-55).

Sıfat-fiil grubuna ilişkin incelenen bilimsel yayınlardan hareketle bunların *ortaç*

(Gencan, 2007: 434), *partisip gurubu* (Ergin, 2013: 333, Timurtaş, 2012: 135-137, Gülensoy, 2015: 539) ve *sıfat-fiil grubu* (Özkan-Sevinçli, 2017: 86, Şahin, 2015: 74, Bayraktar, 2004: 3-6, Karahan, 2011: 53) terimleriyle yayınlarda yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili gruba yönelik incelenen bilimsel yayınlardan hareketle *sıfat-fiil grubu* adı uygun görülmüştür

1.5.3. Zarf-Fiil Grubu

Bu birimler Ergin'e göre, cümle içerisinde yargı bildirmeyen ve cümlede zarf görevi üstlenen (Özkan-Sevinçli, 2017: 89) *gerundium* eki almış bir sözcüğün başka bir sözcük ile birleşmesi sonucunda (Ergin, 2013: 396) ortaya çıkmaktadır.

Süer Eker, zarf-fiil grubunu: “*Zarf fiillerle yardımcı ögelerin oluşturduğu grup*” şeklinde tanımlamaktadır. Zarf-fiil eklerinin fiilleri, kendilerinden sonraki asıl fiillere bağladığını, bu eklerin geldiği sözcüklerin, cümle içerisinde tarz, bağ veya zaman ifade ettiğini belirtmektedir. (Eker, 2015: 431)

Zarf-fiilleri, *bağ fiil* veya *ulaç* olarak değerlendiren Gülensoy, bunları: “*Zarf olarak kullanılan fiilimsi*” (Gülensoy, 2015: 541) şeklinde tanımlamaktadır. Karaağaç ise söz konusu grubu *zarf-fiil öbeği* olarak ele almaktadır. Karaağaç ayrıca bu birimleri meydana getiren asıl unsurun, zarf-fiil ekini alan unsur olduğunu ifade etmektedir. (Karaağaç, 2017: 172-173) Karahan'a göre de zarf-fiil grubunun ana unsuru, zarf-fiildir. Söz konusu grubun vurgusu zarf-fiilden önceki unsur üzerindedir (Karahan 2011: 57-59).

Zarf-fiillere yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında bunlar için *gerundium gurubu* (Ergin, 2013: 396), *zarf-fiil öbeği* (Karaağaç, 2017: 172-173), *zarf-fiil grubu* (Özkan-Sevinçli, 2017: 89, Eker, 2015: 431, Bayraktar, 2004: 9, Karahan, 2011: 57) *bağ fiil* veya *ulaç* (Gülensoy, 2015: 541) terimlerinin kullanıldığı saptanmıştır. İlgili konunun adlandırılması hususunda *zarf-fiil grubu* terimi tercih edilmiştir.

1.6. TEKRAR GRUBU

Bir kavramın yerini tutmak için iki sözcüğün ortaya çıkardığı tekrar grubunu Karaağaç, *yineleme öbeği* olarak kabul etmektedir. Karaağaç'a göre yineleme öbeği, yapı ve tematik yönden ilişkide bulunan birden fazla kelimenin veya aynı türden iki kelimenin, meydana getirdiği (Karaağaç, 2017: 195-196) yapılarıdır.

Tekrar gruplarına yönelik *ikilemeler* terimini kullanan Mehmet Hengirmen, bu grupların, dikkat çekici ve etkileyici bir anlatıma hizmet ettiğini belirtmektedir (Hengirmen,

2015: 400).

Hatiboğlu, tekrar gruplarının anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan, birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıyla meydana geldiğini ifade etmektedir (Hatiboğlu, 1971: 9).

Karahan, tekrar gruplarını: “*Bir nesneyi, niteliği, hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubu*” şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca bu grupları, “unsurları aynı olan tekrar grupları”, “unsurları yakın anlamlı olan tekrar grupları”, “unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları” ve “m ünsüzünün kelime başına ilâvesi ile yapılan tekrarlar” (Karahan, 2011: 60) olmak üzere dörde ayırmaktadır.

Ergin’e göre, iki cinsten aynı kelimenin arka arkaya getirilmesiyle elde edilen bu kelime grubu: “Aynen Tekrarlar”, “Eş Anlamlı Tekrarlar”, “Zıt Anlamlı Tekrarlar” ve “İlaveli Tekrarlar” (Ergin, 2013: 377-378) olmak üzere dört başlığa ayrılmaktadır.

Özkan ve Sevinçli tekrar grubunu: “Aynen Tekrarlar”, “Eş ve Yakın Anlamlı Tekrar Grupları”, “Zıt Anlamlı Kelimelerle Kurulan Tekrarlar” ve “Pekiştirmeli Tekrarlar” (Özkan-Sevinçli, 2017: 44-55) şeklinde sınıflandırmaktadır.

İncelenen yayınlarda *tekrarlar* (Ergin, 2013: 378, Beserek, 1991: 28-31) *yineleme öbekleri* (Karaağaç, 2017: 195-196), *ikilemeler* (Hengirmen, 2015: 400, Şimşek, 1987: 382) ve *tekrar grubu* (Özkan-Sevinçli, 2017: 44, Karahan, 2011: 60) olarak karşımıza çıkan bu yapıları, adlandırmaya yönelik *tekrar grubu* terimi tercih edilmiştir.

Tekrar grubunu tanıma ve sınıflandırma çalışmalarına bakıldığı zaman bilim insanlarının ekseriyetle “*Aynı, zıt, eş veya yakın anlamlı kelimelerin oluşturduğu söz dizimi birimleri*” (Ergin 2013: 378, Hatiboğlu, 1971: 9, Karahan, 2011: 60, Özkan-Sevinçli, 2017: 44) tanımı etrafında toplandıkları göze çarpmaktadır. Bu nedenle de yayınlarında, bahsi geçen tanımlara uygun düşecek başlıklara yönelmişlerdir. Çalışmamızda bilim insanlarının tekrar grupları kapsamındaki görüşleri referans alınmıştır.

Özkan ve Sevinçli tekrar grubuna yönelik diğer yayınlardan farklı olarak “Pekiştirmeli Tekrarlar” (Özkan-Sevinçli, 2017: 48) başlığına dikkat çekmektedir. Üzerine çalışılan eserde, pekiştirmeli tekrarlar tarzıyla kullanılan yapılarla karşılaşılmıştır. Dolayısıyla çalışmamızda bu başlığa da yer verilmiştir. İncelenen yayınlardan elde edilen bilgilerden hareketle tekrar grubu şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Aynı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu
2. Eş ve Yakın Anlamalı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu
3. Karşıt Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu
4. Pekiştirmeli Tekrar Grubu

1.6.1. Aynı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu

Karahan, bu kategoriye giren tekrar grubunun unsurlarının, aynı türden iki kelime olduğunu (Karahan, 2011: 60) ifade etmektedir. Özkan ve Sevinçli, bu birimleri, *ikileme* olarak değerlendirmektedir. Bu yapıdaki ikilemelerin kuruluşunda birçok sözcük türünden istifade edildiğini öne sürmektedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 44)

İlhan, zarf-fiil eki “-A... -A” ile kurulan, iki aynı kelimenin ortaya çıkardığı yapıların da bu sınıfa dâhil edilmesi gerektiğinin (İlhan, 2001: 1) altını çizmektedir.

Bilginlerin ortak kanaati, bu yapıdaki tekrar gruplarının unsurlarının aynı olan iki kelime olduğu yönündedir. Bu birimler, anlatılmak istenen durumu veya niteliği etkili bir şekilde aktarmaya yarayan dil ürünleridir. Bu yönüyle Türkçenin söz varlığını ve ifade zenginliğini ortaya koyabilmek adına önemli bir yere sahiptir.

1.6.2. Eş ve Yakın Anlamalı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu

Eş veya yakın anlamalı kelimelerle kurulan tekrar grupları, mânâ yönünden benzerlik taşıyan iki aynı sözcükten meydana gelmektedir. Bu tür ikilemelerde hem anlam de yapı bakımından yakınlık söz konusudur (Özkan-Sevinçli, 2017: 46).

Bu yapıdaki tekrar gruplarının unsurları, anlam bakımından birbirine yakın olan sözcüklerden ibarettir (Karahan, 2011: 60) Anlam bakımından birbirine yakın olan iki kelimelerle oluşturulan bu kelime grubu Türkçenin söz varlığını ve ifade zenginliğini gösterebilmek adına önem arz etmektedir.

1.6.3. Karşıt Anlamalı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu

Bu tekrar grubu, anlam bakımından birbirine zıt olan iki kelimenin bir araya gelerek ortaya çıkardığı söz dizimi unsurlarıdır. Anlatılmak istenen durumun veya kavramın sınırlarını çizmeye yarayan söz dizimi unsurlarıdır (Özkan-Sevinçli, 2017: 47).

Bu tarzda oluşmuş tekrar grubunun unsurları, birbirine karşıt olan iki kelimedenden oluşmaktadır (Karahan, 2011: 60). Bu yapıdaki tekrar grupları, anlatılmak istenen durumu veya kavramı karşıt halleriyle ifade etme imkânı yaratmaktadır. Böylelikle dile ve söz dizimine işlerlik bakımından nitelik kazandırmaktadır.

1.6.4. Pekiştirmeli Tekrar Grubu

Bu kelime grubu, Özkan ve Sevinçli'nin *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* (2017) adlı eserinde *ikileme* olarak ele alınmaktadır. Özkan ve Sevinçli'ye göre bu yapıdaki ikilemeler, m, p, r, s sesleriyle ya da kelime başına m sesinin ilave edilmesiyle elde edilmektedir. Kelime başına m, p, r, s sesleri getirilerek oluşan tekrar gruplarında, ilk hecesi sessiz harf ile biten bir sözcüğün ilk hecesindeki sessiz harf atılır. Hecenin devamına pekiştirme seslerinden herhangi biri getirilir. İlk hecesi sesli harf ile biten sözcüklerde ise ilk hecenin devamına pekiştirme seslerinden biri eklenerek ilave bir hece oluşturulur. Böylece söz konusu kelime grubu elde edilir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 48)

Kelime başına m sesinin ilavesiyle oluşturulan tekrar grubunun örneklerine, çalışmaya konu olan eserde ulaşılamamıştır. Buna karşın kelime başına m, p, r, s pekiştirme seslerinin getirilmesiyle elde edilen tekrar grubundan geniş ölçüde istifade edildiği görülmüştür.

1.7. EDAT GRUBU

Bir veya birden fazla isim ve isim soylu sözcüğün bir edatla birlikte kullanılmasıyla oluşan kelime grubuna (Ergin, 2013: 392) edat grubu denir.

Bir isim ve bir çekim edatının (için, gibi, göre, kadar, değin, ile, doğru, beri, üzere karşı, sonra, önce, rağmen vb.) bir araya gelmesiyle oluşan bu kelime grubunun isim unsuru, farklı bir kelime veya kelime grubu olabilmektedir (Özkan-Sevinçli, 2017: 60).

Bu kelime grubunda isim unsuru, bir veya birden fazla olabilmektedir. İsim unsuru olarak kullanılan birim başta, çekim edatı ise (ile, için, kadar, göre, diye, rağmen, karşı, doğru, gibi, dolay vb.) sonda (Karahana, 2011: 63-64) yer almaktadır.

Aktan, bu kelime grubunun, eklendiği kelime ve kelime grubu ile kendisi arasında farklı bir kelime veya kelime grubunun giremediğini (Aktan, 2009: 2-4) ifade etmektedir.

İsim veya isim soylu en az bir unsur ile bir çekim edatından meydana gelen bu dil ürünlerine yönelik yapılan literatür taraması sonucunda bunların kaynaklarda *ilgeç öbekleri* (Şimşek, 1987: 350-390) *edat grubu* (Ergin, 2013: 392, Karahana, 2011: 62, Bilgegil, 2014: 107, Beserek, 1991: 29, Özkan-Sevinçli, 2017: 60) *hal veya edat öbekleri* (Karaağaç, 2017: 170) şeklinde yer aldığı saptanmıştır. Bu terimler arasında bilginlerin çoğunlukla üzerinde karar kıldığı terim olan *edat grubu* terimi ilgili konuyu adlandırma konusunda uygun görülerek seçilmiştir.

1.8. BAĞLAMA GRUBU

Bir veya birden fazla sözcüğün birtakım bağlama edatlarının vasıtasıyla bir araya gelerek oluşturduğu bu gruplar, Ergin'e göre, sıralama ve bağlama edatları ile kurulan (Ergin, 2013: 379) kelime gruplarıdır.

Karahan, bu kelime grubunun bağlama edatı (ve, veya, ile, ilâ, fakat, ama, değil vb.) ile iki veya daha fazla ismin bir araya gelmesiyle oluştuğunu ifade etmektedir. Ayrıca “ne... ne...”, “hem... hem...”, “ya... ya...”, “...mi ...mi” gibi bağlama edatlarıyla oluşturulan bağlama gruplarında edat unsurunun, ismin başında veya sonunda kullanıldığına dikkat çekmektedir. (Karahan, 2011: 65-66)

En az iki ismin, bağlama edatları (ve, ile, dahi, ilâ, ya, yahut, veyahut, fakat, ama, değil, ya...ya, hem... hem, ne... ne, dA... dA) ile oluşturduğu bu kelime grubunun unsurları, farklı bir kelime grubu olabilmektedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 102-103)

Korkmaz, bağlama gruplarının Türkçede geniş ölçüde yer tuttuklarını belirtmektedir. Korkmaz, ayrıca tekrar grubunun sözcükleri, söz öbeklerini, cümleleri bazen de metinleri yapı veya anlam yönünden bir araya getiren dil bilgisi öğeleri olduklarına dikkat çekmektedir. (Korkmaz, 2005: 118)

Söz konusu gruba ilişkin yapılan literatür taraması sonucunda bunların *bağlama öbek ve cümleleri* (Karaağaç, 2017: 187), *bağlama öbekleri* (Banguoğlu, 2015: 495), *bağlaç grupları* (Beserek, 1991: 31), *bağlaç öbeği* (Şimşek, 1987: 370) ve *bağlama grubu* (Ergin, 2013: 379, Karahan, 2011: 65, Korkmaz, 2005: 118, Özkan-Sevinçli, 2017: 102) terimleriyle yayınlarda yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili grubu adlandırmaya yönelik *bağlama grubu* terimi seçilmiştir.

1.9. ÜNLEM GRUBU

Sevinme, şaşırma, üzülmeye gibi duyguları belirtmek üzere kullanılan kelimelere “ünlem” adı verilmektedir. Bir ünlem ile en az bir isim veya isim soylu sözcüğün, bir araya gelmesiyle meydana gelen kelime gruplarına ünlem grubu denilmektedir. Karahan'a göre, bu yapıdaki kelime grupları, cümlelerin kuruluşunda belirli bir görev üstlenmemektedir. Hitaplarda kullanılan bu yapılar, söz diziminde cümle dışı unsur olarak (Karahan, 2011: 70-71) karşımıza çıkmaktadır.

Ünlem gruplarını, “Özel Ad Öbeği” başlığı altında ele alan Karaağaç, söz konusu grubun, kendi başına bir cümle oluşturmadığını (Karaağaç, 2017: 187) ifade etmektedir.

Korkmaz'a göre bu birimler, cümle içerisinde tek başına veya farklı bir sözcükle bir araya gelerek kullanılabilir. (Korkmaz, 2014: 964)

Özkan ve Sevinçli'ye göre ünlem grubunu meydana getiren isim unsuru, bir kelime veya kelime grubu olarak kullanılabilir. Vurgu, ünlem üzerinde bulunmaktadır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 99-102)

Bu grup, incelenen bilimsel yayınlarda *özel ad öbeği* (Karaağaç, 2017: 187) veya *ünlem grubu* (Korkmaz, 2014: 964, Özkan-Sevinçli, 2017: 99, Ergin, 2013: 390, Karahan, 2011: 70) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İlgili kelime grubunu adlandırmaya yönelik *ünlem grubu* terimi tercih edilmiştir.

1.10. AİTLİK GRUBU

Bir kelimenin veya kelime grubunun birtakım anlam ilişkisi bakımından ve -ki ekinin vasıtasıyla bir araya gelmesiyle ortaya çıkan aitlik grubuna *aitlik öbeği* ifadesini kullanan Karaağaç, söz konusu grubun hiçbir niteleme ve ilişkilendirmeye tabii tutulmadığını ifade etmektedir. Grubu meydana getiren sözcüklerin bazen tek bir kelime bazen de kelime grubu şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Karaağaç, 2017: 199-200). Karaağaç bu ifadeleri kullanarak aitlik grubunun, söz dizimindeki konumuna ve bu grubun ilişkide bulunduğu diğer sözcüklerle olan uyumuna da dikkat çekmektedir.

Özkan ve Sevinçli'ye göre bu grup, aitlik eki (-ki) ile onun eklendiği bir kelime veya kelime grubundan meydana gelmektedir. Söz konusu grubun, *aitlik içinde bulunma ve bağlılık* işlevlerinde kullanılabileceğini belirtmektedir. Aitlik (-ki) ekinin genellikle isimlerin yalın hâliyle kullanıldığına dikkat çeken Özkan ve Sevinçli aitlik ekinin, isimlerin bulunma veya ilgi hallerinden sonra da kullanılabileceğini (Özkan ve Sevinçli, 2017: 59) ifade etmektedir.

En az bir isim veya isim soylu sözcük ile aitlik (-ki) ekinin meydana getirdiği bu grup incelenen yayınlarda *aitlik öbeği* (Karaağaç, 2017: 199-200) veya *aitlik grubu* (Özkan ve Sevinçli, 2017: 59, Ergin, 2013: 384-385) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen kelime grubunun isimlendirilmesinde *aitlik grubu* terimi tercih edilmiştir.

1.11. UNVAN GRUBU

Ergin, unvan grubunun, bir kişi adı ile bir unvanın, bir araya gelmesiyle oluştuğunu (Ergin, 2013: 389) ifade etmektedir. Karahan'a göre, bir kişi adı ile san bildiren bir sözcüğün birlikte kullanılması sonucunda bu gruplar ortaya çıkmaktadır. (Karahan, 2011: 68)

Karahan'ın ilgili konuya yönelik görüşleri, Ergin'in görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Özkan ve Sevinçli'ye göre bu yapıdaki kelime grupları, söz dizimi içerisinde birtakım çekim ekleri alarak cümlenin herhangi bir ögesi olabilmektedir. (Özkan-Sevinçli: 2017: 66)

Bu grup, incelenen kaynaklarda *unvan grubu* (Ergin, 2013: 389, Karahan, 2011: 68, Özkan-Sevinçli, 2017: 65 (Bilgegil, 2014: 108) veya *san öbeği/öbekleri* (Şimşek, 1987: 322-400, Banguoğlu, 2015: 495) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bir şahıs ismi ile bir unvandan oluşan bu kelime grubuna bahsi geçen fonksiyonlarından ötürü *unvan grubu* adı verilmiştir.

1.12. SAYI GRUBU

Belli bir sıra dahilinde ve eksiz bir şekilde yan yana gelen rakamların oluşturduğu kelime grubuna sayı grubu adı verilmektedir. Sayıların sıralanma düzeni büyükten küçüğe göredir. Küçük sayı sonda yer almaktadır. Vurgu küçük sayı üzerindedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 96)

Sayı grubuna ilişkin değerlendirmelerde bulunan Karahan bu grupların, kendi içinde bazı rakamsal kriterler doğrultusunda basamak sistemine göre sıralanan kelime grubu olduklarından söz etmektedir. Karahan, ara sayıların, sayı grubu; ana sayıların ise sıfat tamlaması oluşturduğunu ayrıca belirtmektedir (Karahan, 2011: 72).

Bu yapılar, iki sayının bir araya gelmesiyle oluşan dil unsurlarıdır. Ergin'e göre, büyük ve küçük sayı olmak üzere iki unsurdan ibaret olan bu unsurların kuruluşunda büyük sayı, küçük sayıdan önce gelmektedir (Ergin, 2013: 391).

Hasan Karaca, sayı grubunun iki sayıdan oluştuğunu ve bu yapıdaki kelime gruplarında büyük sayının küçük sayıdan önce geldiğini bildirmektedir. Basamak sistemine göre bir araya gelen sayılardan *on sekiz, seksen bir vb. ara sayılarla* kurulan birimlerin *sayı grubunu; milyon yüz ve bin gibi tüm sayılarla* oluşturulan birimlerin ise sıfat tamlamasını teşkil ettiğini savunmaktadır (Karaca, 2018: 815).

Tüm değerlendirmelerden hareketle iki sayının herhangi bir ek almadan doğrudan birleştiği ve büyük sayının küçük sayıdan önce geldiği birimleri sayı grubu; küçük sayının, büyük sayıdan önce geldiği kullanımları, sayı grubu içinde değil de sıfat tamlaması içinde değerlendirmek gerekir (Ergin, 2013: 391, Karaca, 2018: 815, Karahan, 2011: 72, Özkan-Sevinçli, 2017: 96).

İlgili konuya ilişkin yapılan literatür taraması sonucunda bu grubun *sayı grubu*

(Ergin, 2013: 39, Karaca, 2018: 815, Karahan, 2011: 72, Özkan-Sevinçli, 2017: 96,) ve *sayı öbeği* Karaağaç, 2017: 159-218, Şimşek, 1987: 322-400) şeklinde karşımıza çıktığı tespit edilmiştir. Bunlar arasında *sayı grubu* terimi tercih edilmiştir.

1.13. KISALTMA GRUPLARI

Ergin, kelime gruplarının veya cümlelerin kısaltması sonucunda bu grupların ortaya çıktığını savunmaktadır. (Ergin, 2013: 393-394) Özkan'a göre de isim veya isim soylu bir sözcüğün, başka bir sözcük ile hâl ekleriyle bağlantı kurması sonucunda oluşan (Özkan, 2004: 127) dil unsurlarına kısaltma grubu denir.

İyelik veya isim hâl eklerinden birini alan bir isim unsuruyla başka bir isim unsurunun meydana getirdiği kısaltma gruplarını Özkan ve Sevinçli: “Yönelme Grubu”, “Bulunma Grubu”, “Uzaklaşma Grubu”, “İsnat Grubu”, “Yükleme Grubu”, “Vasıta Grubu”, “İlgi Grubu”, “Eşitlik Grubu” ve “Kısaltma Gruplarının Ters Görünüşünde Olan Kelime Grupları” (Özkan-Sevinçli, 2017: 107-113) başlıklarına ayırmaktadır.

Karahan ise bu birimlerin, kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan ifadeleri teşkil ettiğini dile getirmektedir. Ayrıca kısaltma gruplarını: “İsnat Grubu”, “Yükleme Grubu”, “Yönelme Grubu”, “Bulunma Grubu”, “Uzaklaşma Grubu”, “Vasıta Grubu”, “Eşitlik Grubu”, “Birinci Unsur Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsur Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları”, “İkinci Unsur Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları” ve “İkinci Unsur Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları” (Karahan, 2011: 79-84) olmak üzere on başlığa ayırmaktadır.

Karaağaç, *kısaltma öbekleri* adını verdiği kısaltma gruplarını isnat öbeği ve hâl veya edat öbekleri olarak ikiye ayırmaktadır. Hâl veya edat öbeklerini: “Yalın Hâl Öbeği”, “İlgi Hâli Öbeği”, “Yapma Hâli Öbeği”, “Yaklaşma Hâli Öbeği”, “Bulunma Hâli Öbeği”, “Uzaklaşma Hâli Öbeği”, “Vasıta Hâli Öbeği”, “Yön Hâli Öbeği”, “Eşitlik Hâli Öbeği”, “Benzerlik Hâli Öbeği”, “Karşılaştırma Hâli Öbeği”, “Sebep Hâli Öbeği” ve “Sınırlandırma Hâli Öbeği” (Karaağaç, 2017: 159-218) olarak on üç başlığa ayırıp incelemektedir.

Şimşek, kısaltma gruplarını: “Yönelmeli, kalmalı, çıkmalı, belirtmeli, katılmalı, ve iyelikli ad öbeği” (Şimşek 1987 322-400) şeklinde incelemektedir. Şimşek'in bu grup içerisinde değerlendirdiği iyelikli ad öbeği ve katılmalı ad öbeği başlıklarına diğer çalışmalarda (Karahan, 2011, Karaağaç, 2017, Özkan ve Sevinçli, 2017) yer verilmemiştir.

Özkan ve Sevinçli'nin tasnifinde yer alan “Kısaltma Gruplarının Ters Görünüşünde Olan Kelime Grupları” (Özkan-Sevinçli, 2017: 107-113) başlığına diğer yayınlarda

(Karahan, 2011, Karaağaç, 2017, Şimşek, 1987) yer verilmemiştir. Üzerine çalışılan eserde, bu başlığa uygun düşecek örnekler tespit edilememiştir. Bu nedenle de kısaltma gruplarına yönelik yapılacak olan sınıflandırmaya bu başlık alınmamıştır.

Karahan'ın tasnifinde yer alan “Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları”, “İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları” ve “İkinci Unsuru Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları” (Karahan, 2011: 83) başlıklarına diğer sınıflandırma çalışmalarında (Karaağaç, 2017, Şimşek, 1987, Özkan-Sevinçli, 2017) rastlanılmamıştır. Üzerine çalışılan eserde, bu kelime gruplarına yönelik kullanımlar mevcut olduğu için sınıflandırmaya bu başlıkların alınması uygun görülmektedir.

Karaağaç'ın tasnifine (Karaağaç, 2017) dâhil ettiği *yalın, yapma, benzerlik, karşılaştırma, sebep ve sınırlandırma hali öbeği* diğer çalışmalarda (Karahana, 2011, Şimşek, 1987, Özkan-Sevinçli, 2017) yer almamaktadır. Bahsi geçen başlıklar diğer yayınlarda yer almadığından ve üzerine çalışılan eserde bu tarzla oluşturulan kısaltma gruplarına rastlanılmadığından dolayı kısaltma gruplarına yönelik yapılacak sınıflandırmada bu başlıklar kullanılmamıştır.

Kısaltma gruplarına yönelik yapılan tasnif çalışmaları arasında bazı bilginlerin yayınlarda (Ergin, 2013, Karaağaç, 2017, Özkan-Sevinçli, 2017) ilgi grubuna yer verildiği; bazı bilginlerin yayınlarda ise (Karahana, 2011, Şimşek, 1987) ilgi grubuna yer verilmediği göze çarpmaktadır. İlgi grubunun örneklerine çalışmaya konu olan eserde ulaşamadığı için söz konusu kelime grubu başlıklandırmaya dâhil edilmemiştir.

Kimi bilginlerin (Karahana, 2011, Karaağaç, 2017, Özkan-Sevinçli, 2017) sınıflandırmasına dâhil ettiği *isnat grubu* ile *eşitlik grubu*, Şimşek'in sınıflandırmasında yer almamaktadır. *Yönelme, bulunma, ayrılma ve belirtme grubu* ise incelenen tüm sınıflandırmalarda (Karahana, 2011, Karaağaç, 2017, Özkan-Sevinçli, 2017, Şimşek, 1987, Ergin, 2013) yer almaktadır. Ergin'in sınıflandırmasında (Ergin, 2013) bu yapılar, diğer sınıflandırmalardan farklı olarak ana başlık şeklinde ele alınmaktadır. Diğer yayınlarda (Karahana, 2011, Karaağaç, 2017, Özkan-Sevinçli, 2017, Şimşek, 1987) ise bu yapılar, “Kısaltma Grupları” başlığı altında incelenmektedir. Bahsi geçen başlıklara yönelik taranan eserde bu yapıda kullanılan kelime grupları tespit edilmiştir. Dolayısıyla kısaltma gruplarına yönelik yapılacak sınıflandırmada bu başlıklar kullanılmıştır.

Söz konusu kelime grubu, incelenen yayınlarda *kısaltma öbekleri* (Karaağaç, 2017:

159-218), *çekim öbekleri* (Şimşek, 1987: 322-400) ve *kısaltma grupları* (Ergin, 213: 393-394, Karahan, 2011: 79, Özkan-Sevinçli, 2017: 107, Özkan, 2004: 127) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İlgili konuya yönelik incelenen yayınlardan hareketle bunlara *kısaltma grupları* başlığı uygun görülmüştür. Kısaltma gruplarına ilişkin yapılan değerlendirmelerden hareketle bu grupların, cümlelerden yıpranma veya kalıplaşmayla ortaya çıktığını, bu kalıplaşmış ifadeler ile sözcüklerin arasındaki bağlantının ise hâl ekleri vasıtasıyla sağlandığını belirtmek gerekmektedir.

Kısaltma gruplarını incelenen yayınlar ve tasnif çalışmaları çerçevesinde, cümle içerisindeki fonksiyonları, anlamları, görevleri bakımından ve söz konusu eserde yer alıp almamalarından hareketle on başlığa ayırarak sınıflandırmak mümkündür:

1. Yönelme grubu
2. Bulunma grubu
3. Uzaklaşma grubu
4. Yükleme grubu
5. İsnat grubu
6. Vasıta grubu
7. Eşitlik grubu
8. Birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grubu
9. İkinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grubu
10. İkinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grubu

1.13.1. Yönelme Grubu

Birinci unsurunda yönelme hâli eki bulunduran (Karahan, 2011: 81) kelime gruplarına yönelme grubu denir. Mustafa Özkan'a göre yönelme hâli eki almış bir isimle ondan sonra gelen isim veya isim soylu bir kelimedenden oluşan (Özkan, 2009: 195) bu birimlerde vurgu, son unsur üzerindedir.

Özkan ve Sevinçli'ye göre de bu birimlerin birinci ögesi yönelme hâli eki almış bir isimdir. Ancak ikinci öge bir isim veya sıfattır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 107)

Yönelme hâli eki alan bir sözcük ile bir ismin oluşturduğu bu kelime grubu

yayınlarda *datif gurubu* (Ergin, 2013: 394, Açıkgöz-Yelten, 2008: 53), *yaklaşma hali öbeği* (Karaağaç, 2017: 179), *yönelmeli ad öbekleri* (Şimşek 1987 322-400) *yönelme grubu* (Özkan-Sevinçli, 2017: 107, Karahan, 2011: 81) şeklinde yer almaktadır. İlgili konuyu adlandırmada *yönelme grubu* başlığı tercih edilmiştir.

1.13.2. Bulunma Grubu

Bulunma ekiyle çekimlenen bir sözcüğün başka bir sözcük ile kaynaşması sonucunda ortaya çıkan yapılara (Özkan, 2009: 195) bulunma grubu denir.

Karahan'a göre, bu yapıdaki kelime gruplarının ilk unsuru olan isim unsuru, isim çekim eklerinden bulunma hâli ekini (Karahan, 2011: 82) taşımaktadır.

Bulunma hâli eki almış bir isimle ona bağlı bir isim veya sıfat unsurundan meydana gelen bu kelime grubunun unsurları, söz diziminde kelime veya kelime grubu (Özkan-Sevinçli, 2017: 108) şeklinde yer almaktadır.

İsim veya isim soylu bir sözcüğün bulunma eki ile kaynaşarak başka bir sözcükle ortaya çıkardığı bu kelime grubu Ergin, tarafından *lokatif gurubu* (Ergin, 2013: 394) şeklinde adlandırılmaktadır. Açıkgöz ve Yelten de söz konusu grubu *lokatif grubu* olarak ele almaktadır. (Açıkgöz-Yelten, 2008: 54) Karaağaç ise *bulunma hali öbeği* (Karaağaç, 2017: 181) terimiyle karşılamaktadır. Bunlar dışında bahsi geçen kelime grubunu *bulunma grubu* (Özkan, 2009: 195, Özkan-Sevinçli, 2017: 108, Karahan, 2011: 82) olarak ele alan bilim insanları da vardır. İlgili konuyu isimlendirmede *bulunma grubu* ismi üzerinde karar kılınmıştır.

1.13.3. Uzaklaşma Grubu

İsim veya isim soylu bir sözcüğün, uzaklaşma hâli ekini alarak başka bir isim veya sıfatla (Özkan-Sevinçli, 2017: 108) birtakım anlam ilişkisi bağlamında bir araya gelip oluşturduğu dil bilgisi unsurlarına uzaklaşma grubu denir.

Kısaltma grubunu meydana getiren öğelerden birincisinin uzaklaşma hâli eki aldığı (Karahan, 2011: 82) bu dil ürünlerinde vurgu, son öge üzerindedir.

Kısaltma grubuna yönelik incelenen yayınlarda Ergin, bu kelime grubunu *ablatif gurubu* (Ergin, 2013: 394) olarak ele almaktadır. Açıkgöz ve Yelten de bu kelime grubuna *ablatif grubu* (Açıkgöz-Yelten, 2008: 56) adını vermektedir. Karaağaç ise bu yapılara *uzaklaşma hali öbeği* (Karaağaç, 2017: 182) adını uygun görmektedir. Söz konusu kelime grubu bazı yayınlarda ise *çıkmalı ad öbekleri* (Şimşek, 1987: 322-400) veya *uzaklaşma grubu*

(Özkan-Sevinçli, 2017: 109, Karahan, 2011: 82) şeklinde kendini göstermektedir. İlgili konuya adlandırmaya yönelik *uzaklaşma grubu* başlığı tercih edilmiştir.

1.13.4. Yükleme Grubu

İlk ögesi yükleme hâli eki almış (Karahan, 2011: 81) bir ismin, başka bir isimle meydana getirdiği kelime grubuna yükleme grubu denilmektedir. Yükleme hâli ekiyle isim çekimine giren bir sözcüğün, farklı bir sözcükle kaynaşarak ortaya çıkardığı bu kelime grubunda vurgu, ikinci öge üzerindedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 111)

Çalışmalarda *akkuzatif grubu* (Açıkgöz-Yelten, 2008: 53, Ergin, 2013: 397), *yapma hali öbeği* (Karaağaç, 2017: 178-179), *yükleme grubu* (Karahan, 2011: 81) *yükleme* veya *belirtme grubu* (Özkan-Sevinçli, 2017: 111) terimleriyle yer alan bu kelime grubu, yükleme hâli eki alan bir sözcüğün, bir başka sözcükle birleşmesinden meydana gelmektedir. Bu nedenle söz konusu gruba yönelik *yükleme grubu* terimi kullanılmıştır.

1.13.5. İsnat Grubu

Birinci veya ikinci ögesinde herhangi bir çekim eki bulunmayan ya da sadece birinci ögesinde iyelik ekine yer verilen (Karahan, 2011: 80) kısaltma gruplarına isnat grubu denilmektedir.

Birbirini nitelendiren bir isim ile sıfatın bir araya gelerek oluşturduğu bu yapılar, ters çevrilmiş sıfat tamlamaları görünümündedir. Bu yönüyle de çoğunlukla sıfat tamlamalarının kısaltılmış hâli olarak kendini göstermektedir. (Ergin, 2013: 392-393) Ergin'in sıfat tamlamasının kısaltılmışı olarak ele aldığı bu kelime grubu söz diziminde, bu fonksiyonuyla karşımıza çıkmaktadır.

Özkan ve Sevinçli'ye göre bu yapıda kullanılan kelime grupları, biri ötekine isnat edilen iki isim unsurundan oluşmaktadır. Bu kelime grubunda isnat edilen unsur, kendisine isnat olunandan sonra gelmektedir. Kendisine isnat olunan unsurun bazen iyelik eki aldığı bazen de yalın hâlde kullanıldığı görülmektedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 109)

İsnat grubuna yönelik bilim insanlarının yaptığı değerlendirmelerinden hareketle birinci unsuru çekim eki alan ve söz diziminde sıfat tamlamasının tersi görünümündeki yapıları *isnat grubu* olarak kabul etmek gerekir.

1.13.6. Vasita Grubu

Birinci unsuru, vasita hâli eki taşıyan (Karahan, 2011: 83) bir isim veya isim soylu sözcük ile başka bir ismin ortaya çıkardığı kısaltma grubuna, vasita grubu denilmektedir.

Bu kelime grubunun oluşmasına katkıda bulunan ikinci öge, isim veya isim görevindeki bie sözcük niteliğindedir. Vasıta grubu, söz diziminde sıfat veya zarf olarak kullanılan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Grubun vurgusu, isim ögesi üzerinde bulunmaktadır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 111)

1.13.7. Eşitlik Grubu

İlk ögesi, eşitlik eki alan (Karahana, 2011: 83) bir ismin, başka bir isim unsuruyla birlikte kullanılarak meydana getirdiği ve kısaltma grubu göreviyle karşımıza çıkan kelime gruplarına eşitlik grubu denilmektedir.

Eşitlik grubunu meydana getiren öğelerden ikincisi, isim veya isim soylu bir sözcükten ibarettir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 113) Grubun vurgusu ikinci öge üzerindedir.

1.13.8. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu

Bu yapıdaki kısaltma grubunun oluşmasında görev üstlenen kelimelerden birincisi uzaklaşma hâli (-dAn) ekini almaktadır. İkinci kelime ise yönelme hâli (-A) ekini almaktadır (Karahana, 2011: 83). Böylece söz konusu kelime grubu elde edilmektedir. Bu yapıdaki kısaltma grupları, üzerine çalışılan eserde bu özellikleriyle kullanılmaktadır.

1.13.9. İkinci Unsuru Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu

Bu yapıdaki kısaltma grubunu meydana getiren unsurlardan olan ikinci isim unsuru, bulunma hâli (-dA) ekini taşımaktadır (Karahana, 2011: 84). Grubun oluşmasına katkıda bulunan birinci isim unsuru ise yalın hâlde bulunmaktadır. Bahsi geçen kısaltma grubu, üzerine çalışılan eserde, Karahana'nın tanımına uygun özellikler göstermektedir.

1.13.10. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu

Bu kısaltma grubunun unsurlarından olan ikinci isim unsuru, yönelme hâli (-A) ekini alarak söz konusu grubun oluşmasına zemin (Karahana, 2011: 83) oluşturmaktadır. Grubun oluşmasında rol oynayan birinci isim unsuru, yalın hâlde kullanılmaktadır. Sözü edilen kısaltma grubu, incelenen eser içerisinde Karahana'nın belirttiği özellikleri taşımaktadır.

BÖLÜM III

1. ÖLÜ ZAMAN GEZGİNLERİ'NDE KELİME GRUPLARI

Ölü Zaman Gezginleri, 1992 yılında Çankaya Belediyesi ile Damar edebiyat dergisinin ortaklaşa düzenlediği yarışmada birincilik ödülünü almıştır. 1993 yılında yayımlanan Ölü Zaman Gezginleri, 2001 yılından sonra, Toptaş'ın seçme öykülerinin toplandığı kitabın adı olmuştur. Kelime grupları bakımından incelenmesi uygun görülen bu eser, “Ölü Zaman Gezginleri” (Toptaş, 2016: 7-80) ve “Yoklar Fısıltısı” (Toptaş, 2016: 81-139) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eserin, Ölü Zaman Gezginleri başlıklı bölümünde: “Balkon”, “Zaman Kimi Zaman”, “Şarap Lekesi”, “Gökyüzü Gri”, “Org”, “Korkuyla Yaralı Dört Keklik”, Ölü Zaman Gezginleri” ve “Neredesin Gringo” başlıklı hikâyeler yer almaktadır. Eserin, Yoklar Fısıltısı adlı bölümünde ise; “Yabu”, “Çift Çizgi”, “Karanlık Beyaz”, “Av”, “Dünya Bir Gülnida”, “Sabah Karanlığı”, “Sümbüller Sen Kokar” ve “Herkes Gibi Safa Bey” başlıklı hikâyeler bulunmaktadır.

Bu bölümde, “Ölü Zaman Gezginleri” başlıklı hikâye kitabında bulunan, kelime gruplarına ve bunların özelliklerine yer verilmiştir. Kelime grupları seçilirken yazarın üslubunu yansıtan ve üslubunun oluşmasına katkıda bulunan gruplara öncelik verilmiştir. Çalışmaya konu olan eser, kelime grupları bağlamında taranmıştır. Tarama sonucunda elde edilen veriler, bilim insanlarının görüşleri doğrultusunda tasnif edilerek çalışmaya eklenmiştir. Tasnif edilip çalışmaya eklenen kelime gruplarının yer aldıkları hikâye, sayfa ve satır numaraları parantez içerisinde ayrıca belirtilmiştir.

1.1. İSİM TAMLAMASI

İki veya ikiden fazla isim unsurunun, bazı dil kaideleri çerçevesinde yan yana gelerek oluşturduğu yapılardır. Bu birimler, tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki ana unsurdan oluşmaktadır. Tamlayan ve tamlananın aldıkları ekler doğrultusunda ve içerisinde bulundurduğu unsurların yapısı bakımından bu birimleri belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

tamlayan (ty) + tamlanan (tn) = isim tamlaması

yoklar + fısıltısı = isim tamlaması

uykuların + doğusu = isim tamlaması

1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

En az iki isim veya isim soylu sözcüğün, ilgi ve iyelik ekleriyle birbirine bağlanması sonucunda ortaya çıkan bu dil birliklerinde tamlayan unsuru, isim çekim eklerinden ilgi hâli (-In, -Un, -nIn, -nUn) ekini almaktadır. Tamlanan ise iyelik (-Im, -Um, -In, -Un, -I, -U, -mİz, -mUz, -nİz, -nUz, -lArI) eklerinden herhangi birini almaktadır.

tamlayan+[ilgi e.] + tamlanan+[iyelik e.] = belirtili isim tamlaması
denizlerin + belleği = belirtili isim tamlaması

Örnekler:

“... Gözlerimi açtığımda **dizlerimin dibinde** karmakarışık bir bilmeceydin...” (B. 10/21-22)

“... **Ötüşlerinin yarısını** balkonumuza yarısını tankların üstüne döken kuşlar...” (B. 11/11-12)

“... **Zamanın dışına** bile çıkabilirdik seninle ...” (B. 11/24-25)

“... **Fotoğrafın kenarına** doğru yürüdüler ...” (B. 13/10-11)

“... Uçuşan buharlar ellerini silmiş **zamanın gözlerinden** ...” (B. 13/22-23)

“... Sessizce **onun varlığına** sızmış ...” (Z.K.Z. 15/9-10)

“... Oysa, benim sürüklenişimin dışında bunların hiçbiri gerçekleşmedi o gün, gerçekleşmiyordu; her şey hangi **zamanın biçimini** almışsa, **onun içinde** öylece duruyordu ...” (Z.K.Z. 16/19-21)

“... Ne kadar süre sonraydı bilmiyorum, birden ellerimi fark ettim. **Masanın üstünde** birbirlerinden habersiz iki yorgun yaratık gibi ...” (Z.K.Z. 17/4)

“... Sesle iletilebilecek ne kadar duygu varsa, ânında **sessizliğin diline** çeviriyorduk...” (Ş.L. 21/ 6-7)

“... **Evliliğimizin iflasından** bu yana ...” (Ş.L. 23/22)

“... **Bedenimin peşine** düşmüş raftan rafa dolaşıyor ...”(Ş.L. 27/25-26)

“... Kendisini **eşyaların görüntüsüne** dönüştürerek gizlice bize doğru yaklaşıyordu ...” (Ş.L. 25/17-18)

“... Ayakkabılarımı çıkarıp **sessizliğin kenarına** bıraktıktan sonra bir süre dikildim **kapının ardında ...**” (Ş.L. 28/24-25)

“... **Boşluğun yüzü ...**” (Ş.L. 29/14)

“... Şimdi sen bu **satırların sonuna** geldiğinde, hiç kuşkusuz beni tanımak için ne kahkahalardan yola çıkacaksın, ne de hıçkırıklardan ...” (Ş.L. 30/26-28)

“... Bütün sesler ürktürdü onu ve o da sesleri ürktürmekten çekinircesine **parmaklarının ucunda** yürürdü ...” (G.G. 37/10-12)

“... **Başkaldırılarının hışmına** uğramayan tek şey orgdu ...” (O. 48/3-4)

“... **Sevişmelerin rengi** bile bozulmuştu ...” (O. 48/13-14)

“... Nereye gittiğimiz **onun yüzünde** yazılıymış gibi ...” (K.Y.D.K. 54/4-5)

“... **Şefin sesi**, şehre kadar gitmiş de karlılarıyla çocuklarına ulaşmış gibi birdenbire rahatladılar...” (K.Y.D.K. 54/27-29)

“... **Şefin yüzü**, türküden yansıyan anlamlarla kendini yeniden oluşturmuş gibiydi...” (K.Y.D.K. 55/7-8)

“... Kuşukular **sevdiklerimizin üstüne** doğru hızla çoğalıyor muydu gene? ...” (Ö.Z.G. 62/4-5)

“... Şeyi şeyle tanımladığımız yıllardan kalan sözcükler **dilimizin ucunda** buruk birer tat şimdi ...” (Ö.Z.G. 64/18-19)

“... Gözlerimiz **pencerelerin duruşuna** benzeyecek ...” (Ö.Z.G. 65/20)

“... Belli renklere koşullandırılan duygularımızla **çiçekçilerin yaşamına** sızacaktık ...” (Ö.Z.G. 65/23-24)

“... Karmaşa **onun karşısına** bağdaş kurdu ...” (Ö.Z.G. 73/20)

“... Zaman **senin gözünde** o an caddeler kadar geniştir ...” (N.G. 75/13-14)

“... Önce **karının homurtusunu** sıyrıp atsam **balığın sırtından...**” (N.G. 76/6-7)

“... Alışverişi **kompartımanın penceresinden** bir sigara tüttürerek alkışlamayı düşündüm birden ...” (Ç.Ç. 91/1-2)

“... Yüzünü çizmeye çalıştım **karanlığın yüzüne...**” (Ç.Ç. 96/5-6)

“... Kasaba, **çirkinliklerinin faturasını** ödemek istercesine bir insan tutuşturdu elime ...” (A. 105/13-14)

“... Kafamdaki **geçmişin uğultusundan** kurtulabilmek için, sigaraya uzandım yeniden ...” (D.B.G. 118/4-5)

“... Git, her zamanki gibi **harflerin içine** gömül bakalım ...” (S.S.K 128/14-15)

“... Son tümceye, bundan sonra yazacağım **tümcelerini hepsini** onu karnından çıkaracakmışım gibi bakarken ...” (S.S.K 132/20-22)

“... Ya ellerinde birer sigara ya da gözlerinde koyu bir sessizlikle öylece bakıyorlardı **aynanın içinden...**” (H.G.S.B. 135/8-10)

“... **Dişlerinin beyazlığından** kopan iki bulut yanaklarına yükselince pembeleşti ve gözlerindeki yeşili buğulandırarak kayboldu ...” (A. 105/15-18)

“... **Burhan’ın eviyle** yan yana duran mavi evdeki kız birdenbire yerinden sığıyordu bu haberi duyunca, sığrar sığramaz da binlerce parçaya bölünüp un ufak dağılıyordu **odanın içine** ...” (S.S.K 129/15-18)

1.1.1.1. Unsurları Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

İsim tamlamasını meydana getiren birinci unsur veya ikinci unsur kelime grubu şeklinde kendini göstermektedir. (Karahan, 2011: 46) Karahan’ın belirttiği şekilde kullanılan isim tamlamaları, incelenen eser içerisinde bu özellikleriyle göze çarpmaktadır.

Örnekler:

“... **Gökyüzünün karanlığıyla yeryüzünün beyazlığının arasına** sıkışıp kalmıştık ...” (K.Y.D.K. 56/28-29)

• gökyüzünün karanlığıyla yeryüzünün beyazlığının (ty) / arası (tn)

• gökyüzünün karanlığıyla yeryüzünün beyazlığını: bağlama gr.

“... **Bir bilmeceyi çözememiş olmanın sıkıntısı** vardı ...” (B. 12/11-12)

• bir bilmeceyi çözememiş olmanın (ty) sıkıntısı (tn)

• bir bilmeceyi çözememiş olma: isim-fiil gr.

“... Bilek damarlarında tepinen yaşama gücünü ... **çatalın, tabağın, kaşığının ve tencerenin ömrüne** binlerce kez aktarıyor...” (D.B.G. 115/2-4)

• *çatalın, tabağın, kaşığın ve tencerenin* (ty) / *ömri* (tn)

• *çatalın, tabağın, kaşığın ve tencerenin*: bağlama gr.

“... **Kahramanlardan birinin geleceği** ...” (Z.K.Z. 18/11-12)

• *kahramanlardan birinin* (ty) / *geleceği* (tn)

• *kahramanlardan biri*: ayrılma gr.

“... **Bir gün daha kazanmanın sevincini** kendinden bile gizleyerek olmaz, diyordu, güpegündüz gidilmez artık ...” (S.K. 122/19-20)

• *bir gün daha kazanmanın* (ty) / *sevinci* (tn)

• *bir gün daha kazanma*: isim-fiil gr.

“... **Beni bekleyen öyküye doğru yürümenin telaşı**...” (S.S.K 128/18-19)

• *beni bekleyen öyküye doğru* (ty) / *yürümenin telaşı* (tn)

• *beni bekleyen öyküye doğru*: edat gr.

• *yürümenin telaşı*: belirtili isim tam.

“... **At kişnemelerinin, koyun sürülerinin, kurşun seslerinin ve çay balyalarının arasında** buldum bir bakıma ...” (Y. 83/10-12)

• *at kişnemelerinin, koyun sürülerinin, kurşun seslerinin ve çay balyalarının* (ty) / *arası* (tn)

• *at kişnemelerinin, koyun sürülerinin, kurşun seslerinin ve çay balyalarının*: bağlama gr.

1.1.1.1.1. Tamlanan Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Bu yapıdaki isim tamlamalarıx tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Tamlamanın unsurlarından olan tamlanan unsur, kendi içinde belirtili isim tamlaması kurarak tamlayana bağlanmaktadır. Böylece üç unsurlu bir isim tamlaması meydana gelmektedir.

tamlayan + [tamlayan + tamlanan] = belirtili isim tamlaması

şehrin + [telefon + kulübesi] = belirtili isim tamlaması

Örnekler:

“... *Borges'in Okuma Notları* ...” (K.B. 99/2)

- *borges'in* (ty) / *okuma notları* (tn)

“... *Bu seçim yalnızca ... yolun gidiş yönünü göstermiyor ...*” (Z.K.Z. 16/1-2)

- *yolun* (ty) / *gidiş yönü* (tn)

“... *Başkaldırı onların yaşam biçimi* ...” (O. 47/16)

- *onların* (ty) / *yaşam biçimi* (tn)

“... *Paletlerin dönüşü mimarların merdiven çizimlerine bulaşacaktı* ...” (B. 11/7-8)

- *mimarların* (ty) / *merdiven çizimleri* (tn)

“... *Onun göz çukurlarından geçiyordu* ...” (G.G. 34/27)

- *onun* (ty) / *göz çukurları* (tn)

“... *Taksinin arka koltuğu* ...” (H.G.S.B. 139/4)

- *taksinin* (ty) / *arka koltuğu* (tn)

1.1.1.1.2. Tamlayan Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim

Tamlaması

Bu sınıfa dâhil olan isim tamlamaları, tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki unsurdan ibarettir. Tamlamayı meydana getiren tamlayan unsuru, kendi içinde belirtisiz isim tamlaması kurarak tamlanana bağlanmaktadır.

[tamlayan + tamlanan] + tamlanan = belirtili isim tamlaması

[para + hırsının] + arkası = belirtili isim tamlaması

Örnekler:

“... *Elleri, şarap şişesinden süzülen gün ışığının altında, kana bulanmış iki yaratık gibiydi* ...” (Ş.L. 30 /13-14)

- *gün ışığının* (ty) / *altı* (tn)

“... *Görüntü artıklarının gölgesi* ...” (B. 11/2)

• *görüntü artıklarının* (ty) / *gölgesi* (tn)

“... *Ayak seslerinin yarısı* ...” (G.G. 41/28)

• *ayak seslerinin* (ty) / *yarısı* (tn)

“... *Göğüs kafesimizin altı* ...” (B. 10/2)

• *göğüs kafesimizin* (ty) / *altı* (tn)

“... *Hatırlamak fülünün ipleri* parmak uçlarımda bağlıymış gibi ...” (D.B.G. 117/27-28)

• *hatırlamak fülünün* (ty) / *ipleri* (tn)

“... *İnsan yüzlerinin arası* ...” (Z.K.Z. 14/10)

• *insan yüzlerinin* (ty) / *arası* (tn)

“... *Biraz dinlenelim diye toprak yolun kenarına, o pas kokularının arasına oturduk...*” (G.G. 35/17-19)

• *pas kokularının* (ty) / *arası* (tn)

“... *İnsanların gözbebeklerinde parıldayan para hırsının arkasından saçı sakalı ağarmış bir ilkelik ikide bir boynunu uzatıp yere tükürüyordu* ...” (A. 109/4-6)

• *para hırsının* (ty) / *arkası* (tn)

“... *Yatak odasının kapısı* ... insanın içini tırmalayan bir gıcırtyla aralandı ve bir gölge eğilip yavaşça içeriye baktı ...” (Ş.L. 24/27-29)

• *yatak odasının* (ty) / *kapısı* (tn)

“... *Beni sen, seni ben kadar çoğaltacak olan bu satırları şarap şişesinin yanında bulup okumaya başladığımda Alyoşa'nın anısını hafifletmek için yazdığımı anlayacaksın* ...” (Ş.L. 19/2-3)

• *şarap şişesinin* (ty) / *yanı* (tn)

“... *Caddeyi göz kapaklarımızın içinden geçirmişler* ...” (B. 10/6)

• *göz kapaklarımızın* (ty) / *içi* (tn)

“... *Vitrin camlarının arkası...*” (G.G. 35/4)

• *vitrin camlarının* (ty) / *arkası* (tn)

“... *Elektrik trafosunun önü...*” (G.G. 31/2)

• *elektrik trafosunun* (ty) / *önü* (tn)

“... **Dut ağaçlarının gölgesi...**” (G.G. 35-25)

• *dut ağaçlarının*(ty) / *gölgesi* (tn)

“... **Kırlangıç civiltularının arası...**” (G.G. 36/22)

• *kırlangıç civiltularının* (ty) / *arası* (tn)

“... **Kurşun harflerin kanı...**” (B. 10/27-28)

• *kurşun harflerin* (ty) / *kanı* (tn)

“... **Başka kavşakların kaderi ...**” (Z.K.Z. 16/3)

• *başka kavşakların* (ty) / *kaderi* (tn)

1.1.1.1.3. Tamlayan veya Tamlanan Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Karahan, bu yapıdaki isim tamlamalarında tamlayan veya tamlananın birbirine ilgi ve iyelik ekiyle bağlanıp üç ya da dört unsurlu belirtili isim tamlaması oluşturduğunu (Karahan, 2011: 44) ifade etmektedir. Bu sınıfa dâhil edilebilecek isim tamlamaları, yapısı itibariyle her ne kadar farklı bir isim tamlaması şeklinde görünse de bunlar, belirtili isim tamlamasından farklı bir isim tamlaması değildir. Dolayısıyla bunları belirtili isim tamlaması başlığı altında ele almak gerekmektedir.

Örnekler:

“... *Ne zaman doğduğumuz sorulduğunda hep **anamızın bacaklarının arasından** çıktığımız tarihi belirtmemize rağmen, artık insanları analardan çok yaşamın doğurduğunu biliyorum ...*” (Ş.L. 19/4-7)

• *anamızın* (ty) / *bacaklarının arası* (tn)

“... *Yüzüm, **karımın yüzünün duruşunu** doğuruyordu ...*” (Ş.L. 22/9)

• *karımın* (ty) / *yüzünün duruşu* (tn)

“... *O gözlerin yıllar sonrasına yuvarlanıp geliyordu **portakal yanaklı kadının evindeki Alev'in gözleri** ...*” (G.G. 37/6-7)

• *portakal yanaklı kadının evindeki* (ty) / *alevin gözleri* (tn)

“... *Alyoşa'nın yokluğunun **karımın yokluğunu** ...*” (Ş.L. 23/27-29)

- *alyoşanın yokluğunun* (ty) / *karımın yokluğunu* (tn)

“... **Bando takımının ve atların arkasındaki apartmanların hepsi** ...” (B. 13/15-16)

- *bando takımının ve atların arkasındaki* (ty) / *apartmanların hepsi* (tn)

1.1.1.1.4. Tamlayan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Sıfat tamlamaları, söz diziminde isim tamlamasının tamlayan unsuru şeklinde kullanılarak karşımıza çıkmaktadır. (Gencan, 1954: 183) İncelenen eserde de bu düzeyde kullanılan örnekler tespit edilmiştir.

tamlayan + tamlanan = belirtili isim tamlaması

bir (s) kızın (i) + elleri = belirtili isim tamlaması

Örnekler:

“... **Bir denizin belleği** ...” (N.G. 77/13)

- *bir denizin* (ty) / *belleği* (tn)

- *bir* (s) / *deniz* (i)

“... **Bir adamın hatıraları** ...” (N.G. 77/14)

- *bir adamın* (ty) / *hatıraları* (tn)

- *bir* (s) / *adam* (i)

“... **Bir kızın elleri** ...” (Z.K.Z. 18/4)

- *bir kızın* (ty) / *elleri* (tn)

- *bir* (s) / *kız* (i)

“... **Ben de bu sözlerin altını imzalasam bakışlarımla** ...” (N.G. 79/9-10)

- *bu sözlerin* (ty) / *altı* (tn)

- *bu* (s) / *sözler* (i)

“... **Bu kanın içi** ...” (Ş.L. 22/7)

- *bu kanın* (ty) / *içi* (tn)

- *bu* (s) / *kan* (i)

“... *Elimi çeneme dayamış, az önceki yanılısamanın nedenini düşünüyordum ...*”
(Ş.L. 25/12-13)

- *az önceki yanılısamanın* (ty) / *nedeni* (tn)
- *az önceki* (s) / *yanılısama* (i)

“... *Aylak aylak dolanan, gürültülerin içinde ... ter kokan sokakların hepsi ...*”
(G.G. 34/25-27)

- *aylak aylak dolanan gürültülerin* (ty) / *içi* (tn)
- *aylak aylak dolanan* (s) / *gürültüler* (i)
- *ter kokan sokakların* (ty) / *hepsi* (tn)
- *ter kokan* (s) / *sokaklar* (i)

“... *Beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen ömrünün yarısını ...*” (Ç.Ç. 93/12)

- *beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen ömrünün* (ty) / *yarısı* (tn)
- *beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen* (s) / *ömür* (i)

“... *Birkaç notanın tadını kaçıracaktı ...*” (B. 11/5/7)

- *birkaç notanın* (ty) / *tadı* (tn)
- *birkaç* (s) / *nota* (i)

“... *Kıyı boyunca gezip üç beş kuruşa portre çizen yoksul ressamaların çalışmalarını izledim bir süre ...*” (A. 105/9-11)

- *kıyı boyunca gezip üç beş kuruşa portre çizen yoksul ressamaların* (ty) / *çalışmaları* (tn)
- *kıyı boyunca gezip üç beş kuruşa portre çizen yoksul* (s) / *ressamlar* (i)

“... *Kendimi oturduğum koltukta bırakarak havada uçuşan sözcüklerin anlamına karışıyordum anlamsızca ...*” (Ş.L. 21/23-25)

- *havada uçuşan sözcüklerin* (ty) / *anlamı* (tn)
- *havada uçuşan* (s) / *sözcükler* (i)

“... *Öteki kahramanın geçmişine dönüşeceği bir roman tasarısından söz ediyordu ...*” (Z.K.Z. 18/12)

- *öteki kahramanın* (ty) / *geçmişi* (tn)

- *öteki* (s) / *kahraman* (i)

“... **Yüzünü döven rüzgarların sesine dönüşmüş ıslığı** ...” (A. 106/19)

- *yüzünü döven rüzgarların* (ty) / *sesi* (tn)

- *yüzünü döven* (s) / *rüzgarlar* (i)

“... *Bedenlerinin yarısı gölgeden oluşan garsonlar, boşlukta yüzen masaların arasında birer hayalet gibi geziyorlar* ...” (N.G. 76/25-26)

- *boşlukta yüzen masaların* (ty) / *arası* (tn)

- *boşlukta yüzen* (s) / *masalar* (i)

1.1.1.2. Tamlayanı Kişi Zamiri Olan İsim Tamlaması (İyelik Grubu)

İyelik grubu çoğunlukla yapısı bakımından isim tamlamasına benzemektedir. Bu kelime grubunda tamlanan görevindeki unsur sahiplilik bildiren ekler almaktadır. Bazı durumlarda sadece tamlanan konumundaki birim tek başına iyelik grubunu temsil edebilmektedir. (Ergin, 2013: 383)

Özkan ve Sevinçli’ye göre iyelik ekleri, üzerine geldikleri sözcüğün dışında bir kişiyi işaret eder. Bu nedenle de iyelik ekini taşıyan ve tamlayan ögesi düşen kelime grupları isim tamlamasının yerini tutmaktadır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 20)

Mustafa Altun’a göre, çekim eklerinden ilgi hâli (-In, -Un, -nIn, -nUn) eklerinden herhangi birini alan bir kişi zamiriyle bu kişi zamirine iyelik eki ile bağlantı kuran bir ismin meydana getirdiği kelime grubuna *iyelik grubu* (Altun, 2011: 15) denir.

Özkan, Esin ve Tören’e göre bu grup, bir ismin kendisinden önce ilgi hâli eki almış bir şahıs zamirine sahiplik, bağlılık veya aitlik yönünden bağlanmasıyla meydana gelmiştir (Özkan vd., 2013: 559-560). Söz konusu grubu, *adıl tamlaması* olarak değerlendiren Koç, bu grubun tamlayan unsurunun adıl, tamlanan unsurunun ise ad (Koç 1996: 349) olduğunu belirtmektedir.

Bu kelime grubu çalışmalarda *iyelikli ad öbeği* (Şimşek 1987 322-400), *adıl tamlaması* (Koç 1996: 349) veya *iyelik grubu* (Ergin, 2013: 383, Özkan-Sevinçli, 2017: 20, Özkan vd., 2013: 559-560, Altun, 2011: 15) terimleriyle nitelendirilerek karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu yapıları adlandırma konusunda bilginlerin ekseriyetle üzerinde durduğu *iyelik grubu* terimi tercih edilmiştir.

Bu sınıfta yer alan öğeler, bir şahıs zamiriyle ona bağlı isim unsurunun birleşmesi

sonucunda meydana gelmektedir. Şahıs zamiri ilgi, isim unsuru ise iyelik eki almaktadır. İlgi eki alan unsur tamlayanı, iyelik eki alan unsur ise tamlananı teşkil etmektedir. İyelik grubunda genellikle tamlayan konumundaki unsurun kullanılmadığı görülmektedir. İyelik grubunun bu özellikleri çalışmamıza konu olan eserde de aynı şekilde kendini göstermektedir. İncelenen eserden elde edilen aşağıdaki örneklerde, kullanılmayan şahıs zamirleri görünür kılınmıştır. Böylece ilgili konunun kavranması kolaylaştırılmak istenmiştir.

Örnekler:

“... [Benim] **derime** *sinen geldiğim yeri arıyordun ...*” (B. 9/3-4)

“... [Benim] **ellerimin** *nasıl el olduğunu [Benim] **kirpiklerimin** nereye doğru kırıldığını ...*” (B. 9/4-5)

“... [Benim] **dedelerimden** *kalan kelepçe ürpertisi [Benim] **bileklerim**de ışıdamaya başlayacak ...*” (B. 9/8-9)

“... [Benim] **Ninem**in *erkek gölgesinde kuraklaşan **gözleri** gelip [Benim] **gözlerimden** dışarı bakacak ve [Benim] **sesime** [Benim] **yüreğim**deki bozkırın sessizliği karışacaktı...*” (B. 9/11-13)

“... [Senin] **parmakların** *her yana dağılan sorulardı ...*” (B. 9/17-18)

“... [Bizim] **hücremizin** *ilkel sarhoşluğuna...*” (B. 11/22)

“... **Uçuşan buharlar** [Senin] **ellerini** *silmiş zamanın gözlerinden...*” (B. 13/22-23)

“...*O anda bulduğum yanıtlar, hiç kuşkusuz [Benim] **varlığım** kadar gülünçtü belki de [Benim] **ellerime** benziyorlardı biraz ...*” (Z.K.Z. 15/20-22)

“...*Parmak [Benim] **uçlarımdan** başlayarak yavaş yavaş kendime doğru ilerliyordum...*” (Z.K.Z. 17/10-11)

“... [Benim] **dirseklerime** *yaklaşırken de ansızın yoruluyordum ...*” (Z.K.Z. 17/11-12)

“... [Bizim] **düşlerimize** *günah derlerdi de, [Bizim] **tenimiz** yeşillendikçe her ayvada bir diş bırakırdık fitre yerine ...*” (Z.K.Z. 18/2-3)

“... [Benim] **ellerimi** *alıp çürük diş kokuları arasında uğuldayan karanlığına doğru çekiyordu ...*” (Ş.L. 20/9-10)

“... *En sıkı [Bizim] **bağımız** sessizliktir ...*” (Ş.L. 21/3)

“... [Benim] **yüzüm**, **karımın** yüzünün duruşunu doğuruyordu...” (Ş.L. 22/9)

“... [Benim] **sessizliğim** [Senin] **sesini** besliyor, oturuş [Benim] **biçimim** [Senin] **oturuşunu** düzenliyor ve sonra bütün bunlar ondan bana yansıyor, [Benim] **varlığında** bir zaman soluklanıp o anki [Benim] **rengimi** [Onun] **rengine** ekleyerek yeniden ona dönüyordu ...” (Ş.L. 22/10-13)

“... [Benim] **Elimi** kapı koluna doğru uzatırken, bir an içeride, hâlâ yatakta olduğumu düşündüm...” (Ş.L. 24/19-20)

“... [Benim] **Elimi çeneme** dayamış, az önceki yanılısamanın nedenini düşünüyordum ...” (Ş.L. 25/12-13)

“... Yarım [Onun] **bedeni**, sise gömülen [Onun] **yüzü**, birer karşılık [Onun] **kolları** ve silik [Onun] **omuzları**, değil tanrıyı, bir insanı tamamlamaya bile yetmiyordu ...” (Ö.Z.G. 61/9-11)

“... [Bizim] **gözlerimiz** pencerelerin duruşuna benzeyecek ...” (Ö.Z.G. 65/20)

“...Bu kadar esnek bir haklılığı [Onun] **kulakları** işitti ama [Onun] **gözleri** kabul etmedi...” (Ç.Ç. 91/25-26)

“...Ayak [Benim] **seslerim** kapıdan girip [Onun] **yüreğine** kadar dayanmış olmalıydı ...” (A. 109/24/25)

“... [Benim] **gözlerim** anlamsız resimler çiziyor tavana ...” (A. 111/12-13)

“...Ne, kimi, ne zaman, kim gibi sorularla [Benim] **beynimi** yormadan sessizce bekledim [Benim] **hıçkırıklarımın** kesilmesini ...” (A. 111/28-29).

“...Artık [Onun] **gözleri** çok uzaklaştı, okunmuyor...” (D.B.G. 113/7-8)

“... [Benim] **sesimi** duymasa da [Benim] **yokluğumu** duyacaktır birazdan ...” (D.B.G. 113/20-21)

“...Bütün [Benim] **seslerimi** içime topladım artık...” (D.B.G. 115/14)

“... [Benim] **sırtım** duvar kadar düz, [Benim] **dirseğim** masa kadar köşeli, [Benim] **parmaklarım** kalem gibi yuvarlak diye düşündüm ...” (D.B.G. 115/23-25)

“...Bir bakıma [Onun] **bedeni** [Benim] **aklımın** coğrafyası oldu ...” (D.B.G. 119/27)

1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Bu kategoride yer alan isim tamlamaları, en az iki ismin bir araya gelmesiyle oluşurlar. Söz konusu grubu teşkil eden tamlayan ögesi ek almaz. Tamlanan ise iyelik hâli (-Im, -Um, -In, -Un, -I, -U, -mIz, -mUz, -nIz, -nUz, -lArI) eki alır. Tamlamanın unsurları arasına farklı bir kelime ya da kelime grubu girememektedir. Ancak tamlayan unsuru farklı bir kelime grubu olabilmektedir.

tamlayan + tamlanan+[ilgi eki] = belirtisiz isim tamlaması

çingene + çocukları = belirtisiz isim tamlaması

Örnekler:

- “... *Hatırlarsın **davul gümbürtülerini** işitmiştik ...*” (B. 10/1)
- “... *Ses **bulutu** kapıya dayanıp dayanıp geri çekiliyordu ...*” (G.G. 45/17-18)
- “... *Akşam **karanlığı** azaldı biraz ...*” (Y. 84/25-27)
- “... ***Trompet sesleri** bir masal uzaklığının gerisine çekilmişti artık ...*” (B. 10/23-24)
- “... ***Tüfek namluları** ...*” (B. 11/13)
- “... *Biraz **kendi dışına** çıkmış ve varıp sessizce onun varlığına sızmış olmuyor muyduk?...*”(Z.K.Z. 15/5-7)
- “... ***Yüz çizgileri** ...*” (Z.K.Z. 18/9)
- “... *Bedenine bir kerecik dokunursa ansızın büyüüp **klakson seslerine, piyango biletlerine, ... ezan seslerine** karışacaktı ...*” (G.G. 32/12-15)
- “... ***Terlik şırırtılarını** özene bezene trabzanlara ve duvarlara sıçrattım ...*” (G.G. 34/13-14)
- “... *Ter kokan sokakların hepsi **göz çukurlarından** geçiyordu ...*” (G.G. 34/26-27)
- “... ***Göz ucuyla** kısacık baktım onlara. İstesem de daha fazla bakamazdım zaten ...*” (G.G. 45/23-24)
- “... ***Palet gıcırtaı, büyük bir olasılıkla ... boşluktaı o sıradaı...***” (K.Y.D.K. 54/17-19)
- “... ***Bakış açılarımız** ...*” (Ö.Z.G. 65/1)

- “... **Kaldırım taşları...**” (Ö.Z.G. 65/17)
- “... Kimileri **kurşun yarasına benzetecekti onları ...**” (Ö.Z.G. 65/27)
- “... **Parmak uçları bir şehrin çatılarına dokunuyordu ...**” (Ö.Z.G. 66/18-19)
- “... **Çam dibinde oturmalarına dönüşüyordur kadının korkusu ...**” (Ö.Z.G. 67/15-16)
- “... **Göz deliklerine kırmızı ampuller yerleştirilmiş ...**” (N.G. 76/22-23)
- “... Onunla birlikte **yıllar öncesine gidip gidip geliyordum ...**” (Y. 85/4-5)
- “... Alışmış artık **deli sıfatına**, çünkü on iki yıldan beri torunu yaşındaki çocuklar bile böyle sesleniyormuş ona...” (Y. 86/16-17)
- “... Ninelerini mezardan çıkarıp götürememiş ama **bayram şekerini kesinlikle götürmesi gerekiyormuş ...**” (Y. 87/27-29)
- “... **Bekleme salonu...**” (Ç.Ç. 90/7)
- “... **Roman kişisi**, geleceğini çoktan yaşayıp geçmişe dönüştürmüştü. Bu yüzden, romanı yeniden yazarak geçmişi anlatmak zorunda kalmışlar ...” (K.B. 99/10-12)
- “... **Roman kişileri** ilk kurgudan bağımsız yaşadıklarından daha birinci sayfada anlatım değişmiş ...” (K.B. 99/15-16)
- “... **Şehir kalabalığı ...**” (G.G. 31/21-22)
- “... Teslim olması için üst üste çağrılar yapılmış yazara, **kitap kokusunun yoğunlaştığı her yer basılıp didik didik aranmış ...**” (K.B. 101/4-6)
- “... Mısra ikide bir **pansiyon sahibine bakıyor, onda uzaklardan gelmişliğin izlerini arıyordu ...**” (A. 107/12-13)
- “... Kekik kokulu yamaçlardan iniyordu **kekik kokusunu duymadan, bağların arasına dalıyordu, kayalıklara tırmanıp kayboluyordu sonra ...**” (A. 108/11-13)
- “... Gözlerim **gazete manşetlerinde** (A. 109/25)
- “... Yüzüm bir **resim altını** okuyama- ... (A. 109/26)
- “... **Göz bebeği...**” (D.B.G. 117/2)
- “... **Kulak deliği ...**” (D.B.G. 117/3)

“... **Sabah karanlığı** ... çukurmuş izlenimi veren kapkara bir noktada kayboluyordu ...” (S.K. 123/16-18)

“... **Ölü evi**...” (S.S.K. 130/24)

“... **Sümbül kokusu** ...” (S.S.K. 132/22-23)

“... **Yazı makinesini** alıp masaya koydum. Kapağını açarken hatırladım birden; bugün, annemle babamın yirmi yedinci evlilik yıl dönümleriydi ...” (S.S.K. 134/6-8)

“... **Kendi yaşamının** da sürekli çalınan bir şarkı olduğunu düşündü...” (H.G.S.B. 137/14-15)

“... **Kendi kokularım** geliyordu artık burnuma, tenime **kendi sıcaklığım** yayılıyordu ...” (G.G. 40/27-29)

“... **Düş adamı** olunca, uzun boyu upuzun oluyordu ...” (A. 110/7-8)

“...**Ayrılık vakti** geldiğinde, gecenin orta yerinde durmuşlar ...” (Y. 85/29)

“... **Okul defteri** ve **rakı parası** ... memurların ellerine bulaşıyordu ...” (Ö.Z.G. 63/26-29)

“... Gözlerimi dünyayı ürkütmekten korkarcasına yavaşça açtığımda, ortalığı **kahve kokusu** sarmıştı ...” (Ö.Z.G. 61/1-2)

“... **Silah sesi** ...” (G.G. 37/9)

“... **Kapı kolu**...” (Ş.L. 24/19)

1.1.2.1. Unsurları Kelime Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

Bu yapıdaki isim tamlamasının kuruluşuna katkı sağlayan tamlayan unsuru, kelime grubu şeklinde kullanılarak söz diziminde yer almaktadır (Karahana, 2011: 46).

Örnekler:

“... **Duvar diplerindeki çöp bidonları** gölgesizdi ...” (K.Y.D.K. 54/13-14)

- duvar diplerindeki çöp (ty) / bidonları (tn)
- duvar diplerindeki çöp: aitlik gr.

“... **Öldürme kurtulma sevme ve ezilme duyguları** ...” (B. 10/24-25)

- öldürme kurtulma sevme ve ezilme (ty) / duyguları (tn)

- *öldürme kurtulma sevmeye ve ezilme*: bağlama gr.

1.1.2.1.1. Tamlayan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

İsim tamlamasının kuruluşunda rol üstlenen tamlayan unsur, sıfat tamlaması olabilmektedir. (Gencan, 1954: 183) Bu bağlamda taranan eserde söz konusu özelliği taşıyan kullanımlar tespit edilmiştir.

tamlayan	+	tamlanan	=	belirtisiz isim tamlaması
kısa (s) metin (i)	+	ustası	=	belirtisiz isim tamlaması

Örnekler:

“... **Kısa metin ustası** ... kurguda öyle kararsız kalmış ki ...” (K.B. 99/78)

- *kısa metin* (ty) / *ustası* (tn)
- *kısa* (s) / *metin* (i)

“... **İçimi çalkalayan anason kokusu**, gözlerinden taşmaya başlamıştı ...”
(H.G.S.B. 138/9-10)

- *içimi çalkalayan anason* (ty) / *kokusu* (tn)
- *içimi çalkalayan* (s) / *anason* (i)

“... **Şalvarları rüzgarda uçuşan düğün kalabalığı** karşılamış onları ...” (Y. 85/21-22)

- *şalvarları rüzgarda uçuşan düğün* (ty) / *kalabalığı* (tn)
- *şalvarları rüzgarda uçuşan* (s) / *düğün* (i)

“... **Uzak diyarlardan kopup gelen yosun kokuları** girdi içeri ...” (G.G. 43/6)

- *uzak diyarlardan kopup gelen yosun* (ty) / *kokuları* (tn)
- *uzak diyarlardan kopup gelen* (s) / *yosun* (i)

“... **Yalnızlığımı damlayan şarap lekesi** yetecek sana ...” (Ş.L. 30/29)

- *yalnızlığımı damlayan şarap* (ty) / *lekesi* (tn)
- *yalnızlığımı damlayan* (s) / *şarap* (i)

“... **Kulaklarımda çınlayan tank homurtuları** ...” (B. 12/23)

• kulaklarımda çınlayan tank (ty) / homurtuları (tn)

• kulaklarımda çınlayan (s) / tank (i)

“... **Dudaklarımı yoklayan trompet ürpertileri** ...” (B. 12/24)

• dudaklarımı yoklayan trompet (ty) / ürpertileri (tn)

• dudaklarımı yoklayan (s) / trompet (i)

“... **Gökyüzüne asılıp kalan tank homurtuları** ...” (B. 11/5/7)

• gökyüzüne asılıp kalan tank (ty) / homurtuları (tn)

• gökyüzüne asılıp kalan (s) / tank (i)

1.3. İsim Tamlamasının Özellikleri

1. Belirtisiz isim tamlamasında, tamlayan ile tamlanan unsurun arasına farklı bir kelime grubu girememektedir:

“... **Silah sesi yayıldı ortalığa** ...” (Ç.Ç. 95/7)

“... **Kız portreleri** ...” (D.B.G. 117/5)

“... **Kapı camları**...” (D.B.G. 117/6)

“... **Bilek damarları** ...” (D.B.G. 115/2)

“... **Kitap sergileri** ...” (A. 105/8)

“... **Kirpiklerinde ... soru işareti asılıydı** ...” (A. 107/8)

“... **Ten alışverişleri** ...” (K.Y.D.K. 53/6)

2. Belirtili isim tamlamasında tamlayan, tamlananı geçici bir ilgi bağıyla nitelediği için unsurlarının arasına veya başına sıfat unsuru gelebilmektedir (Korkmaz, 1994: 16). Bu duruma örnekler:

“...**Düzenimizin çocuksu şaşkınlığı**... (Z.K.Z. 17/18-20)

“... **Kendilerinin birer uzantısı** ...” (Z.K.Z. 15/1)

“... **İnsanlığın birer uzantısı** ...” (Z.K.Z. 15/2)

“... **Denizin büyüülü sessizliği** ...” (A. 105/8)

“... **Hücremizin ilkel sarhoşluğu**...” (B. 11/22).

“... **Tarihinin ara sayfaları** ...” (D.B.G. 119/29)

3. Belirtisiz isim tamlamasında tamlanan, tamlayana kalıcı bir iyelik bağı ile bağlanmaktadır. Her iki unsur arasındaki ilişki kalıcıdır. Bu nedenle unsurların arasına sıfat girememektedir. Bir sıfatla nitelendirildikleri takdirde sıfat, tamlamanın başına getirilmektedir. (Korkmaz, 1994: 17) Bu duruma örnekler:

“... **Yanık kaval sesleri** ...” (B. 9/11)

- yanık (s) / kaval sesleri

“... **Bir köpek heykeli** ...” (Ş.L. 27/1)

- bir (s) / köpek heykeli

“...**Bir kuşluk vakti**, balkonda oturuyorduk ...” (B. 9/1)

- bir (s) / kuşluk vakti

“... **Ölü Zaman Gezginleri** ...”(Ö.Z.G. 61)

- ölü (s)/ zaman gezginleri

“... Yüzünde **kurumuş kestane mevsimi taşıyan yaşlı bir teyze oturuyordu...**” (Ç.Ç. 92/4-5)

- kurumuş (s) / kestane mevsimi

“... **Bir çakıl taşı...** bizim dokunuşumuzla insanileştiğini düşünüyordu ...” (Z.K.Z. 15/3-4)

- bir (s) / çakıl taşı

“... **Bir soru işareti** ...” (Ç.Ç. 95/24)

- bir (s) / soru işareti

“... **Bir polis otomobili** ...” (A. 112/5-6)

- bir (s) / polis otomobili

“... **Titrek mum ışıkları** ...” (N.G. 76/22)

- titrek (s) / mum ışıkları

4. Belirtisiz isim tamlamasının unsurları arasındaki ilişki kalıcı olduğu için bu unsurların yerleri değiştirilememektedir. (Karahana, 2011: 44)

Örnekler:

“... **Suriye toprağı** ...” (Y. 83/3, 87/15)

“... *Basmane Garı* ...” (Ç.Ç. 96/16)

“... *Habur deresi* ...” (Y. 85/13)

“... *Akşam yemeği*...” (K.B. 102/10)

“... *Cennet Adası*(A. 105/12-13)

“... *Resulayn kasabası* ...” (Y. 83/4)

“... *Resulayn çıkışı*...” (Y. 85/28)

5. Belirtisiz isim tamlaması, nesne adı olarak kullanılmaya en uygun olan kelime grubudur. (Karahan, 2011: 44) Bu nedenle nesne adı olarak kullanılan tamlamaları, belirtisiz isim tamlaması içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

Örnekler:

“... *Meksika purosusu* ...” (K.B. 97/8)

“... *Çay bardağı* ...”(A. 106/16)

“... *Uzay aracı*...” (K.B. 99/17)

“... *Bulaşık makinesi* ...” (D.B.G. 121/20-21)

“... *Polis otomobili* ...” (A. 112/6)

6. Belirtisiz isim tamlamasını meydana getiren tamlayan ve tamlanan unsurları, kendi içinde kaynaşmaya elverişli oldukları için bu kalıpta birleşik kelimeler elde edilebilmektedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 29)

Örnekler:

“... *Pamuk şekeri*...” (Ç.Ç. 91/12)

“... *Vişne rengi*...” (Ç.Ç. 95/21, 96/27)

“... *Cırcırböcekleri* ...” (K.B. 103/8)

“... *Demiryolu*...” (Y. 83/2)

“... *Ceylanpınar*...” (Y. 85/26)

7. Belirtisiz isim tamlamasında vurgu, tamlayan üzerindedir:

“... **Zafer sarhoşluğuna** kapılırlardı ...” (O. 48/28-29)

“**Yoklar Fısıltısı**” (82)

“... Aynanın önünde oturuyor. Kendisiyle **barış denemeleri** yapacak, biliyorum ...”
(D.B.G. 113/1-2)

“... Bedenimi **misafir şekeri** gibi her gece hazır tutmak ...” (D.B.G. 116/2-3)

“**Sabah Karanlığı**” (122)

“... Zaten, öyküdeki kız, son yazdığım tümcede sümbül koparmak için yere eğilmiş, tembelliğim yüzünden de bir daha doğrulamamıştı. Doğrulamayınca da, evin her yerini **sümbül kokusu** sarmıştı ...” (S.S.K. 128/8-11)

“... **Sokak görüntüleri** ...” (K.Y.D.K. 53/7)

“...Giderken, **kedi sessizliği** bırakmıştı ...” (Ö.Z.G. 69/22)

8. Belirtili isim tamlamasında vurgu, her iki öge üzerinde aynıdır. (Karahana, 2011: 48) Her öge kendi vurgusunu taşır:

“... **Ürpertinin bölümünü** ...” (K.Y.D.K. 54/10)

“... **Sehrin görüntüleri** ...” (K.Y.D.K. 54/11)

“... **Nesnelerin yokluğu** dilimizi köreltmışti ...” (Ö.Z.G. 62/26-27)

“... Bizi bulunduğumuz yere çivileyen **telasın zikzakları** arasında koşuştururken ...”
(K.B. 100/5-6)

“... Tavandan heceler damlamıştı **yastığının üzerine** ...” (A. 110/29, 111/1)

“... Kapıdan çıkarken durmuş, **bedeninin boşluğunu** oraya bırakmak istercesine dakikalarca kıpırdamamıştı...” (S.K. 125/5-7)

“... **Evin içi** ...” (D.B.G. 114/13-14)

9. İsim tamlamasında tamlayan veya tamlanan unsur birden fazla olabilir. (Karahana, 2011: 47) Bu duruma örnekler:

“... **Çatalın, tabağın, kaşığın ve tencerenin ömrü** ...” (D.B.G. 115/3-4)

• çatalın (ty) / tabağın (ty) / kaşığın (ty) / tencerenin (ty) / ömrü (tn)

“... **Karımın sesine, çürük diş kokusuna ve belleğinin karanlığına** karışıp yavaş yavaş karıştıklarına dönüşüyordum ...” (Ş.L. 21/26-28)

• karımın (ty) / sesi (tn) / çürük diş kokusu (tn) / ve belleğinin karanlığı (tn)

“... Kendimi, **at kişnemelerinin, koyun sürülerinin, kurşun seslerinin çay balyalarının arasında buldum bir bakıma ...**” (Y. 83/10-12)

• **at kişnemelerinin** (ty) / **koyun sürülerinin** (ty) / **kurşun seslerinin** (ty) / **çay balyalarının** (ty) / **arası** (tn)

“... Bir o kadar da **susuzluk, sevgisizlik ve sessizlik yılları** yaşamıştık ...” (Ö.Z.G. 62/23-24)

• **susuzluk** (ty) / **sevgisizlik** (ty) / **ve sessizlik** (ty) / **yılları** (tn)

“... **Bakışın, kıpırdanışın, nefes alıp verişin, irkilişin diline ...**” (Ş.L. 21/7-8)

• **bakışın**, (ty) / **kıpırdanışın**, (ty) / **nefes alıp verişin**, (ty) / **irkilişin** (ty) / **dili** (tn)

“... **Parmağımızın, kulağımızın çorabımızın tekini ...**” (Ö.Z.G. 69/22-25)

• **parmağımızın**, (ty) / **kulağımızın** (ty) / **çorabımızın** (ty) / **teki** (tn)

1.2. SIFAT TAMLAMASI

En az bir niteleme ve belirtme sıfatı ile bir isimden oluşan tamlamalara *sıfat tamlaması* denir. Bu tamlamalarda, tamlayan unsur, sıfat; tamlanan unsur ise isim veya isim görevindeki bir sözcükten ibarettir. Tamlayan ve tamlanan konumundaki sıfat ve isim unsuru, yapısı gereğince bir ismin ve sıfatın gösterebileceği tüm özellikleri göstermektedir. Bu nedenle de başka kelimelerle kullanılarak yeni kelime gruplarının ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır.

Sıfat tamlamasının tamlayan unsuru, önüne geldiği ismi, nitelemek veya belirtmek amacıyla ön plana çıkarır. Niteleme veya belirtme sıfatı ile kurulan sıfat tamlamasının sıfat ve isim unsurları eksiz bir şekilde doğrudan birleşmektedir. Bu unsurlar, söz diziminde birbirine anlam bağıyla bağlı olan yapılar olarak yer almaktadır.

sıfat unsuru + isim unsuru = sıfat tamlaması

çift (s) + çizgi (i) = sıfat tamlaması

1.2.1. Niteleme Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlaması

Bu kategoride yer alan sıfat tamlamaları, bir sıfat ve isim unsurundan oluşmaktadır. Tamlamanın sıfat unsuru olarak kullanılan niteleme sıfatı, önüne geldiği ismin özelliklerini nitelik bakımından ifade etmeye olanak sağlamaktadır.

Örnekler:

- “... Silik omuzlar ...” (Ö.Z.G. 61/9)
- “... Buruşuk yüzler ...” (K.Y.D.K. 53/5)
- “... Koca Gringo ...” (N.G. 79/13)
- “... **Karanlık öyküleri de ben uydurmuşumdur ...**” (K.Y.D.K. 53/8)
- “... Çıplak ayaklar ...” (Y. 84/24)
- “... Yorgun çarıklar ...” (N.G. 76/24)
- “... Düşsel gıcirtılar ...” (N.G. 76/27)
- “... İnce hüznler...” (K.B. 99/17)
- “... Gözlerim **anlamsız resimler** çiziyor tavana ...” (A. 111/12-13)
- “... Yiyip bitiriyorlar mıydı onları **dalgın fareler** ...” (Ö.Z.G. 62/3)
- “... Öteki yarısı ...” (G.G. 41/29)
- “... Çıplak duvarlar ...” (G.G. 41/29)
- “... **Tuhaf şeyler** düşündürüyordu ...” (G.G. 32/8)
- “... Pis sular ...” (G.G. 36/4)
- “... Yeşil parıltılar...” (Ö.Z.G. 73/5)
- “... Gerçek yaşam ...” (K.B. 99/25-26)
- “...Yırtıcı sevinçler ...” (K.B. 99/23-24)
- “... Kurbanlık koyunlar ...” (G.G. 45/10)
- “... **Yeni düşüncelere** kapı aralayacak ...” (S.K. 126/12-13)
- “... Cılız beden ...” (G.G. 45/7)
- “... Kurallaşmış aptallıklar ...” (D.B.G. 120/10)
- “... Anlamlı sözler ...” (Ş.L. 23/9)
- “... Kimliksiz sıkıntı...” (H.G.S.B. 135/5)
- “... Titrek endişe ...” (H.G.S.B. 135/5)
- “... Yürekli insanlar ...” (S.S.K. 128/2)

“... *Uzun süre* ...” (Ş.L. 27/4)

“... *Haftalık dergiler*...” (G.G. 38/1)

1.2.2. Belirtme Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlaması

Bu gruba dâhil edilen sıfat tamlamasının tamlayan unsuru, önüne geldiği ismi nicelik, soru veya belgisizlik yönünden ifade etmeye imkân tanımaktadır.

Örnekler:

“... *Bir duvar örüyorlar çevremize* ...” (D.B.G. 117/3)

“... *Beş saniye* ...” (K.B. 101/9)

“... *Beş yıl* ...” (K.B. 101/10)

“... *Beş ay*...” (Ö.Z.G. 68/17)

“... *Kaç bent* ...” (Ö.Z.G. 67/28)

“... *Kaç madde* ...” (Ö.Z.G. 67/27)

“... *Kaç fıkra* ...” (Ö.Z.G. 67/28)

“... *Şu meşeliğe* ...” (S.K. 126/12)

“... *Bir davranış* ...” (S.K. 126/13)

“... *İlk yazım* ...” (K.B. 99/7-9)

“... *İki el* ...” (Ç.Ç. 95/7)

“... *Ön plan* ...” (Ö.Z.G. 73/3)

“... *Bu haber* ...” (S.S.K. 129/15)

“... *Bir an* ...” (H.G.S.B. 135/3-4, Z.K.Z. 16/5, S.S.K. 128/7, N.G. 76/10)

“... *İki bıçak* ...” (Z.K.Z. 17/7)

“... *Bu sözcük* ...” (Z.K.Z. 14/19)

“... *Her şarkı* ...” (B. 11/6)

“... *İki bulut* ...” (A. 105/16)

“... *Gitmek filinin altını çift çizgiyle* ...” (Ç.Ç. 91/17)

“... *Şu beden* ...” (D.B.G. 120/17)

“... *Hangi adlar ...*” (D.B.G. 120/18)

“... **Bir gün** daha kazanmanın sevincini kendinden bile gizleyerek olmaz, diyordu, güpegündüz gidilmez artık ...” (S.K. 122/19-20)

“... *İlk darbe ...*” (O. 51/8)

“... **Her gün** şehir kulübünde ...” (H.G.S.B. 135/18)

“... *Kim bilir kaçınıcı kez dolaşıp yorgun düşmüştü ...*” (A. 111/9-10)

“... *Farkına bile varmadan **bu kasabaya** benzemiş elleri. ...*” (A. 106/18-19)

“... *Her zaman ...*” (Ç.Ç. 91/21)

“... *Bir sır ...*” (Ç.Ç. 91/21)

“... *Bu alışveriş ...*” (Ç.Ç. 91/1)

“... *Bir sigara ...*” (Ç.Ç. 91/2)

“... **Bir dana** çıkıyordu kıyma makinesinden ...” (Ş.L. 28/1)

“... *Bir kent ...*” (Ç.Ç. 91/5)

“... *Bu sözler ...*” (N.G. 79/9)

“... **Bu bakışlar** pamuk şekerine dönüşebilir ...” (Ç.Ç. 91/12-13)

“... *Zaman senin gözünde **o an** caddeler kadar geniştir ...*” (N.G. 75/13-14)

“*Çift Çizgi*” (90)

“... *Ayakkabılarımı çıkarıp sessizliğin kenarına bıraktıktan sonra **bir süre** dikildim kapının ardında ...*” (Ş.L. 28/24-25)

“... *Yürüyüş şeklimize göre dalgalanacaktı **bir süre** ...*” (Ö.Z.G. 65/4-5)

“... *Bir süre ...*” (K.Y.D.K. 59/25, S.S.K. 128/12)

“... *Bu sıra ...*” (Ö.Z.G. 66/22)

“... *Şu an ...*” (Ö.Z.G. 66/23)

“... *Her hareketi ...*” (Ş.L. 25/25)

... *Bir soruydu ...*” (Ş.L. 25/26)

“... *O an ...*” (K.Y.D.K. 57/5)

“... **Dört keklige** benzettim kendimizi ...” (K.Y.D.K. 57/6)

“... **Bir güç** almak için midir nedir, koltuğun kenarlarına sımsıkı tutunmuştum ...”
(Ş.L. 22/14-15)

“... **O sabah**, olup bitenler olup bitmeden önce, dediğim gibi, yatakta, sığınağımdaydım gene ...” (Ş.L. 20 /16-17)

“... **Birkaç tümcenin** akla yakınlığıyla **o an** için de olsa, ortadan kaldırılabildi ...”
(Z.K.Z. 17/19-20)

“... **Bir bilmece** ...” (B. 12/11)

“... **Bu varsayım** ...” (Z.K.Z. 16/4)

“... **Bu gaziler**...” (B. 10/18)

“... **O gece** şarap içmeyi önerdi ...” (S.S.K. 128/3)

“... **Dört yıl** ...” (S.K. 125/16-17)

“... **Bir yıl** ...” (S.K. 125/24)

“... **On dakika** ...” (139/19)

“... **Beş on yıl**...” (Ç.Ç. 94/8)

“... **Bir iki** ...” (Ş.L. 27/9)

1.2.3. Unsurları Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlamasının isim ve sıfat unsuru, yapısı itibariyle bir ismin ve sıfatın gösterdiği birçok özelliği göstermektedir. Bu sebeple isim tamlaması, sıfat tamlaması ve bunların türevlerini meydana getirmektedir. Aynı zamanda çoğu kelime grubunun birinci veya ikinci unsuru şeklinde kullanılarak yeni yapıların kurulmasına olanak sağlamaktadır. Karahan’ın: “*Bu tamlamada unsurların biri veya hepsi kelime grubu olabilir.*” (Karahan, 2011: 50) şeklindeki değerlendirmeleri bu durumun kanıtlar niteliktedir.

Aşağıda vermiş olduğumuz örnekler, Karahan’ın görüşlerini kanıtlar niteliktedir. Bahsi geçen durumu somutlaştırarak sıfat tamlamasının unsurlarının ortaya çıkardığı kelime grupları, incelenen eser içerisinde şu şekilde kullanılmaktadır:

“... **Bir beden oylumundaki boşluk** ...” (Ş.L. 29/11)

- *bir beden oylumundaki* (s) / *boşluk* (i)
- *bir beden oylumundaki boşluk*: aitlik gr.

“... **Bomboş topraklar uzanıyor ...**” (Ö.Z.G. 73/6)

- *bomboş* (s) / *topraklar* (i)
- *bomboş*: pekiştirmeli tekrar gr.

“... **Düşçü ve tutkucu bir yazar ...**” (K.B. 99/24-25)

- *düşçü ve tutkucu* (s) / *bir yazar* (i)
- *düşçü* (i) / *ve* (be) / *tutkucu* (i)
- *düşçü ve tutkucu*: bağlama gr.
- *bir* (s) / *yazar* (i)
- *bir yazar*: sıfat tam.

“... **Korkuyla Yaralı Dört Keklik ...**” (53)

- *korkuyla yaralı* (s) / *dört keklik* (i)
- *korku* (i) / [-y]la (be) / *yaralı* (i)
- *korkuyla yaralı*: vasıta gr.
- *dört* (s) / *keklik* (i)
- *dört keklik*: sıfat tam.

“... **Terli ve uyuşuk bir kalabalık toplandı aşağıda. Kendilerini bekleyen her şeyi unutmuşu benziyorlardı ...**” (G.G. 31/17-19)

- *terli ve uyuşuk* (s) / *bir kalabalık* (i)
- *terli* (i) / *ve* (be) *uyuşuk* (i)
- *terli ve uyuşuk*: bağlama gr.
- *bir* (s) / *kalabalık* (i)
- *bir kalabalık*: sıfat tam.

“... **Ayrı ayrı zamanlar ...**” (Z.K.Z. 16/5-7)

- *ayrı ayrı* (s) / *zamanlar* (i)
- *ayrı ayrı*: tekrar gr.

“... **Ölü evinin önündeki kalabalık dalgalanıyor bu sırada ...**” (S.S.K. 130/24)

• *ölü evinin önündeki* (s) / *kalabalık* (i)

• *ölü evinin önündeki*: aitlik gr.

“... *Sessiz ve vefalı bir sığınak* ...” (Ş.L. 26/4)

• *sessiz ve vefalı* (s) / *bir sığınak* (i)

• *sessiz* (i) / *ve* (be) / *vefalı* (i)

• *sessiz ve vefalı*: bağlama gr.

• *bir* (s) / *sığınak* (i)

• *bir sığınak*: sıfat tam.

1.2.3.1 Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Bu yapıdaki sıfat tamlamasının tamlayan (sıfat) unsuru önüne geldiği ismi, nitelemek veya belirtmek amacıyla sıfat-fiil formatında karşımıza çıkmaktadır. Karahan’a göre, bu tarzdaki sıfat tamlamasının sıfat unsuru, önüne geldiği nesneye hareket niteliği kazandırmaktır (Karahan, 2011: 49).

Bu yapıdaki tamlamaların sıfat unsurunun, sıfat-fiil şeklinde karşımıza çıkması bu birimlerin sıfat tamlaması olmadığı anlamına gelmemelidir. Bilindiği üzere sıfat tamlamaları bir sıfat ve isim unsurundan oluşmaktadır. Sıfatlar, bir ismin önüne gelerek onun vasıflarını ön plana çıkaran söz dizimi ürünleridir. Söz diziminde, kullanım sahasına çıkmaları, isimlerin önüne gelme kriterine bağlıdır. Bu doğrultuda kullanıldıklarında ise *sıfat tamlaması* denen bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır. Sıfat tamlamasının kuruluşuna hizmet eden sıfat unsuru, incelediğimiz eserde, sıfat-fiil grubu şeklinde isimlerin önüne gelerek kullanılmaktadır.

sıfat unsuru+[sıfat-fiil eki] + isim unsuru = sıfat tamlaması

virgülsüz konuşan (s) + arkadaşım (i) = sıfat tamlaması

Örnekler:

“... *İnsanı her yana iten diken diken eden fısıltılar* ...” (A. 110/28-29)

• *insanı her yana iten diken diken eden* (s) / *fısıltılar* (i)

• *insanı her yana iten diken diken eden*: sıfat-fiil gr.

“... **Karşılığını bulamamış özlemler** ...” (D.B.G. 120/10-11)

- *karşılığını bulamamış* (s) / *özlemler* (i)
- *karşılığını bulamamış*: isim-fiil gr.

“... **Kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez boşluk** ...” (Ş.L. 21/16-17)

- *kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez* (s) / *boşluk* (i)
- *kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez*: isim-fiil gr.

“... **Trafik lambalarıyla bölünen söyleşi** ...” (Z.K.Z. 14/14-15)

- *trafik lambalarıyla bölünen* (s) / *söyleşi* (i)
- *trafik lambalarıyla bölünen*: isim-fiil gr.

“... **Kuşkularımı doğrulayacak ipuçları** ...” (D.B.G. 120/19)

- *kuşkularımı doğrulayacak* (s) / *ipuçları* (i)
- *kuşkularımı doğrulayacak*: isim-fiil gr.

“... **İçi boş sözcüklerden oluşan tümceler** ...” (Ş.L. 22/27)

- *İçi boş sözcüklerden oluşan* (s) / *tümceler* (i)
- *İçi boş sözcüklerden oluşan*: isim-fiil gr.

“... **Karımdan boşalan yerler** ...” (Ş.L. 19/16-18)

- *karımdan boşalan* (s) / *yerler* (i)
- *karımdan boşalan*: isim-fiil gr.

“... **Mosmor kesilen yüz** ...” (G.G. 45/8)

- *mosmor kesilen* (s) / *yüz* (i)
- *mosmor kesilen*: isim-fiil gr.

“... **Karanlıkta eriyen köşe** ...” (Ç.Ç. 90/17)

- *karanlıkta eriyen* (s) / *köşe* (i)
- *karanlıkta eriyen*: isim-fiil gr.

“... **Beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen ömrünün yarısını para saymakla öteki yarısını da erkek aramakla geçiren teyze** ...” (Ç.Ç. 93/12-13)

• *beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen ömrünün yarısını para saymakla öteki yarısını da erkek aramakla geçiren* (s) / *teyze* (i)

• *beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen ömrünün yarısını para saymakla öteki yarısını da erkek aramakla geçiren*: isim-fiil gr.

“... **Yıllar süren emekler** ...” (K.B. 99/8)

• *yıllar süren* (s) / *emekler* (i)

• *yıllar süren*: isim-fiil gr.

“... **Sise gömülen yüz** ...” (Ö.Z.G. 61/9)

• *sise gömülen* (s) / *yüz* (i)

• *sise gömülen*: isim-fiil gr.

“... **Büyük gürültülere hazırlanan ruhlar** ...” (Ç.Ç. 94/26-27)

• *büyük gürültülere hazırlanan* (s) / *ruhlar* (i)

• *büyük gürültülere hazırlanan*: isim-fiil gr.

“... **Yeşile çalan karaltı** ...” (K.Y.D.K. 55/26)

• *yeşile çalan* (s) / *karaltı* (i)

• *yeşile çalan*: isim-fiil gr.

“... **Gözlerini taşıdığı kuşkunun karanlığına diken kadın** ...” (Ö.Z.G. 66/10-11)

• *gözlerini taşıdığı kuşkunun karanlığına diken* (s) / *kadın* (i)

• *gözlerini taşıdığı kuşkunun karanlığına diken*: isim-fiil gr.

“... **Virgülsüz konuşan arkadaşım** ...” (S.S.K. 128-2-3)

• *virgülsüz konuşan* (s) / *arkadaşım* (i)

• *virgülsüz konuşan*: isim-fiil gr.

“... **Bedenlerinin yarısı gölgeden oluşan garsonlar** ...” (N.G. 76/25)

• *bedenlerinin yarısı gölgeden oluşan* (s) / *garsonlar* (i)

• *bedenlerinin yarısı gölgeden oluşan*: isim-fiil gr.

“... **Boşlukta yüzen masalar** ...” (N.G. 76/26)

• *boşlukta yüzen* (s) / *masalar* (i)

• *boşlukta yüzen*: isim-fiil gr.

“... **Tozu alınan yalanlar** ...” (N.G. 77/23)

• *tozu alınan* (s) / *yalanlar* (i)

• *tozu alınan*: isim-fiil gr.

“... **Türküden yansıyan anlamlar** ...” (K.Y.D.K. 55/7)

• *türküden yansıyan* (s) / *anlamlar* (i)

• *türküden yansıyan*: isim-fiil gr.

“... **Elleri karanlıkta kalan çocuklar** ...” (K.Y.D.K. 53/3)

• *elleri karanlıkta kalan* (s) / *çocuklar* (i)

• *elleri karanlıkta kalan*: isim-fiil gr.

“... **Her şeyin ancak bir yüzünü göre göre tembelleşen gözlerim** ...” (Ş.L. 22/4-5)

• *her şeyin ancak bir yüzünü göre göre tembelleşen* (s) / *gözlerim* (i)

• *her şeyin ancak bir yüzünü göre göre tembelleşen*: isim-fiil gr.

“... **Havada uçuşan sözcükler** ...” (Ş.L. 21/23-25)

• *havada uçuşan* (s) / *sözcükler* (i)

• *havada uçuşan*: isim-fiil gr.

“... **Omuzlarından dökülen saçların** ...” (B. 9/2-3)

• *omuzlarından dökülen* (s) / *saçların* (i)

• *omuzlarından dökülen*: isim-fiil gr.

“... **Ağızından fıskıran hırıltılar** ...” (G.G. 45/7)

• *ağızından fıskıran* (s) / *hırıltılar* (i)

• *ağızından fıskıran*: isim-fiil gr.

“... **Henüz ölmemiş ölülerimiz** ...” (Z.K.Z. 18/6)

• *henüz ölmemiş* (s) / *ölüleriz* (i)

• *henüz ölmemiş*: isim-fiil gr.

“... **Barut kokusunu unutan kalpaklar**...” (B. 10/17-17)

• *barut kokusunu unutan* (s) / *kalpaklar* (i)

• *barut kokusunu unutan*: isim-fiil gr.

“... *Otobüs bileti almaya giden ayaklar* ...” (A. 105/7-9)

• *otobüs bileti almaya giden* (s) / *ayaklar* (i)

• *otobüs bileti almaya giden*: isim-fiil gr.

“... *Ölümlü bekleyen yaşlılar* ...” (G.G. 32/6-8)

• *ölümü bekleyen* (s) / *yaşlılar* (i)

• *ölümü bekleyen*: isim-fiil gr.

“... *Bir çift umut ışığı gibi parlayan gözler* ...” (Ş.L. 26/22-23)

• *bir çift umut ışığı gibi parlayan* (s) / *gözler* (i)

• *bir çift umut ışığı gibi parlayan*: isim-fiil gr.

1.2.3.1.1. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Bilindiği üzere sıfat tamlamasının sıfat ve isim olmak üzere iki unsuru vardır. Bu yapıdaki sıfat tamlamalarının sıfat unsuru sıfat-fiil grubu; isim unsuru ise sıfat tamlaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

sıfat unsuru+[sıfat-fiil eki] + sıfat tamlaması = sıfat tamlaması

zamandan yaratılmış (s) + bir (s) mekan (i) = sıfat tamlaması

Örnekler:

“... *Geleceğe sarkan düşlerimizin yanlış yorumlarından yaratılmış bir körlük* ...”
(Ö.Z.G. 64/19-20)

• *geleceğe sarkan düşlerimizin yanlış yorumlarından yaratılmış* (s) / *bir körlük* (i)

• *geleceğe sarkan düşlerimizin yanlış yorumlarından yaratılmış*: sıfat-fiil gr.

• *bir körlük*: sıfat tam.

“... *Zamanlardan yaratılmış bir mekandaydık* ...” (N.G. 77/1-2)

• *zamanlardan yaratılmış* (s) / *bir mekan* (i)

• zamanlardan yaratılmış: sıfat-fiil gr.

• bir mekan: sıfat tam.

“... **İçimde yatan ölü sözcükler** ...” (Ş.L. 23/6-7)

• içimde yatan (s) / ölü sözcükler (i)

• içimde yatan: sıfat-fiil gr.

• ölü sözcükler: sıfat tam.

“... **Uyurgezer olduğunu bilen bir uyurgezer** ...” (Ş.L. 27/22-23)

• uyurgezer olduğunu bilen (s) / bir uyurgezer (i)

• uyurgezer olduğunu bilen: sıfat-fiil gr.

• bir uyurgezer: sıfat tam.

“... Eşyalar, küçüldükçe küçülmüş beklenmedik köşelerde de **insanı bakışlarından tutup kendilerine doğru çeken acayip alanlar** açılmıştı ...” (Ş.L. 19/19-21)

• insanı bakışlarından tutup kendilerine doğru çeken (s) / acayip alanlar (i)

• insanı bakışlarından tutup kendilerine doğru çeken: sıfat-fiil gr.

• acayip alanlar: sıfat tam.

“... **Kurtuluş törenlerine tutsak edilen o şehir** ...” (B. 12/19-20)

• kurtuluş törenlerine tutsak edilen (s) / o şehir (i)

• kurtuluş törenlerine tutsak edilen: sıfat-fiil gr.

• o şehir: sıfat tam.

“... **Beni sen, seni ben kadar çoğaltacak olan bu satırlar** ...” (Ş.L. 19/1-2)

• beni sen, seni ben kadar çoğaltacak olan (s) / bu satırlar (i)

• beni sen, seni ben kadar çoğaltacak olan: sıfat-fiil gr.

• bu satırlar: sıfat tam.

“... **İnsanların gözbebeklerinde parıldayan para hırsının arkasından saçı sakalı ağarmış bir ilkelik** ...” (A. 109/4-6)

• insanların gözbebeklerinde parıldayan para hırsının arkasından saçı sakalı ağarmış (s) / bir ilkelik (i)

• *insanların gözbebeklerinde parıldayan para hırsının arkasından saçı sakalı ağarmış*: sıfat-fiil gr.

• *bir ilkelik*: sıfat tam.

“... **İnsana bıkkınlık veren bu tekrar** ...” (Ş.L. 22/14)

• *insana bıkkınlık veren* (s) / *bu tekrar* (i)

• *insana bıkkınlık veren*: sıfat-fiil gr.

• *bu tekrar*: sıfat tam.

“... **Geri dönülmez bir nokta** ...” (S.K. 126/11-12)

• *geri dönülmez* (s) / *bir nokta* (i)

• *geri dönülmez*: sıfat-fiil gr.

• *bir nokta*: sıfat tam.

“... **Sözcüklerle sınırlandırılmamış olan her şey** ...” (Ö.Z.G. 63/18-19)

• *sözcüklerle sınırlandırılmamış olan* (s) / *her şey* (i)

• *sözcüklerle sınırlandırılmamış olan*: sıfat-fiil gr.

• *her şey*: sıfat tam.

“... **Eşyalarmış gibi kokup eşyalarmış gibi görünen bu kan** ...” (Ş.L. 22/7-8)

• *eşyalarmış gibi kokup eşyalarmış gibi görünen* (s) / *bu kan* (i)

• *eşyalarmış gibi kokup eşyalarmış gibi görünen*: sıfat-fiil gr.

• *bu kan*: sıfat tam

1.2.3.2. Unsurları Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması, başka bir sıfat tamlamasının kuruluşunda sıfat veya isim görevi üstlenebilmektedir. (Karahana, 2011: 51) Bu yapıdaki sıfat tamlamasının sıfat unsuru, isim unsuru veya her ikisi sıfat tamlaması şeklinde söz diziminde yer almaktadır. Dolayısıyla bu tamlamaları üç başlık altında incelemek gerekmektedir.

1.2.3.2.1. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Unsurlarının sayısı, yapısı veya oluşturduğu yeni birimler göz önünde bulundurulmaksızın sıfat tamlamasının sıfat ve isim olmak üzere iki unsuru vardır. Bu tamlamanın unsurlarından biri olan ve sıfat tamlamalarında tamlayan olarak görev yapan

sıfat unsuru, bir ismin önünde yer alarak onu belirtme ya da nitelermeye yönelik sıfat tamlaması kurmaktadır. Böylelikle ortaya çıkan bu yapı, bir başka ismi de nitelermek veya belirtmek için söz diziminde görev üstlenmektedir. Böylece yeni bir yapı daha ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu yapı, söz diziminde sıfat tamlaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

sıfat unsuru + isim unsuru = sıfat tamlaması

kömür (s) karası (i) + gözler (i) = sıfat tamlaması

Örnekler:

“... **Mavi evdeki kız** ...” (S.S.K 129/15-18)

- *mavi evdeki* (s) / *kız* (i)
- *mavi* (s) / *ev* (i)

“... **Titrek dallı ağaçlar** ...” (Ö.Z.G. 73/3)

- *titrek dallı* (s) / *ağaçlar* (i)
- *titrek* (s) / *dallı* (i)

“...**Hemen sağımızdaki duvar** ...” (Ö.Z.G. 73/2)

- *hemen sağımızdaki* (s) / ***duvar*** (i)
- *hemen* (s) / *sağımızdaki* (i)

“... **Üç beş kuruş** ...” (H.G.S.B. 135/18-19)

- *üç beş* (s) / *kuruş* (i)
- *üç* (s) / *beş* (i)

“...**Kömür kokulu trenler** ...” (Ç.Ç. 92/10)

- *kömür kokulu* (s) / *trenler* (i)
- *kömür* (s) / *kokulu* (i)

“... **Her türlü saldırı** ...” (Ş.L. 20/20)

- *her türlü* (s) / *saldırı* (i)
- *her* (s) / *türlü* (i)

“... **Üç beş gün** ...” (O. 47/15-16)

• üç beş (s) / gün (i)

• üç (s) / beş (i)

“...Suyun yüzeyindeki yıldızlara bakarak **üç yıl önce** ölen karısını düşünmüştü ...”
(O. 49/25-26)

• üç yıl (s) / önce (i)

• üç (s) / yıl (i)

“... **Çürük diş kokuları** ...” (Ş.L. 20/10)

• çürük diş (s) / kokuları (i)

• çürük (s) / diş (i)

“...**Bir roman tasarısı** ...” (Z.K.Z. 18/12)

• bir roman (s) / tasarısı (i)

• bir (s) / roman (i)

1.2.3.2.2. İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlamasının isim unsuru, sadece bir isim olacağı gibi bir sıfat ve isimden oluşan sıfat tamlaması şeklinde de olabilir. Bu doğrultuda kurulmuş bir sıfat tamlamasında isim unsuru, söz diziminde bir belirtme ya da niteleme sıfatından sonra kullanılarak tamlama kurmaktadır.

sıfat unsuru + isim unsuru = sıfat tamlaması

beyaz (s) + bir (s) leke (i) = sıfat tamlaması

Örnekler:

“... **Beyaz bir leke** ...” (K.B. 98/5)

• beyaz (s) / bir leke (i)

• bir (s) leke (i)

“... **İki suskun yolcu** ...” (N.G. 78/20)

• iki (s) / suskun yolcu (i)

• *suskun* (s) / *yolcu* (i)

“... **Esnek bir haklılığı** kulakları işitti ama gözleri kabul etmedi ...” (Ç.Ç. 91/25-26)

• *esnek* (s) / *bir haklılık* (i)

• *bir* (s) / *haklılık*(i)

“... **Yalnız bir akasya** ...” (Ç.Ç. 90/18)

• *yalnız* (s) / *bir akasya* (i)

• *bir* (s) / *akasya* (i)

“... **Cansız bir tören** ...” (B. 10/17-19)

• *cansız* (s) / *bir tören* (i)

• *bir* (s) / *tören* (i)

“... **Trompetçi bir asker** ...” (B. 12/3)

• *trompetçi* (s) / *bir asker* (i)

• *bir* (s) / *asker* (i)

“... **Kısacık bir tören** ...” (Z.K.Z. 14/14)

• *kısacık* (s) / *bir tören* (i)

• *bir* (s) / *tören* (i)

“... **Düşsel bir boyut** ...” (B. 12/16)

• *düşsel* (s) / *bir boyut* (i)

• *bir* (s) / *boyut* (i)

“... **Bambaşka bir kuş** ...” (G.G. 39/22-23)

• *bambaşka* (s) / *bir kuş* (i)

• *bir* (s) / *kuş* (i)

“... **Yağlıboya bir tablo** asılıydı ...” (Ö.Z.G. 73/2-3)

• *yağlıboya* (s) / *bir tablo* (i)

bir (s) / *tablo* (i)

“...**Derin bir sessizlik**...” (Z.K.Z. 16/111)

• *derin* (s) / *bir sessizlik* (i)

• *bir* (s) / *sessizlik* (i)

“... *Sokaktan gelip geçenler, bu yüzden, gri bir eksiklik buluyorlardır kapıda ...*”
(Ö.Z.G. 66/7-8)

• *gri* (s) / *bir eksiklik* (i)

• *bir* (s) / *eksiklik* (i)

“... *Ela gözlerinde tatlı bir ılıkılık vardı ...*” (K.Y.D.K. 59/1)

• *tatlı* (s) / *bir ılıkılık* (i)

• *bir* (s) / *ılıkılık* (i)

“... *Öfkeli bir ses ...*” (Ş.L. 22/27)

• *öfkeli* (s) / *bir ses* (i)

• *bir* (s) / *ses* (i)

“... *Küçücük bir dilim ...*” (Ö.Z.G. 69/22)

• *küçücük* (s) / *bir dilim* (i)

• *bir* (s) / *dilim* (i)

“... *Başka bir deyiş, ...*” (Ş.L. 22/7)

• *başka* (s) / *bir deyiş* (i)

• *bir* (s) / *deyiş* (i)

“... *Yaşlı bir teyze oturuyordu...*” (Ç.Ç. 92/5)

• *yaşlı* (s) / *bir teyze*

• *bir* (s) / *teyze* (i)

“... *Onun gidişiyle birlikte tuhaf bir genişlik oluşmuştu evde ...*” (Ş.L. 19/17-18)

• *tuhaf* (s) / *bir genişlik* (i)

• *bir* (s) / *genişlik* (i)

“... *Sokaksız bir sokak ...*” (G.G. 39/22)

• *sokaksız* (s) / *bir sokak* (i)

• *bir* (s) / *sokak* (i)

“... **Kuralsız bir tapınışı** sürdürüyorduk belki ...” (B. 11/20-21)

• *kuralsız* (s) / *bir tapınışı* (i)

• *bir* (s) / *tapınışı* (i)

“... **Simsiyah bir sözcük** ...” (Ş.L. 30/8)

• *simsiyah* (s) / *bir sözcük* (i)

• *bir* (s) / *sözcük* (i)

“... **Sevinçli bir boşluk** vardı ...” (Ş.L. 20/2-3)

• *sevinçli* (s) / *bir boşluk* (i)

• *bir* (s) / *boşluk* (i)

“... **Minicik bir Dadaloğlu** göründü şefin gözlerinde...” (K.Y.D.K. 55/7-10)

• *minicik* (s) / *bir dadaloğlu* (i)

• *bir* (s) / *dadaloğlu* (i)

“... **Sakin bir ses** ...” (Z.K.Z. 14/17-18)

• *sakin* (s) / *bir ses* (i)

“... **Üçüncü bir göz** ...” (B. 11/24)

• *üçüncü* (s) / *bir göz* (i)

“... **Yeşil bir poşet** ...” (Ş.L. 28/9)

• *yeşil* (s) / *bir poşet* (i)

“... **Yeşil bir balon** ...” (Ş.L. 30/17)

• *yeşil* (s) / *bir balon* (i)

“... **Bir çift el** ...” (Ş.L. 20/10)

• *bir* (s) / *çift elim* (i)

1.2.3.2.3. Sıfat ve İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Bu yapıdaki sıfat tamlamaları, tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki unsurla kurulmaktadır. Tamlayanı teşkil eden sıfat unsuruyla tamlananı teşkil eden isim unsuru, kendi içinde bir sıfat tamlaması kurmaktadır.

sıfat unsuru	+	isim unsuru	=	sıfat tamlaması
[koca (s) bıyıklı (i)]	+	[zalim (s) dayılar (i)]	=	sıfat tamlaması

Örnekler:

“... **Bol dumanlı bir fısıltı** ...” (A. 110/15-16)

- *bol dumanlı* (s) / *bir fısıltı* (i)
- *bir* (s) / *fısıltı* (i)
- *bol* (s) / *dumanlı* (i)

“... **Birer tutam siyah bulutlar** ... gökyüzü kadar çıplak kalınca da uzanıp yattı aklıma ...” (D.B.G. 119/25-27)

- *birer tutam* (s) / *siyah bulutlar* (i)
- *siyah* (s) / *bulutlar* (i)
- *birer* (s) / *tutam* (i)

“... Gerçekleri elimin tersiyle bir kenara itip yepyeni bir yaşam öyküsü uydurdum onlara. **Koca bıyıklı zalim dayılar** kattım geçmişime ...” (G.G. 39/9-10)

- *koca bıyıklı* (s) / *zalim dayılar* (i)
- *zalim* (s) / *dayılar* (i)
- *koca* (s) / *bıyıklı* (i)

“... **Bol sinekli bir tahta köprüden** geçerek asfalta çıktık ...” (G.G. 36/4)

- *bol sinekli* (s) / *bir tahta köprü* (i)
- *bir* (s) / *tahta köprü* (i)
- *bir* (s) / *tahta*
- *tahta* (s) / *köprü* (i)

- *bol* (s) / *sinekli* (i)

1.2.4. Sıfat Tamlamasının Özellikleri

1. Sıfat unsuru veya isim unsuru birden fazla olabilir (Karahan, 2011: 50). Bu duruma örnek kullanımlar aşağıda verilmiştir:

“... **Onca çatalın, tabağın, kaşığın ve tencerenin** ...” (D.B.G. 115/2-4)

- *onca* (s) *çatalın*, (i) / *tabağın*, (i) / *kaşığın ve tencerenin* (i)

“... **Anlı şanlı atlar** ...” (B. 10/13)

- *anlı* (s) / *şanlı* (s) / *atlar* (i)

“... **O tüylü siyah sarkaç** ...” (Ş.L. 20/25)

- *o* (s) / *tüylü* (s) / *siyah* (s) / *sarkaç* (i)

“... **Allı güllü bez bebek**...” (G.G. 35/1)

- *allı* (s) / *güllü* (s) / *bez* (s) / *bebek* (i)

“... **Dalgın kararsız ve pişman bir ülke** ...” (Ö.Z.G. 71/23-24)

- *dalgın* (s) / *kararsız* (s) / *ve pişman* (s) / *bir* (s) / *ülke* (i)

“... **O soluk mavi ikindi** ...” (Ş.L. 24/7-8)

- *o* (s) / *soluk* (s) / *mavi* (s) / *ikindi* (i)

“... **Aylak aylak dolanan, gürültülerin içinde eriyen, anlamsız kıvrılışlarla birbirlerini kollayan, daralıp tıkanan ve ter kokan sokaklar** ...” (G.G. 34/24-26)

- *aylak aylak dolanan* (s) / *gürültülerin içinde eriyen* (s) / *anlamsız kıvrılışlarla birbirlerini kollayan* (s) / *daralıp tıkanan* (s) / *ve ter kokan* (s) / *sokaklar* (i)

“... **Çevredeki apartmanlara, caddelere ellere ve omuzlara yağan, kamyonların kasalarını, kapaksız mataraları, trompetlerin ağzını ve tüfek namlularını dolduran gökyüzü her şeyi kucaklamaktan masmavi kesilmişti** ...” (B. 11/13-16)

- *çevredeki apartmanlara, caddelere ellere ve omuzlara yağan*, (s) / *kamyonların kasalarını, kapaksız mataraları, trompetlerin ağzını ve tüfek namlularını dolduran* (s) / *gökyüzü* (i)

“... **Salonda oluşum salonu hatırlayışımdan kaynaklanan tatlı bir yanılısama** mıydı, yoksa ...” (Ş.L. 21/11-12)

- *tatlı* (s) / *bir* (s) / *yanılsama* (i)

2. Nesnelerin neyden yapıldığını belirten tamlamalar da sıfat tamlamasıdır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 39) Söz konusu duruma örnekler:

“... *Tahta minare...*” (G.G. 36/20-22)

“... *Zeytin gözlü...*” (G.G. 42/26)

“...*Yıldızlı gece ...*” (O. 51/6-8)

“... *Sözcüklerden evler ...*” (D.B.G. 119/11-13)

“... *Gri sakallı ...*” (Ö.Z.G. 61/4-5, 8-9, 66/24, 67/25, 69/11, 73/19, 25, 74/6-7, 19)

“... *Portakal yanaklı kadın ...*” (G.G. 35/9, 36/1, 37/7-8, 17, 38/15, 39/20, 41/16, 42/9, 21, 44/17, 45/27, 46/13)

“... *Kadife adımlı bir kedi ...*” (Ö.Z.G. 69/25)

3. Aynı ismin önüne gelen sıfatlardan belirtme sıfatı önce, niteleme sıfatı ise sonra gelmektedir. Ancak belgisiz sıfat olan “bir” sözcüğü, niteleme sıfatından sonra da gelebilmektedir. (Gencan, 1954: 186)

Örnekler:

“... *Bir gölgelik virgül ...*” (Ç.Ç. 92/8)

- *bir* (bs) / *gölgelik* (ns) / *virgül* (i)

- *bir* (s) / *gölgelik* (i)

- *gölgelik* (s) *virgül* (i)

“... *Birer karışık kolları ...*”(Ö.Z.G. 61/10)

- *birer* (bs) / *karışık* (ns) / *kolları* (i)

- *birer* (s) / *karışık* (i)

- *karışık* (s) / *kollar* (i)

“... *Öylesine cansız bir tören ...yaratmışlar ...*” (B. 10/17-19)

- *cansız* (ns) / *bir* (bs) / *tören* (i)

- *bir* (s) / *tören* (i)

“... *Pembe bir evren ...*” (A. 111/9)

• *pembe* (s) / *bir* (bs) / *evren* (i)

• *bir* (s) / *evren* (i)

4. Sıfat tamlamasının isim unsuru, ek fiil olarak söz diziminde cümlenin yüklemi olarak karşımıza çıkmaktadır. (Gencan, 1954: 183) Aşağıda vermiş olduğumuz örneklerde ek eylem, gösterilmeye çalışılmıştır.

Örnekler:

“... *Uçsuz bucaksız bir vadideydim* ...” (K.B. 97/2)

“... *Her bakışı upuzun bir tümceydi* ...” (Ş.L. 25/26-27)

“... *Karmakarışık bir bilmeceydi* ...” (B. 10/22)

“... *Simsiyah bir kırbaçtı* ...” (Ş.L. 29/29)

“... *Kuyruğunu sallaması ayrı bir dildi* ...” (Ş.L. 26/26-27)

“... *Biralar şişelenmiş birer uzlaşmaydı* ...” (N.G. 78/9)

5. Sıfat tamlamasında vurgu, tamlayan unsuru üzerindedir. (Karahan, 2011: 53) Bu duruma örnekler:

“... ***O*** gün ...” (B. 11/5)

“... ***Her*** şarkı ...” (B. 11/7)

“... ***Bir*** insan ...” (Ö.Z.G. 61/11)

“... ***Yarım*** beden ...” (Ö.Z.G. 61/9)

7. Sıfat ve zarfların anlamlarına miktar veya derece bakımından katkı sağlayan zarfların oluşturduğu kelime grupları da sıfat tamlaması olarak kabul edilmektedir. (Karahan, 2011: 52)

Örnekler:

“... ***En*** güzel ...” (Ç.Ç. 91/18)

“... ***Çok çok*** önemli bir şey ...” (Ş.L. 28/7)

“... ***En*** çok...” (Ş.L. 22/24)

“... ***Epeyce*** uzun ...” (Z.K.Z. 15/14)

“... ***En sıkı*** bağ ...” (Ş.L. 21/3)

“... **Daha** derin ...” (B. 11/4)

“... **En** kolay ...” (Ö.Z.G. 70/15)

“... **En** çabuk ...” (Ö.Z.G. 70/15)

1.3. BİRLEŞİK İSİM

Bir kişiye özel isim olmak amacıyla iki tane ismin, herhangi bir ek almadan yan yana gelerek oluşturduğu kelime gurubuna birleşik isim adı verilir. Bu yapılar, incelenen eserde diğer kelime gruplarına kıyasla az sayıda kullanılmıştır. Söz konusu gruba yönelik taranan metinlerde sadece *Hüseyin Demir* ve *Şükrü Erbaş* kullanımları ile karşılaşmıştır.

şahıs ismi + şahıs ismi + ... = birleşik isim

Mustafa + Kemal + Atatürk = birleşik isim

Örnekler:

“... Öldürülecek adamın **Hüseyin Demir** adında biri olduğunu öğrendim ...” (A. 110/20-21)

“... **Hüseyin Demir** ...” (A. 110/20-21, 111/1-2, 112/14)

“... **Şükrü Erbaş** ...” (H.G.S.B. 135)

1.3.1. Birleşik İsimlerin Özellikleri

1. Birleşik ismin unsurları herhangi bir ek almadan doğrudan birleşmektedir:

“... **Hüseyin Demir** ...” (A. 112/14)

“... **Şükrü Erbaş** ...” (H.G.S.B. 135)

2. Birleşik isim grubu genellikle özel isimlerden meydana gelmektedir:

“... **Şükrü Erbaş** ...” (H.G.S.B. 135)

3. Birleşik isim grubunda vurgu, daima son isim üzerindedir (Özkan-Sevinçli, 2017: 43, Karahan, 2011: 70). Söz konusu duruma örnek:

“... *Yatağıma uzanır uzanmaz; “Yarın **Hüseyin Demir**” diye biri kalmayacak yeryüzünde” dedi bir ses ...*” (A. 111/1-2)

1.4. BİRLEŞİK FİİL

Bir isim unsuruyla bir yardımcı fiilin veya bir fiille yardımcı fiilin meydana getirdiği kelime grubuna birleşik fiil denilmektedir. Birleşik fiilleri, bazı yapısal özelliklerine göre incelenen eser kapsamında, “İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller” ve Fiil + Bağlama Ünlüsü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller” olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür.

1.4.1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller

Bu grupta yer alan birleşik fiiller, bir isim veya isim soylu sözcüğün yardımcı bir fiille (et-, ol-, kıl-) kullanılması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu yapıdaki birleşik fiillere yönelik taranan eserde et-, ol- ve kıl- yardımcı fiilleriyle kurulu birleşik fiiller tespit edilmiştir. Tespit edilen bu tarzdaki fiiller tasnif edilerek çalışmaya eklenmiştir. İsim + yardımcı fiil şeklinde kurulan birleşik fiillerin özellikleri çalışmaya konu olan eser çerçevesinde belirtilmiştir.

isim unsuru + yardımcı fiil = birleşik fiil

kontrol (i) + et- (yf) = birleşik fiil

1.4.1.1. Et- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil

Karahan’ a göre et- fiili, en işlek olan yardımcı fiildir. (Karahan, 2011: 74) Bu kategorideki birleşik fiiller, bir isim unsuru ile et- yardımcı fiilinden oluşmaktadır. Et-fiiliyle kurulu birleşik fiillere örnek teşkil eden kullanımlar aşağıda verilmiştir:

“...**Tutsak et-**...” (B. 12/19-20)

“... **Tenezzül etme-** ...” (D.B.G. 113/19)

“... *Bir adım sonraki bendim sanki o boşluk, ya da mutfağa yıllardır girip çıkan bedenim boşluğun yüzünde yüzlerce iz bırakmış ve o izler, derinleşe derinleşe bedenime benzemişti de onları **hissedi**yordum ...” (Ş.L. 29/13-16)*

“... *Orada kalan ayak izlerime bir kez daha bakmak, sonra onlara sinen babanın çurpınışlarını bir kez daha **hisset-** ...” (O. 50/17-19)*

“... *Balkon kapısını kapatır kapatmaz bir tuhaf **hissettim** kendimde ...” (G.G. 32/24-25)*

“... Daha sokağa girer girmez, herhalde görüntülerimiz vitrinlere yansıyor insanları bekleyen ceketlerin, fularların, şapkaların ve eldivenlerin arasından bizi **taklit et-** ...” (Ö.Z.G. 64/25-28)

“... Yutkunuşuma bakılırsa oldukça anlamlı **sözler edecektim** ...” (Ş.L. 23/8-9)

“... Sakız çiğnemek kadar kolay insan öldürmek kadar zor olan o acınası, gülünesi ve sevilesi alışkanlıklar, şu bedende hangi adlarla **yolculuk ediyorlardı** geleceğe? ...” (D.B.G. 120/15-18)

“... **Yolculuk et-** ...” (Ç.Ç. 96/19)

“... Birden ellerimi **fark ettim**. Masanın üstünde birbirlerinden habersiz iki yorgun yaratık gibi yan yana duruyorlar ...” (Z.K.Z. 17/3-5)

“... Kahramanlardan birinin geleceğinin öteki kahramanın geçmişine dönüşeceği bir roman tasarısından **söz ediyordu** ...” (Z.K.Z. 18/11-12)

“... Ben ellerimsiz kalıyordum birden ve bir çift elim daha varmış da yeni **fark etmişim** ...” (Ş.L. 20/10-12)

“... Bu tümcelerın karımın kullandığı tümcelerle aynı olduğunu **fark ettim** ...” (Ş.L. 27/11-12)

“... Zaman denen şeyin giderek ritmini yitirdiğini bir şekilde **fark etmişti** ...” (K.Y.D.K. 55/16-17)

“... Bu kadar esnek bir haklılığı kulakları işitti ama gözleri **kabul etmedi** ...” (Ç.Ç. 91/25-26)

“... Çıkılan gerçeklikle varılanın bağıntılarından **söz et-** ...” (K.B. 100/20-22)

“... Düşsel bir tabanca patlamasıyla biten mektuplardan ve kapalı yerleri büsbütün daraltan birinci bölümden kurtulmak için şehri **terk etmiş** ...” (K.B. 101/21-23)

“... Dünü **yok edemeyiz** ... tenimizdeki, sesimizdeki, ağızımızın alıştığı tatlardaki, nasıl dı'lardaki, kimdi'lerdeki, öyle miydi'lerdeki dünü ...” (D.B.G. 117/28/29, 118/1-2)

“... Merdivenlerde, banka müdürünün kızıl dudaklı kızıyla yüz yüze geldik, dudaklarını büzüp gülümsedi, gülücüğünü sihirli bir yelpaze gibi ansızın **yok etti** sonra, somurttu ve paldır küldür aşıya indi ...” (S.S.K. 129/3-7)

“... Sümbül kokusunun, Şarap kokusuna dnŐtgn **fark ettim** birden ...” (S.S.K. 132/22-23)

“...**Terk et-** ...” (Ç.Ç. 91/5-6)

“... **Karımı İzmir’e yolcu et-**...” (Ő.L. 19/10)

1.4.1.2. Ol- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil

Ol- fiili de et- fiili gibi en işlek yardımcı fiiller arasında bulunmaktadır (Karahana, 2011: 74). En az bir isim unsuru ile ol- yardımcı fiili ile oluşan bu yapıların incelenen metindeki örnekleri Şunlardır:

“... **Elimi kapı koluna doğru uzatırken, bir an içeride, hâlâ yatakta ol-**...” (Ő.L. 24/19-20)

“... **Homurtuları, Alyoşa’nın giderek ağlayışa dönüşen sesinden ayırıp sözcük sözcük algılamaya çalıştım ama bu mümkün olmadı** ...” (Ő.L. 29/22-23)

“... **Bedenlerimize bile başkalarının sahip olduğu o iki katlı evde olsa olsa yalnızca odalarımız bizimdi** ...” (G.G. 38/3-4)

“... **Sokaksız bir sokak kuşuydum ya da dünyanın içinde kaybolmuş bambaşka bir koştum** ...” (G.G. 39/22-23)

“... **Seslere bakılırsa yukarıya iki kişi tırmanıyor olmalıydı** ...” (G.G. 41/26)

“...**Elleri karanlıkta kalan çocuklar dün gece masalların ne denli gerçek olduğunu düşünmüşler** ...” (K.Y.D.K. 53/3-5)

“... **Şefin yüzü, türküden yansıyan anlamlarla kendini yeniden oluşturmuş** ...” (K.Y.D.K. 55/7-8)

“... **Őef telseze, “Kaybolduk tamam” diye bağırıyor bu kez ve onun her bađrıŐında biz biraz daha kayboluyorduk** ...” (K.Y.D.K. 56/29, 57/2-3)

“... **Ağır ağır kum evrenleri çöküyordu içimize. Bir Şeylerin altında kayboluyorduk** ...” (N.G. 77/19-20)

“... **Sürekli korkunç ol-** ...” (Ç.Ç. 91/10-11)

“... **Var ol-** ...” (K.B. 99/9)

“... **Teslim ol-**...” (K.B. 101/4-6)

“... Bir bilmeceyi **çözememiş ol**-...” (B. 12/11-12)i

“... Varıp sessizce **onun varlığına sızmış ol**- ...” (Z.K.Z. 15/5-7)

“... Sonra, rastlantılar birbiriyle kesişip olanaklar yeni olanakları doğurdukça, **buralı olmuş ...**” (A. 106/20-21)

“... **Dayanmış ol**- ...” (A.109/24-25)

“... **Zor ol**- ...” (D.B.G. 120/16)

1.4.1.3. Kıl- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil

Karahan, -kıl yardımcı fiilinin işlekliliğinin azaldığını dile getirmektedir. (Karahan, 2011: 74) En az bir isim unsuru ile kıl- yardımcı fiili ile oluşan bu yapılar, incelenen metin içerisinde diğer birleşik fiillere kıyasla az sayıda kullanılmıştır:

“... Sessizliği **gülünç kıl**- ...” (Z.K.Z. 16/10-11)

“... Sıkışıp kaldığımız hareketsizliği **katlanır kıl**- ...” (Ö.Z.G. 70/22-23)

“... Amacımıza erişmek sözcükleri **anlamsız kılmıştır ...**” (Ö.Z.G. 63/1)

“... Bu yolculuk eski yerini daha **katlanılmaz kıldı ...**” (N.G. 79/8-9)

1.4.1.4. Sözlük Anlamlarını Kaybetmiş veya Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Karahan’a göre bu kategoriye dâhil olan birleşik fiillerin isim unsuru, yardımcı fiil unsuru veya her iki unsuru sözlükte karşıladığı anlamlarını yitirmiş veya deyimleşmiştir. (Karahan, 2011: 75) Korkmaz da bu fiillerin gerçek anlamını kaybederek deyimleştiğini öne sürmektedir. (Korkmaz, 2007: 260)

Özkan ve Sevinçli’ye göre bu birimlerin yardımcı fiili normal şartlarda yardımcı fiil değildir. Süreç içerisinde anlamlarını kaybetmiş ve deyimleşmiş bir yapıya büründükleri için yardımcı fiil durumuna düşmüşlerdir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 74)

Turgut Baydar’a göre bu sınıfa dâhil edilebilecek fiiller, anlam birliği içerisinde bir araya gelerek yeni bir kavramı karşılamaktadır. Bu kavram, anlatılmak istenen durumun veya olayın daha öz ve kolay bir şekilde ifade edilmesine zemin yaratmaktadır. Bu yönüyle dil ve anlatıma katkı sağlamaktadır. (Baydar, 2013: 64)

Bu yapıdaki birleşik fiiller, bir isimle bir yardımcı fiilden oluşmaktadır. Yardımcı fiilin, isim unsuruyla birlik kurarken ortaya çıkardığı bu fiil şekli ya sözlükte denk geldiği asıl anlamını yitirmiş ya da deyimleşmiştir. İncelenen eserde de bu yönde özellikler

göstermiştir. Söz konusu eserde al-, düş-, kal-, ver-, çık-, ör-, et-, kaç- ve gel- yardımcı fiilleriyle birlik kuran yardımcı fiiller tespit edilmiştir. Eserden elde edilen deyimleşmiş fiillere örnek teşkil eden kullanımlar aşağıda verilmiştir:

“... Göz bebeğinden ve kulak deliğinden bir **duvar örüyorlar** çevremize ...” (D.B.G. 117/2-3)

“... Sonra, hırpalattım onlara kendimi gece ortalarında acımasızca **kapı dışarı edildim** ...” (G.G. 39/13-14)

“... **Düşümüzde yol al-** ...” (K.Y.D.K. 55/13)

“... **Yola düş-** ...” (K.Y.D.K. 59/7)

“... Bir cep dolusu **hatıraya bekçilik eder...**” (Ö.Z.G. 66/16-17)

“... **Düşten kaç-**...” (N.G. 76/17)

“... Teyzesinin dediğine göre, dünyada ne kadar pabucu yırtık şeytan varsa hepsi gelip babasının **akıl sofrasına oturmuşlardı**. Şeytanlar aylarca kalkmamışlardı oradan ... “ (Ç.Ç. 92/15-18)

“... Gözlerim herhangi bir noktaya **çivilenip kal-** ...” (Ş.L. 20/3)

“... **Peşimden sürüklenip gel-** ...” (Z.K.Z. 16/14-15)

“... Sonra da küfre bulanmış bir yığın parayı alıp **cebine indirirdi** ...” (Ç.Ç. 93/7-8)

“... Şemsiyeyi elime alırsam uyurgezerliğimden kurtulacakmışım gibi bir **duyguya kapılmışım** ...” (Ş.L. 29/1-3)

“... Hem şaşılacak ölçüde inanıyor hem de onun gölgesinde olmaktan **mutluluk duyuyordum** ...” (G.G. 35/14-15)

“... O sigarasını söndürünce, yola yeniden koyulduk. Altında pis suların çağıldadığı, bol sinekli bir tahta köprüden geçerek **asfalta çıktık** ...” (G.G. 36/3-5)

“... **Duygularımı söze ve yazıya dökeme-** ...” (Y. 83/18-19)

“... Bizi **görmezlikten gelişini görmezlikten gel-** ...” (Y. 84/21-23)

“... Duruşunda onun duruşunu, yürüyüşünde onun **yürüyüşünü taşıyordu** ...” (G.G. 41/22-23)

“... Yıllarımı silip süpüren sesi evin içinde bir yerlere sözcük sözcük sinmişti de, Alyoşa onları koklayıp koklayıp kendi duruşuyla kendi bakışı ve mızıklayışıyla yeniden **dile getiriyordu** ...”(Ş.L. 27/13-16)

“... **Yuvarlanıp gel-** ...” (G.G. 37/6-7)

“... Ölü sözcükleri **dürtüp canlandırmıştı** ...” (Ş.L. 23/7)

“... Şiirlerde, romanlarda, resimlerde aradığımız ve ansızın karşımıza çıkıvereceğini sandığımız **bulunmaz'ı bulmuştuk** ...” (Ö.Z.G. 62/29)

“... Tanklar öldürme **kurtulma, sevmeye ve ezilme duygularının üzerinden geçmiş** ...” (B. 10/24-25)

“... **Gökyüzüne asılıp kal-** ...” (B. 11/7)

“... Belli bir kurgu yerine **yaşamın şimdisine bağlı kal-** ...” (K.B. 101/14)

“... **Uzanıp yattı aklıma** ...” (D.B.G. 119/27)

“... **Geldiği yerin hasretiyle dolup taş-** ...” (A. 107/8)

“... Çünkü, onlar kurguda oyalanırken, gerçek yaşamda da var olan roman kişisi, geleceğini çoktan yaşayıp **geçmişe dönüştürmüş** ...” (K.B. 99/9-11)

“... Birer tutam siyahla tatlandırılmış pembe bir evreni kim bilir kaçınıcı kez dolaşıp **yorgun düşmüştü** ...” (A. 111/9-10)

“... Sevgisini **ele verirdi.** (S.S.K. 130/13)

“... İkinci kez yazılan üçüncü bölümde, bir odadaymış. Sonra, öyle çok kalmış ki orada, artık roman boyunca birkaç metre kareden geniş **düş kuramamış** ...” (K.B. 27-29)

“... Bir gün birileri gelip tutkularımızı sorabilir ona; ve tutkularımız bizim kulplarımızdır ne de olsa en kolay ve en çabuk onlarla **ele geçirilebiliriz** ...” (Ö.Z.G. 79/13-15)

“... Herkes gibi olabilmek için de ansızın, içmeye **karar verdi Safa Bey** ...” (H.G.S.B. 136/8-9)

“... **Yanıt vermedim.** İnsanın bazı yanıtları yalnızca kendisine saklaması bir suçmuş gibi ...” (A. 106/8-9)

“... İnsanı bir günlük yaşamı **ele verirmiş** ...” (D.B.G. 120/24)

“... Bir veda öpücüğü ya da yine gelirim **sözünü ver-** ...” (G.G. 39/5-6)

“... Yaşam **birçok ad** vermişti bu tür çukurlara ...” (Ö.Z.G. 67/12-13)

“... **Yıllardan kal-** ...” (Ö.Z.G. 64/18-19)

“... Anason kokusu, gözlerinden **taşmaya başlamıştı** ...” (H.G.S.B. 138/9-10)

“... Dedelerimden kalan kelepçe ürpertisi bileklerimde **ışıldamaya** başlayacaktı ...”
(B. 9/8-9)

“... Duvarlar canlı birer yaratık gibi adım adım **geri çekilmişti** sanki ...” (Ş.L.
19/18-19)

1.4.1.5. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiillerin Özellikleri

1. Yardımcı fiillerden et- fiili, süreksiz sert ünsüz (t) ile bittiğinden dolayı yardımcı fiilden sonra ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde t ünsüzü yumuşayıp d’ye dönüşür:

“...Sakız çiğnemek kadar kolay insan öldürmek kadar zor olan o acınası, gülünesi ve sevilesi alışkanlıklar, şu bedende hangi adlarla **yolculuk ediyorlardı** geleceğe? ...” (D.B.G.
120/15-18)

- *yolculuk et + iyor = ediyor = t > d*

“... Daha sokağa girer girmez, herhalde görüntülerimiz vitrinlere yansıyor insanları bekleyen ceketlerin, fularların, şapkaların ve eldivenlerin arasından bizi **taklit edecekti** ...”
(Ö.Z.G. 64/25-28)

- *taklit et + erek = edecek = t > d*

“... Bir cep dolusu hatıraya **bekçilik eder** ...” (Ö.Z.G. 65/17)

- *bekçilik et + er = eder = t > d*

“... Yüz çizgilerini **allak bullak eder**...” (Z.K.Z. 18/9-10)

- *allak bulla ket + en = eder = t > d*

“... Yutkunuşuma bakılırsa oldukça anlamlı **sözler edecektim** ...” (Ş.L. 23/8-9)

- *sözler et + ecek = edecek = t > d*

2. Türkçe kelime köklerinde, aynı ünsüz yan yana gelmemektedir. Arapça asıllı olan ve çift ünsüz barındıran “hiss” sözcüğü, Türkçede tek ünsüzle kullanılan bir sözcüktür. Bu sözcük, sesli harf ile başlayan bir ek veya yardımcı fiil aldığı anda bünyesinde barındırdığı ikinci sessiz harf ortaya çıkar. Bu duruma, ünsüz türemesi adı verilir. Söz konusu ses olayına örnek teşkil eden kullanımlar şunlardır:

“... Orada kalan ayak izlerime bir kez daha bakmak, sonra onlara sinen babanın çarpınışlarını bir kez daha **hissetmek** istiyorum ...” (O. 50/17-19)

• *his + et = hisset-*

“... Balkon kapısını kapatır kapatmaz bir tuhaf **hissettim** kendimde ...” (G.G. 32/24-25)

• *his + et = hisset-*

“... Bir adım sonraki bendim sanki o boşluk, ya da mutfağa yıllardır girip çıkan bedenim boşluğun yüzünde yüzlerce iz bırakmış ve o izler, derinleşe derinleşe bedenime benzemişti de onları **hissedi**yordum ...” (Ş.L. 29/13-16)

• *his + et = hisset-*

3. İkinci hecesinde dar ünlü (ı, i, u, ü) bulunan bir kelimeye ünlü harf ile başlayan bir ek getirildiğinde ikinci hecede yer alan dar ünlü düşer:

“... Selim’i sol, derviş yavaşlığındaki adamı sağ gözkapağımın içine **hapset**...” (A. 111/3-5)

• *hap(i)s + et = hapset-*

“... Ağır ağır kum evrenleri çöküyordu içimize. Bir şeylerin altında **kaybol**uyorduk ...” (N.G. 77/19-20)

• *kay(ı)p + ol = kaybol-*

“... Şeftelse, “**Kaybolduk** tamam” diye bağıriyordu bu kez ve onun her bağırişında biz biraz daha **kaybol**uyorduk ...” (K.Y.D.K. 56/29, 57/2-3)

• *kay(ı)p + ol = kaybol-*

“... Sokaksız bir sokak kuşuydum ya da dünyanın içinde **kaybolmuş** bambaşka bir koştum ...” (G.G. 39/22-23)

• *kay(ı)p + ol = kaybol-*

4. Bu grupta yer alan birleşik fiillerin isim unsuru, kelime grubu olabilmektedir:

“... **Bozuk plak cızırtısına dönüşen mırıltıları kal**-...” (D.B.G. 115/15-16)

• *bozuk plak cızırtısına dönüşen mırıltıları (i) / kal- (yf)*

• *bozuk plak cızırtısına dönüşen (s) / mırıltılar (i)*

- *bozuk plak cızırtısına dönüşen mırıltılar*: sıfat tam.

“... Herkes aynı duyguları taşımaya başlayınca bir gün ad verilecek onlara, diye avutuyorum kendimi, her dilde **sözcüklerden evleri olacak...**” (D.B.G. 119/11-13)

- *sözcüklerden evleri* (i) / *ol-* (yf)
- *sözcüklerden* (s) / *evler* (i)
- *sözcüklerden evler*: sıfat tam.

“...**Sözcüklerle sınırlandırılmış ol-** ...” (Ö.Z.G. 63/18)

- *sözcüklerle sınırlandırılmış* (i) / *ol-* (yf)
- *sözcüklerle* (i) / *sınırlandırılmış* (sf)
- *sözcüklerle sınırlandırılmış*: sıfat-fiil gr.

“...**Altüst ol-** ...” (K.B. 103/5-6)

- *altüst* (i) / *ol-* (yf)
- *altüst*: tekrar gr.

“... **Yazarıyla konuşan roman kişisi ol-** ...” (K.B. 100/17-18)

- *yazarıyla konuşan roman kişisi* (i) / *ol-* (yf)
- *yazarıyla konuşan* (s) / *roman kişisi* (i)
- *yazarıyla konuşan roman kişisi*: sıfat tam.

5. Yardımcı fiillerden *ol-* fiili, dar ünlü ile biten bir fiile getirildiğinde isim unsurunda ünlü düşmesine neden olur:

“... *Yol, tepeden inip sabah karanlığının içinde, çukurmuş izlenimi veren kapkara bir noktada **kayboluyordu** ...*” (S.K. 123/16-18)

- *kay(1)p + ol-* = *kaybol-*

“... *Kız gülümsedi önce, dişlerinin beyazlığından kopan iki bulut yanaklarına yükselince pembeleşti ve gözlerindeki yeşili buğulandırarak **kayboldu** ...*” (A. 105/15-17)

- *kay(1)p + ol-* = *kaybol-*

6. İsim unsuru, süreksiz sert ünsüz (b) ile bittiğinden ötürü süreksiz sert ünsüzden sonra ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde p ünsüzü yumuşayıp b'ye dönüşür:

“... Birkaç adım yaklaşmıştı ki birdenbire **kayboldu** ...” (G.G. 32/22)

• $kay(1)p + ol = kaybol- = p > b$

“... Gölge içimizden geçenleri sezmiş gibi hızla **kayboldu**...” (Ş.L. 25/5-6)

• $kay(1)p + ol = kaybol- = p > b$

“... Kalpaklarına sinen alkış seslerini ellerinin tersiyle silktiler ve **kayboldular** ...”

(B. 13/11-12)

• $kay(1)p + ol = kaybol- = p > b$

7. Bu kategorideki fiillerde vurgu isim unsuru üzerindedir (Karahan, 2011: 77).

Örnekler:

“... Aynı bedensel boşluktan yüzlercesinin de arkamdan geldiğini düşünebilirdim ama, buna **fırsat kalmadı** ...” (Ş.L. 29/16-18)

“... Ağaç tepelerinde dam başlarında hendeklerde günlerce **bağlı kalmış** ...” (A. 108/27-29)

“... Bir an her şeye **geç kal-** ...” (G.G. 43/13)

“... **Zorunda kalmışlar** ...” (K.B. 99/1)

8. Çalış- ve başla- fiilleri gibi yardımcı fiil olmayan birimler, -mAyA başla- -mAyA çalış- kalıplarına girerek yardımcı fiil şeklinde kullanılmaktadır (Karahan, 2011: 79).

Örnekler:

“... **Gezmeye başladım** ...” (A. 111/9)

“... **Dalgalandırmaya başla-** ...” (G.G. 45/11-12)

“... **Sezmeye başlamıştık** ...” (K.Y.D.K. 56/3)

“... **Kaygılandırmaya başlamıştı** ...” (Ş.L. 22/29)

“...Onun hiç de sandığım kadar sessiz ve vefalı bir sığınak olmadığını **düşünmeye başlamıştım**...” (Ş.L. 26/3-4)

“... Derken, bir dere çıktı karşımıza. Onu **izlemeye başladık** ...” (K.Y.D.K. 57/21)

“... Giysilerini **parçalamaya başladı** ...” (G.G. 31/6)

“... Bütün erkekler birbirine **benzemeye başladılar**. Beden boyutunda birer boşluktular artık ...” (G.G. 40/24-25)

“... Yeniden **çarpınmaya başlamış** tabii ve iç içe geçmiş odaları yıka yıka altıncı bölüme kadar gelmiş ...” (K.B. 100/3-5)

“... Dağlara saldırmış hemen. Taşları dişlemeye, toprağı turnaklarıyla **kazmaya başlamış** ...” (K.B. 100/7-8)

“... Hangi yöne gideceğimi bilemeden rastgele **gezinmeye başlamıştım** ...” (Ş.L.27/20/21)

“... Çayımız demlenmiş ve sen bardakları **doldurmaya başlamıştın** ...” (B. 11/9-10)

“... Sigarası kalmadığında ya da yıllardır çektiği yalnızlık birdenbire büyüyüp boğazına düğümlendiğin dede birisi yanına gelsin diye **ağlamaya başlamış** böyle ...” (Y. 84/14-16)

“... İnanılmaz bir hızla sağa sola savrularak yaklaşan ölümü **kovmaya çalışıyordu** ...” (Ş.L. 30/1-2)

“... Yüzünü **çizmeye çalış-** ...” (Ç.Ç. 96/5-6)

“... **Oturtmaya çalışıyor** ...” (A. 109/9)

“... **Kurtarmaya çalış-** ...” (D.B.G. 113/5)

“... **Uyumaya çalıştım** ...” (A. 111/5)

“... **Bulmaya çalış-** ...” (D.B.G. 114/14)

“... Homurtuları, giderek ağlayışa dönüşen sesinden ayırıp sözcük sözcük **algılamaya çalıştım** ...” (Ş.L. 29/22-23)

“... Neyi almayı unutmuş olabilirim diye bir kez daha geçirdim kafamdan **hatırlamaya çalıştım** ama bir türlü çıkaramadım ...” (Ş.L. 28/15-17)

“... Her şeyi **güzelleştirmeye çalış-** ...” (G.G. 41/27)

“... Ben her zamanki gibi gri sakallıya bakarak kendimizi bir şeylere **benzetmeye çalışıyordum** ...” (Ö.Z.G. 61/4-6)

1.4.2. Fiil + Bağlama Ünlüsü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller

Bu grupta yer alan fiiller, bir temel fiille bir yardımcı fiilden oluşmaktadır. İki fiil birleşirken aralarına bir takım sesler (-A, -İ, -U) girmektedir. Bu sesler, temel fiille yardımcı fiil arasında bağlayıcı bir görev üstlenmektedir. Bu tür fiillerde, temel fiile yeterlilik, tezlik, süreklilik gibi anlamlar yükleyen birim, bahsi geçen sesler değil de yardımcı fiillerdir. (İlhan, 2011: 7)

Yardımcı seslere yönelik değerlendirmelerde bulunan Ahmet Bican Ercilasun da yardımcı seslerin, kelimelere anlam bakımından bir katkıda bulunmadığını ifade etmektedir. Ercilasun ayrıca, bu seslerin Türkçenin yapısal bir gereği olarak kullanıldığını belirtmektedir. Bu sesler, iki kelimeyi birbirine bağlarken mevcut kelimenin sonundaki ses ve ona bağlanacak olan kelimenin başındaki sesin durumu itibariyle yan yana gelemeyen iki sözcüğün arasına girerek o kelimelerin Türkçenin dil kaideleri doğrultusunda fonetik bir bağla birbirine bağlanmasını sağlamaktadır. (Ercilasun, 2000: 225)

Bu grupta yer alan birleşik fiiller bir asıl fiil bir tasvir fiilinin birbirine bağlanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aradaki bağlantı -A-, -I-, -U- sesleriyle sağlanmaktadır. Asıl fiile yeterlilik tezlik veya süreklilik yönünden katkı sağlayan unsur, tasvir fiilidir. Fiil + Bağlama ünlüsü + tasvir fiili formülüyle kurulan birleşik fiillere yönelik taranan eserde yeterlilik, tezlik ve süreklilik anlamlarını ifade eden örnekler tespit edilmiştir. Tespit edilen örnekler tasnif edilerek aşağıda listelenmiştir.

Fiil	+	bağlama ünlüsü	+	tasvir fiili	=	birleşik fiil
Gör (f)	+	e (bü)	+	bil- (tf)	=	birleşik fiil

1.4.2.1. Yeterlilik Fiili

Yeterlilik fiili (Özkan-Sevinçli, 2017: 77, Karahan, 2011: 77) veya *iktidari fiil* (Ergin, 2013: 377, Korkmaz, 1959a: 108) olarak ele alınan bu yapı, yardımcı fiil olan bil- fiilinin asıl fiile bağlantı kurmasıyla ortaya çıkmaktadır. İki fiil arasında yapı bakımından bağlantıyı sağlayan unsur -A ünlüsüdür. Asıl fiile yeterlilik anlamı kazandıran unsur ise bil- tasvir fiildir. Bu nedenle de bu fiillere yönelik *yeterlilik* kavramı kullanılmıştır. Yeterlilik fiilinin incelenen eser içerisindeki örnekleri şunlardır:

“... Göz ucuyla kısacık baktım onlara. İstesem de daha fazla **bakamazdım** zaten ...”(G.G. 45/23-24)

“... Ayrı zamanların çakışmasından apayrı bir zaman mı doğdu pek **bilemiyorum** ...”
(Z.K.Z. 17/25-26)

“... Küçük değişikliklerle **süslenemeyecek** ...” (B. 9/19)

“... Neyi almayı unutmuş **olabilirim** diye bir kez daha geçirdim kafamdan hatırlamaya çalıştım ama bir türlü **çıkaramadım** ...” (Ş.L. 28/15-17)

“... Zamanın dışına bile **çıkabilirdi** seninle ...” (B. 11/24-25)

“... Kim bilir istesek zamanın dışına bile **çıkabilirdik** seninle ...” (B. 11/24-25)

“... Yüzümü kaldırıp baktığımda az önce bırakıp geldiğim masada Fuat’la Füsun’un arasında oturan kendimi **görebiliyordum** ...” (Z.K.Z. 16/27-29)

“... Birden ellerimi fark ettim. Masanın üstünde birbirlerinden habersiz iki yorgun yaratık gibi yan yana duruyorlar. Buruşuktular hatta, eskisine göre, sapsarıydılar. Ölü bile **denilebilirdi** belki, sırtlarına iki bıçak saplasan bir damla kan bile akmayacak **denebilirdi** ...” (Z.K.Z. 17/3-8)

“... Alışlagelmiş bazı mantık yürütmelerle bir açıklaması **bulunabilir** ...” (Z.K.Z. 17/17-18)

“... İnaniş düzenimizin çocuksu şaşkınlığı, birkaç tümcenin akla yakınlığıyla o an için de olsa, ortadan **kaldırabilirdi** ...” (Z.K.Z. 17/18-20)

“... Artık, her şey sabahtan akşama dek dilediğince **tozlanabiliyordu** ...” (Ş.L. 19/22)

“... Sesle **iletilebil-** ...” (Ş.L. 21/6)

“... Aynı bedensel boşluktan yüzlercesinin de arkamdan geldiğini **düşünebilirdim** ...” (Ş.L.29/16-17)

“... İçeride üç beş gün dövülmeyi bile göze **alabilirler** ...” (O. 47/15-16)

“... İstesem karısını soluk alıp **verebilece** kadar canlı bırakarak ona yıllarca yük edebilirdim ...” (O. 50/1-2)

“... Az önce söylediğim, “Elleri karanlıkta kalan çocuklar dün gece masalların ne denli gerçek olduğunu düşünmüşlerdir” tümcesini ben uydurmuş **olabilirim** ...” (K.Y.D.K. 53/3-5)

“... Bunları konuşamıyor, konuşmayı bile **düşünemiyorduk** ...” (Ö.Z.G. 62/24-25)

“... Bir gün birileri gelip tutkularımızı **sorabilir** ona; ve tutkularımız bizim kulplarımızdır ne de olsa en kolay ve en çabuk onlarla ele **geçirilebiliriz** ...” (Ö.Z.G. 79/13-15)

“... Doya doya **ölebildin** mi, yoksa o toz duman seni gene sinirim bir yakasına mı attı, bilemiyorum ...” (N.G. 79/3-4)

“... Rayları sağıma alıp onlarla birlikte yürürken, gökyüzü bir kameraymış da yüzümü yakın çekime almış gibi delik deşik bakışlarla uzaklara **bakabilirdim** ...” (Ç.Ç. 90/4-9)

“... Beyni bedenini birazcık rahat bıraktığında, bu bakışlar pamuk şekerine **dönüşebilir** ...” (Ç.Ç. 91/11-12)

“... Tenler her zaman bir sır taşıma olasılığı taşırlarmış. İnsanlar vagondan vagona geçtikçe, tuvalete, restorana gidip geldikçe, ilginç şeylerle **karşılaşabilirmiş** ...” (Ç.Ç. 91/21-23)

“... Onun kör olduğunu, ancak ertesi gün **öğrenebilmiştik** ...” (K.B. 98/17-18)

“... **Sayılabil-** ...” (K.B. 102/26)

“... **Yaratabil-** ...” (K.B. 102/29, 103/1)

“... Körün sağlığı bozulmuştu, mantar tabancası gibi pat pat öksürüyordu. Bu patlamaların, dağların doruğundaki minicik bir kar tanesini ürpertip ürpertmediğini, günler sonra gökyüzü başımıza yıkılırken **düşünebilecektim** ...” (K.B. 104/1-4)

“... Adama para versem, bu rolü böylesine içten **yaptırabilir** miyim? ...” (A. 106/2-3)

“... Seslerini **işitebil-**...” (A. 110/18)

“... **Görebil-** ...” (D.B.G. 115/7)

“... Birbirlerince **onaylanabilen** minik yalanlar üreterek, kasaba yaşamında birkaç yıl **sürebilecek** yeni bir söylene yaratmaya çalışıyorlardı ...” (S.S.K. 130/7-9)

“... Eski yüzünü **görebilmek** için geçmişe doğru sürdü belleğini. Şu andaki kadar sıkıntılı birçok Safa Bey'le karşılaştı geçmişin koridorlarında ...” (H.G.S.B. 135/6-8)

“... Herkes gibi **olabilmek** için de, ansızın, içmeye karar verdi ...” (H.G.S.B. 136/6)

“... Bir çift elim daha varmış da yeni fark etmişim gibi, kan ter içinde çirpiniyordum bir yerlere **tutunabilmek için** ...” (Ş.L.20/10-12)

“... Lokantanın içini dolduran ağlamaklı şarkıyı ancak oturduğunda **duyabildi** ...” (H.G.S.B. 137/8-9)

“... Cılız bedenini ellerimden **kurtarabilmek için** debeleniyordu altımda, mosmor kesilen yüzü, büyüyüveren gözleri ve hırıltularıyla kurbanlık koyunlar gibi debeleniyordu. Ben bırakmıyordum tabii, bırakmayacaktım! ...” (G.G. 45/7-10)

1.4.2.2. Tezlik Fiili

Bir asıl fiille yardımcı tasvir fiilinden meydana gelen birleşik fiillere tezlik fiili denilmektedir. Tezlik fiilinde tasvir fiili, asıl fiile bağlanırken her iki unsur arasına -I veya -U bağlama ünlüsü girmektedir. Asıl fiile tezlik yönünden katkı sağlayan unsur, ver- tasvir fiildir. Tezlik fiilinin incelenen eser içerisindeki örnekleri şunlardır:

“... Telgraf direkleri havayı kokluyordu hâlâ, duvar diplerindeki çöp bidonları gölgesizdi, kaldırımlar boştu ve köşelerde her an insanın üzerine **yürüyüverecekmış** ...” (K.Y.D.K. 54/13-17)

“... Onu görünce, önce gri sakallının yanındaki karmaşa kalkıyor yerinden, tepsideki bira bardaklarına doğru bir su gibi akıyor. ardından biz de koşuyoruz hızla ve tepsi, kaşla, göz arasında **boşaltveriyor** ...” (Ö.Z.G. 69/1-4)

“... İşte o sırada, barın kapısı gürültüyle **açılıverdi** ...” (Ö.Z.G. 74/5)

“... **Çıkıver-** ...” (Ö.Z.G. 62/29)

“... Tanrıya benzetiyordum onu; sakalının her teli sisi düğümlemiş olan bu kalın kaşlı tanrı, yıllardır durup dinlenmeden konuşmuş konuşmuş da **susuvermiş** gibiydi ...” (Ö.Z.G. 66/12-15)

“... Ardından bizde koşuyoruz hızla ve tepsi, kaşla göz arasında **boşaltveriyor** ...” (Ö.Z.G. 68/3-4)

“... Ağızlarının kenarına **yığılıver-** ...” (G.G. 39/2-6)

“... On iki yıl adını verdiğim zaman dilimi, içinde taşıdığı on iki yıllık yaşamın tortularıyla birlikte aklımdan **çekiliverdi** ...” (Y. 83/7-9)

“... Çöp bidonlarından makarna artığı toplarken **yıkılıvermiş** ...” (Y. 86/25-26)

“... *İşiteceği bir sesin, gözlerine takılacak bir kıpırtının ya da yüreğini yollayıp geçiverecek aptal bir kuşkunun aldığı kararı bozmasından korkarak salonda hiç kımıldamadan saatlerce oturmuştu ...* (S.K. 123/7-11)

“... *Soluğu üç beş yılda kesiliverecek bir açıklamayı kabullenmeye hazır değildim ...*” (Z.K.Z. 17/20-21)

“... *Açılıverdi kapı. Şaşırdı. Daha tabancasını bile çıkarmamıştı belinden ...*” (S.K. 127/6-7)

“... *Ansızın büyüyüver- ...*” (H.G.S.B. 137/1)

“... *Başkalarından işittiğimde ağırlıklarını yerli yerinde bulduğum sözcükler, ağzımdan dökülür dökülmez fıstık kabuğu kadar anlamsızlaşiverdi ...*” (Ş.L. 23/11-14)

1.4.2.3. Süreklilik Fiili

Süreklilik fiili, bir tasvir fiilinin asıl fiile bağlanmasıyla ortaya çıkan dil ürünleridir. Tasvir fiili, asıl fiile bağlanırken ortaya çıkardığı bu yapı, asıl fiilin anlamında süreklilik hâlini ifade etmektedir. Süreklilik fiiline yönelik taranan eserde, bu kullanımın diğer fiil kategorilerine kıyasla sayı bakımından az kullanıldığı tespit edilmiştir. Eserde yer alan ve tespit edilen örnekler aşağıda verilmiştir:

“... *Bebek o sırada başını kaldırıp boşluğa iri gözlerle bakakalırdı ...*” (G.G. 37/5-6)

“... *Bakakalmıştı tabii. Dahası o an bir kez daha doğmuş gibi olmuştu ...*” (S.K. 125/21-22)

“... *Alışılager- ...*” (Z.K.Z. 17/17-18)

“... *Sınırın ortasında kalakal- ...*” (Y. 88/5)

“... *Gözlerini şefin yüzüne dikip çaresizce bakakalıyordu ...*” (K.Y.D.K. 56/14)

1.4.2.4. Fiil + Bağlama Ünlüsü + Tasvir Fiili Şeklinde Kurulan Birleşik

Fiillerin Özellikleri

1. Fiillerde olumsuzluk, -mA ekiyle yapılır. Yeterlilik fiilinin olumsuz çekimlerinde bil- fiili, görünmez bir yapıya bürünür. Bu durum, söz konusu yapının, birleşik fiil olmadığı anlamına gelmemelidir. Aşağıdaki örneklerde, bahsi geçen olumsuz yapılar, olumlu hâle getirilerek bil- fiili görünür kılınmaya çalışılmıştır:

“... *Kimseciklere göstereme- ...*” (N.G. 75/15)

- gösterebil-

“... **Silinemi**yordun ve vardın. Üstelik hem aynada hem de masadaydın ...” (N.G. 77/8-9)

- silinebil-

“... Uzlaşma anında kendisi **olama-** ...” (N.G. 78/9-11)

- olabil-

“... Duygularımı söze ve yazıya **dökeme-** ...” (Y. 83/18-19)

- dökebil-

“... Onca gürültünün patırtının içinde ne kadar sürdüğünü **bileme-**...” (Z.K.Z. 15/12-14)

- bilebil-

“... Anlamı **çözüleme-**...” (Ş.L. 30/8)

- çözülebil-

“... Geleceği ele geçirmek adına geçmişe saçıp savurduğumuz kendimizden henüz **kurtulamamış**tık ...” (Ö.Z.G. 61/20-21)

- kurtulabil-

“... Babası da şöyle kollarını açıp bir kez olsun **sarılamamış** kızına...” (Y. 86/3-4)

- sarılabıl-

“... **Bakılama**...” (Ç.Ç. 91/8)

- bakılabıl-

“... Susam kokusunu duymuştu ki, iki el silah sesi yayıldı ortalığa. Simidi **ısıramadı** ...” (Ç.Ç. 95/7-8)

- ısırabil-

“... Kendi belleklerinde uzun yolculuklara çıkmışlar ama, dağları tırnaklarıyla yıkmaya çalışan bir akıl fukarasıyla **karşılaşama-** ...” (K.B. 101/29, 102/1-2)

- karşılaşabil-

“... Yaşamı ve bedeni bir gün geçmişe dönüşse de adının hiçbir zaman şimdinin dışına **çıkartılama-** ...” (D.B.G. 118/12-14)

- çıkarılabil-

“... *Güldü Safa Bey. Gülüşü daracık ve ışsızdı. Herkes gibi inişli yokuşlu **güleme-** ...*” (H.G.S.B. 138/27)

- gülebil-

“... *Gülünce ortalığa şıkır şıkır bir şeyler **dökeme-** ...*” (H.G.S.B. 138/29)

- dökebil-

“... *Hiçbir zaman balkona çıkmadım oraya çıkarsan sokaklarda dolaşma cesaretini bir daha kendimde **bulama-** ...*” (G.G.34/21-23)

- bulabil-

2. Türkçenin yapısı gereği iki ünlü yan yana gelememektedir. (Ercilasun, 2000, 225) Ünlü bir harf ile biten fiil tabanına bağlama ünlüsü getirildiğinde iki ünlü yan yana gelemediği için araya -y ünsüzü girmektedir.

Örnekler:

“... *Her şeyi aynı anda, ancak susarak **yaşayabiliyorduk** ...*” (N.G. 77/2-3)

- yaşa (f) + (y) + a (bü) bil- (tf)

“... *Söylediklerini ancak düşünerek **anlayabiliyordum** ...*” (Z.K.Z. 16/22-23)

- anla(f) + (y) + a (bü) + bil- (tf)

“... *Öyle hızlı yürümüştük ki yürüyüp yürümediğimizi bile **hatırlayamıyorduk** ...*” (Ö.Z.G. 62/17-19)

- hatırla (f) + (y) + a (bü) + bil- (tf)

“... *Uzun süredir yolculuğa çıkmadığım için, İzmir’e giderken her şeyi olduğundan derin, olduğundan çizgili ve karmaşık görerek yaşamı abartacağımı düşünüyordum. Daha trene binmeden, garda bile **başlayabilirdim** bu işe ...*” (Ç.Ç. 90/1-4)

- başla (f) + (y) + a (bü) + bil- (tf)

“... *Seslere tutuna tutuna **yürüyebiliyormuş** yazar ...*” (K.B. 101/10-11)

- yürü (f) + (y) + e (bü) + bil- (tf)

“... *Böylesine derin bir sessizliği ancak büyük gürültülere hazırlanan ruhlar **taşıyabilirdi** ...*” (Ç.Ç. 94/26-27)

• taşı(f) + (y) + a (bü) + bil- (tf)

“... **Anlayabil-** ...” (O. 48/22-23)

• anla (f) + (y) + a (bü) + bil- (tf)

3. Yeterlilik fiilinde, yeterliliği sağlayan bil- fiilinden sonra fiilimsi eklerinden herhangi birinin getirilebildiği göze çarpmaktadır:

“...Kafamdaki geçmişin uğultusundan **kurtulabilmek** için, sigaraya uzandım yeniden...” (D.B.G. 118/4-5)

-mek: isim-fiil eki

“... Kan ter içinde çırpınıyordum bir yerlere **tutunabilmek** için ...” (Ş.L. 20/11-12)

-mek: isim-fiil eki

“... Yokluğumla düşsel bir boyut kazanan çay bardağımı alıp tepsiye koyarken, belki nereye gitmiş **olabileceğimi** de düşünmüşsündür ...” (B. 12/16-18)

-ecek: sıfat-fiil eki

“... Ona göre, bu sözcük insana özgü ne varsa ve daha neler **olabilecekse** hepsini kapsıyordu çünkü...” (Z.K.Z. 14/19-20)

-ecek: sıfat-fiil eki

4. Tek heceli olan, de- ve ye- fiilleri ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında bu fiillerin ünlüsü daralıp i sesine dönüşür. Aşağıdaki örneklerde bu durum söz konusudur. Asıl fiilin ünlüsü, bağlama ünlüsünden dolayı daralmıştır.

Örnekler:

“... Şekerlere uzanıp yanaklarını şişire şişire **yiymeseler** de sevinirmiş çocuklar ...” (Y. 87/19-29)

• yi(y)eme- > ye + (y) + e (bü) + bil- > yi + (y) + e (bü) + bil- : i > e

“... Birbirimizi o denli sevmiş, o denli avutmuş, o denli çoğaltıp o denli ısıtmıştk ki bana her şeyi **diyebilirdi** ...”(Ş.L. 20/28-29, 21/1)

• di(y)ebil- > de + (y) + e (bü) + bil- >: i > e

1.5. FİİLİMSİ GRUPLARI

Bir isim veya isim soylu sözcüğün, fiilimsi (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) eklerinden herhangi birini alan başka bir isim unsuruyla birleşmesi sonucunda ortaya çıkan kelime gruplarına fiilimsi grupları denilmektedir. Fiilimsi gruplarında, fiilimsi ekini alan unsur, aldığı ek doğrultusunda isim almaktadır. Buradan hareketle fiilimsi gruplarını isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu ve zarf-fiil grubu olmak üzere üç başlığa ayırmak mümkündür.

isim unsuru / unsurları + [fiilimsi ekleri] = fiilimsi grupları

1.5.1. İsim-Fiil Grubu

İsim veya isim soylu en az bir kelime ile isim-fiil (-mA, -Iş, -mAk) eki almış başka bir kelimenin bir araya gelmesiyle oluşturduğu kelime grubuna isim-fiil grubu adı verilmektedir. Özmen bu eklerin, fiil kök ve gövdelerine gelerek onları geçici isim konumuna getirdiğini vurgulamaktadır (Özmen, 2018: 159). Söz konusu yapılar, fiiller gibi zaman ve kişi eki almazlar. Cümlelerin herhangi bir ögesi olabilmektedirler.

isim unsuru / unsurları + [isim-fiil ekleri] = isim-fiil grubu

1.5.1.1. -mA Ekiyle Kurulan İsim-Fiil Grubu

Bu ek, Özmen'e göre, Türkçede kullanım alanı en geniş olan isim-fiil ekidir (Özmen, 2018: 159).

Örnekler:

“... *Bu gerçeği algılama ...*” (Ş.L. 22/7)

“... *Herkes aynı duyguları taşıma...*” (D.B.G. 119/11-13)

“... *Her şeyi güzelleştirme ...*” (G.G. 41/27)

“... *Sessizce bulma ...*” (D.B.G. 114/13)

“... *Yüzünü çizme ...*” (Ç.Ç. 96/5)

“... *Alkış tutup ıslık çalma. ...*” (G.G. 31/17)

“... *Onun hiç de sandığım kadar sessiz ve vefalı bir sığınak olmadığını düşünme ...*”
(Ş.L. 26/3-4)

“... Karımdan boşalan yerleri ele geçirme ...” (Ş.L. 19/16)

“... Bir gün daha kazanma ...” (S.K. 122/19)

“... Trenler her zaman bir sır taşıma ... olasılığı taşırlarmış ...” (Ç.Ç. 91/21)

“... Sözcük sözcük algılama ...” (Ş.L. 29/22-23)

“... Onurunu kurtarma ...” (D.B.G. 113/3-5)

1.5.1.2. -İş ve -Uş Ekiyle Kurulan İsim-Fiil Grubu

İsim veya isim soylu en az bir kelime ile -İş veya -Uş eki almış bir kelimenin meydana getirdiği isim-fiiller şunlardır:

“... Nefes alıp veriş ...” (Ş.L. 21/7-8)

“... Salonda oluş ...” (Ş.L. 21/11)

“... Salonu hatırlayış ...” (Ş.L. 21/12)

“... Her bakış ...” (Ş.L. 27/8)

“... Sessizce bakış ...” (K.Y.D.K. 54/19-20)

“... Her kıpırdayış ...” (Ş.L. 27/9)

“... Her duruş ...” (Ş.L. 27/10)

“... İpeksi okşayış ...” (O. 48/14)

“... Yüzüne bakış ...” (S.K. 124/10-13)

“... İnsan beynindeki parçalanış ...” (K.B. 100/25)

“... Gizli bir anlaşmaya varış ...” (Ş.L. 24/12)

“... Ters bir bakış ...” (Ö.Z.G. 68/28)

“... İncecik bir gülüş ...” (Ö.Z.G. 68/28-29)

“... İlk kez göz göze geliş ...” (Ş.L. 24/10)

“... İhtiyatla süzüş ...” (Ş.L. 24/11)

“... Onun varlığına sızış...” (Z.K.Z. 15/4)

“... Kendi dışına çıkış ...” (Z.K.Z. 15/6)

1.5.1.3. -mAk Ekiyle Kurulan İsim-Fiil Grubu

Bayraktar'ın -mAk ekine yönelik görüşleri şu şekildedir: “*Eski Türkçeden beri kullanılan bütün fiil tabanlarına gelerek o fiillerin isimlerini yapan bir isim-fiil ekidir.*” (Bayraktar, 2004: 10).

Özmen’e göre bu ek, -mA eki gibi kullanım alanı en geniş olan isim-fiil ekidir. Ekin Türkçedeki kullanımı, fiiller ile paraleldir. Dolayısıyla Türkçede ne kadar -mAk eki varsa o kadar da fiil vardır (Özmen, 2018: 159). Bu ek, fiil kök veya gövdelerine gelerek hareketin adını bildirmektedir.

Örnekler:

“... *Ona düşsel olarak dokunmak ...*” (O. 48/5)

“... *Kıpkızıl gözlere titrek adımlara ya da alkolün bozup attığı bulanık omuzlara çarpmamak ...*” (Z.K.Z. 14/3-5)

“... *Bana yönelecek her türlü saldırıyı savuşturmak ...*” (Ş.L. 20/20-21)

“... *Üstüme çullanan bir çift gözün ağırlığından kurtulmak ...*” (Ş.L. 21/20-23)

“... *Bir şeyler yazmak ...*” (Z.K.Z. 18/1)

“... *Beni tanımak ...*” (Ş.L. 30/26)

“... *Geleceği ele geçirmek ...*” (Ö.Z.G. 61/20)

“... *Amacımıza erişmek ...*” (Ö.Z.G. 63/1)

“... *Geçmişini anlatmak ...*” (K.B. 99/12)

“... *Bunca çirkinliği görmemek ...*” (A. 105/4)

“... *Kafamdaki geçmişin uğultusundan kurtulabilmek ...*” (D.B.G. 118/4)

“... *Sakız çiğnemek ...*” (D.B.G. 120/15)

“... *İnsan öldürmek ...*” (D.B.G. 120/16)

“... *Bedeninin boşluğunu oraya bırakmak ...*” (S.K. 125/6)

“... *Tanrı’ya göstermek ...*” (S.S.K 128/2-3)

“... *Son yazdığım tümcede sümbül koparmak ...*” (S.S.K 128/9-10)

“... *Bedenimi misafir şekeri gibi her gece hazır tutmak ...*” (D.B.G. 116/2-3)

“... *Aynı yolu yürümek ...*” (H.G.S.B. 138/4)

“... Aynı renkleri görmek ...” (H.G.S.B. 138/5)

“... Aynı sesleri duymak ...” (H.G.S.B. 138/6)

1.5.2. Sıfat-Fiil Grubu

Bu kelime grubu, isim veya isim soylu en az bir kelime ile sıfat-fiil (-mAz -An, -Ar, -AsI, -AcAk, -dIk, -mIş) eki almış bir kelimenin birleşmesinden meydana gelmektedir.

isim unsuru / unsurları + [sıfat-fiil ekleri] = sıfat-fiil grubu

1.5.2.1. -An Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

İki şekilli (-an, -en) olan bu ek bilimsel yayınlarda *geniş zaman ortaç eki* (Gencan, 2007: 382), *şimdiki zaman sıfat-fiil eki* (Banguoğlu, 2015, 424), *geçmiş ve şimdiki zaman sıfat-fiil eki* (Korkmaz, 2019: 132) ve *geniş zaman partisip eki* (Ergin, 2013: 334) gibi adlarla kullanılmaktadır.

Osman Fikri Sertkaya, standart Türkçede ses bakımından birbirine denk olan iki adet -An ekinin varlığından söz etmektedir. Ona göre bunlardan biri isim köklerine diğeri ise fiillere getirilmektedir. Fiil köklerine gelen standart -An eki, Türkçede kullanılan bir *primer ektir* (Sertkaya, 1989: 335). İsim veya isim soylu bir sözcük ile -An eki almış bir başka sözcüğün ortaya çıkardığı sıfat-fiil grupları şunlardır:

“... Fotoğrafta değişen ...” (B. 13/17)

“... Bilek damarlarında tepinen...” (D.B.G. 115/4)

“... Türküden yansıyan ...” (K.Y.D.K. 55/7)

“... Tepemi attıran ...” (Ş.L. 26/8)

“... Birbirlerini biçimlendiren ...” (D.B.G. 118/23)

“... Kapımı tırmalayan...” (D.B.G. 118/25)

“... Yapışkan bir sessizlik kusan...” (D.B.G. 118/27)

“... Burhan’ın eviyle yan yana duran ...” (S.S.K 129/15)

“... Göre göre tembelleşen ...” (Ş.L. 22/3)

“... Hiç konuşmamamızı söyleyen ...” (G.G. 35/20-22)

“... Düşler kuran ...” (B. 12/2)

- “... *Düşleriyle birlikte yürüyen ...*” (B. 12/3)
- “... *Havayı rendeleyen ...*” (Ş.L. 21/18)
- “... *Havada uçuşan...*” (Ş.L. 21/23)
- “... *Eşyalarmış gibi kokup eşyalarmış gibi görünen ...*” (Ş.L. 22/7-8)
- “... *Anlamı çözülemeyen ...*” (Ş.L. 30/8)
- “... *Elleri, şarap şişesinden süzülen ...*” (Ş.L. 30 /13-14)
- “... *Hatıralarımızı süsleyen ...*” (Ö.Z.G. 62/1)
- “... *Sözcüklerle sınırlandırılmamış olan ...*” (Ö.Z.G. 63/18)
- “... *Geleceğe sarkan ...*” (Ö.Z.G. 64/19)
- “... *Bakışlarında yazılan ...*” (Ç.Ç. 90/15)
- “... *Sesin derinliklerinde yatan ...*” (K.Y.D.K. 56/2-3)
- “... *Uçurumda gezinen ...*” (Ş.L. 23/29, 24/1)
- “... *Karanlıkta eriyen...*” (Ç.Ç. 90/17)
- “... *Beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen ...*” (Ç.Ç. 93/12)
- “... *Ömrünün yarısını para saymakla öteki yarısını da erkek aramakla geçiren ...*”
(Ç.Ç. 93/13)
- “... *Büyük gürültülere hazırlanan ...*” (Ç.Ç. 94/26)
- “... *Bizi bulunduğumuz yere çivileyen ...*” (K.B. 100/5)
- “... *Yüzünü döven ...*” (A. 106/19)
- “... *İnsanların gözbebeklerinde parıldayan ...*” (A. 109/4-6)
- “... *Karımın ağzından fırlayan ...*” (Ş.L. 21/28)
- “... *Tenimde, eşyaların yüzeyinde, duvarlarda ve gitgide üstüme yığılan ...*” (Ş.L.
22/1-2)
- “... *Kanepenin üzerinde beni bekleyen ...*” (S.S.K 128/18-19)
- “... *Kızılığın görüntüsünde yoğunlaşan ...*” (Ö.Z.G. 66/1-2)
- “... *Onların belleğinde yaşayan ...*” (G.G. 34/16)
- “... *Kulaklarımda çınlayan ...*” (Ş.L. 23/18)

1.5.2.2. -mİş ve -mUş Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

İsim veya isim soylu bir kelime ile -mİş veya -mUş sıfat-fiil ekimi alan başka bir kelimenin ortaya çıkardığı sıfat-fiil grupları şunlardır:

“... *Kana bulanmış iki yaratık...*” (Ş.L. 30 /13)

“... *Saçı sakalı ağarmış ...*” (A. 109/4-6)

“... *Birer tutam siyahla tatlandırılmış ...*” (A. 111/9)

“... *Kanepenin üstüne oturmuş ...*” (Ş.L. 21/18)

“... *Biraz kendi dışımıza çıkmış ...*” (Z.K.Z. 15/5)

“... *Varlığına sızmış ...*” (Z.K.Z. 15/7)

“... *Her hareketi bana yöneltilmiş ...*” (Ş.L. 25/26-26)

“... *Nereye gittiğimiz onun yüzünde yazılıymış ...*” (K.Y.D.K. 54/4-5)

“... *Kendini yeniden oluşturmuş ...*” (K.Y.D.K. 55/7-8)

“... *Direncini yitirmiş ...*” (G.G. 44/13-14)

“... *Kendi dışına çıkmış ...*” (Z.K.Z. 17/7)

“... *Gözlerimi buraya dikmiş ...*” (Z.K.Z. 17/15-16)

“... *Güller ve güllerden yaratılmış...*” (Z.K.Z. 16/14)

“... *Anlaşılmaz bir kuşkuyla eğilmiş ...*” (K.Y.D.K. 54/1-2)

1.5.2.3. -AcAk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

Korkmaz'a göre bu ek, ilk olarak Eski Anadolu Türkçesinde ve Türkmen Türkçesinde kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise Kıpçak dil grubuna giren bazı lehçelerde ve seyrek olarak da Özbek Türkçesinde kullanılmaktadır. Fiil kök ve gövdelerine gelen bu ek, -A gelecek zaman futuru, -çA eşitlik eki ve -ok te'kid edatının kaynaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Standart Türkçeye -AcAk şeklinde evrilmiştir (Korkmaz, 1959b: 159-161). İncelenen eser içerisinde iki şekilli (-acak / -ecek) olarak kullanılmaktadır:

“... *Geçmişin ve geleceğin şimdide buluşacağı ...*” (Z.K.Z. 18/10)

“... *Gözlerine takılacak ...*” (S.K. 123/7)

“... *Sesle iletilebilecek ne kadar duygu varsa, ânında sessizliğin diline çeviriyorduk ...*” (Ş.L. 21/ 6-7)

“... Kahramanlardan birinin geleceğinin öteki kahramanın geçmişine dönüşeceği ...” (Z.K.Z. 18/11)

“... Gördüğünü okuyamayacak ...” (H.G.S.B. 139/23-25)

“... Yeni düşüncelere kapı aralayacak ...” (S.K. 126/11)

“... Yüzünde kuşklarımı doğrulayacak ...” (D.B.G. 120/19)

“... O gün öldürüleceğini sezmişti ...” (Ç.Ç. 93/21)

“... Bir gün ad verilecek onlara, diye avutuyorum kendimi ...” (D.B.G. 119/11-13)

“... İğde kabukları arasında kaybolamayacağı ...” (B. 9/15-17)

1.5.2.4. -AsI Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

Korkmaz'a göre, varlığı 11. yüzyıldan itibaren bilinen bu ek, Türkçenin Oğuz, Türkmen ve Kıpçak kollarına aittir. Günümüzde ise Çuvaş Türkçesinde -as / -es şeklinde varyantları bulunmaktadır. Türkçede bazı ekler aşınmaya uğrayarak zayıflayabilmektedir. Zayıflamanın önüne geçmek amacıyla bazı eklerden istifade edilmektedir. Gereklik ekinin (-A) zayıflaması sonucunda bunu önlemek amacıyla -sı ekinden yararlanılmaktadır. Bu ek, eski Türkçedeki -sıg ekine denk gelmektedir. Standart Türkçeye ek yığılması neticesinde -g eki düşürülerek evrilmiştir (Korkmaz, 1968: 31-38). İncelen eser içerisinde iki şekilli (-ası, -esi) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler:

“... Secdeye varılası ...” (S.S.K. 128/1)

“... İçi boş sözcüklerden oluşan tümceleri öfkeli bir sesle hiç düşünmeden ortalığa saçıp savurması ...” (Ş.L. 22/27-28)

“... Böyle şişip şişip patlayacak noktaya gelmesi ...” (H.G.S.B. 136/7-9)

“... Aşk için ölüme ölüm içinse her alana bakan, yırtıcı sevinçlerle dolu öyküleriyle tanınan düşçü ve tutkucu bir yazar olması ...” (K.B. 99/23-25)

“... Dalıp gitmesi ...” (B. 12/29)

“... Yeni düşüncelere kapı aralaması...” (S.K.K. 130/18-19)

“... Sigara tütürmek istemesi ...” (O. 47/23)

“... Ayrı zamanların çakışması...” (Z.K.Z. 17/25)

“... Sakız çiğnemek kadar kolay insan öldürmek kadar zor olan o acınası, gülünesi ve sevilesi alışkanlıklar ...” (D.B.G. 120/15-16)

1.5.2.5. -mAz Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

Korkmaz bu ekin, eski metinlerde ve lehçelerde yer yer kalıplaşmış birtakım isimler meydana getirdiğini (Korkmaz, 2011: 52) ifade etmektedir.

Ergin, -mAz ekini *geniş zaman partisibi* olarak değerlendirmektedir. Ergin ayrıca -mAz ekinin -mA olumsuzluk eki ile -z sıfat-fiil ekinin birleşmesi sonucunda ortaya çıktığını, Türkçede geçmişten günümüze dek kullanılmakta olan bu ekin, geniş zamanın olumsuz çekiminde zaman eki kalıbına girdiğini vurgulamaktadır (Ergin, 2013: 318).

İlhan da -mAz ekinin, fiil kök veya gövdelerine gelerek onları olumsuzlaştıran sıfat-fiil eki olduğunu belirtmektedir. İlhan ayrıca bu ekin, -ma olumsuzluk ekiyle -z geniş zaman ekinin dilin yapısı gereğince kaynaşmasıyla ortaya çıkmış olabileceğini (İlhan 2005: 2) öne sürmektedir.

Örnekler:

“... Yaşam geri dönülmez bir noktaya gelip şu meşeliğe saplanmışken, ...” (S.K. 126/12)

“... Geri dönülmez ...” (S.K. 126/11)

“... Geri gidilmez ...” (S.K. 127/27-28)

“... Kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez boşlukta yapayalnızım ...” (Ş.L. 21/16-17)

“... Sesle iletilmez ...” (Ş.L. 25/ 28)

“... Yeni bir bulunmaz ...” (Ö.Z.G. 63/15)

“... Gerçekliğimi bir başına doğrulayacak ölçüde anlaşılmaz ...” (Ş.L. 21/14)

1.5.2.6. -dIk ve -dUk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

Bu kategoride yer alan sıfat-fiil grupları, -dIk veya -dUk eki almış kelimenin başka bir kelime ile grup kurmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Örnekler:

“... Yerli yerinde bulduğum ...” (Ş.L. 23/ 12)

“... Başkalarından işittiğim ...” (Ş.L. 23/ 11)

- “... Benimle birlikte yürüdüğünü ...” (Ş.L. 29/ 16)
- “... Ayır ayrı zamanlara kaydığını ...” (Z.K.Z. 16/6-7)
- “... Sessizce bulmaya çalıştığını ...” (D.B.G. 114/11-13)
- “... Salonun, o yaralardan akan çok renk bir kanla taşıdığını düşünüyordum ...” (Ş.L. 22/2-3)
- “... Aynı bedensel boşluktan yüzlercesinin de arkamdan geldiğini düşünebilirdim ...” (Ş.L.29/16-17)
- “... İnsanları analardan çok yaşamın doğurduğunu biliyorum ...” (Ş.L. 19/6-7)
- “... Odama astığım ...” (B. 13/1)
- “... O gün Tanrının kendine sorduğu ...” (B. 9/14)
- “... Kirpiklerimin nereye doğru kıvrıldığını ...” (B. 9/4-5)
- “... Birtakım yaralar açtığını ...” (Ş.L. 21/29, 22/1)
- “... Körelme denen en aptal ölümü yaşadığımı düşünüyordum ...” (Y. 83/18-19)
- “...Zaman denen şeyin giderek ritmini yitirdiğini...” (K.Y.D.K. 55/16-17)
- “...Yaratılanın yaratanda bıraktığı ...” (Ö.Z.G. 61/15-16)
- “... Kırılma noktalarının çatıları delik deşik ettiği ...” (Ş.L. 24/7-8)
- “... Bir an, her şeye geç kaldığımı düşündüm ...” (G.G. 43/13)
- “... On iki yıl adını verdiğim ...” (Y. 83/7)
- “... Yüzüne oturttuğu iğreti anlamla tazelendiğini ...” (D.B.G. 113/3)
- “... Ayak altında yuvarlanan küçücük bir çakıl taşının bile bizim dokunuşumuzla insanileştiğini ...” (Z.K.Z. 15/3-4)

1.5.3. Zarf-Fiil Grubu

En az bir isim veya isim soylu sözcüğün, zarf-fiil (-Ip, -Up, -p, -mAdAn, -ken, -IncA, -dıkça, -ArAk, -mAksIzIn, -cAsInA, -dİğIndA, -r ... -mAz) eki almış başka bir sözcükle birleşerek ortaya çıkardığı yapılara zarf-fiil grubu denilmektedir. Zarf-fiil gruplarının, incelenen metindeki örnekleri aşağıda tasnif edilerek verilmiştir.

isim unsuru / unsurları + [zarf-fiil ekleri] = zarf-fiil grubu
--

1.5.3.1. -Ip ve -Up Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Şahin, bu ekin Türkçede kullanılan en işlek ek olduğunu ifade etmektedir (Şahin, 2002: 99) Ergin'e göre, geçmişten bu yana Türkçede geniş bir şekilde kullanım sahasına giren bu ek, eski Türkçe döneminde -p hâliyle kullanılmış bir gerundium ekidir. Batı Türkçesine geçerken ekin başındaki yardımcı ses, ekin bünyesine dâhil edilmiştir. Böylece iki sesli bir yapıya bürünmüştür. Eski Anadolu Türkçesinde -Up şeklinin yanında -Ip şeklinin de varlığından söz etmek mümkündür. -Up şekli, Osmanlıca döneminde geniş ölçüde kullanılmıştır. Söz konusu ekin, ünlü uyumu doğrultusunda işlenmesi ve kullanılması ancak Osmanlı içerisinde ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 322).

Fiil kök ve gövdelerine gelen bu ek, onları zarf-fiil kalıbına sokmaktadır. Zarf-fiil kalıbına giren yeni yapı kendimden önce gelen isim veya isim görevindeki unsurlar ile birleşerek zarf-fiil grubuna oluşturmaktadır.

Örnekler:

“... Kaşının tekini kaldırıp ...” (K.Y.D.K. 53/12)

“... Hiç kimildamayıp ...” (S.K. 123/7)

“... Yüreğini yoklayıp ...” (S.K. 123/7)

“... Gözlerini şefin yüzüne dikip ...” (K.Y.D.K. 56/14)

“... Rakı bardağını kaldırıp gülümsedim ...” (Z.K.Z. 17/28)

“... Alyoşa karşıma geçip ...” (Ş.L. 26/26)

“... Kalemimi çıkarıp ...” (K.B. 98/20)

“... Bir köşeye çekilip ...” (K.B. 98/27)

“... Kırmızı bir çekime kapılıp ...” (N.G. 75/9)

“... Arkasına dönüp ...” (K.B. 99/4)

“... Sana diyeceklerimi tutup ...” (N.G. 75/7)

“... Böyle bir yüzü taşımaktan yorgun olup ...” (Ç.Ç. 91/9)

“... İnsanı bakışlarından tutup ...” (Ş.L. 19/20)

“... Alkış tutup ...” (G.G. 31/17-19)

- “... Köpek leşi gibi tekmelenip ...” (D.B.G. 113/4)
- “... Rastlantılar birbirleriyle kesişip ...” (A. 106/21)
- “... Rakı parası kokan seslerine girip ...” (Ö.Z.G. 63/28)
- “... Her şeye karışıp başka gözlerden de silineceksin ...” (N.G. 77/5-7)
- “... Parmak uçlarıyla perdeleri aralayıp ...” (K.Y.D.K. 54/20)
- “... Susmak bizi nereden eksiltip ...” (Ö.Z.G. 69/28)
- “... Yüzümü kaldırıp ...” (Z.K.Z. 16/27)
- “... Az önce bırakıp ...” (Z.K.Z. 16/27-28)
- “... Belli zamanda konuşup ...” (G.G. 45/14)
- “... Birer tasarı olduklarını unutup ...” (O. 48/25)
- “... Geçmiş küçük anlarda, geleceği de düşlerde arayıp ...” (Ö.Z.G. 62/5-6)
- “... O günden sonra söylenecek her şarkıda birkaç notanın tadını kaçıracaktı gökyüzüne asılıp ...” (B. 11/5/7)
- “... Apartman pencerelerinden sızarak koltuklarında oturup ...” (G.G. 32/4-6)
- “... Kendi kendime zaman hep geleceği mi akar diye sorup ...” (Z.K.Z. 14/1-2)
- “... Gözlerimi çivilendikleri noktadan ayırıp ...” (Ş.L. 20/12)
- “... İliklerime dek ısınıp ...” (Ş.L. 20/15)
- “... Ağzı bir mağara gibi açılıp ...” (G.G. 31/2)
- “... Ellerinizi cebinize atışınızdan yansıyıp...” (Ö.Z.G. 64/5)
- “... Görüntülerimiz vitrinlere yansıyıp ...” (Ö.Z.G. 64/26)
- “... Geleceğini çoktan yaşayıp geçmişe dönüştürmüş ...” (K.B. 99/10)
- “... Sözgelimi oturup ...” (S.K. 126/11-14)
- “... Yaşam geri dönülmez bir noktaya gelip ...” (S.K. 126/11)
- “... Binlerce parçaya bölünüp ...” (S.S.K 129/16)
- “... Gözyaşlarını mendillere sarıp ...” (D.B.G. 115/4-5)

1.5.3.2. -dıkça ve -dUkça Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu kategoride yer alan zarf-fiil grupları, -dıkça veya -dUkça ekinden herhangi birini alan bir kelimeyle başka bir kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Örnekler:

- “... Gözleri ısındıkça ...” (K.Y.D.K. 58/1)
- “... Sinirler gerildikçe ...” (O. 48/13)
- “... Korkuyla dağınıklık arasındaki şaşkınlığımı gördükçe...” (G.G. 43/22)
- “... Israr edilmedikçe...” (G.G. 39/29)
- “... Geçmişini kemirdikçe ...”(A. 107/1)
- “... Sıcaklığımız birbirine karışmadıkça...” (Ş.L. 26/19)
- “... Varlığımız birbirini görmedikçe var saymazdık kendimizi ...” (Ş.L. 26/20)
- “... Olanaklar yeni olanakları doğurdukça buralı olmuş ...” (A. 106/21-22)
- “... Geçmişini kemirdikçe yalnızlığı artmış adamın ...” (A. 107/1)
- “... Gene de sevmiştim sokakları. İnsan onları gezip dolaştıkça, yaşamın değişebilirliğine daha çok inanıyordu ...” (G.G. 34/2-4)
- “... Eşyalar küçüldükçe ... acayip alanlar açılmıştı ...” (Ş.L. 19/19-21)
- “... Masaya abanan bedenini gördükçe ...” (N.G. 77/6)
- “... Tenimiz yeşillendikçe ...” (Z.K.Z. 18/2) dışı

1.5.3.3. -cAsInA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu kategoride yer alan zarf-fiil grupları, -cAsInA ekini alan bir kelimeyle başka bir kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu ek, incelen eser içerisinde iki şekilli (-casına, -cesine) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler:

- “... Gözlerini, onu bir suça itiyormuşum gibi yalvarırcasına yüzüme dikmişti ...” (Ö.Z.G. 74/1-2)
- “... Dalgınlığının nedenini çözmek istercesine ...” (Ş.L. 28/9/10)
- “... Bir kez daha emin olmak istercesine ...” (Z.K.Z. 17/14)

“... Yerim ulan seni dercesine ...” (G.G. 34/1-2)

“... Sevişmenin gereklerinden biriymişcesine...” (G.G. 43/25-26)

“... Ellerini yitirmişçesine ...” (K.Y.D.K. 56/9)

“... Susmayı kararlaştırmışlarcasına sesler bir parlayıp bir sönüyordu ...” (G.G. 45/15-16)

“... Dünyayı ürkütmekten korkarcasına ...” (Ö.Z.G. 61/1-2)

“... Bütün sesler ürkütürdü onu ve o da sesleri ürkütmekten çekinircesine ...” (G.G. 37/10-12)

1.5.3.4. -ken Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu ek, fiil kök ve gövdelerine gelerek onları zarf-fiil kalıbına sokmaktadır. Zarf-fiil olarak ortaya çıkan bu yapı, bir kelimeyle veya kelime grubuyla ilişkide bulunarak zarf-fiil grubunu oluşturmaktadır. Genelde i- fiili ile kullanılan -ken eki, ünlü uyumuna giremeyen bir ektir. Bu nedenle tek şekilli bir ek olarak varlık göstermektedir. -ken eki ile kurulmuş zarf-fiillere örnek kullanımlar şunlardır:

“... İnsana bıkkınlık veren bu tekrarın içinde örselenirken, bir güç almak için midir nedir, koltuğun kenarlarına sımsıkı tutunmuşum ...” (Ş.L. 22/13-15)

“... İnsanlar kapı arkalarına kapatmışlardı kendilerini geçerken ...” (K.Y.D.K. 54/19)

“... Yokluğumla düşsel bir boyut kazanan çay bardağımı alıp tepsiye koyarken belki nereye gitmiş olabileceğimi de düşünmüştür ...” (B. 12/16-18)

“... Öyle şaşırılmış ve henüz şaşkınlığımı yaşamamışken, bir silah sesi karışırdı köyün tarihine ..” (G.G. 37/2-3)

“... Bizi bulduğumuz yere çivileyen telaşın zikzakları arasında koşuştururken ...” (K.B. 100/5-6)

“... Yumrukları boşluğu döverken ...” (G.G. 31/1)

“... Kimi zaman, onun yüzüne bakarken ...” (G.G. 36/15-16)

“... Onlar kurguda oyalanırken ...” (K.B. 99/9)

“... Şu meşeliğe saplanmışken ...” (S.K. 126/11)

“... Köprüünün oradan geçerken ...” (Ş.L. 27/11)

“... Kapiya doğru yürürken ...” (Ş.L. 26/25)

“... Yumrukları boşluğu döverken ...” (G.G. 31/1)

“... Şafak sökerken ...” (K.Y.D.K. 58/20)

1.5.3.5. -ArAk Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Mustafa Uğurlu’ya göre -ArAk eki, tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Üzerine geldiğin fiil kök ve gövdelerine “aynı zamanda / daha önce” anlamlarını katmaktadır. Böylece ifadelerin sınırlarını belirtmektedir (Uğurlu, 1999: 1184-1185). Bahsi geçen ek, İncelenen eserde iki şekilli (-arak / -erek) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler:

“... Bir tahta köprüden geçerek ...” (G.G. 36/4)

“... Sessizliğin sözcüklerini kullanarak ...” (Ş.L. 24/11)

“... Kendisini eşyaların görüntüsüne dönüştürerek ...” (Ş.L. 25/17)

“... Sağa sola savrulurak...” (Ş.L. 30/1)

“... Evlerin eşliğinden süzülerek ...” (Ö.Z.G. 64/7)

“... Evin içindeki eşyaların birbirleriyle fısıldaşarak ...” (D.B.G. 114/13)

“... Yeryüzünü bir çarşaf boyutuna indirgeyerek ...” (D.B.G. 114/27)

“... Bir başka şeye dönüştürerek ...” (Ö.Z.G. 63/26)

“... Bizi taklit ederek ...” (Ö.Z.G. 64/27)

“... Kaşlarını incelterek ...” (D.B.G. 113/2)

“... Yanaklarına allık sürerek ...” (D.B.G. 113/3)

“... Çıglıklar atarak ...” (Z.K.Z. 16/16)

“... Her şeyi anladığımı düşünerek ...” (Z.K.Z. 18/20)

“... Çamaşırları mandallayışımı küçümseyerek ...” (G.G. 31/3)

“... Cadde cadde dolaşarak...” (K.B. 100/29)

“... Kaşlarını incelterek...” (D.B.G. 113/2)

“... Gözlerimi öykü defterinden kaldırarak ...” (A. 108/8)

“... Kaşlarını elmacık kemiklerinin üstüne yıkarak ...” (Ç.Ç. 91/7)

“... Göğre doğru titreyerek ...” (K.B. 98/10)

“... Gözlerimin içine bakarak ...” (A. 106/11)

“... Alyoşa'nın gözlerine gözlerimi dikerek ...” (Ş.L. 26/12)

“... Sitem ederek ...” (K.Y.D.K. 59/20)

“... Boynumuza kulağımıza dolarak ...” (K.Y.D.K. 57/9-10)

“... Şoförün ruhuna sızarak ...” (K.Y.D.K. 58/8-9)

“... Umutların üstüne yığarak...” (K.Y.D.K. 57/13)

“... Adımlarımızı körelterek ...” (K.Y.D.K. 57/12)

“... Pencere camına çarparak ...” (Ç.Ç. 93/22-23)

“... Yüzünün oturduğu iğreti adamla tazelendiğini sanarak ...” (D.B.G. 113/4)

1.5.3.6. -dİğIndA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu kategoride yer alan zarf-fiil grupları, -dİğIndA zarf-fiil ekini alan bir kelimeyle başka bir kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu ek, incelen eser içerisinde iki şekilli (-dİğında, -dİğinde) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler:

“... Gözlerim herhangi bir noktaya çivilenip kaldığında daralıyordu yavaş yavaş, aydınlığını yitiriyor ve beni eşyaların donuk görüntüleriyle kuşatılmış kör bir derinliğe itiyordu ...” (Ş.L. 20/3-4)

“... Sesin kapıldığında ...” (Z.K.Z. 16/12)

“... Beyni bedenini birazcık rahat bıraktığında bu bakışlar pamuk şekerle dönüşebilir...” (Ç.Ç. 91/12-13)

“... Beni sessizce bulmaya çalıştığında ...” (D.B.G. 114/14)

“... Yaşayıp yaşamadığında...” (N.G. 77/)

“... Beni sen, seni ben kadar çoğaltacak olan bu satırları şarap şişesinin yanında bulup okumaya başladığında ...” (Ş.L. 19/2-3)

1.5.3.7. -mAdAn Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Korkmaz'a göre bu ek, -mA olumsuzluk eki ve -dAn hâl ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Ekin bünyesinde yer alan olumsuzluk ekinden dolayı ortaya çıkardığı zarf-fiillerin anlamları, olumsuzluk (Korkmaz, 1965: 259) kalıbı içerisinde. İki ayrı ekten oluşan -mAdAn eki, fiil kök ve gövdelerine gelerek onları olumsuzluk kalıbı içine sokan bir zarf-fiil ekidir (İlhan, 2005: 3). İncelenen eser içerisinde iki şekilli (-madan, -meden) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler:

- “... O sabah, olup bitenler olup bitmeden ...” (Ş.L. 20 /16)
- “... Alkışlara aldırmadan ...” (B. 13/24)
- “... Kimseye sezdirmeden ...” (Z.K.Z. 16/11)
- “... Hiçbir şeyin farkında olmadan ...” (Ö.Z.G. 65/21-22)
- “... Öteki uca götürmeden ...” (Ö.Z.G. 62/14)
- “... Hiçbir şey yapmadan ...” (K.Y.D.K. 58/21)
- “... Neden yağdığını düşünmemize fırsat tanımadan ...” (K.Y.D.K. 57/11)
- “... Kimseye sezdirmeden ...” (K.Y.D.K. 55/13)
- “... Dur durak bilmeden ...” (K.B. 103/12)
- “... Sen ona aldırmadan...” (N.G. 76/5)
- “... Durup dinlenmeden ...” (Ş.L. 30/1)
- “... Farkına bile varmadan bu kasabaya benzemiş elleri ...” (A. 106/18-19)
- “... İçi boş sözcüklerden oluşan tümceleri öfkeli bir sesle hiç düşünmeden ...” (Ş.L. 22/27-28)

1.5.3.8. -IncA ve -UncA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu kategoride yer alan zarf-fiil grupları, -IncA veya -UncA zarf-fiil ekinden herhangi birini alan bir kelimeyle başka bir kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Örnekler:

- “... Böyle olunca ben de hemen apartmandaki seslere tutunuyorum ...” (D.B.G. 118/22-23)

“... Onlar gidince ...” (G.G. 38/9)

“... Bu evliliği hâlâ sürdürdüğümü öğrenince ...” (G.G. 39/1-2)

“... Yanıma geleceklerini anlayınca ...” (O. 50/23-24)

“... Rüzgâr sırtından itince ...” (S.K. 124/7)

“... Tırnaklarını görünce ...” (A. 105/4)

“... Onu görünce sığınağına kavuşmuş küçücük bir çocuk gibi ...” (Ş.L. 20/13-14)

“... O sigarasını söndürünce, yola yeniden koyulduk ...” (G.G. 36/3)

“... Herkes aynı duyguları taşımaya başlayınca...” (D.B.G. 119/11)

“... Bu haberi duyunca...” (S.S.K 129/15)

1.5.3.9. -r ... -mAz Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu kategoride yer alan zarf-fiil grupları, -r ... -mAz zarf-fiil ekini alan bir kelimeyle başka bir kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Örnekler:

“... Sözcükler, ağızdan dökülür dökülmez fıstık kabuğu kadar anlamsızlaşır verdi ...” (Ş.L. 23/12-14)

“... Daha sokağa girer girmez ...” (Ö.Z.G. 64/25)

“... Burhan 'ın eviyle yan yana duran mavi evdeki kız birdenbire yerinden sıçırıyordu bu haberi duyunca, sıçrar sıçramaz da binlerce parçaya bölünüp un ufak dağılıyordu odanın içine ...” (S.S.K 129/15-18)

“... İster istemez ...” (Ş.L. 29/21)

“... Dökülür dökülmez...” (Ş.L. 23/13)

“... Kapıyı açar açmaz ...” (Ş.L. 28/29-20)

“... Karaya çıkar çıkmaz ...” (G.G. 41/13)

“... Otomobilin içine doluşur doluşmaz ...” (K.Y.D.K. 53/14)

“... Sokağa girer girmez ...” (Ö.Z.G. 64/25)

“... İşitir işitmez...” (S.K. 126/25)

“... Ayağımızı kaldırır kaldırmaz...” (K.B. 103/17)

“... *Terminale varır varmaz ...*” (A. 105/1)

“... *Oturur oturmaz...*” (Ç.Ç. 90/15)

“... *Çakmağını böyle çakar çakmaz ...*” (K.B. 98/9)

1.5.4. Fülimsi Gruplarının Özellikleri

1. İsim-fiil grupları, cümlelerin kuruluşuna katkıda bulunan herhangi bir öge olarak (Özkan-Sevinçli, 2017: 84) karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu duruma örnekler:

“... *Her bakışı upuzun bir tümceydi ...*” (Ş.L. 25/26-27)

- *her bakışı* (ö) / *upuzun bir tümceydi.* (y)

“... *Kuralsız bir tapınışı sürdürüyorduk belki ...*” (B. 11/20-21)

- [biz] (ö) / *kuralsız bir tapınışı* (bln) / *sürdürüyorduk* (y) / *belki.* (cdu)

“... *Karımdan boşalan yerleri ele geçirmeye hazırlanıyordum ...*” (Ş.L. 19/16-18)

- [ben] (ö) / *karımdan boşalan yerleri ele geçirmeye* (yt) / *hazırlanıyordum.* (y)

“... *İpeksi okşayışlar birer zımpara hışirtısına benzemişti ...*” (O. 48/14-15)

- *ipeksi okşayışlar* (bsn) / *birer zımpara hışirtısına* (yt) / *benzemişti.* (y)

2. Sıfat-fiil grubu, söz diziminde isimleri niteleme veya belirtme fonksiyonuyla göze çarpmaktadır. Bu yapıda kullanılan sıfat-fiil grubu, bir ismin önünde kullanıldığından ötüri sıfat tamlaması oluşturmaktadır. Bu duruma örnek verilebilecek kullanımlar:

“... *Erkek gölgesinde kuraklaşan gözleri...*” (B. 9/11-12)

- *erkek gölgesinde kuraklaşan* (s) / *gözler* (i)

“... *Ötüşlerinin yarısını balkonumuza yarısını tankların üstüne döken kuşlar...*” (B. 11/11-12)

- *ötüşlerinin yarısını balkonumuza yarısını tankların üstüne döken* (s) / *kuşlar* (i)

“... *Dedelerine, babalarına ve annelerine benzeyen insanlar sarkıyor pencerelerden...*” (B. 13/17-18)

- *dedelerine, babalarına ve annelerine benzeyen* (s) / *insanlar* (i)

“... *Henüz ölmemiş ölülerimiz...*” (Z.K.Z. 18/6)

- *henüz ölmemiş* (s) / *ölüler* (i)

“... **Her şeyin ancak bir yüzünü göre göre tembelleşen** gözlerim ...” (Ş.L. 22/4-5)

- *her şeyin ancak bir yüzünü göre göre tembelleşen* (s) / *gözler* (i)

“... **Kurallaşmış aptallıklar yüzünden karşılığını bulamamış** özlemler ...” (D.B.G. 120/10-11)

- *kurallaşmış aptallıklar yüzünden karşılığını bulamamış* (s) / *özlemler* (i)

“... Gerçekleri elimin tersiyle bir kenara itip yepyeni bir yaşam öyküsü uydurdum onlara. Koca bıyıklı zalim dayılar kattım geçmişime, **gidip de dönmeyen** vefasız kocalar, ölmüş anne babalar ve **aslı astartı olmayan** sevdalar kattım. Sonra, hırpallattım onlara kendimi ...” (G.G. 39/9-13)

- *gidip de dönmeyen* (s) / *vefasız kocalar* (i)
- *ölmüş anne babalar ve aslı astartı olmayan* (s) / *sevdalar* (i)

3. Sıfat-fiil grubu, cümlenin herhangi bir ögesi (Özkan-Sevinçli, 2017: 88) olarak kullanılabilen yapılardır. Söz konusu duruma örnek teşkil eden kullanımlar şunlardır:

“... Havada **insanları birbirine yaklaştıran** bira kokulu incecik bir serinlik vardı...” (Z.K.Z. 14/6-8)

- *havada* (yt) / *insanları birbirine yaklaştıran* (zt) / *bira kokulu incecik bir serinlik* (ö) / *vardı.* (y)

“... **Aylak aylak dolanan, gürültülerin içinde eriyen, anlamsız kıvrılışlarla birbirlerini kollayan, daralıp tıkanan ve ter kokan** sokaklar onun göz çukurlarından geçiyordu ...” (G.G. 34/25-27)

- *aylak aylak dolanan, gürültülerin içinde eriyen, anlamsız kıvrılışlarla birbirlerini kollayan, daralıp tıkanan ve ter kokan sokakların hepsi* (ö) / *onun göz çukurlarından* (yt) *geçiyordu.* (y)

“... Uzaklarda, **uzak kavramını kaypaklaştırarak** kadar yakın görünen çok uzaklarda, **ucundan kıyısından tüketilmiş** bir orman ölüsünün yeşile çalan karaltısı vardı ...” (K.Y.D.K. 55/23-26)

- *uzaklarda, uzak kavramını kaypaklaştırarak* kadar yakın görünen çok uzaklarda (yt) / *ucundan kıyısından tüketilmiş bir orman ölüsünün yeşile çalan karaltısı* (ö) / *vardı.* (y)

“... **Yalnızlığıma damlayan şarap lekesi** yetecek sana ...” (Ş.L. 30/29)

- *yalnızlığıma damlayan (zt) / şarap lekesi (bln) / yetecek (y) / sana. (yt)*

4. Sıfat-fiil gruplarında vurgu, sıfat fiil eki almış kelimedden bir önceki kelimenin üzerindedir:

“... *Alkış tutup ıslık çalmaya eğilimli, terli ve uyuşuk bir kalabalık toplandı aşağıda. **Kendilerini bekleyen her şeyi unutmuşa benziyorlardı ...***” (G.G. 31/17-19)

“... *Kendi yaşamının da **sürekli çalınan** bir şarkı olduğunu düşündü birden ...*” (H.G.S.B. 137/14-15)

“... ***Yazarıyla konuşan** roman kişisi olduğundan habersizdi ...*” (K.B. 100/17-18)

5. Zarf-fiil gruplarında vurgu, zarf-fiil eki almış kelimedden önceki kelimenin üzerindedir:

“... ***Gözlerimi açtığımda** dizlerimin dibinde karmakarışık bir bilmeceydin ...*” (B. 10/21-22)

“... *Bu alışverişi kompartımanın penceresinden bir **sigara tüttürerek** alkışlamayı düşündüm birden ...*” (Ç.Ç. 91/1-2)

“... *Bu yüzden romanı **yeniden yazarak** geçmişi anlatmak zorunda kalmışlar ...*” (K.B. 99/11-12)

“... ***Ayakkabılarımı çıkarıp** sessizliğin kenarına bıraktıktan sonra bir süre dikildim kapının ardında ...*” (Ş.L. 28/24-25)

6. Zarf-fiiller de isim ve sıfat-fiiller gibi çekim ekleri olarak cümlenin herhangi bir ögesi olabilmektedir:

“... ***Zaman denen şeyin giderek ritmini yitirdiğini** bir şekilde fark etmişti ...*” (K.Y.D.K. 55/16-17)

• [O] *zaman denen şeyin giderek ritmini yitirdiğini (bln) / bir şekilde (zt) fark etmişti.* (y)

“... ***Yukarıdan onlara bakarken, kadının birdenbire çoğaldığını** düşündüm ...*” (G.G. 31/19-20)

• [Ben] *yukarıdan onlara bakarken (zt) / kadının birdenbire çoğaldığını (bln) düşündüm.* (y)

“... *Göğün mavisine dönüşe dönüşe gözden yiterken sen bakmışsındır arkamdan ...*” (B. 12/15-16)

• *göğün mavisine dönüşe dönüşe gözden yiterken* (zt) / *sen* (ö) / *bakmışsındır* (y) / *arkamdan*. (yt)

1.6. TEKRAR GRUBU

Anlatılmak istenen durumu, niteliği veya hareketi pekiştirmek, güçlendirmek amacıyla aynı, zıt, pekiştirme, eş veya yakın anlamlı iki kelimenin yan yana gelmesiyle elde edilen kelime gruplarına tekrar grubu denir. Söz diziminde sıkça başvurulan tekrar grupları, cümlelerin herhangi bir ögesi olarak kullanılabilirlerdir.

isim veya isim soylu sözcük + isim veya isim soylu sözcük = tekrar grubu

1.6.1. Aynı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu

İki aynı kelimenin, bir araya gelmesiyle oluşan tekrar grupları, incelenen metin içerisinde şu şekilde kullanılmaktadır:

“... *Seninle birlikte **pul pul** cadde görüntüleri uçmuştu üstümüze ...*” (B. 10/4-5)

“... *Uyanınca kendini bir daha bulamayacakmış gibi, **uzun uzun** bakmıştı aynadaki yüzüne. Bakışlarının derinliklerinde, cinayet tasarılarıyla dolup taşan binlerce düş izine rastlamıştı bakarken ...*” (S.K. 124/10-13)

“... *Maviyi **basamak basamak** koyulaştıran merdivenler ...*” (G.G. 36/12)

“... *Renkler birbirlerini emdiler **uzun uzun** ...*” (G.G. 31/10)

“... *Yıllarımı silip süpüren sesi evin içinde bir yerlere **sözcük sözcük** sinmişti...*” (Ş.L. 27/13)

“... *Arada bir kulağıma eğilip, “Gitme...” diyordu. Yumuşacık bir fısıltıydı bu, **yıllar yıllar** öncesinden geliyor gibiydi ...*” (G.G. 25/23-24)

“...*Renkleri **sık sık** değişip dalgalanan insan salkımları ...*” (B. 10/8)

“... *Bakışlarımı bulandıran mektupsuzluğu buralarda **zaman zaman** herkese anlatıyorum ...*” (B. 12/25-26)

“... *Radyolardan ve televizyonlardan isimleri okundukça **tek tek** indiler atlarından titreyerek fotoğrafın kenarına doğru yürüdüler ...*” (B. 13/9-11)

“... Bir an dördümüzün de **ayrı ayrı** zamanlara doğru kaydığını düşündüm ...”
(Z.K.Z. 16/6-7)

“... Homurtuları, Alyoşa'nın giderek ağlayışa dönüşen sesinden ayırıp **sözcük sözcük** algılamaya çalıştım ama bu mümkün olmadı ...” (Ş.L. 29/22-23)

“...Parmak uçlarımdan başlayarak **yavaş yavaş** kendime doğru ilerliyordum...”
(Z.K.Z. 17/10-11)

“... Onu İzmir'deki kardeşine göndermekle hiç değilse birkaç gün şöyle **rahat rahat** soluk alıp verebileceğime inanıyor ve kendi kendime, karımdan boşalan yerleri ele geçirmeye hazırlanıyordum ...” (Ş.L. 19/14-17)

“... Duvarlar canlı birer yaratık gibi **adım adım** geri çekilmişti sanki ...” (Ş.L. 19/18-19)

“... Gözlerim herhangi bir noktaya çivilenip kaldığında daralıyordu, **yavaş yavaş** aydınlığını yitiriyor ve beni eşyaların görüntüleriyle kuşatılmış kör bir derinliğe itiyordu ...”
(Ş.L. 20/3-6)

“... Karımın sesine, çürük diş kokusuna ve belleğinin karanlığına karışıp **yavaş yavaş** karıştıklarına dönüşüyordum ...” (Ş.L. 21/26-28)

“... Şehir **hemen hemen** her şeyiyle tutup bizi sırtımızdan itmişti ...” (Ö.Z.G. 62/21-22)

“... Oradaki her insanın gözünde **ayrı ayrı** vardı ...” (G.G. 31/20-21)

“... Merdiven basamaklarındaki izlerimi tazeledim **tek tek** hatta terlik şırıltılarını özene bezene trabzanlara ve duvarlara sıçrattım ...” (G.G. 34/12-14)

“... **Aylak aylak** dolanan, gürültülerin içinde eriyen, anlamsız kıvrılışlarla birbirlerini kollayan, daralıp tıkanan ve ter kokan sokakların hepsi onun göz çukurlarından geçiyordu ...” (G.G. 34/25-27)

“... Bedenlerimize bile başkalarının sahip olduğu o iki katlı evde **olsa olsa** yalnızca odalarımız bizimdi ...” (G.G. 38/3-4)

“... **İnce ince** yağın karın altında şemsiyemi açmadan uzun süre yürüdüm ...” (Ş.L. 27/3-5)

“... Dizüstü çöktü şer, yorulmuştu artık, sesi **kıymık kıymık** parçalanıyordu ...”
(K.Y.D.K. 57/3-4)

- “... **Ağır ağır** kum evrenleri çöküyordu içimize ...” (N.G. 77/19-20)
- “... Hepimize **yavaş yavaş** karanlık suların geleceğine doğru sürükleniyorduk ...” (N.G. 77/28-29)
- “... Sonra **ağır ağır** konuşmaya başladı ...” (Y. 84/27)
- “... Yalnızlığımı bekleme salonundaki kalabalığın içinde azaltmaya çalışırken **kederli kederli** sigara içer ...” (Ç.Ç. 90/6-7)
- “... Kaşlarını elmacık kemiklerinin üstüne yığarak **uzun uzun** emdi sigarasını ...” (Ç.Ç. 91/7-8)
- “... Dövecekmiş gibi, **ters ters** baktı yüzüme ...” (Ç.Ç. 91/26)
- “... **İplik iplik** yağın yağmurda, koşuşan insanlarla ıslak düdükleme seslerinin içinde gezindi bir süre ...” (Ç.Ç. 95/78)
- “... Öyküdeki gibi **iplik iplik** bir yağmur başladı ...” (Ç.Ç. 96/4)
- “... Yolcular, arkalarında derin bir sessizlik bırakarak İzmir caddelerinde dağılıncaya, **yavaş yavaş** kalktım yerimden ...” (Ç.Ç. 96/20-22)
- “... Körün sağlığı bozulmuştu, mantar tabancası gibi **pat pat** öksürüyordu. Bu patlamaların, dağların doruğundaki minicik bir kar tanesini ürpertip ürpertmediğini, günler sonra gökyüzü başımıza yıkılırken düşünebilecektim ...” (K.B. 104/1-4)
- “... Güldü Safa Bey. Gülüşü daracık ve ışsızdı. Herkes gibi inişli yokuşlu gülemediğine, gülünce ortalığa **şıkır şıkır** bir şeyler dökemediğine içerledi ...” (H.G.S.B. 138/27-29)
- “... **Boğuk boğuk** havladığını düşündüm ...” (Ş.L. 29/19-20)
- “... Renkler birbirlerini emdiler **uzun uzun** ...” (G.G. 31/10)
- “... **Rahat rahat** ...” (Ş.L. 19/15)
- “... **Kıs kıs** güldü ...” (Ş.L. 23/15)
- “... **Kuşbaşı kuşbaşı** doğranıyor ...” (Ş.L. 28/2)
- “... **Ağır ağır** indirdi...” (G.G. 43/27)
- “... Güneş **pırl pırl** dönerdi ...” (G.G. 36/18)
- “... **Fısıll fısıll** konuşuyorlardı ...” (G.G. 46/7-8)

- “... **İnce ince** silerken ...” (O. 47/5-6)
- “... **Sulu gözlerle uzun uzun** susar...” (G.G. 39/27)
- “... **Tenini kat kat** kumaşların altına gizleyen ... bir kadın değildim ...” (G.G. 33/ 18-21)
- “... **Hüngür hüngür** ...” (K.Y.D.K. 58/26-27)
- “... **Kalın kalın** ...” (Ö.Z.G. 64/23)
- “... **Katmer katmer** kalınlaşan...” (K.Y.D.K. 54/12)
- “... **Tek tek** ...” (K.B. 102/21)
- “... **Gel gel** ...” (Y. 87/3)
- “... **Sevinçten zıp zıp** zıplyordu ...” (Ö.Z.G. 70/8)
- “... **Kötü kötü** ...” (Ö.Z.G. 67/13)
- “... **Kirli kirli** ...” (Ö.Z.G. 67/13)
- “... **Uyuz uyuz** yatan ...” (S.S.K. 132/4)

1.6.1.1. -A ... -A Zarf-Fiil Ekiyle Kurulan Tekrar Grubu

Bu yapıdaki tekrar grupları isim veya isim soylu iki aynı kelimenin bir arada kullanılmasıyla oluşmaktadır. Grubu oluşturan kelimeler, -A ... -A zarf-fiil eki ile birbirine bağlanmaktadır. İlhan bu sesleri, *zarf-fiil* eki olarak kabul etmektedir. Bu seslerle *birleşik fiil* değil de *ikileme* kurulduğunu da ayrıca belirtmektedir. (İlhan, 2001: 2) İncelenen eserde, -A ... -A zarf-fiil ekiyle kurulan yapılara bakıldığı zaman İlhan’ın, bu konu hakkında yapmış olduğu değerlendirmelerde haklı olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yapıların, incelenen eser içerisinde göstermiş olduğu özelliklerin, İlhan’ın değerlendirmeleriyle paralellik göstermesi bu durumu kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla İlhan’ın görüşleri esas alınarak “-A ... -A Zarf-Fiil Ekiyle Kurulan Tekrar Grubu” başlığı, “Aynı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu” başlığının altında çalışmamıza eklenmiş ve bu doğrultuda kullanılan örnekler bu başlık altında toplanmıştır.

Örnekler:

- “... **Dudaklarımı burka burka**...” (G.G. 43/27)
- “... **Ağzının sularını akıta akıta**...” (G.G. 37/19-20)
- “... **Yinelene yinelene** ...” (B. 10/16)

- “... *Fark edile edile ...*” (Ö.Z.G. 67/8)
- “... *Örte örte izledim ...*” (K.Y.D.K. 59/28-29)
- “... *Konuşa konuşa ...*” (K.B. 100/13)
- “... *Yuvarlana yuvarlana ...*” (K.B. 97/11-12)
- “... *Yürüye yürüye ...*” (A. 110/10)
- “... *Büzüle büzüle ...*” (K.B. 103/14)
- “... *Köy çeşmesinin yosunlu şırlıtısına tutuna tutuna ilerleyen kasvetli bir zamanın sokaklarında bulurdum kendimi ...*” (G.G. 36/15-17)
- “... *Seslere tutuna tutuna yürüyebiliyormuş yazar ...*” (K.B. 101/10-11)
- “... *Her şeyin ancak bir yüzünü göre göre tembelleşen gözlerim...*” (Ş.L. 22/4-5)
- “... *Göğün mavisine dönüşe dönüşe gözden yiterken sen bakmışsındır arkamdan ...*” (B. 12/15-16)
- “... *Kıpkızıl gözlere, titrek adımlara ya da alkolün bozup attığı bulanık omuzlara çarpmamak için zikzaklar çize çize yürüyorduk ...*” (Z.K.Z. 14/3-5)
- “... *Ayak seslerinin yarısı aşağıya indi sonra, öteki yarısı çıplak duvarlarda yankılana yankılana odama yaklaştı ...*” (G.G. 41/28-29)
- “... *Yeniden çırpınmaya başlamış tabii ve iç içe geçmiş odaları yıka yıka altıncı bölüme kadar gelmiş ...*” (K.B. 100/3-5)
- “... *O izler, derinleşe derinleşe bedenime benzemişti de onları hissediyordum ...*” (Ş.L. 29/15-16)
- “... *Gri sakallı küflenecek bekleye bekleye ...*” (Ö.Z.G. 72/5-6)
- “... *Gözlerinse maviydi, nereye bakarsan bak, iki damla deniz içini çeke çeke kendini martısızlığa vuruyordu ...*” (N.G. 77/17-18)
- “... *Sonunda gide gide ben kendi kıyılarıma çıktım kederimle; Sense Meksika'ya. Artık Fuentes'in düşünden kaçmış mavi gözlü Gringo'ydun; sınırı geçecek ve bile bile ölüme gidecektin ...*” (N.G. 78/20-23)
- “... *Yapraklar titreşe titreşe karanlığa gömüldükçe, karanlık yaprak hışırtısına boyanıyordu ...*” (Ç.Ç. 90/20-21, 91/1)

“... *Konuşa konuşa dudakları ve burnu uzamış, vadinin sisine gömülmüştü ...*” (K.B. 100/13-14)

“... *Mutfak eşyalarıyla sığılaşan aptal bir limanda yaşadığımı bile bile açık denizlerde işte böyle gezerim ...*” (D.B.G. 116/3-4)

“... *O sırada ağlamaklı şarkı yeniden çalınmaya başladı. Safa Bey sarı bıyıklarını didikleyle didikleyle kendi içinde geziniyor, belleğinde bir şeyler arıyordu...*” (H.G.S.B. 138/15-17)

“... *Şekerlere uzanıp yanaklarını şişire şişire yiyemeseler de sevinirmiş çocuklar ...*” (Y. 87/19-29)

1.6.2. Eş ve Yakın Anlamli Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu

Eş veya yakın anlamli iki kelimenin bir araya getirdiği bu kelime grubu, cümle içerisinde anlatılmak istenen durumu veya niteliği belirtmek üzere başvuru dil unsurlarıdır. İncelenen eser içerisinde de bu yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kelime grubunun, metinden tespit edilen örnekleri şunlardır:

“... *İçi boş sözcüklerden oluşan tümceleri öfkeli bir sesle hiç düşünmeden ortalığa saçıp savurması beni kaygılandırmaya başlamıştı ...*”(Ş.L. 22/27-29)

“... *Düşen müşen olmadı ...*” (K.Y.D.K. 59/27)

“... *Yorgun argın ...*” (Ö.Z.G. 74/16)

“... *Yarım yamalak ...*” (Ö.Z.G. 66/9)

“... *Açık seçik ...*” (K.B. 102/27)

“... *Tek tük ...*” (S.K. 122/15)

“... *Derme çatma ...*” (Ş.L. 28/11)

“... *Alyoşa'nın yokluğu karımın yokluğunu örterek önüm sıra geniş ağızlı bir uçurum gibi yürüyordu ...*” (Ş.L. 23/27-29)

“... *Onca gürültünün patırtının içinde ne kadar sürdüğünü bilemediğimiz derin bir sessizlik yaşamıştık ...*” (Z.K.Z. 15/12-14)

“... *Kafamın içi allak bullak olmuştu ...*” (Ş.L. 29/10-11)

“... *Üstelik, önüm sıra, bir beden oylumundaki boşluğun da benimle birlikte yürüdüğünü düşünüyordum ...*”(Ş.L. 29/11-13)

“... Merdiven basamaklarındaki izlerimi tazeledim tek tek hatta terlik şıprıklarını **özene bezene** trabzanlara ve duvarlara sıçrattım ...” (G.G. 34/12-14)

“... **Aslı astarı** ...” (G.G. 39/9-13)

“... Direncini yitirmiş gül yaprakları gibi odanın her yanına dağılacaktı kanım. Saçlarımdan bir tel havalanacaktı sessizce, **kıvrıla büküle** uçacaktı boşlukta, Evet uçacak ve belki de gidip kocamın çıplak omuzlarına konacaktı ...” (G.G. 44/13-16)

“... **Yorgun argın** döndüğümüz o önü gölgelikli briket eve değil de yere devrilmiş kocaman bir kahve fincanına yaklaşıyor gibiydik ...” (Ö.Z.G. 74/16-18)

“... Rayları sağıma alıp onlarla birlikte yürürken, gökyüzü bir kameraymış da yüzü mü yakın çekime almış gibi **delik deşik** bakışlarla uzaklara bakabilirdim ...” (Ç.Ç. 90/4-9)

“... Merdivenlerde, banka müdürünün kızıl dudaklı kızıyla yüz yüze geldik, dudaklarını büzüp gülümsedi, gülücüğünü sihirli bir yelpaze gibi ansızın yok etti sonra, somurttu ve **paldır küldür** aşağıya indi ...” (S.S.K. 129/3-7)

“... Burhan’ın eviyle yan yana duran mavi evdeki kız birdenbire yerinden sıçırıyordu bu haberi duyunca, sıçrar sıçramaz da binlerce parçaya bölünüp **un ufak** dağılıyordu odanın içine ...” (S.S.K 129/15-18)

1.6.3. Karşıt Anlamlı Kelimelerle Kurulan Tekrar Grubu

Bu sınıfa dâhil olan tekrar grupları, anlamca birbirine zıt olan iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu kelime gruplarıdır. Söz konusu kelime grubu, incelenen metin içerisinde de bu tarzda özellikler göstermektedir. Grubun örnekleri aşağıda belirtilmiştir:

“... Seyyar satıcıların kömür, okul defteri ve rakı parası kokan seslerine **girip çıkarak** ve kendini dokunduğu her şeyde bir başka şeye dönüştürerek evlerine giden memurların ellerine bulaşıyordu ...” (Ö.Z.G. 63/26-29)

“... Artık, her şey **sabahtan akşama** dek dilediğince tozlanabiliyordu ...” (Ş.L. 19/22)

“... **Sağ sol** ...” (Ş.L. 30/1)

“... Yumrukları boşluğu döverken ağzı bir mağara gibi **açılıp kapanıyordu** ...” (G.G. 31/1-2)

“... **İrili ufaklı** yüzlerce ev vardı önümüzde ...” (G.G. 36/5)

“... **Gece gündüz** yanan kırmızı ampullerden başka kimseciklerin okumadığı haftalık dergiler dururdu ...” (G.G. 37/28-29, 38/1)

“... Yıllarca bu yakadan o yakaya **gidip gelmiş** ...” (Y. 85/7-8)

“... Suriye’den, düzlüğü iri adımlarla yürüyüp çoluk çocuk, **genç ihtiyar, kadın erkek**, sınıra yığılırlarmış ...” (Y. 87/10-12)

“... Akasyanın yapraklarında, **belli belirsiz bir rüzgâr** geziniyordu ...” (Ç.Ç. 90/18-19)

“... Tartışıyorlardı kimi zaman, iki ağız esnercesine **açılıp kapanıyor** ...” (K.B. 98/23-24)

“... **Gece gündüz** biri yazıyor, öteki daktilo ediyormuş ...” (K.B. 99/14)

“... İlk kurgunun **altüst oluşuna** içerlerken uyandı ...” (K.B. 103/5-6)

“... Kulaklarımız tıkanmış, kirpiklerimiz düğümlenmiş, dağların **girintisi çıkıntısı** dümdüz olmuştu ...” (K.B. 103/15-17)

“... **Sol sağ** ...” (H.G.S.B. 139/13-15)

1.6.4. Pekiştirmeli Tekrar Grubu

Türkçede pekiştirmeler, “m, p, r, s,” sesleriyle elde edilmektedir. Bu seslerle elde edilen yeni unsurlar, anlamı güçlendirmek ve anlatılmak istenen durumu veya kavramı zihinde canlandırma bakımından cümlelere katkı sağlamaktadır. Bahsi geçen bu kelime grubu, çalışmaya konu olan eser içerisinde de bu özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Gruba örnek teşkil eden kullanımlar şu şekildedir:

“... **Tüfek namlularını** dolduran gökyüzü her şeyi kucaklamaktan **masmavi** kesilmişti ...” (B. 11/13-16)

“... **Kıpkızıl** gözlere, titrek adımlara ya da alkolün bozup attığı bulanık omuzlara çarpmamak için zikzaklar çize çize yürüyorduk ...” (Z.K.Z. 14/3-5)

“... Zamanın tıpkı bir yol ya da gökyüzüne tırmanan **masmavi**, kocaman bir ağaç olduğunu kollara ve dalları ayrıldığını düşünmüştüm ...” (Z.K.Z. 15/25-27)

“... Birden ellerimi fark ettim. Masanın üstünde birbirlerinden habersiz iki yorgun yaratık gibi yan yana duruyorlar. Buruşuktular. Hatta eskisine göre, **sapsarıydılar** ...” (Z.K.Z. 17/3-6)

“... *Ayrı zamanların çakışmasından **apayrı** bir zaman mı doğdu pek bilemiyorum ...*”
(Z.K.Z. 17/25-26)

“... *Bildiğim şu ki, etten kemikten ve bıkkınlıktan ibaret **kaskatı** bir geçektim ...*”
(Ş.L. 21/13-14)

“... *İnsana bıkkınlık veren bu tekrarın içinde örselenirken, bir güç almak için midir nedir, koltuğun kenarlarına **sımsıkı** tutunmuştum ...*” (Ş.L. 22/13-15)

“... *Her bakışı **upuzun** bir tümceydi ...*” (Ş.L. 25/26-27)

“... *Anlamı çözilemeyen **sımsiyah** bir sözcük gibi öylece yattı ...*” (Ş.L. 30/8)

“... *Portakal yanaklı kadına **büsbütün** sokulup yarım bedenle sarılıyordum ...*”
(G.G. 36/1-2)

“... *Gerçekleri elimin tersiyle bir kenara itip **yepyeni** bir yaşam öyküsü uydurdum onlara ...*” (G.G. 39/9-10)

“... *Sokaksız bir sokak kuşuydum ya da dünyanın içinde kaybolmuş **bambaşka** bir kuştum ...*” (G.G. 39/22-23)

“... *Gürültüsünü cumartesinde bırakan caddeler **upuzun** serilmiş dinleniyorlardır ...*”
(N.G. 75/12-13)

“... *Düşlerimizi **paramparça** eden bir sesin, kokuşan ilişkilerin, her gün tozu alınan yalanların ...*” (N.G. 77/22-23)

“... *Yüzünü çizmeye çalıştım karanlığın yüzüne. Omuzlarına **sapsarı** saçlar akıttım sözgelimi, gözlerine mavi sessizlikler damlattım ...*” (Ç.Ç. 96/5-7)

“... *Düşsel bir tabanca patlamasıyla biten mektuplardan ve kapalı yerleri **büsbütün** daraltan birinci bölümden kurtulmak için şehri terk etmiş ...*” (K.B. 101/21-23)

“... *Kulaklarımız tıkanmış, kirpiklerimiz düğümlemiş, dağların girintisi çıkıntısı **dümdüz** olmuştu ...*” (K.B. 103/15-17)

“... *Çekip gidemedim tabii, kıyıda köşede can çekişen kitap sergileriyle denizin büyüülü sessizliği, otobüs bileti almaya giden ayaklarımı **sımsıkı** bağladı ...*” (A. 105/7-9)

“... *Düş adamı olunca, uzun boyu **upuzun** oluyordu ...*” (A. 110/7-8)

“... *Bir gün daha kazanmanın sevincini kendinden bile gizleyerek olmaz, diyordu, **güpegündüz** gidilmez artık ...*” (S.K. 122/19-20)

1.6.5. Tekrar Grubunun Özellikleri

1. Tekrar grubu, cümlelere pekiştirme, abartma, kuvvetlendirme, beraberlik veya süreklilik yönünden katkı (Özkan-Sevinçli, 2017: 51) sağlayan dil unsurlarıdır. Söz konusu duruma örnekler:

“... Arada bir kulağıma eğilip, “Gitme...” diyordu. Yumuşacık bir fısıltıydı bu, **yıllar yıllar** öncesinden geliyor gibiydi ...” (G.G. 25/23-24)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Çokluk**

“... Yıllarımı silip süpüren sesi evin içinde bir yerlere **sözcük sözcük** sinmişti de, Alyoşa onları **koklayıp koklayıp** kendi duruşuyla kendi bakışı ve mızıklayışıyla yeniden dile getiriyordu ...” (Ş.L. 27/13-16)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Süreklilik**

“... O izler, **derinleşe derinleşe** bedenime benzemişti de onları hissediyordum ...” (Ş.L. 29/15-16)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Kuvvetlendirme**

“... Homurtuları, Alyoşa'nın giderek ağlayışa dönüşen sesinden ayırıp **sözcük sözcük** algılamaya çalıştım ama bu mümkün olmadı ...” (Ş.L. 29/22-23)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Güçlendirme**

“... Renkler birbirlerini emdiler **uzun uzun** ...” (G.G. 31/10)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Kuvvetlendirme**

“... Kulağıma eğilip, “Gitme...” diyordu. Yumuşacık bir fısıltıydı bu, **yıllar yıllar** öncesinden geliyor gibiydi ...” (G.G. 35/23-24)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Çokluk**

“... Maviyi **basamak basamak** koyulaştıran merdivenler ...” (G.G. 36/12)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Abartma**

“... Boğuk ve uzak bir ses bulutu kapiya **dayanıp dayanıp** geri çekiliyordu ...” (G.G. 45/17-18)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam: Süreklilik**

“... Şehir **hemen hemen** her şeyiyle tutup bizi sırtımızdan itmişti ...” (Ö.Z.G. 62/21-22)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam:** Güçlendirme

“... Yeniden çırpınmaya başlamış tabii ve iç içe geçmiş odaları **yıka yıka** altıncı bölüme kadar gelmiş ...” (K.B. 100/3-5)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam:** Abartma

“... Uyanınca kendini bir daha bulamayacakmış gibi, **uzun uzun** bakmıştı aynadaki yüzüne. Bakışlarının derinliklerinde, cinayet tasarılarıyla dolup taşan binlerce düş izine rastlamıştı bakarken ...” (S.K. 124/10-13)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam:** Süreklilik

“... Kırlangıçların çatıları **delik deşik** ettiği o soluk mavi ikindi ...” (Ş.L. 24/7-8)

➤ **Tekrar grubunun cümleye kattığı anlam:** Abartma

2. Tekrar grubu, cümlenin herhangi bir ögesi olabilir:

“... Akasyanın yapraklarında, bir rüzgâr **belli belirsiz** geziniyordu ...” (Ç.Ç. 90/18-19)

• akasyanın yapraklarında, (yt) / bir rüzgâr (ö) / belli belirsiz (zt) / geziniyordu. (y)

“... **Doya doya** ölebin ...” (N.G. 79/3)

• [sen] doya doya (zt) / ölebildin. (y)

“... **Çoluk çocuk**, genç ihtiyar, kadın erkek, sınıra yığılırlarmış ...” (Y. 87/10-12)

• çoluk çocuk, genç ihtiyar, kadın erkek, (ö) / sınıra (yt) / yığılırlarmış. (y)

“... **Soluk soluğaydım** ...” (Z.K.Z. 16/27-29)

• [ben] soluk soluğaydım. (y)

“... Omuzlarından dökülen saçların **usul usul** uçuşuyordu ...” (B. 9/2-3)

• omuzlarından dökülen saçların (ö) / usul usul (zt) / uçuşuyordu. (y)

“... Otobüs bileti almaya giden ayaklarımı **sımsıkı** bağlaıdı ...” (A. 105/9)

• [o] otobüs bileti almaya giden ayaklarımı (bln) / sımsıkı (zt) bağladı. (y)

3. Tekrar grubunu oluşturan kelimeler, ilgi veya iyelik eki alarak isim tamlamasının kuruluşuna hizmet edebilmektedir:

“... Onca **gürültünün patırtının** içinde ne kadar sürdüğünü bilemediğimiz derin bir sessizlik ...” (Z.K.Z. 15/12-14)

“... Kulaklarımız tıkanmış, kirpiklerimiz düğümlenmiş, dağların **girintisi çıkıntısı** dümdüz olmuştu ...” (K.B. 103/15-17)

“... Dünyayı ilk kez görüyormuş gibi baktı **sağına soluna**. Şehir ışıklı bir beşik gibi sallanıyordu. Gökteki yıldızlar ha döküldü, ha dökülecek ...” (H.G.S.B. 139/13-15)

4. Tekrar grubu, bitişik veya ayrı yazılabilir:

“... Teslim olması için üst üste çağrılar yapılmış yazara, kitap kokusunun yoğunlaştığı her yer basılıp **didik didik** aranmış ...” (K.B. 101/4-6)

“... Sesele **tutuna tutuna** yürüyebiliyormuş yazar ...” (K.B. 101/10-11)

“... Gözyaşlarını mendillere **sarıp sarıp** gizliyor ...” (D.B.G. 115/4-5)

“... İçine ot doldurup **özene bezene** sarmış...” (Y. 88/8-9)

“... İlk kurgunun **altüst oluşuna** içerlerken uyandı ...” (K.B. 103/5-6)

“...Gözlerimi açtığımda dizlerimin dibinde **karmakarışık** bir bilmeceydin...” (B. 10/21-22)

“... Şefin sesi, şehre kadar gitmiş de karılarıyla çocukların ulaşmış gibi **birdenbire** rahatladılar...” (K.Y.D.K. 54/27-29)

5. Tekrar grubunu meydana getiren kelimelerin yerleri, aynı kelimelerin tekrarıyla oluşan tekrar grubu dışındaki tekrar gruplarında değiştirilemez:

“... Ufkundan deve katarları geçen **uçsuz bucaksız** çöl öyküleri mırıldandım ...” (K.B. 98/1-2)

“... Her bakışı upuzun bir tümceydi ve tıpkı karım gibi **ıvır zıvır** şeyler anlatıyor ...” (Ş.L. 25/26-28)

“... Yüz çizgilerini **allak bullak** eden acayip bir hevesle ...” (Z.K.Z. 18/9-10)

6. Pekiştirmeli tekrar grubunda, “p” sesinden sonra “a-e”; “r” sesinden sonra “ıl, il” heceleri getirilerek ekleme heceler genişletilir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 49) Bu duruma örnek kullanımlar şunlardır:

“... Daha minicik bir bebekken, derisi pişsin diye güneşin altına atmışlar **çırılçıplak**. Ağlayınca, meme diye namlu sokmuşlar ağzına, bu yüzden ana kokusuyla barut kokusu yan yana yeşermiş beyninde ...” (A. 108/22-25)

“... Etten değil, **düpedüz** gözbebeğinden ve kulak deliğinden bir duvar örüyorlar çevremize ...” (D.B.G. 117/2-3)

“... Kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez boşlukta **yapayalnızım** ...” (Ş.L. 21/16-17)

1.7. EDAT GRUBU

İsim veya isim görevindeki en az bir unsur ile bir çekim edatından meydana gelen dil ürünlerine edat grubu denir. Söz konusu gruplarda isim unsuru önce, edat ise sonra gelmektedir.

İsim unsuru	+	çekim edatı	=	edat grubu
senin (i)	+	kadar (çe)	=	edat grubu

Edat grubunun, incelenen metin içerisindeki kullanımları, aşağıda tasnif edilerek belirtilmiştir:

1.7.1. Gibi Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Bu kategoride yer alan gruplar, isim veya isim soylu en az bir sözcük ile “gibi” edatının bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu yapılar, cümlelere benzetme yönünden katkı sağlamaktadır. Gibi edatıyla kurulan edat grubunun incelenen eser içerisindeki örnekleri şunlardır:

“... **Kafamdan geçenler tıpkı bir tüy harmanı gibi** inanılmaz bir hızla birbirine karışıyordu ...” (Ş.L. 24/2-3)

“... Bir ana gibi ...” (G.G. 35/10-12)

“... Cılız bedenini ellerimden kurtarabilmek için debeleniyordu altımda, mosmor kesilen yüzü, büyüyüveren gözleri ve hırıltılarıyla **kurbanlık koyunlar gibi** debeleniyordu. Ben bırakmıyordum tabii, bırakmayacaktım! ...” (G.G. 45/7-10)

“... Şefin yüzü, **türküden yansıyan anlamlarla kendini yeniden oluşturmuş gibiydi** ...” (K.Y.D.K. 55/7-8)

- “... **Kendini yeniden oluşturmuş gibiydi** ...” (K.Y.D.K. 55/7-8)
- “... **Hiçbir şey değilmiş gibi** gözükene o şey, arada bir kulağıma eğilip, “Gitme...” diyordu ...” (G.G. 35/22-23)
- “... **Çıkışa yaklaşırken, kapıdaki yaşlı bekçiyi ille de görmemiz gerekirmiş gibi, camların buğusunu sildik** ...” (K.Y.D.K. 53/1819)
- “... **Şefin sesi şehre kadar gitmiş de karlılarıyla çocuklarına ulaşmış gibi, birden bire rahatladılar** ...” (K.Y.D.K. 54/27-29)
- “... **Bir masal sandığı gibi** oturmasına rağmen onu bulamıyoruz ...” (Ö.Z.G. 66/26-27)
- “... Onu görünce, önce gri sakallının yanındaki karmaşa kalkıyor yerinden, tepsideki bira bardaklarına **bir su gibi** akıyor. ardından biz de koşuyoruz hızla ve tepsi, kaşla, göz arasında boşaltveriyor ...” (Ö.Z.G. 69/1-4)
- “... Gözlerini, onu **bir suçta itiyormuşum gibi**, yalvarırcasına yüzüme dikmişti ...” (Ö.Z.G. 74/1-2)
- “... Gri sakallı **bir kıl yumağı gibi** topuklarımın dibine yuvarlanırken, karmaşa geriye doğru kaydıldı ...” (Ö.Z.G. 74/6-8)
- “... **Git, her zamanki gibi** harflerin içine gömül bakalım ...” (S.S.K 128/14-15)
- “... **Bedenlerinin yarısı gölgeden oluşan garsonlar, boşlukta yüzen masaların arasında birer hayalet gibi** geziyorlardı ...” (N.G. 76/25-26)
- “... **Hatırlamak bile istemiyorum geçmişimi, diyorum kimi zaman sanki hatırlamak fiilinin ipleri parmak uçlarıma bağlıymış gibi** ...” (D.B.G. 117/26-28)
- “... **Ne kadar süre sonraydı bilmiyorum, birden ellerimi fark ettim. Masanın üstünde birbirlerinden habersiz iki yorgun yaratık gibi** ...” (Z.K.Z. 17/4)
- “... **Sırtım duvar kadar düz, dirseğim masa kadar köşeli, parmaklarım kalem gibi** diye düşündüm ...” (D.B.G. 115/23-25)
- “... **Elleri, şarap şişesinden süzülen gün ışığının altında, kana bulanmış iki yaratık gibiydi** ...” (Ş.L. 30/13-14)
- “... **Anlamı çözilemeyen simsiyah bir sözcük gibi** öylece yattı ...” (Ş.L. 30/8)

“... **Bir çift elim daha varmış da yeni fark etmişim gibi**, kan ter içinde çırpınıyordum bir yerlere tutunabilmek için ...” (Ş.L. 20/10-12)

“... **Eşyalarmış gibi** ...” (Ş.L. 22/6)

“... **Mevleviler gibi dönüyorduk** ... Öyle hızlı dönüyorduk ki üçüncü bir göz baksa durduğumuzu sanabilirdi ...” (B. 11/22-23)

“... **Evin içindeki eşyaların birbirleriyle fısldaşarak beni sessizce bulmaya çalıştığını bilmiyormuş gibi biliyorum** ...” (D.B.G. 114/13-14)

“... **Son tümceye, bundan sonra yazacağım tümcelerin hepsini onun karnından çıkaracakmışım gibi** ...” (S.S.K 132/20-22)

“... **Orgdan söz etmek, ihanet gibi** ...” (O. 48/5)

“... **Öyküdeki gibi iplik iplik bir yağmur başladı** ...” (Ç.Ç. 96/4)

“... **Gereğinden fazla alçalttığı sesiyle, garsonun cebindeki bütün bahşişleri geri istiyormuş gibi ta köşedeki masayı göstererek; “Şuraya oturabilir miyim?” diye sordu** ...” (H.G.S.B. 137/5-7)

“... **Dünyayı ilk kez görüyormuş gibi baktı sağına soluna. Şehir ışıklı bir beşik gibi sallanıyordu. Gökteki yıldızlar ha döküldü, ha dökülecek** ...” (H.G.S.B. 139/13-15)

1.7.2. İçin Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Korkmaz’a göre, Türkçe’nin hemen hemen her lehçesinde görülen için edatı, ifadelerle sebep anlamı bakımından katkı sağlamaktadır. Korkmaz, için edatının sebep anlamı verdiğini şu sözlerle delillendirmektedir: “*Gerek kelime hazinesi ve gerek bazı şekiller bakımından Eski - Türkçe ile yakınlık gösteren Eski Anadolu Türkçesinin ve daha sonraki yüzyılların türlü metinlerinde uç kelimesinin ‘sebep’ anlamı ile kullanılışı bilhassa dikkati çekmektedir.*” (Korkmaz, 1961: 32). Sebep anlamı veren için edatı, tür bakımından isim kategorisine girmektedir. Bu nedenle de bir isimle birleşmesi ya yalın şekilde ya da isim birleşmelerinin kriterleri doğrultusunda olmalıdır. Bu nedenle kendinden önceki isme bağlanırken 3. şahıs iyelik (-I, -U) ekine ihtiyaç duymaktadır. Edat unsuru ile isim unsuru arasındaki bağlantı ise iyelikten sonra gelen vasıta (-n) hâli ekiyle sağlanmaktadır. (Korkmaz, 1961: 33)

Bu dil unsurları, en az bir isim ile “için” edatının bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Cümlelere, anlam yönünden katkı sağlayan bu birimlere örnek teşkil eden kullanımlar aşağıda verilmiştir:

“... **Üstüme çullanan bir çift gözün ağırlığından kurtulmak için** başımı da sallıyordum kuşkusuz ...” (Ş.L. 21/20-23)

“... Her gün pencerenin önünden gelip geçen elma kamyonları bile sırf **bu sessizliği bozmamak için** çok uzaklardan geçmişlerdi ...” (S.K. 123/13-15)

“... Kıpkızıl gözlere, titrek adımlara ya da **alkolün bozup attığı bulanık omuzlara çarpmamak için** zikzaklar çize çize yürüyorduk ...” (Z.K.Z. 14/3-5)

“... Cılız bedenini **ellerimden kurtarabilmek için** debeleniyordu altımda ...” (G.G. 45/7-8)

“... Uzun sessizliklerle dolu bir telefon görüşmesinde anılıp nemli hıçkırıklarla heceleniyordur ya da bir kadın, ellerini bir çift güvercin kadar günahsız sayan bir kadın, taşıdığı son kuşkunun karanlığına dikiyordur gözlerini **onu bulabilmek için** ...” (Ö.Z.G. 67/2-6)

“... **Yaşamak tek başına bir sıkıntıydı onun için** ...” (Ö.Z.G. 68/13-14)

“... **Her şeyi bilmek için** erkendi belki, bilmeler yaşamalardan geçerdi ve biz önce yaşayacaktık ...” (Ö.Z.G. 70/1-2)

“... Beni sen, seni ben kadar çoğaltacak olan bu satırları şarap şişesinin yanında bulup okumaya başladığımda **Alyoşa'nın anısını hafifletmek için** yazdığımı anlayacaksın ...” (Ş.L. 19/2-3)

“... **Kafamdaki geçmişin uğultusundan kurtulabilmek için**, sigaraya uzandım yeniden ...” (D.B.G. 118/4-5)

“... **Bir güç almak için** midir nedir, koltuğun kenarına sımsıkı tutunmuştum ...” (Ş.L. 22/14-15)

“... **Her şeyi bilmek için** erkendi belki bilmeler yaşamalardan geçerdi ve biz önce yaşayacaktır ...” (Ö.Z.G. 70/1-2)

“... Dünyayı sarıp sarmalayan **sis her şeyi örttüğü için** nesnelere yokluğu dilimizi köreltmişti belki de ...” (Ö.Z.G. 62/25-27)

“... **Ana trafoya gitmek için** hazırlanmıştık ...” (K.Y.D.K. 53/9-10)

“... *Şoför, hemen bir sigara yaktı kan dolaşımında gezinen sevincine yetişebilmek için ...*” (K.Y.D.K. 54/29, 55/1)

“... *Bulunmaz’ı bulmak için yaratıldıklarına inanan birer sürekcıydılar ...*” (Ö.Z.G. 63/17-18)

“... *Yılların verdiği alışkanlıkla, onun söylediklerini işitip anladığımı belirtmek ve üstüme çullanan bir çift gözün ağırlığından kurtulmak için başımı da sallıyordum kuşkusuz ...*” (Ş.L. 21/20-23)

“... *Bir çift elim daha varmış da yeni fark etmişim gibi, kan ter içinde çırpınıyordum bir yerlere tutunabilmek için ...*” (Ş.L. 20/10-12)

“... *Şimdi sen bu satırların sonuna geldiğinde, hiç kuşkusuz beni tanımak için ne kahkahalardan yola çıkacaksın, ne de hıçkırıklardan ...*” (Ş.L. 30/26-28)

“... *Eski yüzünü görebilmek için geçmişe doğru sürdü belleğini. Şu andaki kadar sıkıntılı birçok Safa Bey’le karşılaştı geçmişin koridorlarında. Hepsi de, ya ellerinde birer sigara, ya da gözlerinde koyu bir sessizlikle öylece bakıyorlardı aynanın içinden ...*” (H.G.S.B. 135/7-10)

“... *Bunca çirkinliği görmemek için ya gözlerimi körleştirecek bir güzellik bulmalı ya da çekip gitmeliyim, demiştim ...*” (A. 105/4-6)

“... *Roman kişisi de gerçek yaşamını bambaşka yaşadığı için yazar olmamış ...*” (K.B. 99/23-24)

1.7.3. Kadar Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Bu kategoride yer alan edat grupları, isim veya isim soylu en az bir kelimenin, “kadar” edatıyla kullanılması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kadar edatı cümlelere, “karşılaştırma” yönünden katkı sağlamaktadır.

Söz konusu edat grubunda edat unsuru, isim unsurundan sonra gelmektedir. Bahsi geçen gruba örnek kullanımlar şu şekildedir:

“... *Sırtım duvar kadar ...*” (D.B.G. 115/23)

“... *Dirseğim masa kadar ...*” (D.B.G. 115/24)

“... *Bir köpek heykeli kadar ...*” (Ş.L. 27/1)

“... **Beni sen, seni ben kadar** çoğaltacak olan bu satırları şarap şişesinin yanında bulup okumaya başladığımda *Alyoşa'nın anısını hafifletmek için yazdığımı anlayacaksın ...*” (Ş.L. 19/2-3)

“... **Onun hiç de sandığım kadar** sessiz ve vefalı bir sığınak olmadığını düşünmeye başlamıştım ...” (Ş.L. 26/3-4)

“... **Birer tutam siyah bulutlarıyla gökyüzü kadar** çıplak kalınca da uzanıp yattı aklıma ...” (D.B.G. 119/25-27)

“... **Odam ağzına kadar** fısıltı doluydu ...” (A. 110/28)

“... **Çekirdek çıtırtılarıyla kırmızı iğde kabukları arasında kaybolamayacak kadar** güzel ellerin vardı ...” (B. 9/15-17)

“... **Küçük değişikliklerle süslenemeyecek kadar büyüktün** ...” (B. 9/18-19)

“... **O anda bulduğum** yanıtlar, hiç kuşkusuz **varlığım kadar** gülünçtü belki de ellerime benziyorlardı biraz ...” (Z.K.Z. 15/20-22)

“... **Zaman senin gözünde o an caddeler kadar geniştir** ...” (N.G. 75/13-14)

“... **Garın karanlıkta eriyen köşesinde kendim kadar** yalnız bir akasyaya takıldı gözlerim ...” (Ç.Ç. 90/17-18)

“... **Ayak seslerim kapıdan girip yüreğine kadar dayanmış olmalıydı** ...” (A. 109/24-25)

“... **En az onlar kadar titreşim ve titreşimleri kadar** da yorgun topraklar uzanıyordu ...” (Ö.Z.G. 62/11-12)

“... **Sakız çiğnemek kadar kolay insan öldürmek kadar zor olan o acınası, gülünesi ve sevilesi alışkanlıklar, şu bedende hangi adlarla yolculuk ediyorlardı geleceğe?** ...” (D.B.G. 120/15-18)

“... **Bir o kadar** da susuzluk sevgisizlik ve sessizlik yılları yaşamıştık ...” (Ö.Z.G. 62/23-24)

“... **Eski yüzünü görebilmek için geçmişe doğru sürdü belleğini. Şu andaki kadar** sıkıntılı birçok Safa Bey'le karşılaştı geçmişin koridorlarında. Hepsi de, ya ellerinde birer sigara, ya da gözlerinde koyu bir sessizlikle öylece bakıyorlardı aynanın içinden ...” (H.G.S.B. 135/7-10)

“... Uzun sessizliklerle dolu bir telefon görüşmesinde anılıp nemli hıçkırıklarla heceleniyordur ya da bir kadın, ellerini **bir çift güvercin kadar** günahsız sayan bir kadın, taşıdığı son kuşkunun karanlığına dikiyordu gözlerin onu bulabilmek için ...” (Ö.Z.G. 67/2-6)

“... Şefin sesi **şehre kadar** gitmiş de karlılarıyla çocuklarına ulaşmış gibi, birden bire rahatladılar ...” (K.Y.D.K. 54/27-29)

“... Nasılsa sesimizle varızdır onun gözünde ya da **dikkatsiz davranacak kadar** dikkatlidir diye düşündüm birkaç kez kapıcıya da duyurdum sesimi ...” (G.G. 34/18-20)

“... Gitgide derinleşen çukur çocukları yutmasın diye onlar sırtlarında cephane sandığını andıran çantalarıyla okuldan eve dönerken eşikten **yola kadar** uzanıp bir köprü oluyordur ...” (Ö.Z.G. 67/19-22)

“... Yeryüzünde, beyninden ellerine uzanan **yol kadar** güzel ve tehlikeli bir yol olmadığını mı düşünüyordu, bilemiyorum ...” (Ö.Z.G. 68/5-6)

1.7.4. Göre Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Bu kategoride yer alan dil unsurları, isim veya isim soylu en az bir sözcüğün “göre” edatıyla birlik kurmasıyla elde edilmektedir. Bu kelime grubunda isim unsuru, göre edatından önce gelmektedir. Göre edatıyla kurulan bu kelime grubu, incelenen eserde “referans” yönünden anlama katkı sağlamaktadır.

Örnekler:

“... **Nurhan’a göre** epeyce uzun sürmüştü bu sessizlik ...” (Z.K.Z. 15/14-15)

“... Taşıdıkları umut, **yürüyüş şeklimize göre** dalgalanacaktı bir süre ...” (Ö.Z.G. 65/4-5)

“... **Şişmanın dediğine göre** ...” (Ç.Ç. 93/20-21)

“... **Anlattığına göre** eski bir kaçakçıymış Yabu ...” (Y. 85/6)

“... **Ona göre**, bu sözcük insana özgü ne varsa ve daha neler olabilecekse hepsini kapsıyordu çünkü...” (Z.K.Z. 14/19-20)

“... **Teyzesinin dediğine göre**, dünyada ne kadar pabucu yırtık şeytan varsa hepsi gelip babasının akıl sofrasına oturmuşlardı. Şeytanlar aylarca kalkmamışlardı oradan ...” (Ç.Ç. 1792/15-18)

“... **Sen böyle yaptığına göre** günlerden pazardır ...” (N.G. 75/11)

“... *Eskisine göre* ...” (Z.K.Z. /6)

1.7.5. Bile Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Bu kelime grubu, isim veya isim görevinde kullanılan en az bir kelimenin “bile” edatıyla kaynaşması sonucunda elde edilmektedir. Grubu meydana getiren unsurlardan isim unsuru, edat unsurundan önce gelmektedir. Söz konusu grubun örnekleri şunlardır:

“... *Sevişmelerin rengi bile bozulmuştu* ...” (O. 48/13-14)

“... *Sokağa neden çıktığımı bile bilmiyordum* ...” (Ş.L. 27/24-25)

“... *Kendi kendime bir açıklama yapсам bile hangi kendime yapacaktım?* ...” (Z.K.Z. 17/22-23)

“... *Ayak altında yuvarlanan küçücük bir çakıl taşının bile bizim dokunuşumuzla insanileştğini düşünüyordu* ...” (Z.K.Z. 15/3-4)

“... *Bir gölgelik virgül bile düşmüyordu yüzüne* ...” (Ç.Ç. 92/8)

“... *İstese zamanın dışına bile çıkabilirdik seninle* ...” (B. 11/24-25)

“... *İçeride üç beş gün dövülmeyi bile göze alabilirler* ...” (O. 47/15-16)

“... *Yengemse her şeyiyle hattâ olmayan yanlarıyla bile Gülnida'ya benzerdi* ...” (G.G. 36/29, 37/1)

“... *Az önce derviş yavaşlığındaki adamın nereden geldiğini bile bilmiyordum* ...” (A. 108/19-20)

“... *Bedenlerimize bile başkalarının sahip olduğu o iki katlı evde, olsa olsa yalnızca odalarımız bizimdi* ...” (G.G. 38/3-4)

“... *Giderken kedi sessizliği bırakmıştı sessizliğimizin içine; parmağımızı, kulağımızı ya da çorabımızın tekini değilse bile zamanımızın küçücük bir dilimini kapıp kaçmış, kadife adımlı bir kedi sessizliği* ...” (Ö.Z.G. 69/22-25)

“... *Duygularım bile değişmişti* ...” (G.G. 33/1)

“... *Dağ bile dağlığını tek başına yaşıyor neredeyse görüp işiteni yok* ...” (Ö.Z.G. 54/12-13)

“... *Dam başında bizimle otururken bile beş kilometre ötede bir tüfeğin kırma kolu çekilse ... bir başkası iç çekse ya da bir kerpeten tel örgüyü kırt diye ısırsa kolayca işitebilirmiş* ...” (Y. 86/8-11)

“... Her gün pencerenin önünden gelip geçen **elma kamyonları bile** sırf bu sessizliği bozmamak için çok uzaklardan geçmişlerdi ...” (S.K. 123/13-15)

“... Açılıverdi kapı. Şaşırdı. **Daha tabancasını bile** çıkarmamıştı belinden ...” (S.K. 127/6-7)

“... **Ufacık bir erkek bakışının bile** düşmediğini göremiyordu ...” (Ç.Ç. 94/6-7)

1.7.6. Diye Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Bu kelime grubu, en az bir isim unsuru ile “diye” edatından oluşmaktadır. Söz diziminde edat unsuru, isim unsurundan önce getirilmektedir. Grubun örnekleri aşağıda verilmiştir:

“... **Biraz dinlenelim diye** toprak yolun kenarına, o pas kokularını arasına oturduk ...” (G.G. 35/17-19)

“... **Neyi almayı unutmuş olabilirim diye** bir kez daha geçirdim kafamdan ...” (Ş.L. 28/ 16-17)

“... **Gütide derinleşen çukur çocukları yutmasın diye** onlar sırtlarında cephane sandığını andıran çantalarıyla okuldan eve dönerken eşikten yola kadar uzanıp bir köprü oluyordur ...” (Ö.Z.G. 67/19-22)

“... Ağaç tepelerinde dam başlarında hendeklerde günlerce bağlı kalmış **sabrın en zor kapılarını açmayı bilsin diye** ...” (A. 108/27-29)

“... Bu garson kılığındaki kedi, **boş bardakları götürüyorum diye** sisin ötesine bizi taşıyordu ...” (Ö.Z.G. 71/18-20)

“... Sigarası kalmadığında ya da yıllardır çektiği yalnızlık birdenbire büyüyüp boğazına düğümlendiğinde de **birisi yanına gelsin diye** ağlamaya başlamış böyle ...” (Y. 84/14-16)

“... **Sırtım duvar kadar düz, dirseğim masa kadar köşeli, parmaklarım kalem gibi diye** düşündüm ...” (D.B.G. 115/23-25)

“... **Herkes aynı duyguları taşımaya başlayınca bir gün ad verilecek onlara, diye** avutuyorum kendimi, her dilde sözcüklerden evleri olacak ...” (D.B.G. 119/11-13)

“... **Bacaklarıma yaslanan kedimi “Şimdi” diye** çağırıyorum. Adını o da seviyor itiraf etmiyor ama ...” (D.B.G. 118/10+11)

“... Yaşamı biriktirenler yalnızca ... **yeni bir bulunmaz doğursun diye** biriktirmiyorlardı ...” (Ö.Z.G. 63/15-16)

“... **Erkekler, biraz daha kadınlaştılar ve içlerindeki kadını ötsün diye** erkeksi davranışlarını ısrarla sürdürdüler ...” (G.G. 31/11-13)

“... Kendi kendime **zaman hep geleceği mi akar diye** sorup durduğum günlerde ...” (Z.K.Z. 14/1-2)

“... Yaşamı biriktirenler yalnızca ... **yeni bir bulunmaz doğursun diye** biriktirmiyorlardı ...” (Ö.Z.G. 63/15-16)

“... **Sen içindeki öykünün içindesin, diye** bağıracaktı ...” (K.B. 104/8)

“... Gereğinden fazla alçalttığı sesiyle, garsonun cebindeki bütün bahşişleri geri istiyormuş gibi ta köşedeki masayı göstererek; “**Şuraya oturabilir miyim?**” diye sordu ...” (H.G.S.B. 137/5-7)

“... Günlerce dağ masalları anlatım ona belki **içindeki odayı yıkarım diye** ...” (K.B. 97/21, 98/1)

“... Daha minicik bir bebekken **derisi pişsin diye** güneşin altına atmışlar çırılçıplak ...” (A. 108/22-23)

“... **Kapıyı açmadan önce ihtiyatlı davranıp kim o diye** soracak olursa, ona en alışılmış ve en belirsiz yanıtı verecekti; benim! ...” (S.K. 126/22-24)

“... Ağlayınca **meme diye** namlu sokmuşlar ağzına ...” (A. 108/23-24)

1.7.7. Doğru Edatıyla Kurulan Edat Grubu

Bu kategoride yer alan edat grubu, isim veya isim soylu en az bir sözcüğün “doğru” edatıyla birlik kurması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Söz dizimindeki kullanımlarından hareketle bu kelime grubunun, cümlelere “yönlendirme” bakımından katkı sağladığını söylemek mümkündür. Grubun üyelerinden olan edat unsuru, isim unsurundan önce getirilmektedir. Bahsi geçen kelime grubuna örnek gösterilebilecek kullanımlar aşağıda verilmiştir:

“... **Fotoğrafın kenarına doğru** yürüdüler ...” (B. 13/10-11)

“... **Dalıp gitmeler, birbirimize doğru** eriyip akarcasına gülümsemeler, kirpik düşürüp kaş kaldırmalar sözlerden daha anlamlıydı ...” (B. 11/18-20)

“... Kanepenin üzerinde **beni bekleyen öyküye doğru** yürümenin telaşındı ...”
(S.S.K 128/18-19)

“... Ellerimin nasıl el olduğunu **kirpiklerimin nereye doğru** kıvrıldığını ...” (B. 9/4-5)

“... **Dördümüzün de ayrı ayrı zamanlara doğru** kaydığını düşündüm ...” (Z.K.Z. 16/5-6)

“... **Yavaş yavaş o boş masaya doğru** sürükleniyordum ...” (Z.K.Z. 16/11-12)

“... Parmak uçlarımdan başlayarak yavaş yavaş **kendime doğru** ilerliyordum ...”
(Z.K.Z. 17/10-11)

“... **Ne zaman bakarsam bakayım, ortalıkta sürekli insanın üstüne doğru** yürüyen sevinçli bir boşluk vardı ...” (Ş.L. 20/1-2)

“... **Ellerimi alıp çürük diş kokuları arasında uğuldayan karanlığına doğru** çekiyordu ...” (Ş.L. 20/9-10)

“... **Kapı arkalarına baktım özleyerek, kanepediplerine, masa altlarına ve odaların, eşiklerine doğru** akan derinliklerine baktım ...” (Ş.L. 23/25-27)

“... **İkide bir kulaklarını dikip burnunu ileriye doğru** uzatarak havayı koklamaya başladı ...” (Ş.L. 25/14-15)

“... **Belki de kendisini eşyaların gürültüsüne dönüştürerek bize doğru** yaklaşıyordu ...” (Ş.L. 25/17-18)

“... **Kasiyere doğru** yürürken almak istediğim asıl şeyi almamışım gibi bir duygu vardı içimde ...” (Ş.L. 28/5-7)

“... **Eski yüzünü görebilmek için geçmişe doğru** sürdü belleğini ...” (H.G.S.B. 135/7)

“... **Bu sözleri duyunca ... vadiye doğru** yürümüşler ...” (K.B. 102/13-14)

“... **Gözbebeklerindeki yeşillik minicik dalgalarla yüzüme doğru** hışırdadı ...” (A. 107/5-6)

“... **Titreyen bacaklarımla kapıya doğru** ...” (G.G. 45/22-23)

“... **Gözlerinin ardında biz vardık sanki, anlaşılmaz bir kuşkuyla eğilmiş, kendi yüzlerimize doğru** bakıyorduk ...” (K.Y.D.K. 54/1-2)

“... Şefin sesi ağızından çıkar çıkmaz kara dönüşüyordu artık; sessizce yere düşüyor, birikiyor ve dizlerimizi aşır **göbeğimize doğru** yükseliyordu ...” (K.Y.D.K. 57/14-16)

“... Onu görünce, önce gri sakallının yanındaki karmaşa kalkıyor yerinden, tepsideki **bira bardaklarına doğru** bir su gibi akıyor. ardından biz de koşuyoruz hızla ve tepsi, kaşla, güz arasında boşalıyor ...” (Ö.Z.G. 69/1-4)

“... Gri sakallı bir kıl yumağı gibi topuklarımın dibine yuvarlanırken, karmaşa **geriye doğru** kaykıldı ...” (Ö.Z.G. 74/6-8)

1.7.8. Edat Grubunun Özellikleri

1. Edat gruplarında isim unsuru, herhangi bir ek alabilir:

“... **Bütün bunlara rağmen...**” (K.Y.D.K. 54/23)

- **bu-n-lar-a** (i) / **rağmen** (çe)
- **-n:** zamir n’si
- **-lar:** çokluk eki
- **-a:** yönelme hâli eki

“... **Bulunmaz’ı bulmak için** yaratıldıklarına inanan birer süre avcıydılar ...” (Ö.Z.G. 63/17-18)

- **bulunmazı bul-mak** (i) / **için** (çe)
- **-mak:** isim-fiil eki

“... **Mevleviler gibi** dönüyorduk ... Öyle hızlı dönüyorduk ki üçüncü bir göz baksa durduğumuzu sanabilirdi ...” (B. 11/22-23)

- **melevi-ler** (i) / **gibi** (çe)
- **-ler:** çokluk eki

“... **Sabahtan beri** yanımızdan kaç kez geçmişti kim bilir ...” (K.Y.D.K. 58/11-12)

- **sabah-dan** (i) / **beri** (çe)
- **-tan:** uzaklaşma hâli eki

“... Dizlerimizi aşır **göbeğimize doğru** yükseliyordu ...” (K.Y.D.K. 57/16)

• *göbeğ-imiz-e* (i) / *doğru* (çe)

• *-imiz*: 1. çoğul (biz) şahıs eki

• *-e*: yönelme hâli eki

2. Edat grubunun isim unsuru, bir kelime grubu olabilir:

“... *Karımın öfkesine rağmen* ...” (Ş.L. 26/19-20)

• *karımın öfkesine* (i) / *rağmen* (çe)

• *karımın* (ty) *öfkesine* (tn)

• *karımın öfkesi*: belirtili isim tam.

“... *Kendi kendime zaman hep geleceği mi akar diye sorup durduğum günlerde* ...” (Z.K.Z. 14/1-2)

• *zaman hep geleceği mi akar* (i) / *diye* (çe)

• *zaman hep geleceği mi* (i) / *akar* (sf)

• *zaman hep geleceğe mi akar*: sıfat-fiil gr.

“... *Birer tutam siyah bulutlarıyla gökyüzü kadar çıplak kalınca da uzanıp yattı aklıma* ...” (D.B.G. 119/25-27)

• *birer tutam siyah bulutlarıyla gökyüzü* (i) / *kadar* (çe)

• *birer tutam siyah bulutlarıyla* (i) / *gökyüzü* (i)

• *birer tutam siyah bulutlarıyla gökyüzü*: vasıta gr.

“... *Üç beş gün dövülmeyi bile göze alabilirler* ...” (O. 47/15-16)

• *üç beş gün dövülmeyi* (i) / *bile* (çe)

• *üç beş gün* (i) / *dövülme* (if)

• *üç beş gün dövülme* isim-fiil gr.

“... *Bir çift güvercin kadar* ...” (Ö.Z.G. 67/2-6)

• *bir çift güvercin* (i) / *kadar* (çe)

• *bir çift* (s) / *güvercin* (i)

• *bir çift güvercin*: sıfat tam.

3. Edat grubunda isim unsuru, birden fazla olabilir:

“...**Hitler’in fırınlarından Saddam’ın davranışlarına, Bush’un planlarından Füsun’un düşlerine** kadar her şey insaniydi ...” (Z.K.Z. 14/22-23)

“... **Gözlerim, ayaklarım, duygularım** bile değişmişti ...” (G.G. 32/29, 33/1)

“...**Beni sen, seni ben** kadar çoğaltacak olan bu satırları şarap şişesinin yanında bulup okumaya başladığımda Alyoşa’nın anısını hafifletmek için yazdığımı anlayacaksınız ...” (Ş.L. 19/2-3)

“... **Sırtım duvar kadar düz, dirseğim masa kadar köseli, parmaklarım kalem gibi** diye düşündüm ...” (D.B.G. 115/23-25)

4. İsim ögesi cümle olan edat grupları (Özkan-Sevinçli, 2017: 63) da vardır.

Örnekler:

“...**Biraz dinlenelim** diye toprak yolun kenarına, o pas kokularını arasına oturduk ...” (G.G. 35/17-19)

“... **Sırtım duvar kadar düz, dirseğim masa kadar köseli, parmaklarım kalem gibidir** diye düşündüm ...” (D.B.G. 115/23-25)

“... **Herkes aynı duyguları taşımaya başlayınca bir gün ad verilecek onlara, diye** avutuyorum kendimi, her dilde sözcüklerden evleri olacak ...” (D.B.G. 119/11-13)

“... Yaşamı biriktirenler yalnızca ... **yeni bir bulunmaz doğursun** diye biriktirmiyorlardı ...” (Ö.Z.G. 63/15-16)

“...**Erkekler, biraz daha kadınlaştılar ve içlerindeki kadını örtsün** diye erkeksi davranışlarını ısrarla sürdürdüler ...” (G.G. 31/11-13)

“... **‘Suraya oturabilir miyim?’** diye sordu ...” (H.G.S.B. 137/7)

5. Edat grubunda vurgu, edattan önceki sözcük üzerindedir. (Karahan, 2011: 63)

Örnekler:

“... **Bakınmamıza rağmen** ...” (K.Y.D.K. 56/26)

“... **Sabahtan beri** yanımızdan kaç kez geçmişti kim bilir ...” (K.Y.D.K. 58/11-12)

“... Duygularım bile değişmişti ...” (G.G. 33/1)

“... Eskisine göre ...” (Z.K.Z. /6)

1.8. BAĞLAMA GRUBU

Bu dil unsurları, bir ya da birden fazla sözcüğün “bağlaç” adı verilen bağlayıcılarla birleşmesi sonucunda elde edilmektedir.

Birinci unsur + bağlama edatı + ikinci unsur + ... = bağlama grubu

sen + ve (be) + ben + ... = bağlama grubu

İncelenen eserden elde edilen bağlama grupları aşağıda tasnif edilerek verilmiştir.

1.8.1. Ve Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kategoride yer alan bağlama grubunun unsurları, “ve” bağlacı ile birbirine bağlanmaktadır. Grubu meydana getiren unsurlar bir kelime, kelime grubu veya cümle şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen konuya yönelik taranan eserde de bu özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Ve bağlacıyla elde edilen bu birimlere örnekler teşkil eden kullanımlar incelenen eser içerisinde şu şekilde geçmektedir:

“... *Ona ve yokluğuna iyice alışmıştık* ...” (Ö.Z.G. 79/20-21)

“... *Acıması, gülünesi ve sevilesi alışkanlıklar* ...” (D.B.G. 120/15)

“... *Güller ve güllerden yaratılmış gül tasarımları* ...” (Z.K.Z.16/14)

“... *Kendime ve ona roller vererek düştün düşe gezmeye başladım* ...” (A. 111/8-9)

“... *Kadın etten ve kemikten bir köprü* ...” (Ö.Z.G. 67/22)

“... *Bildiğim şu ki, etten kemikten ve bıkkınlıktan ibaret kaskatı bir geçektim* ...”
(Ş.L. 21/13-14)

“... *Dedelerine, babalarına ve annelerine benzeyen insanlar sarkıyor pencerelerden* ...” (B. 13/17-18)

“... *Şapkaların ve eldivenlerin* ...” (Ö.Z.G. 64/25)

“... *Fotoğrafta değişen yalnızca sahipleri ve renkleri* ...” (B. 13/17)

“... *Konuşmalar ve sevişmeler kendiliğinden ertelenmiştir* ...” (G.G. 32/1-2)

“... *Yalnızlığını ve tekdüzeliğini yeniden kavıyordu* ...” (G.G. 34/4-6)

“... *Yüreğime doğru doğrultulacak tehditlerin ve kılıfına uydurulacak itirafların ...*”
(D.B.G. 116/25-27)

“... *Düşü ve tutkucu ...*” (K.B. 99/24)

“... *Dünyanın ve gezegenlerin ...*” (K.B. 102/26-27)

“... *Pencerelerde, balkonlarda ve teraslarda olup bitenleri izleyen ve renkleri sık sık değişip dalgalanan insan salkımları vardı ...*” (B. 10/6-8)

“... *Ellere ve omuzlara ...*” (B. 11/14)

“... *Geçmişin ve geleceğin ...*” (Z.K.Z. 18/10-12)

“... *Masanın birinde genç, birindeyse yaşlı ve yorgundum ...*” (Z.K.Z. 17/23-24)

“... *Zamanın tıpkı bir yol ya da gökyüzüne tırmanan masmavi kocaman bir ağaç gibi kollara ve dallara ayrıldığını düşünmüştüm ...*” (Z.K.Z. 15/25-27)

“... *Bilmeler yaşamalardan geçerci ve biz önce yaşayacaktık ...*” (Ö.Z.G. 70/1-2)

“... *Sessizce yere düşüyor birikiyor ve dizlerimizi aşip göbeğimize doğru yükseliyordu ...*” (K.Y.D.K. 57/14-16)

“... *Boğuk ve uzak ...*” (G.G. 45/17)

“... *Büyük ve tozlu bir uğultu ...*” (S.S.K. 129/ 21)

“... *Tabaklar ve kadehler ...*” (D.B.G. 117/21)

1.8.2. İle Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kelime grubu, isim veya isim soylu en az bir sözcüğün, “ile” bağlacıyla birbirine bağlanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Grubun bağlayıcı (ile) unsuru, ünsüz ile biten kelime tabanlarına -la, -le şeklinde getirilmektedir. Ünlü ile biten kelime tabanlarına getirildiğinde ise araya koruyucu (-y) ses girmektedir. İle bağlacına yönelik taranan eserde, şu kullanımlar elde edilmiştir:

“... *Fuat’la Füsün’un konuşmalarını hâlâ işitiyordum ...*” (Z.K.Z. 15/18)

“... *Yüzümü kaldırıp baktığımda az önce bırakıp geldiğim masada Fuat’la Füsün’un arasında oturan kendimi görebiliyordum ...*” (Z.K.Z. 16/27-29)

“... *Fuat’la Füsün, ortalıkta dolaşıp duran düşsel bir Freud eşliğinde, cinsel kimliğin farklı kimliklere dönüşebilirliğini tartışıyordu ...*” (Z.K.Z. 16/8-10)

- “... *Fuat’la Füsün’un sesleri seslerin gerisindeydi ...*” (Z.K.Z. 16/21-22)
- “... *Masalarla sandalyeler ... peşimden sürüklenip gelecek gibiydi ...*” (Z.K.Z. 16/13-15)
- “... *Sonraki davranışlarıyla öncekileri ...*” (Ş.L. 22/19)
- “... *Kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez boşlukta yapayalnızım ...*” (Ş.L. 21/16-17)
- “... *Aynı kıpırtılarla aynı duruş ... bir kez daha anlatıyordu ...*” (Ş.L. 26/1-2)
- “... *Nereden aklıma esmişse esmiş, bir şişe şarapla yarım kilo beyaz peynir almıştım ...*” (Ş.L. 28/4-5)
- “... *Ötekiler sevindiler buna; şefin sesi şehre kadar gitmiş de karlarıyla çocuklarına ulaşmış gibi, birden bire rahatladılar ...*” (K.Y.D.K. 54/27-29)
- “... *Körle yakışıklı, bu sözleri duyunca, çobanın düşündeki vadiye doğru yürümüşler ...*” (K.B. 102/13-14)
- “... *Cihan’la Gülnida’nın bozuk plak cızırtısına dönüşen mırıltıları kaldı evin içinde ...*” (D.B.G. 115/15-16)
- “... *Gözleri her türlü çılgınlığa yatkın olan kızla yaşlı babasının masadaki boşluklarına baktım bir süre ...*” (A. 109/19-20)
- “... *Osmanlı fermanları, ilk dizeyle son dize arasında yırtılıp Toroslar’dan aşağıya fırlatılıyordu ...*” (K.Y.D.K. 55/5-7)
- “... *Kar bütün yönle silip süpürmüştü zaten ve biz, gökyüzünün karanlığıyla yeryüzünün beyazlığı arasında sıkışıp kalmıştık ...*” (K.Y.D.K. 56/27-29)
- “... *Git git bitmez yollarla burnu bulutlarda gri dağlar kalmış ...*” (A. 106/28-29)
- “... *Çekirdek çıtırtılarıyla kırmızı iğde kabukları ...*” (B. 9/15)

1.8.3. Ya Da Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kelime grubu, isim veya isim görevindeki birbirine denk olan iki kelimenin veya kelime grubunun “ya da” bağlacı ile birbirine bağlanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. (Gülensoy, 2015: 131) Söz konusu gruba örnek gösterilebilecek kullanımlar aşağıda verilmiştir:

- “... *Atların kişneyişini ya da rüzgârların uğultusunu ...*” (B. 12/7-8)

- “... Turnaları **ya da** çinakoqları görüyorum ...” (N.G. 75/5)
- “... Bir hayvan **ya da** bitki eli; tutsun istemişti elini, ceketinin eteğinden asılsın, paçalarından yakalasin ...” (S.K. 125/7-8)
- “... Birkaç dakika, birkaç saat, birkaç gün **ya da** birkaç yıl ...” (B. 12/9-11)
- “... Bu hâliyle o, daha çok, hızla kaybolmak **ya da** bulunmak ...” (Ö.Z.G. 61/11-13)
- “... Onun ayak seslerinin yuvarlanışını **ya da** sürüklenişini işitiyormuşçasına ...” (Ş.L. 25/19-20)
- “... Bir adım sonraki bendim sanki o boşluk **ya da** mutfağa yıllardır girip çıkan bedenim ...” (Ş.L. 29/13-14)
- “... Bir yol **ya da** gökyüzüne tırmanan masmavi kocaman bir ağaç ...” (Z.K.Z. 15/25-27)
- “... Bir elmanın ısırılışından **ya da** bir gözlüğün çıkarılıp masaya bırakılışından yansımayacaktı yaşama ...” (G.G. 32/17-19)
- “... Babaannemin sim ışıltılarına karışan bakışlarına **ya da** annemin çorbaları taşıyıp kaşıkları unutan öfkesine ...” (G.G. 35/27-28)
- “... Parmağımızı, kulağımızı **ya da** çorabımızın tekini ...” (Ö.Z.G. 69/22)
- “...Sestir **ya da** kar tanesidir sanmıştık ...” (K.Y.D.K. 58/11)
- “... Apartmanın giriş kapısında **ya da** köşedeki bakkalın bıyıklarının üç adım gerisinde ...” (D.B.G. 116/7-8)
- “... Dağ **ya da** şehir ...” (Ö.Z.G. 62/22)
- “... Gözlerine takılacak bir kıpırtının **ya da** yüreğini yoklayıp geçiverecek aptal bir kuşkunun ...” (S.K. 123/7-9)
- “... Ceketini omuzlarına son kez geçiriyor **ya da** ayakkabılara ayağını son kez sokuyormuş gibi ...” (S.K. 125/2-5)
- “... Büyük ve tozlu bir uğultu ...” (S.S.K. 129/ 21)
- “... Sarkık dilli köpeklerin önünden **ya da** gübre kokulu sokaklardan ...” (S.S.K. 129/ 21-24)
- “... Sigarası kalmadığında **ya da** yıllardır çektiği yalnızlık birdenbire büyüyüp boğazına düğümlendiğinde...” (Y. 84/14-16)

1.8.4. Hem ... Hem De... Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kelime grubu iki kelimenin, kelime grubunun veya cümlenin “hem... hem de...” bağlayıcıyla birbirine bağlanması sonucunda elde edilmektedir. Bu bağlaçla birbirine bağlanan unsurlar, “karşılaştırma” fonksiyonu üstlenmektedir. (Gülensoy, 2015: 131) Bahsi geçen gruba örnek sayılabilecek kullanımlar aşağıda verilmiştir:

“... **Hem** aynada **hem de** masada ...” (N.G. 77/9)

“... **Hem** her şeyin içinde **hem de** her şeyin dışında ...” (Ş.L. 22/8-9)

“... **Hem** şaşılacak ölçüde inanıyor **hem de** onun gölgesinde olmaktan mutluluk duyuyor ...” (G.G. 35/14-15)

“... **Hem** gerekçesi **hem de** bir kutlamaya dönüşeceği ...” (S.S.K. 133/3-6)

1.8.5. Ya... Ya Da... Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kategoride yer alan bağlama grubunun unsurları “ya... ya da...” bağlacı ile bağlantı kurmaktadır. Bu bağlaç, söz diziminde kelimeleri ve kelime gruplarını birbirine bağlamaktadır. Birbirine bağlanan unsurlar, “karşılaştırma” fonksiyonuyla ifadelere anlam yüklemektedir (Gülensoy, 2015: 131). Grubun örnekleri aşağıda verilmiştir:

“... Ne varsa onlara yaslanarak **ya o yolu seçecekti ya da** ötekini ...” (Z.K.Z. 15/29)

“... **Ya** buruşuk yüzlerle her yöne dağılan sinsi ayak sesleri ve ten alışverişleriyle **ya da** ürpertici sokak görüntüleriyle dolu karanlık öyküleri de ben uydurmuşumdur ...” (K.Y.D.K. 53/5-8)

“... Bana kalırsa **ya** birini arıyor **ya da** birinden kaçıyor ...” (A. 108/1)

“... Bunca çirkinliği görmemek için **ya** gözlerimi körleştirecek bir güzellik bulmalı **ya da** çekip gitmeliyim, demiştim ...” (A. 105/4-6)

“... Bu varsayıma göre, insan her an bir kavşaktaydı, gördüğü, dokunduğu, yaşadığı, yaşayamadığı ne varsa **onlara yaslanarak ya o yolu seçecekti, ya da ötekini ...**” (Z.K.Z. 15/27-29, 16/1)

“... **Ya** ellerinde birer sigara **ya da** gözlerinde koyu bir sessizlikle öylece bakıyorlardı aynanın içinden ...” (H.G.S.B. 135/8-10)

“... **Ya** öldürmeliyiz birbirimizi **ya da** çekip gitmeli ...” (D.B.G. 121/16-17)

1.8.6. Ne... Ne De Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grupları

İki cümlelerin, kelimenin veya kelime grubunun “ne... ne de...” bağlacıyla birleşmesi sonucunda elde edilen bu kelime grubu, cümlelere yapı bakımından olumluluk, anlam bakımından olumsuzluk yüklemektedir (İlhan, 2005: 5). İncelenen eserde İlhan’ın belirttiği özellikleri taşıyan bu kelime grubu, şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“... *Nene kadar izlediğimizi biliyorum, **ne de** nereye ulaştığımızı ...*” (K.Y.D.K. 57/21)

“... *Ne çay balyasıymış o gece **ne de** ipek çuvalı ...*” (Y. 85/10-11)

“... *Ne akları büyüyen bir çift göz **ne de** göllenen kan ...*” (S.K. 124/29)

“... *Ne kahkahalardan **ne de** hıçkırıklardan ...*” (Ş.L. 30/28)

“... *Ne Burhan’ın çocuğunu dizlerine oturtup ağzına kaşık tutmayı **ne de** üç yıldır kadınsız olan şu evin kadını olmayı ...*” (S.S.K. 130/14-16)

“... *Ne kadar izlediğimizi biliyorum **ne de** nereye ulaştığımızı ...*” (K.Y.D.K. 57/22)

1.8.7. ...mİ ...mİ Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kategoride yer alan bağlama grubunun unsurları “...mİ ...mİ” bağlacı ile bağlantı kurmaktadır. Bu bağlaç, söz diziminde kelimeleri ve kelime gruplarını birbirine bağlamaktadır. Grubun örnekleri aşağıda verilmiştir:

“... *Madalyalarımın ağırlığından **mı** yoksa hatıralarının yorgunluğundan **mı** ...*” (B. 10/13)

“... *Yatağın ucuna ilişip beklemeli mi soyunmasına yardım **mı**...*” (G.G. 43/1-2)

“... *Uğurladı **mı** lanetledi **mi** ...*” (K.Y.D.K. 54/8)

“... *Düşte mi gerçekte **mi** ...*” (Ö.Z.G. 65/13)

“... *Aşağıya **mı** indikleri yoksa tepeye **mi** ...*” (Ö.Z.G. 72/10-11)

“... *Anlattığı için **mi** içiyor içtiği için **mi** ...*” (Y. 85/3-4)

“... *Yere **mi** karşıya **mı** ...*” (136/28)

1.8.8. Ne... Ne... Bağlacıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bu kategoride yer alan kelime gruplarının unsurları, “ne... ne...” bağlacıyla bağlantı kurarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlayıcı, söz diziminde iki kelimeyi, kelime grubunu veya

cümleyi birbirine bağlamaktadır. Dolayısıyla karşılaştırma görevi üstlenen bir yapıdadır (Gülensoy, 2015: 131). Bahsi geçen gruba örnek gösterilebilecek kullanımlar şu şekildedir:

“... *Hiçbirini yapamadım bunların. Ne garı abartabildim ne treni ...*” (Ç.Ç. 90/10-11)

“... *Ne olur ne olmaz ...*” (Ö.Z.G. 70/13)

“... *Ne anasını ne babasını ...*” (Ç.Ç. 92/26)

“... *Ne bahçe vardı ne dut ağaçları ...*” (G.G. 46/16)

“... *Ortalıkta kimsecikler yoktu; Ne kapıların duruşunda yeni bir kapanmışlık ne eşyaların yüzünde küçücük bir esinti ...*” (Ş.L. 25/8-11)

“... *Ne kısacık bir âh sesi ne şekilden şekle giren bir yüz ...*” (S.K. 124/27)

“... *Ne kahkahalar ne hiçkırıklar ...*” (Ş.L. 30/27)

1.8.9. Bağlama Grubunun Özellikleri

1. Bağlama grupları söz diziminde, cümlenin herhangi bir ögesi olabilmektedir:

“... *Yarım bedeni, sise gömülen yüzü, birer karşılık kolları ve silik omuzları bir insanı tamamlamaya yetmiyordu ...*” (Ö.Z.G. 61/9-11)

• *yarım bedeni, sise gömülen yüzü, birer karşılık kolları ve silik omuzları* (ö) / *bir insanı tamamlamaya* (yt) / *yetmiyordu.* (y)

“... *Yaşlı ve yorgundum ...*” (Z.K.Z. 17/23-24)

• [ben] (ö) / *yaşlı ve yorgundum.* (y)

“... *Tanklar öldürme kurtulma sevme ve ezilme duygularının üzerinden geçmişti ...*” (B. 10/24-25)

• *tanklar* (ö) / *sevme ve ezilme duygularının üzerinden* (yt) *geçmişti.* (y)

“... *Aynı duruş ve bakışlarla her şeyi anlatıyordu ...*” (Ş.L. 26/1-2)

• [o] *aynı duruş ve bakışlarla* (zt) / *her şeyi* (bln) / *anlatıyordu.* (y)

“... *Susuzluk sevgisizlik ve sessizlik yılları yaşamıştık ...*” (Ö.Z.G. 62/23-24)

• [biz] *susuzluk sevgisizlik ve sessizlik yılları* (bsn) *yaşamıştık.* (y)

2. İncelenen eserde, bağlama grubunun birinci ve ikinci unsuru veya her ikisi kelime grubu şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda verilen örneklerde bu şekildeki kullanımlara yer verilmiştir:

“... *Sahipleri ve renkleri* ...” (B. 13/17)

1. Unsur:

- [onların] (ty) / *sahipleri* (tn)
- *sahipleri*: iyelik gr.

2. Unsur:

- [onların] (ty) / *renkleri* (tn)
- *renkleri*: iyelik gr.

“... *Ana kokusuyla barut kokusu yan yana yeşermiş beyinde* ...” (A. 108/23-24)

1. Unsur:

- *ana* (ty) / *korkusu* (tn)
- *ana korkusu*: belirtisiz isim tam.

2. Unsur:

- *barut* (ty) / *kokusu* (tn)
- *barut kokusu*: belirtisiz isim tam.

“... *Sinsi ayak sesleri ve ten alışverişleri* ...” (K.Y.D.K. 53/5-8)

1. Unsur:

- *sinsi* (s) / *ayak sesleri* (i)
- *sinsi ayak sesleri*: sıfat tam.

2. Unsur:

- *ten* (ty) / *alışverişleri* (tn)
- *ten alışverişleri*: belirtisiz isim tam.

“... *Bir o kadar da susuzluk sevgisizlik ve sessizlik yılları yaşamıştık* ...” (Ö.Z.G. 62/23-24)

1. Unsur: -

2. Unsur:

- *sessizlik* (ty) / *yılları* (tn)
- *sessizlik yılları*: belirtisiz isim tam.

“... *Aynı duruş ve bakışlar*...” (Ş.L. 26/1)

1. Unsur:

- *aynı* (s) / *duruş* (if)
- *aynı duruş* sıfat tam.

2. Unsur: -

3. Bağlama grubunu meydana getiren birinci veya ikinci unsur, herhangi bir çekim eki alabilmektedir:

“... *Dünyanın ve gezegenlerin*...” (K.B. 102/26)

1. Unsurun aldığı ek:

-nın: ilgi hâli eki

2. Unsurun aldığı ekler:

-ler: çoklukeki

-in: ilgi hâli eki

“... *Pencerelerde, balkonlarda ve teraslarda* olup bitenleri izleyen ve renkleri sık sık değişip dalgalanan insan salkımları vardı ...” (B. 10/6-8)

1. Unsurun aldığı ekler:

-lar: çokluk eki

-da: bulunma hâli eki

2. Unsurun aldığı ekler:

-lar: çokluk eki

-da: bulunma hâli eki

“... Çevredeki apartmanlara, caddelere **ellere ve omuzlara** yağan, kamyonların kasalarını, kapaksız mataraları, trompetlerin ağzını ve tüfek namlularını dolduran gökyüzü her şeyi kucaklamaktan masmavi kesilmişti ...” (B. 11/13-16)

1. Unsurun aldığı ekler:

-ler: çokluk eki

-e: yönelme hâli eki

2. Unsurun aldığı ekler:

-lar: çokluk eki

-a: yönelme hâli eki

“... Yarım bedeni, sise gömülen yüzü, birer karışlık **kolları ve silik omuzları**, değil tanrıyı, bir insanı tamamlamaya bile yetmiyordu ...” (Ö.Z.G. 61/9-11)

1. Unsurun aldığı ekler:

-lar: çokluk eki

-ı: iyelik (3. Tekil şahıs) eki

2. Unsurun aldığı ekler:

-lar: çokluk eki

-ı: iyelik (3. tekil şahıs) eki

“... Dışarıda **ne bahçe vardı ne dut ağaçları** ...” (G.G. 46/16)

1. Unsurun aldığı ek:

-dı: ek eylem

2. Unsurun aldığı ek:

-ları: iyelik (3. çoğul şahıs) eki

4. Bağlama grubunun unsurları, herhangi bir çekim eki almayabilirler:

“... **Her şey ve her yer** o kokacaktı ...” (G.G. 32/15-16)

“... Osmanlı fermanları, **ilk dizayle son dize** arasında yırtılıp Toroslar'dan aşıya fırlatılıyordu ...” (K.Y.D.K. 55/5-7)

“... **Boğuk ve uzak** ...”(G.G. 45/17)

“... Dağ ya da şehir ...” (Ö.Z.G. 62/22)

5. Bağlama grubunun her ögesi kendi vurgusunu taşır. (Karahan, 2011: 68)

Örnekler:

“... Arkadaşlarıyla değil düşleriyle birlikte yürüyen trompetçi bir asker ...” (B. 12/1-2)

“... Ot çırtıtlarıyla köpek havlamaları ...” (B. 12/4-5)

“... Kendimle kendim arasında uzanan o katedilmez boşlukta yapayalnızım ...” (Ş.L. 21/16-17)

1.9. ÜNLEM GRUBU

Bir ünlem ile en az bir isim veya isim soylu kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan yapılara *ünlem grubu* denilmektedir. Grubu oluşturan kelimelerden ünlem, önce; isim veya isim soylu sözcük ise ünlemden sonra gelmektedir. Ünlem, önüne geldiği isme hitap, seslenme ve duygu yönünden katkıda bulunmaktadır. İncelenen eser içerisinde bu özellikleriyle kullanılmaktadır.

Ünlem + isim = ünlem grubu

Ah (ü) + İstanbul (i) = ünlem grubu

Örnekler:

“... *Bir kent terk edilirken sigara içilir sayın yolcular!* ...” (Ç.Ç. 91/5-6)

“... *Heey şişman! nereye?* ...” (Ç.Ç. 96/23)

“... *Sevgili sığınağım* ...” (Ş.L. 29/27)

“... *Biricik Alyoşa'm* ...” Ş.L. 29/27)

1.9.1. Ünlem Grubunun Özellikleri

1. Ünlemler, cümlelerin kuruluşunda herhangi bir fonksiyon üstlenmezler:

“... *Bir kent terk edilirken sigara içilir sayın yolcular!* ...” (Ç.Ç. 91/5-6)

• *bir kent terk edilirken* (zt) / *sigara* (ö) / *içilir* (y) *sayın yolcular.* (cdu)

2. Hitap bildiren bir sözcük ile hitapta bulunulan sözcükler ünlem grubunu teşkil etmektedir:

“... *Bir kent terk edilirken sigara içilir sayın yolcular! ...*” (Ç.Ç. 91/5-6)

3. Seslenmelerde kullanılan ünlemler seslenen unsur ile bir araya gelerek ünlem grubunu oluşturmaktadır:

“... *Heey şişman! nereye? ...*” (Ç.Ç. 96/23)

4. Ünlem gruplarında vurgu, asıl öge olan ünlem üzerindedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 102) Söz konusu duruma örnekler:

“... *Heey şişman! ...*” (Ç.Ç. 96/23)

“... *Sayın yolcular! ...*” (Ç.Ç. 91/5-6)

1.10. AİTLİK GRUBU

En az bir isim veya isim görevindeki sözcük ile aitlik eki (-ki) almış başka bir sözcüğün bir araya gelip oluşturduğu dil bilgisi ürünlerine *aitlik grubu* denilmektedir. Aitlik eki hem isimlerin çekim eki almış hem de almamış hâlleriyle kullanılmaktadır. Aitlik grubu, söz diziminde sıfat veya zamir görevlerini üstlenmektedir. İncelenen eserde de bu yönleriyle dikkat çekmektedir.

isim veya isim soylu sözcük / sözcükler + isim unsuru+[aitlik e.] = aitlik grubu
derviş + yavaşlığındaki = aitlik grubu

Örnekler:

“... *Elimi çeneme dayamış az önceki yanılısamanın nedenini düşünüyordum ...*” (Ş.L. 25/12-13)

“... *Üstelik, önüm sıra, bir beden oylumundaki boşluğun da benimle birlikte yürüdüğünü düşünüyordum ...*” (Ş.L. 29/11-13)

“... *Bir adım sonraki bendim sanki o ...*” (Ş.L. 29/13)

“... *Merdiven basamaklarındaki izlerimi tazeledim ...*” (G.G. 34/12-13)

“... *Çöp toplarkenki ...*” (G.G. 34/16)

“... *Ekmek alırkenki ...*” (G.G. 34/16-17)

“... *Pencereden bakarkenki ...*” (G.G. 34/17)

“... *Kadının evindeki ...*” (G.G. 37/6)

“... **Belki de yaşamlarındaki en önemli başkaldırıcıyı gerçekleştirmişlerdi ...**” (O. 49/8-9)

“... **Suyun yüzeyindeki yıldızlara bakarak üç yıl önce ölen karısını düşünmüştü ...**” (O. 49/25-26)

“... **Göğüs cebindeki ...**” (K.Y.D.K. 54/17)

“... **Düdüğün içindeki boşlukta idi o sırada...**” (K.Y.D.K. 54/19)

“... **Bir tanrının ki ...**” (Ö.Z.G. 61/16-17)

“... **Hemen sağımızdaki ...**” (Ö.Z.G. 73/2)

“... **Alışmış artık deli sıfatına, çünkü on iki yıldan beri torunu yaşındaki çocuklar bile böyle sesleniyormuş ona ...**” (Y. 86/16-17)

“... **Kadının yüzündeki ...**” (Ç.Ç. 93/19)

“... **Zamanın insan beynindeki parçalanışına uysun diye, ikinci ciltte şimdiyi yazmayı düşünmüşler ...**” (K.B. 100/25-26)

“... **Çobanın düşündeki vadiye doğru yürümüşler ...**” (K.B. 102/14)

“... **Onun gözbebeklerindeki ...**” (A. 107/5-6)

“... **Gözleri her türlü çılgınlığa yatkın olan kızla yaşlı babasının masadaki boşluklarına baktım bir süre ...**” (A. 109/19-20)

“... **Derviş yavaşlığındaki ...**” (A. 111/3)

“... **Bu evdeki yaşamın istenmeyen yanırım ...**” (D.B.G. 114/24)

“... **Senin içindeki tanrı da hazır kavgaya ...**” (D.B.G. 116/25)

“... **Dünü yok edemeyiz ... tenimizdeki, sesimizdeki, ağzımızın alıştığı tatlardaki, nasıldı'lardaki, kimdi'lerdeki, öyle miydi'lerdeki dünü ...**” (D.B.G. 117/28/29, 118/1-2)

“... **Belleğimdeki hatıralardan -var olan tarihinin ara sayfalarından- ben de tutup bir kıyı kasabası yarattım ...**” (D.B.G. 119/28-29)

“... **Bir sonraki düşünde nasıl bakardı kızcağızın yüzüne ...**” (S.K. 126/6-7)

“... **Bakışlarının derinliklerindeki cinayet tasarılarıyla dolup taşan binlerce düş izine rastlamıştı bakarken ...**” (S.K. 124/10-13)

“... **Ölü evinin önündeki kalabalık dalgalanıyor bu sırada ...**” (S.S.K. 130/24)

“... **Şu andaki** ...” (H.G.S.B. 135/8)

“... **Garsonun cebindeki** ...” (H.G.S.B. 137/6)

“... **Ta köşedeki** ...” (H.G.S.B. 137/7)

“... **Evin içindeki** ...” (D.B.G. 114/13)

“... **Bekleme salonundaki** ...” (Ç.Ç. 90/6)

“... **Çobanın düşündeki** ...” (K.B. 102/13)

“... **Senin gözbebeklerindeki** ...” (A. 107/5-6)

“... **Ayak seslerindeki** ...” (S.S.K. 128/17-18)

“... **Her zamanki gibi harflerin içine gömül bakalım** ...” (S.S.K 128/14-15)

1.10.1. Aitlik Grubunun Özellikleri

1. Aitlik grubunu meydana getiren unsurlardan, -ki ekinden önceki unsur, bir kelime olabilmektedir:

“... **Cöp toplarkenki** ...” (G.G. 34/16)

“... **Ekmek alırkenki** ...” (G.G. 34/16-17)

“... **Bir sonraki düşünde nasıl bakardı kızcağzın yüzüne** ...” (S.K. 126/6-7)

“... **Bu evdeki yaşamın istenmeyen yanıtım** ...” (D.B.G. 114/24)

2. Aitlik grubunu meydana getiren unsurlardan, -ki ekinden önceki unsur, birden fazla kelime olabilmektedir:

“... **Zamanın insan beynindeki parçalanışına uysun diye, ikinci ciltte şimdiyi yazmayı düşünmüşler** ...” (K.B. 100/25-26)

3. Aitlik grubunu meydana getiren birinci (isim) unsur sıfat tamlaması olarak karşımıza çıkmaktadır:

“... **Bir adım sonraki bendim sanki o** ...” boşluk (Ş.L. 29/13)

• *bir adım* (i) / *sonraki* (i)

• *bir* (s) *adım* (i)

• *bir adım*: sıfat tam.

4. Aitlik grubunu meydana getiren birinci unsur, söz diziminde bazen kişi zamiri olarak kullanılan görünmez yapıdadır. Aşağıda verilen örneklerde görünmez yapıda olan kişi zamirleri, görünür kılınmaya çalışılarak aitlik grubunun üyelerini ortaya çıkarmaya çalışılmıştır.

Örnekler:

“... *Aynada kendisiyle yüz yüze geldi bir an. **Alnundaki** kimliksiz sıkıntıda, **ağzındaki titrek endişede** gezindi gözleri ...*” (H.G.S.B. 135/3-5)

• [Onun] *alnundaki*

• [Onun] *ağzındaki*

“... ***İçindeki** tanrı da hazır kavgaya ...*” (D.B.G. 116/25)

• [Senin] *içindeki*

“... ***Belleğimdeki** hatıralardan -var olan tarihinin ara sayfalarından- ben de tutup bir kıyı kasabası yarattım ...*” (D.B.G. 119/28-29)

• [Benim] *belleğimdeki*

“... ***Bakışlarının derinliklerindeki** ...*” (S.K. 124/11)

• [senin] *bakışlarının*

5. Aitlik grubunun isim (birinci) unsuru, kelime grubu olarak karşımıza çıkmaktadır:

“... ***Ölü evinin önündeki** ...*” (S.S.K. 130/24)

• *ölü evinin* (i) / *önündeki* (i)

• *ölü* (ty) / *evi* (tn)

• *ölü evi*: belirtisiz isim tam.

“... ***Gözleri her türlü çılgınlığa yatkın olan kızla babasının gözleri masadaki** ...*” (A. 109/19-20)

• *gözleri her türlü çılgınlığa yatkın olan kızla babasının gözleri* (i) / *masadaki* (i)

• *gözleri her türlü çılgınlığa yatkın olan kız-* (isim unsurları) / *-la* (be) / *babasının gözleri* (isim unsurları)

• *gözleri her türlü çılgınlığa yatkın olan kızla babasının gözleri*: bağlama gr.

“... ***Bir adım sonraki** bendim sanki o ...*” (Ş.L. 29/13)

- *bir adım (i) / sonraki (i)*
- *bir (s) / adım (i)*
- *bir adım: sıfat tam.*

1.11. UNVAN GRUBU

Söz konusu gruba yönelik taranan eserde, “Nasreddin Hoca” ve “Safa Bey” örnekleriyle karşılaşılmıştır. Bu örneklerden, “Safa Bey” örnekleminin sık sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle de söz konusu örnekleme, içerisinde geçtiği cümleler ile ayrı ayrı ele almak uygun görülmüştür. Böylece unvan grubunun söz dizimi içerisindeki özellikleri ve konumu gösterilmeye çalışılmıştır.

Şahıs ismi + unvan = unvan grubu
Safa (i) + Bey (u) = unvan grubu

Örnekler:

“... *Yüzlerine bakıyorum tek tek bazıları eşeğini yitirmiş **Nasreddin Hoca** dalgınlığına bürünüyor ben baktıkça ...*” (D.B.G. 117/10-11)

“... *Nüfus memurlarından **Safa Bey**, maaşını aldığı gün sıkıntıdan patlayacaktı. Sıkıntı yalnızca yüzündeymiş de, suyla yıkayınca geçecekmiş gibi gitti yüzünü yıkadı ...*” (H.G.S.B. 135/1-3)

“... *Hiç blucin giymediğini düşündü **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 135/15-16)

“... *Başka niye bir şey içmiyordu? Sözelimi, içki? İçkiyle kadar az merhabası vardı ki, bunu düşünürken şaşırdı **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 136/1-3)

“... *Herkes gibi olabilmek için de ansızın, içmeye karar verdi **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 136/8-9)

“... *İçki içilen bütün cam kapları önüne koysalar, hangisiyle neyin içileceğini bilmiyordu **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 136/15-16)

“... *Çalışma saati bitene kadar düşündü **Safa Bey**. Sonunda kesin kararını verdi; tek başına içecekti ...*” (H.G.S.B. 136/25-26)

“... *Şarkı üst üste o kadar çok çalındı ki, bir süre sonra **Safa Bey** tek sözcüğünü bile anlayamaz oldu ...*” (H.G.S.B. 137/11-13)

“... *Evet, tam beş kala dairedeki masasına varıp oturmuştur **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 137/17-18)

“... *Bir kez daha yürümesini, şarkının bir kez daha çalınmasıyla eş tuttu **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 137/28-29)

“... *Rakı koydu **Safa Bey**. İçini çalkalayan anason kokusu, gözlerinden taşmaya başlamıştı ...*” (H.G.S.B. 138/9-10)

“... *O sırada ağlamaklı şarkı yeniden çalınmaya başladı. **Safa Bey** sarı bıyıklarını didikleyle didikleyle kendi içinde geziniyor, belleğinde bir şeyler arıyordu ...*” (H.G.S.B. 138/15-17)

1.11.1. Unvan Grubunun Özellikleri

1. Unvan grubunda vurgu ilk öge üzerindedir. (Özkan-Sevinçli, 2017: 66)

Örnekler:

“... *Yüzlerine bakıyorum tek tek bazıları eşeğini yitirmiş **Nasreddin Hoca** dalgınlığına bürünüyor ben baktıkça ...*” (D.B.G. 117/10-11)

“... *O sırada ağlamaklı şarkı yeniden çalınmaya başladı. **Safa Bey** sarı bıyıklarını didikleyle didikleyle kendi içinde geziniyor, belleğinde bir şeyler arıyordu ...*” (H.G.S.B. 138/15-17)

2. Unvan grupları, söz diziminde cümlenin herhangi bir ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır:

“... *Nüfus memurlarından **Safa Bey**, maaşını aldığı gün sıkıntudan patlayacaktı ...*” (H.G.S.B. 135/1)

• *nüfus memurlarından safa bey (ö) / maaşını aldığı gün (zt) / sıkıntudan patlayacaktı. (y)*

“... *Bazıları eşeğini yitirmiş **Nasreddin Hoca** dalgınlığına bürünüyor ben baktıkça ...*” (D.B.G. 117/10-11)

• *bazıları (ö) / eşeğini yitirmiş Nasreddin Hoca dalgınlığına (yt) bürünüyor (y) / ben baktıkça. (zt)*

“... *Güldü **Safa Bey** ...*” (H.G.S.B. 138/27)

• *Güldü (y) / safa bey. (ö)*

3. Bu grupta kişi ismi başta, unvan ise sonda yer almaktadır. (Karahan, 2011: 68) Söz konusu duruma örnekler:

“... *Sonra, ışıyan, çiçeklenen eski yüzünü görebilmek için geçmişe doğru sürdü belleğini. Şu andaki kadar sıkıntılı birçok **Safa Bey**'le karşılaştı geçmişin koridorlarında ...*” (H.G.S.B. 135/5-8)

1.12. SAYI GRUBU

Büyükten küçüğe doğru sıralanmış en az iki sayı isminin bir araya gelmesiyle oluşturduğu kelime grubuna sayı grubu denilmektedir. Sayı grubunu meydana getiren öğelerden büyük sayı küçük sayıdan önce gelmektedir. Sayı grubunun unsurları eksiz bir şekilde birleşmektedir.

Büyük sayı + küçük sayı + ... = sayı grubu
yüz + elli + ... = sayı grubu

Örnekler:

“... *Alyoşa'yla ilk kez göz göze gelişimizi; benim onu sessizce **bin bir** ihtiyatla süzüşümü ...*” (Ş.L. 24/10-11)

“... ***On iki** yıl adını verdiğim zaman dilimi, içinde taşıdığı **on iki** yıllık yaşamın tortularıyla birlikte aklımdan çekiliverdi ...*” (Y. 83/7-9)

“... *Yazı makinesini alıp masaya koydum. Kapağını açarken hatırladım birden; bugün, annemle babamın **yirmi yedinci** evlilik yıldönümleriydi ...*” (S.S.K. 134/6-8)

“... ***Otuz beş**...*” (H.G.S.B. 135/15-16)

“... *Alışmış artık deli sıfatına, çünkü **on iki** yıldan beri torunu yaşındaki çocuklar bile böyle sesleniyormuş ona ...*” (Y. 86/16-17)

“... *Deliydi, evet! Hiç kuşkusu yoktu, kafasının içinde beyin diye **yüz elli** gram kıyma taşıyordu ...*” (Ç.Ç. 93/7-8)

1.12.1. Sayı Grubunun Özellikleri

1. Sayı grubunda, büyük sayı küçük sayıdan önce gelmektedir:

“... *Alyoşa'yla ilk kez göz göze gelişimizi; benim onu sessizce **bin bir** ihtiyatla süzüşümü ...*” (Ş.L. 24/10-11)

“... **On iki** yıl adını verdiğim zaman dilimi, içinde taşıdığı **on iki** yıllık yaşamın tortularıyla birlikte aklımdan çekiliverdi ...” (Y. 83/7-9)

2. Sayı grubu, bir başka isim unsurunun önüne gelerek sıfat tamlamasının sıfat unsurunu (Karahana, 2011: 73) oluşturabilir:

“... **On iki** yıl adını verdiğim zaman dilimi, içinde taşıdığı **on iki** yıllık yaşamın tortularıyla birlikte aklımdan çekiliverdi ...” (Y. 83/7-9)

- on iki (s) / yıl (i)
- on iki yıl: sıfat tam.
- on iki (s) / yıllık (i)
- on iki yıllık: sıfat tam.

“... Deliydi, evet! Hiç kuşkusu yoktu, kafasının içinde beyin diye **yüz elli** gram kıyma taşıyordu ...” (Ç.Ç. 93/7-8)

- yüz elli gram (s) / kıyma (i)
- yüz elli gram kıyma: sıfat tam.

3. Sayı grubunda vurgu küçük sayının üzerindedir. (Karahana, 2011: 72, Özkan-Sevinçli, 2027: 96)

Örnekler:

“... **On iki** yıl adını verdiğim zaman dilimi, içinde taşıdığı **on iki** yıllık yaşamın tortularıyla birlikte aklımdan çekiliverdi ...” (Y. 83/7-9)

“... Deliydi, evet! Hiç kuşkusu yoktu, kafasının içinde beyin diye **yüz elli** gram kıyma taşıyordu ...” (Ç.Ç. 93/7-8)

1.13. KISALTMA GRUPLARI

Kısaltma grupları, cümlelerden yıpranma veya kalıplaşmayla ortaya çıkmaktadır. Bu kalıplaşmış ifadelerle sözcüklerin arasındaki bağlantı, hâl ekleri vasıtasıyla sağlanmaktadır. Aldıkları hâl ekleri doğrultusunda isimlendirilen bu yapılar, incelenen eserde bu özellikleriyle kendini göstermektedir.

isim unsuru+[isim çekim ekleri] + isim unsuru = kısaltma grupları

1.13.1. Yönelme Grubu

Yönelme hâli (-A) eki alan bir sözcük ile bir ismin oluşturduğu kelime grubuna, yönelme grubu denilmektedir. Bu kelime grubunda yönelme hâli eki alan unsur, önce; isim unsuru ise sonra gelmektedir. Yönelme grubuna örnek verilen kullanımlara, bakıldığında yönelme hâli ekinin iki şekilli (-a, -e) olarak kullanıldığı görülmektedir.

isim unsuru+[A] + isim unsuru = yönelme grubu

sonsuzluk-a + nokta = yönelme grubu

Örnekler:

“... *Yana yıkık ...*” (K.B. 101/28)

“... *Kurtuluş törenlerine tutsak...*” (B. 12/19-20)

“... *Çaylara şeker diye kimi zaman bir çift balkon attığım oluyor...*” (B. 12/28-29)

“... *Zamana hasret ...*” (Z.K.Z. 16/6-7)

“... *Kabullenmeye hazır ...*” (Z.K.Z. 17/21)

“... *Düşlerimize günah ...*” (Z.K.Z. 18/2)

“... *Ona göre, bu sözcük insana özgü ne varsa ve daha neler olabileceksen hepsini kapsıyordu çünkü ...*” (Z.K.Z. 14/19-20)

“... *Elimizi yüzümüzü oluşturan çizgiler, yaratılanın yaratanda bıraktığı izlere uzak ...*” (Ö.Z.G. 61/15-16)

“... *Varsayımına özel ...*” (Z.K.Z. 15/26-27)

“... *Bir cep dolusu hatıraya bekçilik ...*” (Ö.Z.G. 65/17)

“... *Kendine yenik* ...” (Ö.Z.G. 68/9-10)

“... *Derime suç* ...” (B. 9/3-4)

“... *Ruhuma zincir* ...” (B. 9/9-10)

“... *Gökyüzüne tank* ...” (B. 11/7)

“... *Apartmanlara caddelere ellere ve omuzlara ... gökyüzü* ...” (B. 11/13-15)

“... *Tank paletlerine umut* ...” (B. 12/29, 13/1)

“... *Bozkırlara yön* ...” (B. 12/3-4)

“... *Sese özlem*...” (D.B.G. 116/14-15)

1.13.2. Bulunma Grubu

Bu yapıdaki kısaltma grupları, bulunma hâli (-dA) eki almış bir sözcük ile en az bir isim ya da isim soylu sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu kelime grubunda bulunma eki alan unsur, isim veya isim soylu başka bir unsurun önüne gelerek bulunma grubunu meydana getirmektedir.

isim unsuru+[dA] + isim unsuru = bulunma grubu

çanta-da + keklik = bulunma grubu

Örnekler:

“... *Mısra ikide bir* pansiyon sahibine bakıyor, onda uzaklardan gelmişliğin izlerini arıyordu ...” (A. 107/12-13)

“... *İkide bir* ...” (Ö.Z.G. 66/20, 71/26, 71/27; Ç.Ç. 94/11, 94/11-12; Z.K.Z. 18/24; A. 107/12-13, 109/4-6, 107/12; B. 9/3; D.B.G. 121/2; S.S.K. 129/26, 131/18)

“... *Arada bir* ...” (Ş.L. 22/22)

“... *Arada bir* kulağıma eğilip, “Gitme...” diyordu. Yumuşacık bir fısıltıydı bu, yıllar yıllar öncesinden geliyor gibiydi ...” (G.G. 25/23-24)

“... *Ayda bir* ...” (135/18)

“... *Kunduracıların alını, o görüntülerin gölgesinde hızlı* ...” (B. 11/2-3)

“... *Özlemle denizde gece* ...” (N.G. 76/9-10)

- “...**İçimde bir bilmece** ...” (B. 12/11)
- “... **Fotoğrafta öylece** ...” (B. 13/1)
- “... **Atlar geliyor, sırtlarında kimsecikler yok...**” (B. 13/8)
- “... **Onun içinde öylece** ...” (Z.K.Z. 16/21)
- “... **Birinde genç** ...” (Z.K.Z. 17/23)
- “... **Her ayvada bir diş** ...” (Z.K.Z. 18/3)
- “... **Bütün erkekler birbirine benzemeye başladılar. Beden boyutunda boşluk** ...”
(G.G. 40/24-25)

“... **Cumarteside caddeler upuzun serilmiş dinleniyorlardır** ...” (N.G. 75/12-13)

“... **Kirpiklerinde yüzlerce soru işareti** ...” (A. 107/8)

“... **Yüzünde birkaç günlük sakal** ...” (A.107/15-16)

“... **Git git bitmez yollarla burnu bulutlarda gri dağlar kalmış** ...” (A. 106/28-29)

1.13.3. Uzaklaşma Grubu

Bu kategoride yer alan kısaltma grupları, uzaklaşma hâli (-dAn) ekiyle çekimlenen bir kelimenin, isim veya isim görevindeki başka bir kelime veya kelime grubunun önünde kullanılmasıyla ortaya çıkmaktadır.

isim unsuru+[dAn] + isim unsuru = uzaklaşma grubu

günler-den + sensizlik = uzaklaşma grubu

Örnekler:

“... **O sessizlikten sonra** ...” (Z.K.Z. 18/15)

“... **Ondan sonra** ...” (Ç.Ç. 92/26)

“... **Benden önce** ...” (Ö.Z.G. 61/17)

“... **Benden başka** ...” (D.B.G. 118/27)

“... **Masalardan biri** ...” (D.B.G. 120/7)

“... **Polislerden biri** ...” (A. 112/10)

“... **Günlerden pazar** ...” (K.Y.D.K. 53/15-16)

- “... **Kuşlardan hafif** ...” (G.G. 46/1)
- “... Gökyüzü her şeyi **kucaklamaktan masmavi** ...” (B. 11/15-16)
- “... **Radyolardan televizyonlardan isimleri** ...” (B. 13/8-9)
- “... **Yapmacık gülümseyişlerinden oluşan kısacık bir törenin ardından** ...” (Z.K.Z. 14/12-14)
- “... **Birbirlerinden habersiz** ...” (Z.K.Z. 17/4)
- “... **Ayrı zamanların çakışmasından apayrı** ...” (Z.K.Z. 17/25)
- “... **Kahramanlardan birinin** ...” (Z.K.Z. 18/10-12)
- “... **Bir kızın ellerinden ellerini uzatır da** ...” (Z.K.Z. 18/4-5)
- “... **Bildiğim şu ki, etten kemikten ve bikkınlıkta ibaret** ...” (Ş.L. 21/13-14)
- “... **Gölge içimizden geçenleri sezmiş gibi hızla kayboldu** ...” (Ş.L. 25/5-6)
- “... **Ayakkabılarımı çıkarıp sessizliğin kenarına bıraktıktan sonra bir süre dikildim kapının ardında** ...” (Ş.L. 28/24-25)
- “... **Aynı bedensel boşluktan yüzlercesi** ...” (Ş.L.29/16-17)
- “...**Geçmişini küçük anlarda, geleceği de düşlerde arayıp bulmaktan başka seçeneğimiz yoktu** ...” (Ö.Z.G. 62/5-7)
- “... **Ellerden gözlere, gözlerden balkonlara, balkonlardan sarkan fesleğenlere, çamaşırlara, çamaşırlardan tenlere ve tenlerden duygulara bulaşıyordu** ...” (Ö.Z.G. 64/1-3)
- “...**Tavandan heceler damlamıştı yastığımın üzerine** ...” (A. 110/29, 11/1)
- “... **Çizdiğim tokat yemiş kız portrelerinden birini mi hatırlamıştım kapı camlarında yüzümün yarısını görünce** ...” (D.B.G. 117/5-7)

1.13.4. Yükleme Grubu

Bu kelime grubu, belirtme hâli (-I) ekiyle çekimlenen isim veya isim görevindeki bir kelimenin başka bir kelime veya kelime grubuyla birleşmesinden meydana gelmektedir. Belirtme grubunun kurulmasına katkıda bulunan belirtme hâli ekini taşıyan unsur, isim unsurundan önce gelmektedir.

isim unsuru+[I]	+	isim unsuru	=	yükleme grubu
uzaklar-1	+	yakın	=	yükleme grubu

Örnekler:

“... *Beni sen* ...” (Ş.L. 19/1)

“... *Seni ben* ...” (Ş.L. 19/2)

“... *Balığı sevdiğini* ...” (N.G. 75/1)

“... *Sessizliği gülünç* ...” (Z.K.Z. 16/10-11)

“... *Kimi zaman* ...” (N.G. 75/7)

“... *Uzakları yakın* ...” (K.Y.D.K. 57/18)

“... *Bardakları dolu* ...” (B. 11/29, 12/1)

“... *Rengimi rengine ekleyerek* ...” (Ş.L. 22/12)

“... *Öncekileri üç beş* ...” (N.G. 79/ 24)

“... *Aslı astarı yok* ...” (G.G. 39/9-13)

“... *Mektupsuzluğu burada*...” (B. 12/29)

“... *Yüz çizgilerini allak bullak etti bir heves* ...” (Z.K.Z. 18/9-10)

“... *Elleri karanlıkta kaldı bir süre* ...” (S.S.K. 53/3-5)

“... *İnsanı taklit*...” (A. 110/21)

“... *Sözcükleri canlı*...” (Ş.L. 23/9)

“... *Değil tanrıyı, bir insanı tamamlamadı* ...” (Ö.Z.G. 61/9)

“... *Hareketsizliği katlanır* ...” (Ö.Z.G. 70/23)

“... *Tekrarı tekrar*...” (D.B.G. 115/18)

1.13.5. İsnat Grubu

İsnat grubu da diğer kelime grupları gibi en az iki isim veya isim görevindeki kelimenin, belirli dil kaideleri doğrultusunda bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Söz diziminde, sıfat tamlamasının tersi şeklinde karşımıza çıkan isnat grubunun unsurlarından birincisinin, bazen iyelik eki aldığı bazen de almadığı görülmektedir. İncelenen eserde de bu fonksiyonuyla karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda vermiş olduğumuz örnekler bu tespiti kanıtlar niteliktedir.

isim unsuru+[iyelik eki] + sıfat unsuru = isnat grubu

baş-1 (i) + boş (s) = isnat grubu

Örnekler:

- “... *Başı boş* ...” (B. 13/13)
- “... *Yeleleri boncuklu atlar* ...” (B. 10/ 10)
- “... *Şamdanlar yalanc ı...*” (N.G. 78/12)
- “... *Masklar garsonlar, çarıklar, masalar ve sandalyeler yalan* ...” (N.G. 78/12-13)
- “... *Dişleri çamur* ...” (K.B. 97/10)
- “... *Bakışları kısacık* ...” (K.B. 97/20)
- “... *Yarı açık* ...” (A. 112/9) is
- “*Gökyüzü Gri*” (31)
- “... *Karanlık Beyaz* ...” (97)
- “... *Bu beyaz karanlık hepimiz uyutacaktı* ...” (K.B. 104/10-11)
- “... *Sırtım duvar kadar düz, dirseğim masa kadar köşeli, parmaklarım kalem gibi diye düşündüm* ...” (D.B.G. 115/23-25)
- “... *Derinlik, bakışlarımdan derin* ...” (Ö.Z.G. 62/16)
- “... *Şehir ışıktı bir beşik* ...” (H.G.S.B. 139/13-15)
- “... *Gemiler çamaşır teknesi* ...” (K.B. 98/5)
- “... *Denizler üçer beşer adımlık havuz* ...” (K.B. 98/6)

1.13.6. Vasıta Grubu

Vasıta hâli eki (-IA) ile çekimlenmiş isim veya isim görevindeki bir kelimenin, başka kelime veya kelime gruplarıyla meydana getirdiği kısaltma grubuna vasıta grubu denir.

Vasıta grubunda vasıtayı sağlayan -la eki, sesli harflerle biten sözcüklere getirildiğinde araya koruyucu -y sesi girmektedir. Bu durum, sessiz harflerle biten sözcükler için geçerli değildir. Araştırmaya konu olan eser içerisinde bahsi geçen fonksiyonlarıyla kullanılan vasıta eki, iki şekilli (-la, -le) olarak karşımıza çıkmaktadır.

isim unsuru+[la] + isim unsuru = vasıta grubu

sesimiz-le + varız = vasıta grubu

Örnekler:

“... *Minicik dalgalarla yüzüme doğru hışırdadı ...*” (A. 107/5-6)

“... *Alışlagelmiş bazı mantık yürütmelerle bir açıklaması bulunabilir ...*” (Z.K.Z. 17/17-18)

“... *Sesimizle varız ...*” (G.G. 34/18-20)

“... *Karıncalanmış mavzerleriyle birlikte bu gaziler ...*” (B. 10/17-18)

“... *Herhangi bir nesne, bizim gözlerimizle algılanmakla biraz da bize dönüşmüş olmuyor muydu? ...*” (Z.K.Z. 15/7-9)

“... *Zaman ellerimdi de bütün varlığımla onu izliyordum ...*” (Z.K.Z.17/9-10)

“... *Yalnızca kavuşmanın verdiği sıcaklıkla iliklerime dek ısınıp gevşiyordum ...*” (Ş.L. 20/14)

“... *İçi boş sözcüklerden oluşan tümceleri öfkeli bir sesle hiç düşünmeden ortalığa saçıp savurması beni kaygılandırmaya başlamıştı ...*” (Ş.L. 22/27-29)

“... *O uyurgezer halimle başka caddelere geçip bir yerlere uğradım ...*” (Ş.L. 28/7-8)

“... *Sessizlik, sesimle biraz daha derinleşti ...*” (Ş.L. 29/9)

“... *O dergilerle salonun hangi eksikliği giderilebilirdi bir türlü anlayamazdık ...*” (G.G. 38/1-2)

“... Oysa şehirler, hatıralarımızı süsleyen dostlarımızla birlikte kim bilir nerelerde kalmıştı ...” (Ö.Z.G. 62/1-2)

“... Yüzünde, ters bir bakışla siliniverecekmiş gibi gözüken, incecik bir gülüş vardı ...” (Ö.Z.G. 68/28-29)

“... Ben de bu sözlerin altını imzalasam bakışlarımla ...” (N.G. 79/9-10)

“... Düşsel bir tabanca patlamasıyla biten mektuplardan ...” (K.B. 101/21)

“... Kendi belleklerinde uzun yolculuklara çıkmışlar ama, dağları tırnaklarıyla yıkmaya çalışan bir akıl fukarasıyla karşılaşmamışlar ...” (K.B. 101/29, 102/1-2)

“... Yeryüzünü bir çarşaf boyutuna indirgeyerek orada insan buğusuyla cennetler kurmanın tadı çoktan paslandı damağımda ...” (D.B.G. 114/27-29)

“... Ben de eşyalardan mı besleniyorum korkusuyla hemen açtım gözlerimi ...” (D.B.G. 115/25-26)

“... Korkum, öteki korkularıyla birleşip aptal cesaretler geliştiriyordu içimde ...” (D.B.G. 115/27-28)

“... Bana bağlılık, dürüstlük, incelik adlarıyla yürürlükte tutulan çeşitli zorunluklar yükliyordu ...” (D.B.G. 115/28-29)

“... Şu bedende hangi adlarla yolculuk ...” (D.B.G. 120/15-18)

“... Ya ellerinde birer sigara ya da gözlerinde koyu bir sessizlikle öylece bakıyorlardı aynanın içinden ...” (H.G.S.B. 135/8-10)

“... Kalın bir sigara dumanıyla köpüren gürültü, duvardan duvara yalpalıyor, şarkı anason kokulu ahlarla oflarla yeniden, yeniden dinleniyordu ...” (H.G.S.B. 137/9-11)

“... Onunla birlikte yıllar öncesine gidip gidip geliyordum ...” (Y. 85/4-5)

“... Gereğinden fazla alçalttığı sesiyle, garsonun cebindeki bütün bahşişleri geri istiyormuş gibi ...” (H.G.S.B. 137/5-6)

“... Öykünün burasında, ter içinde uyanıyordu kız. Duraksayan, şaşırان ve sevinen gözlerle bakıyordu sesinin yankısıyla titreşen duvarlara ...” (S.S.K. 132/1-3)

“... Çorapları, otomobillerin rüzgârıyla şişip caddelerde gezintiye çıkmıştı...” (G.G. 31/15-16)

“... Uzun sessizliklerle dolu ...” (Ö.Z.G. 67/2)

“... Biraz sonra uyandıığımızda her şeyin ortasında her şeyle alışveriş halinde bulacaktık kendimizi belki de ...” (Ö.Z.G. 54/20-22)

“... Öfkeyle rakı bardağına sarıldı ...” (H.G.S.B. 138/22)

“... Garson, yüzünde yıpranmış bir gülücükle yaklaştı ...” (H.G.S.B. 138/12-13)

“... İnsanlar kapı arkalarına kapatmışlardı kendilerini ve biz geçerken, parmak uçlarıyla perdeleri aralayıp sessizce bakıyorlardı ...” (K.Y.D.K. 54/19-21)

“... Yüzünde taşıdığı anlamla anlamımızı yeniden oluşturması ...” (Ö.Z.G. 71/12-13)

1.13.7. Eşitlik Grubu

Eşitlik grubu, eşitlik (-cA, --çA eki almış bir kelimenin, başka bir isim veya isim görevindeki kelimeyle meydana getirdiği kelime grubudur.

isim unsuru+[çA/çA]	+	isim unsuru	=	eşitlik grubu
yüzler-ce	+	insan	=	eşitlik grubu

Örnekler:

“... Binlerce düşün ...” (S.K. 124/13)

“... Binlerce parça ...” (S.S.K 129/15-17)

“... Yüzlerce iz ...” (Ş.L. 29/14-15)

“... Binlerce kez ...” (D.B.G. 115/4)

“... Yıllarca yük ...” (O. 50/1-2)

“... İyiye muamele ...” (Ö.Z.G. 68/22)

“... Yüzlerce el ...” (G.G. 46/7-8)

“... Yüzlerce ayak ...” (G.G. 46/7-8)

“... Yüzlerce yüz ...” (G.G. 46/7-8)

“... Uzunca süre ...” (G.G. 42/6)

“... Aylarca fazla ...” (Ç.Ç. 94/15)

“... Sessizce varlık ...” (Z.K.Z. 17/29)

“... Fazlaca sorumlu ...” (Z.K.Z. 18/29, 19/1)

“... *Sessizce ihtiyat* ...” (Ş.L. 24/10-11)

“... *Yavaşça içeri* ...” (Ş.L. 24/29)

“... *Sessizce ses* ...” (D.B.G. 115/16)

“... *Saatlerce çok* ...” (G.G. 33/15-16)

“... *Acımasızca kapı* ...” (G.G. 39/13)

1.13.8. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu

Bu yapıdaki kısaltma gruplarının birinci unsuru uzaklaşma, (-dAn) hâli eki, ikinci unsuru yönelme (-A) hâli eki olarak ortaya çıkmaktadır.

isim unsuru+[-dAn]	+	isim unsuru+[-A]	=	...
yıl-dan	+	yıl-a	=	...

Örnekler:

“... *Uzaktan uzağa* ...” (G.G. 34/5)

“... *Sabahtan akşama* ...” (Ş.L. 19/22)

“... *Düşten düşe* ...” (A. 111/9)

“... *Şehirden şehre* ...” (Ç.Ç. 92/10)

“... *Balkondan salona* ...” (B. 12/12)

“... *Salondan antreye* ...” (B. 12/12)

“... *Hitler'in fırtınalarından Saddam'ın davranışlarına* ...” (Z.K.Z. 14/21)

“... *Bush'un planlarından Füsün'un düşlerine* ...” (Z.K.Z. 14/22)

“... *Masadan masaya* ...” (Z.K.Z. 17/12)

“... *Cepheden cepheye* ...” (B. 10/12)

“... *Baştan sona* ...” (O. 50/1)

“... *Uzaktan uzağa* ...” (G.G. 34/4)

“... *Yıldan yıla* ...” (A. 106/27, B. 13/5-6)

“... *Avludan avluya* ...” (G.G. 36/19)

- “... *Düşten düşe* ...” (A. 111/8)
- “... *Düğünden düğüne* ...” (K.B. 101/27)
- “... *Bu yakadan o yakaya* ...” (Y. 85/8)
- “... *Ağızdan ağıza* ...” (S.S.K. 131/1)
- “... *Odadan odaya* ...” (S.K. 122/11)
- “... *Birden bire* ...” (G.G. 37/9, 45/5; Z.K.Z. 17/26-27; S.S.K. 129/16; Ş.L. 24/8-10; Ö.Z.G. 65/2, 67/17, 68/15, 70/7, 71/12; N.G. 76/2; S.K. 124/25)
- “... *Vagondan vagona*...” (Ç.Ç. 91/22)
- “... *Yayladan yaylaya* ...” (K.Y.D.K. 55/4)
- “... *Ellerden gözlere* ...” (Ö.Z.G. 64/1)
- “... *Gözlerden balkonlara*...” (Ö.Z.G. 64/1)
- “... *Çamaşırlardan tenlere* ...” (Ö.Z.G. 64/2)
- “... *Tenlerden duygulara* ...” (Ö.Z.G. 64/3)
- “... *Eşikten yola* ...” (Ö.Z.G. 67/21)

1.13.9. İkinci Unsuru Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu

Bu kategorideki kısaltma gruplarının birinci unsuru, yalın hâlde bulunmaktadır. İkinci unsur ise bulunma (-dA) hâli eki taşımaktadır.

isim unsuru	+	isim unsuru+[-dA]	=	...
yerli	+	yerin-de	=	...

Örnekler:

- “... *Yerli yerinde* ...” (B. 13/16, Ş.L. 23/12, 23/11-1)
- “... *Burnumuzun dibinde* ...” (Z.K.Z. 14/3)
- “... *Atış menziline ötesinde* ...” (B. 11/29)
- “... *O sırada* ...” (Z.K.Z. 15/17)
- “... *Gözlerinin ardında* ...” (K.Y.D.K. 54/1)
- “... *O anda* ...” (Z.K.Z. 15/21)

“... *Fena hâlde...*” (G.G. 39/9)

“... *Acayip derecede...*” (G.G. 39/28)

“... *Ateş başında ...*” (K.Y.D.K. 58/15-16)

“... *Bir koca ve baba tekrarının içinde ...*” (N.G. 76/3)

“... *Kapının ardında ...*” (Ş.L. 28/25)

“... *Kaşla güz arasında ...*” (Ö.Z.G. 69/4)

1.13.10. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu

Bu yapıdaki kısaltma gruplarının birinci unsuru, yalın hâlde bulunmaktadır. İkinci unsur ise yönelme (-A) hâli eki almaktadır.

isim unsuru	+	isim unsuru+[-A]	=	...
omuz	+	omuz-a	=	...

Örnekler:

“... *Daha minicik bir bebekken, derisi pişsin diye güneşin altına atmışlar çırılçıplak. Ağlayınca, meme diye namlu sokmuşlar ağzına, bu yüzden ana kokusuyla barut kokusu **yan yana** yeşermiş beyninde ...*” (A. 108/22-25)

“... *Birden ellerimi fark ettim. Masanın üstünde birbirlerinden habersiz iki yorgun yaratık gibi **yan yana** duruyorlar ...*” (Z.K.Z. 17/3-5)

“... *Burhan'ın eviyle **yan yana** duran mavi evdeki kız birdenbire yerinden sıçırıyordu bu haberi duyunca sıçrar sıçramaz da binlerce parçaya bölünüp un ufak dağılıyordu odanın içine ...*” (S.S.K. 129/15-18)

“... ***Yan yana** ...*” (Z.K.Z. 17/5, O. 49/2, S.S.K. 129/15)

“... *Merdivenlerde, banka müdürünün kızıl dudaklı kızıyla **yüz yüze** geldik, dudaklarını büzüp gülümsedi, gülücüğünü sihirli bir yelpaze gibi ansızın yok etti sonra, somurttu ve paldır küldür aşağıya indi ...*” (S.S.K. 129/3-7)

“... *Aynada kendisiyle **yüz yüze** geldi ...*” (H.G.S.B. 135/3)

“... ***Yüz yüze...***” (A. 112/7-8, H.G.S.B. 135/4, S.K. 126/25, S.S.K. 129/4)

“... ***Ben bana ben bana** bakıyordum ...*” (Z.K.Z. 17/24)

“... **Kanat pençeye** ... karışmış ...” (Ö.Z.G. 73/4)

“... **Pençe gagaya** ... karışmış ...” (Ö.Z.G. 73/4)

“... Teslim olması için **üst üste** çağrılar yapılmış yazara, kitap kokusunun yoğunlaştığı her yer basılıp didik didik aranmış ...” (K.B. 101/4-6)

“... **Üs tüste**...” (O. 52/17)

“... Yeniden çırpınmaya başlamış tabii ve **iç içe** geçmiş odaları yıka yıka altıncı bölüme kadar gelmiş ...” (K.B. 100/3-5)

“... **İç içe** ...” (Ö.Z.G. 68/13, K.B. 100/4)

“... Yüzünün tamamını bir ağza dönüştürüp ellerini de dil gibi kullanarak **peş peşe** bir şeyler anlatıyordu ...” (Ş.L. 22/18-19)

“... **Peş peşe**...” (S.K. 126/25, Ş.L. 22/19, G.G. 43/12)

“... Ayrı zamanların çakışmasından apayrı bir zaman mı doğdu pek bilemiyorum ama birden bire kendimle **göz göze** geldim ...” (Z.K.Z. 17/25-26)

“... **Göz göze** ...” (Ş.L. 26/17, Z.K.Z. 17/27)

“... **Kol kola**...” (O. 49/11)

“... **Soluk soluğa** ...” (K.Y.D.K. 60/14, A. 111/18)

“... **El ele** ...” (D.B.G. 120/3)

“... **Kucak kucağa** ...” (Ş.L. 26/17)

“... **Kendi kendime** ...” (Ö.Z.G. 61/14, 66/25, K.Y.D.K. 54/3, Z.K.Z. 14/1, 17/22; D.B.G. 113/2, 120/9)

1.13.11. Kısaltma Gruplarının Özellikleri

1. Kısaltma gruplarında vurgu, son öge üzerindedir:

“... Ya ellerinde birer sigara ya da **gözlerinde koyu bir sessizlikle öylece** bakıyorlardı aynanın içinden ...” (H.G.S.B. 135/8-10)

“...Kararsız ayak sesleri masaların arasında gezindikten sonra **yola doğru** yürüdü...” (A. 109/27-29)

“... Son tümceye, **bundan sonra** yazacağım tümcelerin hepsini onu karnından çıkaracakmışım gibi bakarken sümbül kokusunun şarap kokusuna dönüştüğünü fark ettim birden ...” (S.S.K 132/20-23)

“...Bedenimin peşine düşmüş **raftan rafa** dolaşiyor ...” (Ş.L. 27/25-26)

“... **Baş başa**...” (O. 49/7)

2. Vasıta grubu söz diziminde, sıfat veya zarf olarak kullanılır. (Özkan-Sevinçli, 2017: 111) Söz konusu duruma örnek kullanımlar:

“... **Kulaklarımda çınlayan iğrenç gülüşüyle** dikildi ...” (Ş.L. 23/18-19)

• **kulaklarımda çınlayan iğrenç gülüşüyle**: zarf

“... Zaman ellerimdi de **bütün varlığımla** onu izliyordum ...” (Z.K.Z.17/9-10)

• **bütün varlığımla**: zarf

“... **Alışlagelmiş bazı mantık yürütmelerle** bir açıklaması bulunabilir ...” (Z.K.Z. 17/17-18)

• **alışlagelmiş bazı mantık yürütmelerle**: zarf

“... **Kömür kokulu trenlerle** şehirden şehre taşınıp durmaktan bıkip usanmıştı bu kız ...” (Ç.Ç. 92/10-11)

• **kömür kokulu trenlerle**: sıfat tam.

3. Kısaltma grubunun unsurları, farklı bir kelime grubu olabilir:

“... Gökyüzü her şeyi **kucaklamaktan masmavi** ...” (B. 11/15-16)

• **kucaklamaktan** (i) / **masmavi** (i)

• **masmavi**: pekiştirmeli tekrar gr.

“... **Düşlerimize günah** derlerdi ...” (Z.K.Z. 18/2)

• [bizim] **düşlerimize** (i) / **günah** (i)

• [bizim] (ty) / **düşlerimiz** (tn)

• [bizim] **dişlerimiz**: iyelik gr.

“... **Kurtuluş törenlerine tutsak** ...” (B. 12/19-20)

- *kurtuluş törenlerine* (i) / *tutsak* (i)
- *kurtuluş* (ty) / *törenlerine* (tn)
- *kurtuluş törenleri*: belirtisiz isim tam.

“... **Derime sinen** geldiğim yeri arıyordun ...” (B. 9/3-4)

- [benim] *derime* (i) / *sinen* (i)
- [benim] (ty) / *derime* (tn)
- [benim] *derim*: iyelik gr.

“... Ya ellerinde birer sigara ya da gözlerinde **koyu bir sessizlikle** öylece bakıyorlardı aynanın içinden ...” (H.G.S.B. 135/8-10)

- *koyu bir sessizlikle* (i) / *öylece* (i)
- *koyu* (s) / *bir* (s) / *sessizlik* (i)
- *koyu bir sessizlik*: sıfat tam.

4. Kısaltma grupları söz diziminde, cümlenin herhangi bir ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır:

“... Mısra **ikide bir** pansiyon sahibine bakıyor ...” (A. 107/12)

- *mısra* (ö) / *ikide bir* (zt) / *pansiyon sahibine* (yt) / *bakıyor.* (y)

“... Ayakkabılarımı çıkarıp **sessizliğin kenarına bıraktıktan sonra** bir süre dikildim kapının ardında ...” (Ş.L. 28/24-25)

- [ben] *ayakkabılarımı çıkarıp sessizliğin kenarına bıraktıktan sonra* (zt) / *bir süre* (zt) / *dikildim* (y) / *kapının ardında.* (yt)

“... **Bütün** varlığımla onu izliyordum ...” (Z.K.Z.17/9-10)

- [ben] *bütün varlığımla onu* (bln) / *izliyordum.* (y)

“... Bilek damarlarında tepinen yaşama gücünü onca çatalın, tabağın, kaşığın ve tencerenin ömrüne **binlerce kez** aktarıyor ...” (D.B.G. 115/2-4)

- [o] *bilek damarlarında tepinen yaşama gücünü onca çatalın, tabağın, kaşığın ve tencerenin ömrüne* (yt) / *binlerce kez* (zt) / *aktarıyor.* (y)

5. -Dan sonra ve -DAn önce yapısı bir *nitelik ismi* ile kullanıldığında ortaya çıkan birimi anlam ve yapı özelliklerinden hareketle *uzaklaşma grubu* olarak ele almak gerekir (Karahan, 2007: 8). İncelenen eserde, bu tarzda özellikler gösteren örnekler şunlardır:

“... *Son tümceye, **bundan sonra** yazacağım tümcelerin hepsini onu karnından çıkaracakmışım gibi bakarken sümbül kokusunun şarap kokusuna dönüştüğünü fark ettim birden...*” (S.S.K 132/20-23)

“... *İçeriye girip çıktıktan **sonra** ...*” (A. 107/20)

“... *Bütün bunlardan **sonra**...*” (G.G. 43/17)

“... *Her şeyden **önce** ...*” (Ö.Z.G. 61/17)

SONUÇ

Toptaş, kaleme aldığı hikâyelerinde Türkçeyi ustaca kullanmıştır. Toptaş'ın kaleminden çıkan hikâyeler, Türk hikâyeciliğinin ve Türk dilinin geldiği noktayı göstermektedir. Toptaş'ın metinleri bu yönüyle Türk diline ve edebiyatına ışık tutmaktadır. Hikâyelerin bünyesinde yer alan kelime grupları, sözcüklerin derinlikli yapısını göz önüne sermektedir. Bu dil ürünleri, yazarın hayal dünyası, olayları ve olguları algılama şekli ve bunları ifade etme tarzıyla birleşerek anlatıya daha anlaşılır ve etkili olması yönünden hizmet etmektedir. Bu yönüyle de Türkçenin kelime hazinesine, söz dizimine, anlatım inceliğine ve zenginliğine katkı sağlamaktadır.

Kelime grupları kapsamında ele aldığımız eserde “Kelime Grupları” başlığı altında 13 başlık ele alınmıştır. Ele alınan başlıklar, tümden gelim yöntemiyle alt başlıklara ve daha alt kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Başlıklara uygun düşecek örneklemeler seçilirken bunlar arasında eserin, dil ve üslubunu oluşturan aynı zamanda yazarın kelime hazinesiyle kullandığı dili ve buna bağlı olarak oluşan edebî üslubunu yansıtan kelime gruplarına öncelik verilmiştir.

İsim tamlamasının incelenen eser kapsamında yapı bakımından gösterdiği özellikler ile diğer kelime gruplarıyla olan münasebeti, eserin dil ve üslubunu ortaya koyabilmek adına önem arz etmektedir. İsim tamlamasında tamlayan ve tamlanan görevinde kullanılan isim unsuru, isimlerin gösterebileceği hemen hemen her özelliği göstermektedir. Birçok kelime grubunun birinci, ikinci veya her iki unsurunu teşkil etmektedir. Bu yönüyle isimler, farklı kelimeler ile yapı ve anlam bakımından çeşitli ilişkilerde bulunarak yeni kelime gruplarının ortaya çıkmasında rol oynamaktadır.

İki veya daha fazla ismin, belirli kurallar dahilinde bir araya gelerek ortaya çıkardığı isim tamlaması, incelenen eser içerisindeki örneklerinden, tamlayan ve tamlanan unsurlarının isim çekim ekleriyle olan münasebetinden dolayı belirtili ve belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki başlığa ayrılmıştır.

Belirtili isim tamlamasında, tamlayan ile tamlanan unsurunun farklı bir isim tamlaması olabileceği; belirtisiz isim tamlamasında ise sadece tamlayan unsurunun bir kelime veya kelime grubu olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Belirtili isim tamlamasında, tamlayan ile tamlanan unsurunun arasına farklı bir kelime veya kelime grubu girebilir. Bu durum, belirtisiz isim tamlaması için geçerli değildir. Belirtili isim tamlamasında, hem tamlayan hem de tamlanan unsur, birden fazla olabilmektedir. Belirtisiz isim tamlamasında,

sadece tamlanan unsur birden fazla olabilmektedir. Bu özellikler, incelenen yayınlarda bilginlerin ortaklaşa karar kıldığı ve aynı zamanda incelenen eser içerisinde, isim tamlamalarının gösterdiği karakteristik özellikleridir.

İncelenen eserde, isim tamlamasının en çok ilişkide bulunduğu kelime grubu, sıfat tamlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Her varlığın, nesnenin veya olgunun bir ismi vardır. İsimlerin ise çeşitli vasıfları bulunmaktadır. Bu vasıfları göstermek, nitelenmek veya belirtmek amacıyla sıfatlardan yararlanılmaktadır. Belirtili ve belirtisiz isim tamlamasının, tamlayan unsurunun sıfat tamlaması olarak karşımıza çıkması bu durumun göstergesidir.

Sıfatlar, bir ismin önüne gelerek onun niteliklerini ön plana çıkaran söz dizimi ürünleridir. Söz diziminde sıfat tamlaması olarak kullanım sahasına çıkmaları isimlerin önünde yer alma kriterine bağlıdır. Bu doğrultuda kullanıldıklarında ise sıfat tamlaması denen yeni bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır.

Sıfat tamlaması sıfat ve isim olmak üzere iki unsurdan ibarettir. Sıfat tamlamasının sıfat veya isim unsuru, incelenen eser içerisinde isimler ve sıfatlar ile ilişkide bulunarak sıfat tamlaması şeklinde kendini göstermektedir. Sıfat tamlamasının en çok ilişkide bulunduğu kelime grubu, sıfat-fiil grubudur. İncelenen eserde sıfat unsuru, sıfat-fiil grubu olan sıfat tamlamalarının tespit edilmesi bu durumun göstergesidir. Sıfat tamlamasının bu özellikleri, incelenen eserin dil ve üslubunu çözümlenmek adına önem arz etmektedir.

İncelenen eserde yer alan metinler, bireyin dramını ve var olma problemlerini, gözlem ve psikolojik tahlillerle okura sezdirenen, postmodern anlayış doğrultusunda kaleme alınmış metinlerdir. Bireyin içerisinde bulunduğu psikolojik durum ile buna bağlı şekillenen mekân ve bunun ayrıntılarını meydana getiren sıfat tamlamaları tasvirî anlatımı ön plana çıkarmaktadır. Bu yönüyle sıfat tamlamaları geniş bir kullanım sahasına sahiptir.

Bir kişiye, özel isim olmak üzere en az iki ismin, herhangi bir ek almadan doğrudan bir araya geldiği birleşik isimler, incelenen eserde bu yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Bu kategoride yer alan birimler, çoğunlukla özel isim olarak kullanılan dil ürünleri şeklinde kendini göstermektedir. İnceleme kapsamında ve taranan metinlerden hareketle ilgili konuya ilişkin örneklerin “Hüseyin Demir” ve “Şükrü Erbaş” ile sınırlı tutulduğu görülmüştür. Dolayısıyla birleşik ismin kullanım alanının, incelenen eser bağlamında dar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun temel sebebi, anlatının içeriğiyle yazarın dil ve üslubuyla alakalıdır. Söz konusu eserde, bireylerin iç dünyası ve kendi hesaplaşmaları üzerine kurgulanmış olan metinler yer almaktadır. Bu metinlerde yazar, bireylerin kim olduklarından

ziyade içinde buldukları durumun ne olduğuyla ilgilenmiştir. Bu nedenle de birleşik isimleri geri planda tutmuştur.

Bir hareketi, durumu veya kavramı karşılamak amacıyla bir isim veya isim soylu sözcük ile fiilin bir araya gelmesi sonucunda birleşik fiiller meydana gelmektedir. Birleşik fiiller, çalışmamızda yapılaş şekli bakımından yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller ve tasvirî fiille kurulan birleşik fiiller şeklinde iki kategoride incelenmiştir.

Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillere yönelik taranan metinlerde et-, ol-, kıl-yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller ile sözlük anlamı dışında kullanılan birleşik fiiller tespit edilmiştir. Bu yapıların birleşme esnasında ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi, ünsüz benzeşmesi ve ünlü düşmesi gibi ses olaylarını ortaya çıkardığı görülmüştür. Ayrıca, yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerin isim unsurunun, farklı kelime gruplarıyla ilişkide bulunduğu saptanmıştır. Tasvirî fiillerle kurulan birleşik fiil kategorisine yeterlilik, tezlik ve süreklilik fiilleri dâhil edilmiştir. Bu kapsamda kullanılan birleşik fiillerin, Türkçenin ses ve şekil bilgisine uygun kullanıldığı görülmüştür.

Birleşik fiillere yönelik incelenen eserde, bu birimlerin çoğunlukla çekimli fiil şeklinde kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fiiller, kişi ve zaman ekleri olarak çekimli fiil kalıbına girmektedir. Böylece mevcut durum, kişi ve zaman ekseninde belirli duruma getirilmektedir. Metinlerinde belirsizliği ön plana çıkaran yazarın çekimli olmayan fiiller kullanması, bu durumun doğal bir sonucudur.

İsim veya isim görevindeki bir kelimenin, fiilimsi eklerinden herhangi birini alarak ortaya çıkardığı isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları, çalışmamızda “Fiilimsi Grupları” başlığı altında incelenmiştir. Fiilimsi gruplarında, fiilimsi ekini alan unsur, aldığı ek doğrultusunda isim almaktadır. Bu sebeple isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları, üzerlerine gelen ekler göz önünde bulundurularak alt kategorilere ayrılarak incelenmiştir.

İncelenen eserde fiilimsi gruplarını teşkil eden her üç kategoriye ait örneklemeler tespit edilmiştir. Tespit edilen örneklemelerin anlatıya ve anlatıma katkısı göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Fiilimsi gruplarımdan istifade eden yazar, bunlar sayesinde anlatmak istediği durumu betimleyici bir üslupla dile getirerek okura sunmaktadır. Bu yönüyle fiilimsi gruplarının, anlatıyı resmettiğini söylemek mümkündür. Bu durum, metinlerin dinamik yapısını ortaya çıkartmaktadır.

Bir durumu, hareketi veya kavramı anlatmak amacıyla eş, yakın veya zıt anlamlı iki kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan tekrar grubu, incelenen eser içerisinde dört

başlık altında toplanmıştır. Tekrar grubunu oluşturan kelimelerden birincisi, ikincisi veya her ikisi zarf-fiil eklerini ya da isim çekim eklerini alabilmektedir. Kelimelerin yerleri, aynı kelimenin tekrarıyla kurulan tekrar grubu dışında değiştirilememektedir. Söz diziminde bitişik veya ayrı yazılarak karşımıza çıkan bu yapılar, çeşitli ekler olarak cümlenin herhangi bir ögesi olabilmektedir.

Tekrar grubunun incelenen eserdeki kullanımlarına bakıldığında anlatılmak istenen durumu, olguyu ve olayları anlam bakımından ön plana çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır. Yazarın dile getirdiği olaylar pekiştirme, abartma ve karşılaştırma fonksiyonunu üstlenen tekrar grupları vasıtasıyla okura sunulmaktadır. Tekrar grupları, bu özellikleriyle diğer kelime grupları gibi anlatıya ve anlatıma katkı sunmaktadır.

İsim veya isim görevindeki bir sözcük ile çekim edatının meydana getirdiği edat grubunun isim unsuru, incelenen eser içerisinde herhangi bir çekim eki alabilmektedir. Ayrıca farklı kelimeler ile ilişkide bulunarak kelime grubu şeklinde kendini göstermektedir. İncelenen eserin, yapı taşlarından olan kişi, zaman ve mekân olgusu birbirine dönüşüp duran iç içe geçmiş yapılar olarak kendini göstermektedir. Dilin imkanları doğrultusunda bu yapıları ifade eden yazar, edat grubundan istifade etmektedir. Bu bağlamda edat grubunun anlatıya karşılaştırma, benzetme ve neden-sonuç tarzında ifadeler kattığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlam ifadeleri, söz konusu eseri ve eser içindeki metinleri derinlikli bir yapıya büründürerek çok katmanlı hâle getirmektedir.

En az iki unsurun, bağlama edatları ile birbirine bağlanması sonucunda elde edilen bağlama grubuna, incelenen metin içerisinde fazlaca yer verilmiştir. Bağlama grubunun eser içerisindeki kullanımlarına bakıldığında söz diziminde cümlenin herhangi bir ögesi olarak kullanıldığı; bağlama grubunu meydana getiren birinci veya ikinci unsurunun farklı bir kelime grubu olabildiği ve isim çekim eklerinden herhangi birini alabildiği kanısına varılmıştır.

Bir ünlem ile en az bir isim veya isim soylu kelimenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan ünlem gruplarının incelenen metin içerisindeki kullanım alanının, diğer kelime gruplarına kıyasla dar olduğu eserdeki örneklerle tespit edilmiştir. Ünlem grubu, incelenen metinlerde, cümle dışı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Cümlelerin kuruluşunda herhangi bir görev üstlenmeyen bu birimler hitaplarda, seslenmelerde, sevinme ve şaşırma gibi duyguların ifade edilmesinde başvurulan dil bilgisi unsurları olarak kendini göstermektedir.

Aitlik grubunun incelenen eserdeki özelliklerine bakıldığında bu kelime grubunun,

isim veya isim göreviyle kullanılan bir kelimeyle aitlik (-ki) ekinin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Aitlik ekinden önceki unsur, bir kelime veya kelime grubu olarak da kullanılmaktadır.

Bir şahıs ismiyle bir unvandan meydana gelen unvan grubunda şahıs ismi, başta; unvan bildiren sözcük ise sonda yer almaktadır. Unvan grubuna yönelik taranan eserde yalnızca “Nasreddin Hoca” ve “Safa Bey” örnekleriyle karşılaşmıştır. Bu nedenle unvan grubunun incelenen eser içerisindeki kullanım alanının dar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Safa Bey” örneği yazar tarafından içinde bulunduğu öykünün adı olarak kullanılmıştır. Bu örneklem ilgili öykünün birçok cümlesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kullanımlardan, dikkate değer görülenler çalışmaya eklenmiştir. Söz konusu örneklem, içinde bulunduğu cümleyle birlikte verilerek unvan grubunun söz dizimine olan katkısı ve özellikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

İki sayının bir araya gelmesiyle oluşan sayı grubunun, incelenen metinlerdeki kullanımlarından hareketle sayı grubunun sıfat tamlamasıyla ilişki içinde bulunduğunu söylemek mümkündür. Sayı grubunun, bir ismin önüne gelerek sıfat tamlaması oluşturması bu tespitimizi kanıtlar niteliktedir. Sayı grubu söz diziminde cümlenin, herhangi bir ögesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. İncelenen eserde yazarın, sayı grubunu fazla yer vermediği görülmektedir. Sayılar, kesinlik bildiren reel ifadelerdir. Yazarın sayı grubundan fazla yer vermemesi, reel ifadeler yerine edebî ve öznel ifadeleri tercih ettiğinin göstergesidir. Bu durum, yazarın dil ve üslubuyla alâkalıdır.

Kısaltma gruplarına ilişkin yapılan incelemelerden hareketle bu grupların, cümlelerden ve kelime gruplarından yıpranma veya kalıplaşmayla ortaya çıktığını, bu kalıplaşmış ifadelerle sözcüklerin arasındaki bağlantının ise hâl ekleriyle sağlandığını söylemek mümkündür.

Çalışmamızda “Kısaltma Grupları” başlığı altında “Yönelme Grubu”, “Bulunma Grubu”, “Uzaklaşma Grubu”, “Yükleme Grubu”, “İsnat Grubu”, “Vasıta Grubu”, “Eşitlik Grubu”, “Birinci Unsuru Uzaklaşma İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu”, “İkinci Unsuru Bulunma Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu” ve “İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubu” olmak üzere on başlık incelenmiştir. Kısaltma grupları kapsamında taranan eserde bu başlıkların her birine ait örneklem tespit edilmiştir. Tespit edilen örneklemelerden hareketle kısaltma gruplarının söz diziminde, cümlenin herhangi bir ögesi olarak karşımıza çıktığı ve kısaltma grubunu meydana getiren birinci veya

ikinci isim unsurunun, farklı bir kelime grubu olabildiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen eserde, bu özellikleriyle yer alan kısaltma grupları, anlatıya nitelik ve anlam yönünden sağlamıştır.

Ölü Zaman Gezginleri üzerine yapılan bu çalışmayla Türkçede yıllardır varlığını devam ettiren ve dile anlatım yönünden katkı sağlayan kelime gruplarının söz konusu eser içerisindeki konumu ve görevi belirlenmiştir. Böylece çalışmaya konu olan eserin, kelime grupları açısından ne kadar zengin olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir.

ÖNERİLER

Cümlelere anlam, yapı ve görev bakımından katkı sağlayan, ifadeleri ve kavramları daha anlaşılır kılan aynı veya farklı türden en az iki kelimenin, dilin kaideleri doğrultusunda bir araya gelerek ortaya çıkardığı kelime grupları, Türkçenin söz diziminde geniş bir kullanım sahasına ve önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle birçok bilim insanı, kelime gruplarına yönelik çalışmalar yapmıştır.

Kelime gruplarına yönelik yapılan literatür taraması sonucunda bilim insanlarının kelime gruplarını ve kelime gruplarının alt kategorilerini, adlandırma ve sınıflandırma konusunda ortak bir tutum içinde olmadıkları saptanmıştır. Bilim insanlarının ortak bir tutum içinde olmamasının sebebi, kelime gruplarının sınırının net bir şekilde çizilememesi, geniş bir kullanım sahasına sahip olması ve bilim insanlarının bu konu hakkında bilgi ve birikimlerinin birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Kelime gruplarının birden fazla isimle anılması dil öğretimini bir noktada zorlaştırmaktadır. Gerek gramerlerde gerekse bilimsel yayınlarda birden fazla ismi olan her terim, literatür açısından dile katkı sağlamaktadır. Ancak dil öğretimi hususunda kafa karışıklığı ve dil kaosu yaratarak dil öğretimini zorlaştırmaktadır.

Dil bilgisi terimlerini zenginleştiren durum, sahip oldukları isimlerin çokluğu değil de kullanım alanlarıdır. Bu nedenle dil bilgisi terimlerini adlandırma konusunda çoğunluğun karar kıldığı ortak bir isim seçilmeli ve tüm Türk dünyasında kullanıma sunulmalıdır. Çalışmamızda, bu anlayışa sadık kalınmıştır. Bu doğrultuda incelenen bilimsel yayınlarda, bilim insanlarının ekseriyetle tercih ettikleri terimler ile yayınlarına dâhil ettikleri başlıklar üzerinde durulmuştur. Çalışmamıza konu olan eser, bu çerçevede sınıflandırılmıştır.

Bir dilin söz dizimi kapsamında en küçük unsuru kelimelerdir. Kelimelerden istifade edilerek kelime grupları ve cümleler kurulmaktadır. Cümleler paragrafları, paragraflar ise edebi metinler diye nitelendirdiğimiz daha büyük parçaları oluşturmaktadır. Toptaş, kelime

grupları vasıtasıyla anlatıyı resmetmiştir. Bu açıdan bakıldığında kelimeleri yapboz parçası, kelime gruplarını küçük resim, edebî metinleri ise büyük resim olarak düşünebiliriz. Büyük resme ulaşmanın yolu, yapboz parçalarını doğru kullanarak küçük resme ulaşmaktır. Küçük resimleri doğru bir şekilde seçerek büyük resmi görmektedir. Bu sebeple eserden tespit edilen ve birden fazla unsura sahip olan veya unsurları kelime grubu olan yapılar incelenirken bunları birbirinden ayırt etmek ve aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için dilin sembollerinden yararlanılmış, her kelime grubu için tanıtıcı formüller verilmiştir. Böylece şekil yönünden kelime gruplarının sınırı çizilmeye çalışılmıştır. Çizilen sınır, mevcut dil ürününün incelenen eser içerisindeki yapısını bozmak için değil de mantığını kavratmak için kullanılmıştır. Dolayısıyla küçük resmin, büyük resmin karnından çıkarılacağı durumlarda dilin tabiatına zarar verilmemelidir. Yapboz parçalarını ve küçük resimleri doğru bir şekilde kullanarak büyük resme ulaşmak mümkündür. Ancak yanlış kullanılan yapboz parçalarının büyük resme hizmet etmesi mümkün değildir.

Kelime grupları kapsamında ele aldığımız eserde, yazarın tercih ettiği kelime gruplarının, diğer kelime gruplarıyla olan ilişkisini ve niteliklerini belirlemek amacıyla mevcut grupların özellikleri verilmiştir. Böylece kelime gruplarının eserin dil ve üslubuna olan katkısı ve karakteristik özellikleri deşifre edilmeye çalışılmıştır. Verilen özellikler, bilim insanlarının ortak görüşleri ve gramerlerde yer alan bilgiler referans alınarak çalışmaya eklenmiştir. Yukarıda değindiğimiz konulardan hareketle kelime gruplarına yönelik yapılacak çalışmalarda dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Kelime grupları kapsamlı bir literatür taraması sonucunda tasnif edilmelidir.
2. Tasnif edilen kelime grupları tanıtılmalıdır.
3. Tanıtılan kelime gruplarının birden fazla isimle karşılanması durumunda ortak bir isim seçilmelidir.
4. Kelime gruplarının diğer kelime gruplarıyla olan ilişkisinin net olarak kavranması için bu yapılar formüleleştirilerek birbirinden ayırt edilmelidir.
5. Eldeki formüllere uygun düşecek örneklemeler seçilmelidir.
6. Seçilen örneklemelerin, edebî metinlerin dilimdeki derinlikli yapıyla yazarın üslubunun oluşmasına katkıda bulunan örneklemeler olmasına dikkat edilmelidir.
7. İncelenen kelime gruplarının belirleyici özellikleri aktararak edebî metinler içerisindeki konumları belirlenmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, H., Yelten, M. (2008). *Kelime Grupları*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Aktan, B. (2009). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*, Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Altun, M. (2011). *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri Türk Romanlarından Örneklerle*, İstanbul: Mvt Yayıncılık.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baydar, T. (2013). İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Birleşik Fiiller Üzerine, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 49.
- Bayraktar, N. (2004). *Türkçede Fiilimsiler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Beserek, A. (1991). *Türkçede Cümle Yapısı*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bilgegil, M. K. (2014). *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Bozkurt, F. (2017). *Türkiye Türkçesi*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Delice, H. İ. (2016) *Türkçe Söz Dizimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Demir, N. (1994). Birleşik Fiiller ve Vurgu: -iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgununun Rolü, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 83-94.
- Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümce Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ecevit, Y. (2016). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eker, S. (2015). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Erbaş, Ş. (2001). Başlarken Yalnızsın Bitirdiğinde Daha da Yalnız, *Adam Öykü*, 37.
- Ercilasun, A. B. (Eylül 2000). Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 585.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gencan, T. N. (1954). Sıfat Birlikleri, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 181-187.
- Gencan, T. N. (2007). *Dil Bilgisi*, Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
- Gülensoy, T. (2015). *Türkçe El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülsevin, G., Boz, E. (2013). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Gümüş, S. (2010). *Modernizm ve Postmodernizm, Edebiyatın Dünü ve Yarını*, İstanbul: Can Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1971). *Türk Dilinde İkileme*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1963). Kelime Grupları ve Kuralları, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 234.
- Hengirmen, M. (2015). *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara: Engin Yayınları.
- Herkmen, D. (2010). “Eyle-” Yardımcı Fiili, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal International Social Research*, 3, (12).

- İlhan, N. (Ağustos 2001). Birleşik Fiil Kuruluşunda A-I-U Ünlüleri, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 596.
- İlhan, N. (2005). Türkçede Olumsuzluk Kavramı, *Dil Kültür ve Sanat Dergisi*, 271-275.
- Karaağaç, G. (2017). *Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaca, H. (2018). Sadece Sayılarla Kurulan Söz Dizimsel Yapılar, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3.
- Karahan, L. (2007). ‘Sonra, Önce’ Kelimelerinin Edat Kategorisi İçindeki Durumu, Uluslararası Türklük Araştırmaları Sempozyumu, (Erzurum, 25-27 Nisan 2007) *Dil Araştırmaları*, 1.
- Karahan, L. (2011). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Koç, N. (1996). *Yeni Dilbilgisi*, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1959a). Türkiye Türkçesinde ‘İktidar’ ve ‘İmkan’ Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 107.
- Korkmaz Z. (1959b). Türkçede -acak / -ecek Gelecek Zaman (Futurum) Ekinin Yapısı Üzerine, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1-2.
- Korkmaz, Z. (1961). uçun ~ üçün ~ için vb. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 31-35.
- Korkmaz, Z. (1965). Türkiye Türkçesindeki -madan / -meden < -madın< -medin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine, *Türkoloji Dergisi*, 2.
- Korkmaz, Z. (1968). -ası / -esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 31-38.
- Korkmaz, Z. (Ocak 1994). Sıfatların İsim Tamlamaları İle Kullanılışı Üzerine, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 505.
- Korkmaz, Z. (Şubat 2005). Bağlaçlar ve Türkiye Türkçesindeki Oluşumları, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 638.
- Korkmaz, Z. (2007). Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları Türk Dili Üzerine Araştırmalar III, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2011). *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2019). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sağlık, Ş. (Mayıs-Haziran 2003). Okudukça Çoğalan Öyküler Ölü Zaman Gezginleri, *Yorum Sanat Dergisi*, 12.
- Sertkaya, O. F. (1989). -An / -En Ekli Yeni Şekiller ve Örnekleri Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 1989.

- Şahin, H. (2002). Türkiye Türkçesinde -İp Ulaçlı Fiillerin Durumuna Bir Bakış, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3.
- Şahin, H. (2015). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şimşek, R. (1987). *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Ankara: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık.
- Özkan, A. (2004). Türkiye Türkçesinde Kısaltma Grupları, *İnsan Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6.
- Özkan, A. (2018). Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 43.
- Özkan, M. (2009). *Tarih İçinde Türk Dili*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özkan M., Esin O., ve Tören H. (2013). *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özkan, M., Sevinçli, V., (2017). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özmen, M. (2016). *Türkçenin Söz Dizimi*, Adana: Karahan Kitabevi Yayınları.
- Özmen, M. (Aralık 2018). İsim-Fiillerin Sözlük Birimi Olarak Tanımları Üzerine, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2.
- Uğurlu. M. (1999). -ArAk ve -p ile Kurulan Zarf-Fiilli Parçalarda Sınır Vurgulayışın Rolü, Uluslararası Türk Dili Kurultayı – Bildiriler 1996, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Üstünova, K. (2012). Ad Tamlaması-İyelik Öbeği Ayrımı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 638.
- Parla, J. (2011). *Türk Romanında Yazar ve Başkalaşım*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Toptaş, H. A. (1997). Yazıya Sığınmış Eski Bir Çocuğum Ben, *Gündoğan Edebiyat*, 20.
- Toptaş, H. A. (2008). *Harfler ve Notalar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toptaş, H. A. (2016). *Ölü Zaman Gezginleri*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Toptaş, H. A. (2017). *Başlarken Yalnızsın, Bitirdiğinde Daha Da Yalnız*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Toptaş, H. A. (2018). *Sonsuzluğa Nokta*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Toptaş, H. A. (2019). *Bin Hüzünlü Haz*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Toptaş, H. A. (2020). *Uykuların Doğusu*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Yelten, M. (2010). *Türk Dili ve Anlatım Bilgileri*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gökhan GÜLAYDIN

Eğitim Durumu

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

Yayınlar: Gülaydın, G. Zarf-Fiillerin Kullanımı ve Tarihsel Gelişimi Açısından Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası, *Bilhikem IV. Sosyal Bilimler Öğrenci Sempozyumu, (Van, 2-4 Nisan 2021) Tebliğler Kitabı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 655-674, Van, 2021.